

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΗ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ 1982

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

14370

ΣΤ

89

ΣΧΒ

Γραυνοπούλης, Θεόδωρος α

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Ε/Δ = 7 ✓

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

ΔΟΡΕΑΝ

002
4113
ΕΓΓΑ
83

Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ 1982

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ

Ι Κ Ο

Τ Α Ξ Η

ΒΙΒΛΙΩΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Ορχιδ. Β. Βρίαν
Τμήμα Βιβλ. 3266 Έτος 1982

Α.

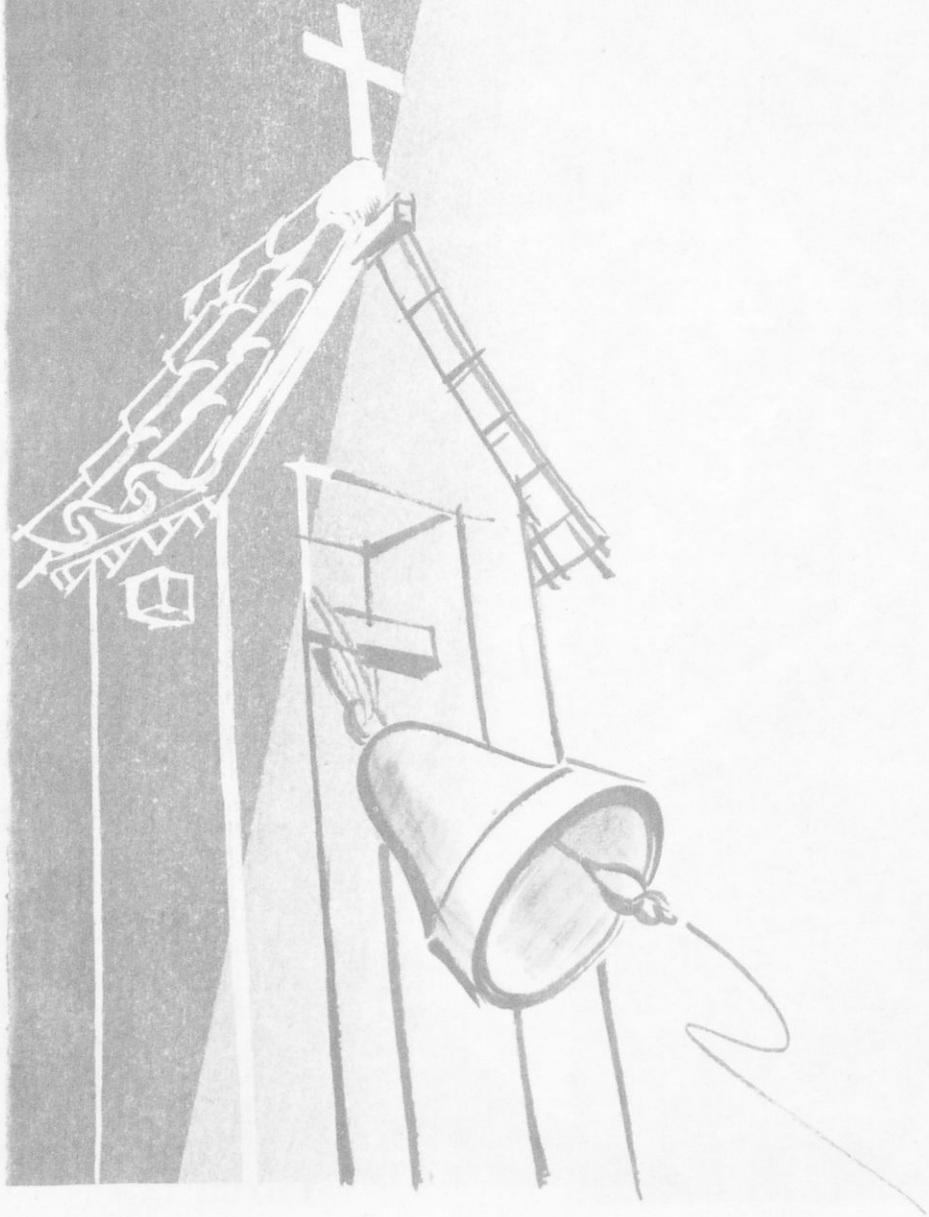
ΑΠΟ ΤΗ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. ΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

Στή δύση του ό ήλιος άργοςβήνει
κι ή φύση μέσ στό φώς του εΐναι λουσμένη.
Μιά άπόκοσμη μαγευτική γαλήνη
σ' όλη τήν πλάση γύρω εΐν' άπλωμένη.

Πανώριο θυμιατήρι ή φύση γύρω
στόν Πλάστη καΐει τοῦ θυμαριοῦ τό μύρο,
τ' άγέρι παίρνει κι άπαλά σκορπάει
τούς ήχους μιᾶς καμπάνας πού χτυπάει.

Ώ σεις, βουνά, λαγκάδια, μοναστήρια,
δέντρα, νερά, λουλούδια, σεις, πού τώρα
μέ θάμπος μοῦ γεμίζετε τά μάτια
σ' αὐτή τήν άγια τοῦ σπερνοῦ ώρα.

Τήν ώρα, πού φτερά ή ψυχή γυρεύει
γιά νά μπορεΐ μέσ στ' άπειρο ν' άνέβει,
σ' Αὐτόν, πού τόση όμορφιά σᾶς δίνει,
δεηθεΐτε γιά τοῦ κόσμου τήν ΕΙΡΗΝΗ.

Τάκης Μπαρλάς

2. Η ΑΓΙΑ ΕΛΕΝΗ ΒΡΙΣΚΕΙ ΤΟΝ ΤΙΜΙΟ ΣΤΑΥΡΟ

Εισαγωγικό σημείωμα: Ἡ Αὐγούστα Ἑλένη, ἡ μητέρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, 294 χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὴ σταύρωση τοῦ Κυρίου, μ' ἐργάτες πολλοὺς καὶ μὲ βοηθὸ τὸν ἐπίσκοπο Μακάριο, ἔψαχνε στοὺς Ἅγιους Τόπους νὰ βρεῖ τὸν Τίμιο Σταυρό, μὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ τὰ πολλὰ χρόνια ὁ λόφος τοῦ Γολγοθᾶ ἀπὸ τίς ἐπιχώσεις καὶ τὰ χτίρια, πού εἶχαν ἐκεῖ χτιστεῖ, εἶχε γίνει ἀγνώριστος.

Ἡ βασίλισσα ἐνιωθε λύπη στὴν καρδιά, μὰ ἡ ψυχὴ τῆς δὲ λόγιζε. Εἶχε μεγάλη πίστη στὸ Θεό πὼς δὲ θὰ τὴν ἄφηνε ἀβοήθητη. Μιά πολὺ γνωστὴ παράδοση λέει πὼς ἓνα βράδυ, καθὼς ἡ βασίλισσα ἀναπνύετο στὸ Πραιτώριο, ἓνας ἄνθρωπος ἔφτασε τρέχοντας κι ἐπίμονα ζητοῦσε νὰ τὴν ἰδεῖ.

· Ὁ λόφος μὲ τοὺς βασιλικούς

— Ἡ Αὐγούστα κοιμᾶται, εἶπε ὁ φρουρός. Πῶς μπορεῖ τέτοια ὥρα νὰ σέ δεχτεῖ, ἄνθρωπέ μου;

Μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶπε:

— Ἡ Αὐγούστα πρέπει νὰ ξυπνήσει. Σάν μάθει τό μυστικό, πού ἔχω νὰ τῆς πῶ, δέν μπορεῖ νὰ θυμώσει, πού τὴν ξυπνήσατε.

Εἰδοποίησαν τὸν Ἐπαρχο καὶ τὸν Ἐπίσκοπο, πού δέν εἶχαν ἀκόμη πλαγιάσει. Αὐτοὶ πῆγαν καὶ ξύπνησαν τὴν Αὐγούστα.

Ὑστερ' ἀπὸ λίγο ὁ Ἰωννάθαν ὁ ξυλουργός — γιατί αὐτὸς ἦταν ὁ νυχτερινὸς ἐπισκέπτης — γονάτιζε μπροστά στὴν Ἑλένη.

— Πές μας, τί ξέρεις; εἶπε ἡ βασίλισσα, πού σκίρτησε

ή καρδιά της απ' τήν ἐλπίδα.

— Πάνε παραπάνω από δέκα γενιές, ἄρχισε νά λέει ὁ Ἑβραῖος, πού ἕνας μακρινός πρόγονός μου εἶχε πάρει διαταγή νά φτιάξει ἕνα σταυρό. . . Ὅλοι στή φαμίλια μας μαστορεύουμε τό ξύλο. Κι ὁ γιός μαζί μέ τήν τέχνη κληρονομεῖ ἀπό τόν πατέρα καί τ' ἀργαστήρι. Ἐκεῖνος λοιπόν ὁ προπάππος μου, ἐκεῖ πού φτιαχνε τό σταυρό εἶδε ἕνα ἀλλόκοτο ὄραμα. . . Τό ξύλο σάν νά ἦταν ἀπό χρυσάφι, λαμποκοποῦσε. Κι ὅταν τό ἔστησε ἑτοιμο στή γωνιά, ἀστραπόλαμψε τ' ἀργαστήρι. . . Μά οἱ στρατιῶτες, πού πήρανε τό σταυρό, δέν τό εἶδαν ἐκεῖνο τό ὄραμα.

Ὁ πρόγονός μου τούς ἀκολούθησε, πῆγε μέ τό πλήθος στό Γολγοθά καί παρακολούθησε τή Σταύρωση. Ἄξαφνα ἐγινε σεισμός καί βαθύ σκοτάδι. Ὅλοι σκορπίστηκαν τρομαγμένοι καί μόνο ἐκεῖνος δέ σάλεψε, λές καί τοῦ εἶχαν καρφώσει τά πόδια. . . Εἶδε τή νύχτα τούς μαθητές τοῦ Προφήτη νά ξεκρεμᾶνε τό νεκρό καί νά τόν τυλίγουν σ' ἕνα σεντόνι. Σάν ἔφυγαν, πῆγε κι ἄρπαξε τό σταυρό. Ἦταν ἀνάλαφρος κι ἀκτινοβολοῦσε. . . Μά στά ριζά τοῦ λόφου, ὅταν ξημέρωνε πιά, τοῦ τόν πῆραν οἱ Ἀρχιερεῖς καί οἱ Φαρισαῖοι. . . Ἐκεῖνος τούς ἀκολούθησε πάλι καί τά εἶδε ὅλα. . . Πῆραν καί τούς ἄλλους σταυρούς —γιατί ἔγιναν κείνη τή μέρα τρεῖς σταυρικοί θάνατοι στό λόφο—, μάζεψαν τά καρφιά, τήν ἐπιγραφή πού εἶχε σπάσει, καί τά ἔριξαν σ' ἕνα λάκκο. Ὑστερα τά σκέπασαν μέ χώματα καί πέτρες, γιά νά μή βροῦν τά ἴχνη τους.

— Κι ἐσύ, πῶς τά ξέρεις αὐτά; ρώτησε ἡ Αὐγούστα.

Ὁ πρόγονός μου ἐκεῖνος τά εἶπε στό γιό του, τοῦ τά ἄφησε μάλιστα καί γραμμένα. Ἔτσι μεταδόθηκαν ἀπό γενιά σέ γενιά ὡς ἐμένα. . . Εἴμαστε Ἑβραῖοι, μά τό ἔχουμε λίγο καύχημα πῶς απ' τή γενιά μας δουλεύτηκε κεῖνο τό ξύλο.

Ὁ πρόγονός μου λοιπόν λέει σ' αὐτό τό χαρτί πῶς
ὁ κατάδικος, πού σταυρώθηκε πάνω σ' αὐτό, ἦταν Προ-
φήτης. . . Σήμερα μέ πρόσταξε ἡ κόρη μου νά σᾶς φα-
νερώσω τό μυστικό. Εἶναι ἐτοιμοθάνατη κι ἴσως νά μι-
λάει μέ τό στόμα της ὁ Θεός. Ἡ Μύριαμ, ἡ κόρη μου,
καί ἡ μητέρα της, ἡ Ἰουδήθ, εἶναι χριστιανές. Πῆραν
τήν περγαμηνή καί τή διάβασαν. Συμφωνοῦσε μέ τή
διήγηση τοῦ Ἑβραίου.

— Καί ξέρεις τό μέρος;

— Εἶναι ὁ λόφος μέ τοὺς βασιλικούς, πίσω ἀπό τό Γολ-
γοθά. Πολλοί Ἰουδαῖοι, πού ξέρουν τό μυστικό, ἀπο-
φεύγουν νά πᾶνε σέ κεῖνο τό μέρος. Γιατί τά βασιλικά
φύτρωσαν μόλις θάφτηκε ἐκεῖ ὁ σταυρός. Κι ὅσο τά
κόβουν, τόσο αὐτά φουντώνουν.

Ἡ Αὐγούστα ἔμεινε σκεπτική.

— Καί'δέ θά ἔχει σαπίσει τό ξύλο μέσα στό χῶμα; εἶπε
τέλος ἀνήσυχη.

— Ὁχι, Αὐγούστα, ἀπάντησε ἀδίσταχτα ὁ Ἑβραῖος. Οἱ
σταυροί γίνονται ἀπό κέδρο κι ἐκεῖνο τό ξύλο δέ σα-
πίζει στό νερό. Ὅσο μάλιστα πιό πολύ μένει, τόσο πιό
σκληρό γίνεται.

Τό θαῦμα τοῦ Τίμιου Σταυροῦ

Πλήθος ἀπό κόσμο μαζεύτηκε τό ἄλλο πρωί γύρω
ἀπό τό λόφο μέ τοὺς βασιλικούς πού μοσκοβολοῦσαν
παράξενα. Ὅταν εἶδαν τό φορεῖο τῆς Αὐγούστας, μιᾶ
βοή σηκώθηκε ὥς τά οὐράνια.

Ἡ ἀνασκαφή ἄρχισε νωρίς. Ὅσο προχωροῦσε, τά
χώματα γίνονταν σκοτεινότερα. Παρακάτω βρῆκαν τῖς
πέτρες. Τά χέρια δούλευαν μέ πάθος. Καθετί μαθεύό-
ταν ἀμέσως κι ἀνατάραζε τήν πλατιά λαοθάλασσα.

Ἀξαφνα ἡ σκαπάνη χτύπησε σέ ξύλο. . . Ἦταν ἓνας
σταυρός.

— Θαῦμα! Θαῦμα! φώναζε τό πλήθος. Ρίγος διαπερνοῦσε τά σώματα. Βρῦσες ἔτρεχαν τά μάτια.

— Σηκῶστε τό σταυρό τοῦ Κυρίου ψηλά, φώναζε ὁ λαός.

— Ἀλλά ποιόν νά σηκώσουν; Εἶχαν βρεῖ τρεῖς σταυρούς. Τό σανιδάκι μέ τήν ἐπιγραφή Ι.Ν.Β.Ι. εἶχε βρεθεῖ χωριστά. Σέ ποιόν τώρα ἀπό τούς τρεῖς σταυρούς, πού ἦταν μαῦρα ἀπολιθώματα σκεπασμένα μέ λάσπη, ν' ἀνῆκε κεῖνο τό ξύλο; Κανένα συμπέρασμα δέν μπορούσε νά βγεῖ.

— Σταθεῖτε, ἀκούστηκε τότε μέσ' ἀπό τά πλήθη ἡ ἑξαλλή φωνή μιᾶς γυναίκας.

Ἦταν ἡ Ἰουδήθ, πού τραβοῦσε τά μαλλιά της.

— Σῶστε τή Μύριαμ, τήν κορούλα μου, πού πεθαίνει, φώναξε κι ἔπεσε στά γόνατα μπροστά στή βασίλισσα. Μπορεῖ νά ἔχει κιόλας πεθάνει. Τή φέρνουν πίσω μέ τό φορεῖο. Μά ἂν τήν ἀγγίσει τό Τίμιο ξύλο, θά γίνει καλά.

— Κι ἔκλαιγε καί σπάραζε καί σερνόταν στά γόνατα. Ὁ ἐπίσκοπος συγκινήθηκε κι ἕνα φῶς πλημμύρισε τήν ψυχή του.

— Φέρτε τήν ἄρρωστη, εἶπε. Ὁ Κύριος, ἄς μέ κρίνει ἄξιο γιά τό θαῦμα.

Μιά χλωμάδα κέρνη σκέπαζε τό πρόσωπο τῆς κόρης.

Δυό ἄντρες μαζί μέ τόν Ἰωννάθαν ἔφεραν τό φορεῖο.

Ὁ κόσμος κρατοῦσε τήν ἀνάσα του. Ὁ Μακάριος προσευχόταν. Πῆρε τόν πρῶτο σταυρό κι ἄγγιξε τήν ἄρρωστη. Τίποτε. Πῆρε τό δεύτερο. Ἡ κόρη δέ σάλεψε. Μ' ἕνα ρίγος πῆρε τόν τρίτο. Ἀμέσως σπάραξε τό ἀκίνητο σῶμα, ρόδισε τό κέρνινο πρόσωπο, ἡ κοπέλα ἀνασηκώθηκε στό φορεῖο καί φίλησε τό Σταυρό τοῦ Κυρίου.

Ἀλάλαξαν* τότε τά πλήθη, σάν ἕνας ἄνθρωπος καί ὄρμησαν μπροστά. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως τούς σταμάτη-

* Κραύγασαν ἀπό ἐνθουσιασμό.

σε, υψώνοντας τό Πανάγιο ξύλο.

— Ὁ Σταυρός! Ὁ Σταυρός!

Φωτεινός σάν ἀπό χρυσάφι, ὅπως τόν ἀντίκρισε ὁ πρῶτος τεχνίτης τότε στ' ἀργαστήρι του, υψώθηκε πάνω ἀπό τά πλήθη τό σύμβολο αὐτό τοῦ θανάτου, πού ἔγινε σύμβολο ζωῆς!

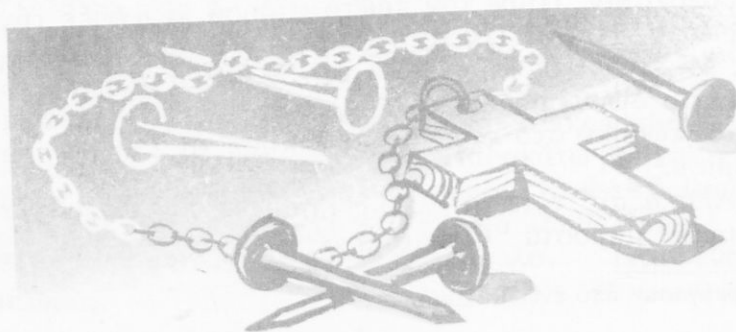
Τήν ἴδια μέρα ἔφυγαν βιαστικοί μαντατοφόροι, σταλμένοι ἀπό τήν Αὐγούστα, στό γιό της, γιά νά τοῦ πᾶνε ἓνα δῶρο πολύτιμο. Τά πέντε καρφιά τοῦ Πάθους — πού ἔγιναν φυλαχτό στό κράνος του — κι ἓνα κομμάτι ἀπό τό Ἄχραντο ξύλο.

Σ' ἐκείνη τήν εἰδηση ἄνοιξε ὁ Αὐγουστος τοὺς βασιλικούς θησαυροὺς κι ἔστειλε στήν ἅγια μητέρα του ἄφθονο τ' ἀσήμι καί τό χρυσάφι. Κι ἐκείνη ἔχτισε ἓναν ὠραῖο ναό, πάνω ἀπό τόν Πανάγιο Τάφο, καί μέσα σέ αὐτόν — τό ναό τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως τόν ὀνόμασε — υψώθηκε ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου, πού ἔγινε ἡ καρδιά τοῦ κόσμου γιά κάθε χριστιανό.

— Νῦν ἀπολύεις τή δούλη Σου, Δέσποτα, εἶπε ἡ Ἁγία Ἑλένη, μπαίνοντας στό φορεῖο της γιά τό γυρισμό. Εἶχε φέρεи σέ πέρας τήν ἱερή ἀποστολή...

Κλειώ Νοταρά

(Περιοδ. Παιδόποις)

3. ΤΗ ΥΠΕΡΜΑΧΩ

Γνώρισα χθές πάνω στους φλεγόμενους λόφους της μάχης ένα λοχαγό ιερέα. Παπάς με χακί, όμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μέ γένια κατάμαυρα, πού του έπεφταν κυματιστά στό στήθος, βρισκόταν στήν πρώτη γραμμή καί συνέχιζε, στόν είκοστόν αιώνα, τήν παράδοση τών αγωνιστών ιερέων του Εικοσιένα.

Ήν δέν ήταν απαγορευμένο ν' αναφέρουμε άτομα — καί πολύ σωστά, γιατί σ' αυτό τόν πόλεμο καί τό τελευταίο στρατιωτάκι μας εΐναι ήρωας —, θ' άνάφερα τ' όνομά του. Έτσι γιά ν' αναγραφεί μαζί μέ τούς άθάνατους της νέας έποποιίας.

Άλλά τί πειράζει πού τόν μνημονεύω άνώνυμα;

Αυτός δέν εΐναι πρόσωπο, εΐναι σύμβολο της Πίστεως καί της Όρθοδοξίας, σάν ένσάρκωση του δέσμοϋ τών θείων δυνάμεων μέ τό μαχόμενο στράτευμα. Όταν τά φανταράκια τόν βλέπουν άνάμεσά τους στήν πρώτη γραμμή — γιατί εΐναι ένας παπάς παλικάρας — μέ τό σταυρό στό χέρι, νομίζεις παίρνουν καινούργιον άέρα.

Έλα, πάτερ!... του φωνάζουν. Εϋλόγα τά ήρωικά παιδιά της Ελλάδας!...

Τό κύρος του εΐναι τεράστιο σ' αυτό τό τμήμα. Γιατί δέ μάχεται μόνο, προφητεύει καί τήν έκβαση, πού θα έχει κάθε φορά ή επιχείρηση. Παπαφλέσσας μαζί καί Γέρος του Μοριά, όνειροπλάστης καί όνειροκρίτης, έχει πάντα στήν τσάντα έκστρατείας, πού κρέμεται στό πλευρό του, κι ένα χρησμό:

— Εΐδα στόν ύπνο μου, παιδιά, τήν Παναγιά της Τήνου! Καί εΐδα πώς έγραφε στόν οϋρανό, μέ γράμματα φωτιάς, αυτά τά λόγια: «Σέ δυό μέρες». Καί σās λέω ότι σε δυό μέρες θα πάρουμε κι αυτά τά ύψώματα εκεί κάτω.

Οί χρησμοί αυτοί, πού πηγάζουν από μιὰ δυνατή διαίσθηση καί από μιὰ φυσική στρατιωτική αντίληψη, βγαίνουν σχεδόν πάντα ἀληθινοί. Φαντάζεστε λοιπόν πόσους πιστούς ἔχει γύρω του αὐτό τό νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

— Τί λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ρωτοῦν τά φανταράκια μας κάθε πρωί. Καί ἡ Παναγία ἔχει σχεδόν κάθε φορά από μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψη...

Ἄλλ' αὐτό, πού δέν θά ξεχάσω ποτέ στή ζωή μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμή πού τόν ἀπάντησα. Ἀπόγευμα μέ τήν ὁμίχλη ποτισμένη ἀπό τά μενεξεδένια φῶτα τοῦ δειλινοῦ σέ μιάν ἀτμόσφαιρα γλυκιά, εἰρηνική καί ὑποβλητική, ἱερουργοῦσε πάνω σ' ἓνα ὕψωμα, πού μόλις εἶχε καταληφθεῖ. Δοξολογοῦσε γιά τή νίκη, μέ θυμίαμα τούς καπνούς τῆς μπαρούτης καί μέ τήν ὑπόκρουση τῶν πυροβόλων, πού τράνταζαν τούς ἀντικρινούς λόφους. Εἶχε περάσει τό χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Γύρω του τά φανταράκια παρακολουθοῦσαν τίς δεήσεις του καί ὑπογράμμιζαν τίς φράσεις του μέ ὁμαδικά:

— Κύριε ἐλέησον!...

Ὅταν πιά ὁ παπᾶς τελείωσε, φώναξε στά στρατιωτάκια μας: Τώρα, παιδιά, θά ψάλουμε ὅλοι μαζί «Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τά νικητήρια», νά εὐχαριστήσουμε τήν Παναγιά τῆς Τήνου!...

Καί μιὰ ρωμαλέα ὁμαδική φωνή ἄρχισε τώρα νά ὑψώνει, μέσα στόν ἀχανή ναό τῆς φύσεως, τυλιγμένη στήν ὁμίχλη, τόν ὕμνο στήν Παρθένο. Ὁ παπᾶς φάνταζε σάν ἄλλος Μωυσῆς στό ὄρος Σινά. Καί τά φαράγγια γύρω, πού ἀντιλαλοῦσαν τόν ψαλμό τῶν παλικαριῶν, ἔμοιαζαν σάν νά ἔφερναν τή μακρινή ἡχώ ἀπό τίς πιό δοξασμένες ἡμέρες τοῦ Βυζαντίου...

Σπύρος Μελάς

(Εφημ. Ἑστία 1940)

4. Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ

Ὁλόκληρος ὁ χριστιανικὸς κόσμος πανηγυρίζει με ἀληθινὴ συγκίνησι καὶ πηγαῖο σεβασμὸν τὴν πάνσεπτη καὶ πρεσβυτικὴ μορφή τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Οἱ ἄπλοι ψαράδες ὅμως, οἱ νησιῶτες, οἱ ναυτικοὶ καὶ ὅσοι ζοῦν στὶς ἀκρογιαλιές καὶ στὶς ἀκτές τῆς θάλασσας ἢ ἔχουν τίς ρίζες τους στὸ ὑγρὸ στοιχεῖο νιώθουν μιὰ ξεχωριστὴ θρησκευτικὴ ἑξάρσι, γιατί ὁ Ἅγιος εἶναι προστάτης καὶ βοηθὸς ἰδιαίτερα τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν. Πολλές φορές τοὺς στάθηκε σωτήρας καὶ λυτρωτής.

Οἱ βάρκες, τὰ καΐκια, τὰ ποντοπόρα καράβια εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς ἱερῆς μορφῆς τοῦ Ἁγίου. Τὸν βλέπουν συχνὰ σάν ὀπτασία νὰ κάθεται στὸ τιμόνι καὶ νὰ ὀδηγεῖ τὸ πλεούμενο μέσα ἀπὸ τρικυμίες καὶ καταιγίδες. Κάθε χριστιανός, καὶ πῶς πολὺ ναυτικός, ἔχει νὰ διηγηθεῖ καὶ κάποια ἱστορία, ἓνα περιστατικόν, ἓνα θαῦμα, πού δείχνουν τὴν ξεχωριστὴ ἀγάπη τοῦ Ἁγίου πρὸς τοὺς βασανισμένους καὶ τυραννισμένους θαλασσομάχους. Γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει βράχος οὔτε νησί οὔτε ἀκρωτήρι ἢ ἔρημη ἀκτὴ, πού νὰ μὴν ἔχει τὸ μικρὸ ἔστω ἐκκλησιάκι τοῦ ἀφιερωμένου στὸν Ἅγιο Νικόλαο. Τὸν προστάτη τῶν θαλασσῶν.

Σὲ κάθε σχεδόν θαλασσοδαρμένο τόπο ὑψώνεται κι ἓνα μικρὸ, λευκὸ, καμπαναριό, γιὰ νὰ θυμίζει στοὺς ταξιδιωτὲς καὶ στοὺς ναυτικούς τὴν ἔγνοια καὶ τὴ φροντίδα τοῦ θαλασσινοῦ ἁγίου.

Κι ἀληθινά. Πόση χαρά, νοσταλγία καὶ παρηγορία φέρνουν στὶς ἔρημες ψυχές οἱ γαλήνιοι αὐτοὶ τόποι τῆς πίστεως καὶ τῆς σιγουριάς! Τὸ ἀντίκρισμα τοῦ μικροῦ σταυροῦ, ἀπὸ πέρα τὸ πέλαγο, γεμίζει με ἐλπίδα τίς κυματοδαρμένες καρδιές καὶ ἡ σεβάσμια καὶ ἡμερη

μορφή του Ἁγίου φέρνει τή γαλήνη. Πάρα πολύ ζωντανή εἶναι ἡ παράδοση γιά τή ζωή καί τά θαύματά του ανάμεσα στό λαό μας. Πιο γνωστή εἶναι κείνη, πού μιλάει γιά τό ταξίδι του στά Ἱεροσόλυμα.

Ὁ Νικόλαος, λένε, ταξίδευε μέ ἄλλους μαζί στή θάλασσα· καί μιὰ μέρα, ἐνῶ ἦταν καταμεσήμερο, σκοτεινιάσε ξαφνικά ὁ οὐρανός καί ξέσπασε μιὰ μεγάλη θαλασσοταραχή. Ὁλόκληρο τό πλήρωμα τοῦ πλοίου καί οἱ ταξιδιωτές βρέθηκαν τότε σέ βέβαιο κίνδυνο. Ἐβλεπαν ἀπό ὥρα σέ ὥρα τό πλεούμενό τους νά καταποντίζεται καί τούς εἶχε πιάσει πανικός!

Ὡστόσο, σ' ὅλη αὐτή τήν καταιγίδα, ὁ ὁλόλευκος πρεσβύτες Νικόλαος κοιμόταν ἤρεμος σέ μιὰ γωνιά τοῦ πλοίου, χωρίς νά δίνει σημασία σ' αὐτά πού συμβαίνανε γύρω του!

Αὐτό ἔδωσε ἀφορμή στούς ἄλλους ἐπιβάτες νά σκεφτοῦν πῶς πρόκειται γιά ἅγιο ἄνθρωπο. Τόν πλησίασαν λοιπόν μέσα σ' ἐκείνη τήν κόλαση, πού τούς ἀπειλοῦσε καί τοῦ ζήτησαν νά σηκωθεῖ καί νά προσευχηθεῖ μαζί τους.

Ὁ Νικόλαος, μέ ταπεινοφροσύνη καί φανερή ἡρεμία, τούς εἶπε ἀπλά:

— Εἶδα ὄνειρο, πού εἶχε σημάδι καλοσύνης. Καί τούς σύστησε νά μή φοβοῦνται τίποτα.

Καί πραγματικά. Δέν πρόλαβε νά τελειώσει τά λόγια του κι ἄρχισε σιγά σιγά νά ξανοίγει ὁ καιρός καί νά σταματάει ὁ κίνδυνος τοῦ καταποντισμοῦ. Ὁ ἥλιος φάνηκε καθαρός. Τό πλοῖο ξαναγύρισε στήν κανονική πορεία του. Τότε ὅλοι οἱ ταξιδιωτές καί τό πλήρωμα γονάτισαν καί προσκύνησαν τόν ἅγιο ἄνθρωπο, πού τοῦ ἔσωσε τή ζωή ἀπό βέβαιο θάνατο.

Ἀπό τότε οἱ καρδιές τῶν ναυτικῶν σκιρτοῦν ἰδιαίτερα κάθε φορά πού βλέπουν, σάν σέ ὄραμα, τόν προστάτη τους πάνω στά φουρτουνιασμένα κύματα, νά εὐλο-

γεῖ τὰ τέσσερα σημεία τοῦ ὀρίζοντα, ὅπως πολύ χαρακτηριστικά δείχνουν ζωγραφικές παραστάσεις, καί νά σταματοῦν ἀπότομα οἱ καταιγίδες καί οἱ θαλασσοταραχές.

Ἀλλά ἡ πραγματική ἱστορία τοῦ Ἁγίου Νικολάου δέν εἶναι μόνο αὐτό τό περιστατικό. Ἐνα πλῆθος ἀπό γεγονότα, γνωστά καί ἄγνωστα, φανερώνουν τή θερμή ἀγάπη του γιά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καί προπάντων γιά τοὺς φτωχοὺς καί ἄρρωστους. Γιατί ὁ Νικόλαος, ἀπό τὰ νεανικά του ἀκόμα χρόνια ὑπῆρξε ἡ προσωποποίηση τῆς χριστιανικῆς εὐσπλαχνίας. Ἡ ἐνσάρκωση τῆς ἐλεημοσύνης καί τῆς στοργῆς. Ὁ μοναδικός στήν ἀφοσίωση καί τῇ θυσίᾳ γιά τό καλό τῶν ἄλλων.

Ὅλοι λοιπόν οἱ χριστιανοί λατρεύουν τόν Ἅγιο Νικόλαο. Καί περισσότερο, εἶπαμε, τόν λατρεύουν ὁλόψυχα οἱ ναυτικοί μας, πού ξέρουν καί νά τόν τιμοῦν ἀπό τοὺς παλιούς ἀκόμα χρόνους. Δέ μένει οὔτε ἓνας θαλασσινός, πού δέ θά προσκυνήσει τήν εἰκόνα του τήν ἡμέρα τῆς ἱερῆς μνήμης του, 6η Δεκεμβρίου.

Τά μικρά ξωκλήσια, ἀλλά καί οἱ μεγάλοι, καλλιμάρμαροι, ναοί τῶν λιμανιῶν καί τῶν νησιῶν λάμπουν ἀπό στολίδια, ἀναμμένα μανουάλια, χρυσές εἰκόνες, πλούσια τάματα καί ἀφιερώματα, λουλούδια, κεριά καί λαμπάδες. Παντοῦ συγκίνηση, εὐλάβεια καί κατάνυξη!

Ἡ μέρα τούτη εἶναι γεμάτη νοσταλγία καί γλυκές, ὀρησκειτικές ἀναμνήσεις. Ἡ μάνα, ἡ ἀδελφή, ἡ γυναίκα κάνουν μέ περισσό σεβασμό τό σταυρό τους. Εὐχονται γιά τήν ὑγεία τοῦ ξενιτεμένου, τοῦ ταξιδιώτη, τοῦ ναυτικοῦ. Ἄλλοι μέ τή σκέψη κι ἄλλοι μέ τήν ὑπαρξή τους βρίσκονται κοντά στόν προστάτη τους. Εἶναι πολλοί οἱ καπετάνιοι καί οἱ ναῦτες πού ἀκοῦνε στό ὄνομα «Νικόλας». Καί πάρα πολλά τὰ καράβια καί τὰ καΐκια πού γιορτάζουν γιά τό ὄνομά τους «Ἅγιος Νικόλαος».

Τί εὐλάβεια, ἀλήθεια, τί εὐγνωμοσύνη καί τί πίστη
γιά τόν ἄρχοντα καί προστάτη τῶν θαλασσῶν!

(Θαλασσινοὶ ἀντίλαλοι)

Δημήτρης Φερούσης

5. Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Πέπλος μυστικός ἀνείπωτης γαλήνης σκέπαζε ἀνά-
λαφρα κείνη τή νύχτα τήν περιοχή τῆς Βηθλεέμ. Οὔτε
ἓνα συννεφάκι στήν καταξιάστερη νύχτα. Καί τό στε-
ρέωμα ἔδειχνε μυριοστολισμένο, μέ χίλια δυό πολύτι-
μα φωτεινά στολίδια.

Γλυκιά ἡσυχία στή θερμή χώρα τῆς Βηθλεέμ, ἄνοι-
ξη παρά χειμῶνας ἐκείνη τή Δεκεμβριανή νύχτα, τά
ἔκανε ὅλα ὠραῖα, παράδοξα ὁμορφα καί γοητευτικά,
ὅσο ποτέ ἄλλοτε. Τό μόνο πού ἀκουγόταν ἦταν τό σιγα-
νό λάλημα τῆς φλογέρας, μοναδικός ἦχος, συντροφιά
κάποιων ποιμένων, πού ξενυχτοῦσαν ξάγρυπνοι γύρω
στά πρόβατά τους.

Αὐτοί οἱ ἄγνοί ἄκακοι ποιμένες, συνεπαρμένοι ὅλοι
ἀπό τήν ὑπέροχη γλύκα ἐκείνης τῆς νύχτας, ἀπολάμ-
βαναν τή χάρι της. Κι ἔνιωθαν αὐτή τή φορά κάτι
ἀλλιώτικο κι εὐφραντικό νά πλημμυρίζει τήν ὕπαρξή

τους, κάτι παράξενο καί πρωτογνώριστο, πού ὅμως δει-
λιαζαν νά φανερώσουν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο.

Ξάφνου, φάνηκε σ' ὅλους σάν νά χαμηλώνει ὁ οὐρα-
νός καί ἡ γῆ ν' ἀνεβαίνει ψηλότερα. Καί νόμισαν πώς
ἐκεῖνο τό χάος τό τρανό, πού χώριζε πάντα τή γῆ ἀπό
τό μυριάστερο στερέωμα, χάθηκε μονομιᾶς μ' ἓνα πα-
ράδοξο γεφύρωμα. Καί πῆγαν νά τό ποῦν ὁ ἕνας στὸν
ἄλλο, μά δέν πρόλαβαν, γιατί τήν ἴδια στιγμή ἔμειναν
ἄφωνοι σάν μαγεμένοι!

Μιά συναυλία ὑπέροχη ἀκούστηκε κεῖ κοντά.

Αὐτή τή θεία ὥρα ὁ οὐρανός δίδασκε μίαν ἄλλη
μουσική στό ἀνθρώπινο γένος. Κι ἔκανε κήρυγμα εὐ-
φρόσυνο. Στόν Ἀρχηγό τῆς ἁρμονίας τῶν Ἀρετῶν,
πού γεννιόταν ἐκεῖνη τήν εὐλογημένη νύχτα, ἐκεῖ στή
γραφική Βηθλεέμ, οἱ καλλικέλαδοι οὐράνιοι φτερωτοί
χορωδοί, σάν ἓνας ἄνθρωπος, ἔστελναν ἁρμονικούς
ἤχους, ἀντάξιους στό Μεγάλο ἐπισκέπτη τῆς γῆς. Για-
τί ἀγγελική ἦταν ἡ συναυλία. Καί γινόταν ἀπό ἄπειρο
πλῆθος λευκοφορεμένων ἀγγέλων, πού ὅλο χαρά φτε-
ρούγιζαν πάνω καί γύρω ἀπό τό ταπεινό σπήλαιο.

Πόσο ὁλόψυχα τή χάρηκαν αὐτή τή συναυλία οἱ
ἄκακοι καί ἀγαθοί βοσκοί στῆς Βηθλεέμ τήν ὑπαιθρο
ἐκεῖνη τήν ἱερή νύχτα!

Καί ἦταν τόσο πρωτότυπο τό ὑπερκόσμιο ἀγγελικό
τραγούδι: νανούρισμα γλυκό στό θεϊκό Παιδί· χᾶδι τοῦ
οὐρανοῦ στήν πονεμένη γῆ, πού θά ἔπαιρνε λύτρωση
στά δεινά της· εὐαγγέλιο ψυχῶν καλοπροαίρετων, πού
γλύκαινε τά τρίσβαθά τους· ὕμνολογία χαρμόσυνη στόν
Κύριο τῶν Ἀγγέλων καί τοῦ Παντός· μιά σύνθεση,
πού ὅμοιά της δέν εἶχε γίνει ποτέ ἀπό τοὺς γήινους
καλλιτέχνες τῶν χορδῶν καί τῶν ὕμνων, μά καί οὔτε
θά ξαναγίνει. Τόσο ὥραϊα τονισμένο καί τόσο ἀπαλά
καί γλυκά εἰπωμένο ἦταν ἐκεῖνο τό τραγούδι, πού ἀκού-
στηκε στῆς Θείας Σαρκώσεως τήν πανώριαν ὥρα!

Ἀπό τότε, κάθε Χριστούγεννα, τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς Εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» ἀκούγεται στῶν ψυχῶν τὰ φυλλοκάρδια. Ἀκούγεται, ὅπως εἰπώθηκε κείνη τὴν ἅγια νύχτα, καθὼς τὸ εἶχε τραγουδήσει καὶ ξανατραγουδήσει τότε ὁ φιλόμουσος οὐρανὸς στὴν ὠραιότερη συναυλία, πού δόθηκε ποτέ στοὺς αἰῶνες!

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)
Διασκευή

Σωτήριος Ι. Μεντζελόπουλος

Ἀσκήσεις:

— Ὁ συγγραφέας λέει ὅτι «ἐκείνη ἡ Δεκεμβριανὴ νύχτα» διαφέρει ἀπὸ τίς ἄλλες. Μὲ ποιῆς εἰκόνες γίνεται φανερὴ αὐτὴ ἡ διαφορὰ;

— Τό ὅτι «γεφυρώθηκε τὸ χάος ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς» εἶναι ἀπλή ἐντύπωση τῶν βοσκῶν ἢ ἀποτελεῖ πραγματικότητα;

— Νά ξεχωρίσετε τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα, νά βρεῖτε ὅλα τὰ καλολογικά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στό κεφάλαιο, ὅπως μεταφορές, κυριολεξίες, παρομοιώσεις κλπ., καί νά τὰ κατατάξετε κατὰ εἶδος.

6. ΕΙΔΑ ΧΘЭС ΒΡΑΔΥ

Είδα χθές βράδυ στ' όνειρό μου
τό νεογέννητο Χριστό.
Τά βόδια πάνω Του φυσούσαν
όλο τό χνώτο τους ζεστό.

Τό μέτωπό Του ήταν σάν ήλιος
καί μέσα ή φάτνη φτωχική
άστραφτε πιό καλά από μέρα
μέ κάποια λάμψη μαγική.

Βοσκοί πολλοί καί βοσκοπούλες
Τόν προσκυνούσαν ταπεινά·
ξανθόμαλλοι άγγελοι έστεκόνταν
κι έψελναν γύρω του «ώσαννά!»

Στά πόδια Του έσκυβαν οί μάγοι
κι έμοιαζε τ' άστρο από ψηλά
πώς θά καθήσει σάν κορώνα
στής Παναγίτσας τά μαλλιά.

Μά κι άπ' άγγέλους κι από μάγους
δέ ζήλεψα άλλο πιό πολύ,
όσο τής μάνας Του τό στόμα
καί τό ζεστό ζεστό φιλί.

Τέλλος "Αγρας

7. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

Μέσα στην πολυκατοικία της Ἀθήνας, ὅπου κάθομαι, τοῦτες τίς χριστουγεννιάτικες μέρες, μιά μικροσκοπική καρδιά χτυπάει μέ λαχτάρα, μιά ψυχούλα τρέμει ἀπό προσδοκία. Εἶναι ἡ μικρή Μαρία, ἡ κόρη τοῦ θυρωροῦ, μιά τοσηδούλα ὑπαρξη τεσσάρων μόνο χρονῶν μέ κατάξανθο κεφαλάκι, πού ἔχει στήν κορφή του καθισμένον σάν τροπική πεταλούδα ἕναν ἀφράτο φίογγο ἀπό κερασόχρωμη κορδέλα.

Ἡ Μαρία, ἐκτός ἀπό τούς γονεῖς της, ἀνήκει καί σέ ὅλους τούς ἑνοίκους τῆς πολυκατοικίας: στούς οἰκογενειάρχες μέ μικρά ἢ μεγάλα παιδιά, στ' ἄκληρα ζευγάρια, στούς ἐργένηδες. Τούς ἔχει κάνει ὅλους θετούς πατέρες, μητέρες, ἀδέρφια. Καί εἶναι τόσο ἀξιολάτρευτη, πού τήν ἀγαποῦμε ὅλοι σάν δικό μας παιδί.

Ἐνα ἀπόγευμα, ἐκεῖ πού καθόμουν μπροστά στό τραπέζι κι ἔγραφα, ἡ Μαρία χτύπησε σιγανά τήν πόρτα καί χωρίς νά περιμένει τό «ἐμπρός», τήν ἄνοιξε καί μ' ἕνα πήδημα βρέθηκε στά γόνατά μου. Σήκωσε τό παχουλό χεράκι της πρὸς τό ταβάνι καί μέ ρώτησε:

— Ἀκοῦτε, κύριε; Ἀκοῦτε κεῖ ψηλά;

— Ποῦ, κουκλίτσα μου;

— Στά οὐράνια, κύριε.

— Μά παιδί μου, εἶπα μέσα μου, ἐμεῖς οἱ μεγάλοι πάψαμε πιά ν' ἀκοῦμε τά ὑπερκόσμια... τά οὐράνια...

Καί ἀμέσως δυνατά:

— Ἀκοῦς τίποτα ἐκεῖ, Μαρία;

— Ναί, κύριε. Ἀκούω τὸν Ἀι-Βασίλη, πού περπατάει μέ τά βαριά του ὑποδήματα.

Καί ἄρχισε νά μοῦ περιγράφει τὸν Ἀι-Βασίλη σάν νά τὸν ἐβλεπε ζωντανόν μπροστά της:

— Τὸν βλέπετε, κύριε; Ἐχει μακριά κάτασπρα γένια,

πού φτάνουν κάτω από τή ζώνη του. Κι αὐτά τά γένια εἶναι ἀπό χιόνι. Ἔχει κι ἓνα πολύ μεγάλαλο κοφίνι μ' ἓνα σωρό παιγνίδια: καροτσάκια, κουκκλες πού ἀνοίγοκλείνουν τά ματάκια τους καί μιλοῦν, σκυλάκια πού γαβγίζουν, αὐτοκίνητα πού τά κουρντίζεις καί φεύγουν, γάτους πού παίζουν βιολί, κοκόρια πού λαλοῦν, ἄλογα πού τρέχουν... Ὅλα αὐτά τά παιγνίδια, μοῦ εἶπε ἡ μαμά μου, ὁ Ἀι-Βασίλης θά τά δώσει στό Χριστοῦλη. Κι ὁ Χριστοῦλης θά τά μοιράσει στά παιδάκια. Νά, τοῦ βάζουν τά παπούτσια τους δίπλα στό τζάκι κι ὁ Χριστοῦλης τή νύχτα στή γιορτή του τά γεμίζει πράματα...

Ἀθῶο κι ἀπονήρευτο μυαλουδάκι... συλλογίστηκα. Ἄς ἦταν νά μπορούσαμε κι ἐμεῖς οἱ μεγάλοι νά ζούσαμε στόν παραμυθένιο κόσμο σας... κι ἄς ξέραμε πόσο φανταστικός εἶναι... Τέλος πάντων.

Σήκωσα τή Μαρία ψηλά, τή φίλησα καί τήν πῆρα νά βγοῦμε ἔξω στήν ἀγορά. Σ' ὅλα τά πεζοδρόμια, δεξιά καί ἀριστερά, πάνω σ' ἄπειρα τραπέζια ἔχουν ξεχυθεῖ βουνά τά χρώματα καί οἱ λάμπεις, οἱπραμάτειες καί τά παιγνίδια. Ἡ Μαρία μοῦ σφίγγει τό χέρι μέ ὅλη της τή δύναμη.

— Ποῦ πᾶμε, κύριε; μέ ρωτάει καί φαίνεται νά ζεῖ μέσα σ' ὄνειρο.

— Μά στά οὐράνια, κούκλα μου. Ἔτσι δέν εἶπες; Πᾶμε κοντά στό Χριστοῦλη.

Καί νάτος, πάνω σ' ἓνα τραπέζι, ἀχνορόδιнос, καβάλα σ' ἓνα τεράστιο ξυλοπάπουτσο καί φορτωμένος σωρό ἀπό κουκκλες, καροτσάκια, αὐτοκίνητα, πουλιά, μιά οἰκουμένη ὁλόκληρη ἀπό ἀτέλειωτα σπιτάκια καί κοπάδια ζῶα.

Ἡ Μαρία, κατά πῶς τήν εἶχε μάθει ἡ μητέρα της, σταύρωσε τά χεράκια της εὐλαβικά, γιά νά προσευχηθεῖ. Κι ἔξαφνα ἀκούστηκε νά λέει:

— Χριστούλη μου, πολύ σέ παρακαλῶ, νά μοῦ χαρίσεις
μιά κούκλα κι ἓνα καροτσάκι γιά νά τήν πηγαίνω περι-
πατο.

— Ξέρεις ὅμως κάτι, Μαρία; Ὁ μικρός Χριστούλης
δῶρα δίνει μόνο στά φρόνιμα παιδάκια.

— Τό ξέρω, κύριε. Γι' αὐτό ἤμουν φρόνιμη дуόμισι
μέρες. Δέ φτάνει;

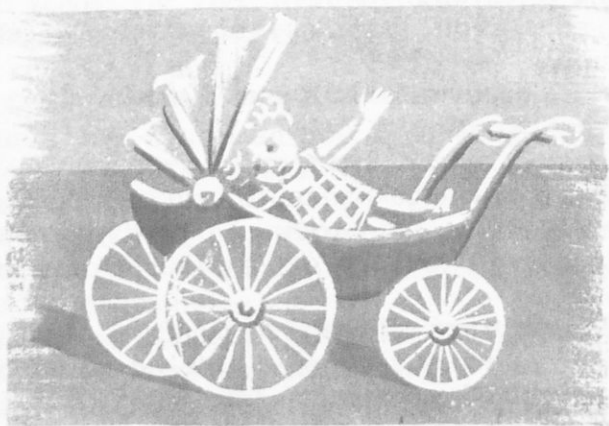
— Πῶς, φτάνει, καί μέ τό παραπάνω μάλιστα. Μιά μέρα
γιά τήν κούκλα καί μία γιά τό καροτσάκι γίνονται дуό
μέρες. Ὁ μικρός Χριστούλης σοῦ χρωστάει ἀκόμα μι-
σή μέρα.

Πῆρε τά δῶρα της καί φύγαμε. Γύρω μας βοῦιζε ὄλο
ἐκεῖνο τό πλῆθος πού βρισκόταν στήν ἀγορά, ἡ Μα-
ρία ὅμως δέν ἄκουγε τίποτα. Ὁλος ὁ νοῦς της καί ἡ
προσοχή της ἦταν στό καροτσάκι μέ τήν κούκλα της
κι ἔδειχνε τόσο, μά τόσο εὐτυχισμένη...

Νά προσθέσω πῶς ἤμουν κι ἐγώ πάρα πολύ συγκι-
νημένος;

(Περὶοδ. Λουλούδια)
Διασκευή

Σπύρος Μελάς

8. ΤΟ ΦΛΟΥΡΙ ΤΟΥ ΦΤΩΧΟΥ

Τό πρώτο φλουρί τῆς βασιλόπιτας, πού μοῦ ἔπεσε, βῆκε μοιρασμένο. Ἦταν ἀληθινό φλουρί, γιατί ὁ πατέρας μου τόν καιρό ἐκεῖνο συνήθιζε νά βάζει στή βασιλόπιτα τοῦ σπιτιοῦ μας μιά χρυσή ἀγγλική λίρα.

Πῶς ἔρχονται τά πράματα καμιά φορά!

Ὁ πατέρας μου, ὄρθιος μπροστά στό ἀγιοβασιλιάτικο τραπέζι, ἔκοβε τήν πίτα, ὀνοματίζοντας κάθε κομμάτι ξεχωριστά, πρίν κατεβάσει τό μεγάλο μαχαίρι τοῦ ψωμιοῦ. Ἀφοῦ ἔκοψε τό κομμάτι τοῦ σπιτιοῦ, τῶν ἀγίων, τό δικό του καί τῆς μητέρας μου, πρίν ἀρχίσει τά κομμάτια τῶν παιδιῶν, σταμάτησε σάν νά θυμήθηκε κάτι. — Ξεχάσαμε, εἶπε, τό κομμάτι τοῦ φτωχοῦ. Αὐτό ἔπρεπε νά ῥθει ὕστερ' ἀπό τούς ἀγίους. Ἄς εἶναι ὅμως. Θά τό κόψω τώρα κι ὕστερα θ' ἀρχίσω τά κομμάτια τῶν παιδιῶν. Πρῶτα ὁ φτωχός. Κατέβασε τό μαχαίρι. Καί εἶπε:

— Τοῦ φτωχοῦ.

Ἐπειτα θά ἐρχόταν τό δικό μου κομμάτι, πού ἤμουν ὁ μεγαλύτερος ἀπό τά παιδιά.

Καθώς τραβοῦσε ὅμως τό κομμάτι τοῦ φτωχοῦ, γιά νά κόψει τό δικό μου, τό χρυσό φλουρί κύλησε στό τραπεζομάντιλο. Τό κόσμημα τῆς πίτας σταμάτησε. Κοιτάξαμε ὁ ἕνας τόν ἄλλο κι ὁ πατέρας ὅλους μας.

Ποιανοῦ εἶναι τώρα τό φλουρί; εἶπε ἡ μητέρα μου. Τοῦ φτωχοῦ ἢ τοῦ Πέτρου; Ἐγώ λέω πῶς εἶναι τοῦ Πέτρου.

Ἡ καημένη ἡ μητέρα! Τό εἶχε καημό νά πέσει σ' ἐμένα.

— Οὔτε τοῦ φτωχοῦ εἶναι, εἶπε ὁ πατέρας μου, οὔτε τοῦ Πέτρου. Τό σωστό σωστό. Τό φλουρί μοιράστηκε.

Ἦταν ἀνάμεσα στά δύο κομμάτια. Καθώς τά χάρισα

μέ τό μαχαίρι, ἔπεσε κάτω. Τό μισό λοιπόν εἶναι τοῦ φτωχοῦ, τό μισό τοῦ Πέτρου.

— Καί τί θά γίνει τώρα; ρώτησε στενοχωρημένη ἡ μητέρα μου.

— Τί θά γίνει;... Συλλογιζόμαστε κι ἐμεῖς.

— Μήν πονοκεφαλᾷτε... , εἶπε ὁ πατέρας. Ἄνοιξε τό πορτοφολάκι του, ἔβγαλε ἀπό μέσα δύο μισές χρυσές λίρες — τό χρυσάφι δέν εἶχε κρυφτεῖ ἀκόμα — καί τίς ἀκούμπησε στό τραπέζι.

— Νά, τί θά γίνει. Αὐτή φυλάξτε τη, νά τή δώσετε στόν πρῶτο ζητιάνο, πού θά χτυπήσει τήν πόρτα μας.

— Εἶναι ἡ τύχη του. Ἡ ἄλλη μισή εἶναι τοῦ Πέτρου. Καί μοῦ τήν ἔδωσε.

— Καλορίζικη! Καί τοῦ χρόνου, παιδί μου! Εἶσαι εὐχαριστημένος;

Ἦμουν καί μέ τό παραπάνω. Ἡ ἰδέα μάλιστα πῶς εἶχα συντροφέψει μέ τό φτωχό μέ διασκέδαζε πολύ.

— Θά τοῦ τή δώσω ἐγώ μέ τό χέρι μου, εἶπα.

Γελούσαμε ὅλοι μέ τήν παράξενη τύχη μου. Τ' ἄλλα παιδιά μέ πείραζαν. Ὁ σύντροφος τοῦ φτωχοῦ. Μονάχα ὁ πατέρας μου δέ γελοῦσε. Ἐκεῖνος μέ τράβηξε κοντά του, μέ φίλησε καί μοῦ εἶπε:

— Μπράβο σου! Εἶσαι καλό παιδί.

Τό ἄλλο πρωί, μόλις ξυπνήσαμε, χτύπησε ἡ πόρτα. Κάτι μοῦ ἔλεγε πῶς ἦταν ζητιάνος, πού ἔφτανε βιαστικός νά πάρει τό μερίδιό του.

Ἔτρεξα στήν πόρτα μέ τή μισή λίρα. Ἦταν ἓνας γέρος φτωχός, μέ κατάσπρη γενειάδα, γυρτός ἀπό τά χρόνια, καί τρέμοντας ἀπό τό κρύο μουρμούριζε εὐχές.

— Πάρε, παππού... , τοῦ εἶπα.

Ὁ γέρος, πού δέν ἔβλεπε καλά καί πού εἶχε γυαλίσει, φαίνεται, παράξένα ἀπό τά χρόνια τό χρυσό νόμισμα, τό ἔφερε κοντά στά μάτια του, γιά νά τό κοιτάξει καλύτερα. Δέν μπορούσε νά πιστέψει πῶς κρατοῦσε χρυ-

σάφι στά χέρια του, τόν καιρό εκείνο, πού ὅλοι ἔδιναν
στούς φτωχοὺς δίλεπτα καί μονόλεπτα.

— Τί εἶν' αὐτό, παιδάκι μου; μέ ρώτησε.

— Μισή λίρα εἶναι, παππού... , τοῦ εἶπα. Πάρε την.
Δικὴ σου εἶναι.

Ὁ καημένος δέν ἤθελε νά τό πιστέψει.

— Μήπως ἔκαμες λάθος, παιδάκι μου; Γιά ρώτησε τούς
γονεῖς σου.

Τοῦ ἐξήγησα μέ τί τρόπο εἶχαμε μοιραστεῖ τό φλουρί
τῆς βασιλόπιτας. Ὁ γέρος ἔτρεμε ἀπό τή χαρά του.
Σήκωσε ψηλά τ' ἄρρωστημένα του μάτια καί εἶπε:

— Ὁ Θεός εἶναι μεγάλος! Νά ζήσεις, παιδάκι μου, καί
νά σέ χαίρονται οἱ γονιοί σου. Καί ὁ Θεός νά σ' ἀξιώσει
νά 'χεις πάντα ὅλα τά καλά καί νά τά μοιράζεις μέ τούς
φτωχοὺς καί τούς ἀδικημένους. Τήν εὐχή μου νά 'χεις!

Μοῦ ἔδωσε τήν εὐχή του, σήκωσε πάλι ψηλά κατά
τόν οὐρανό τ' ἄρρωστημένα του μάτια καί κατέβηκε
μέ τό ραβδί του τή σκάλα.

(Ἑφημ. «Ἀθηναϊκά Νέα»)

Παῦλος Νιρβάνας

Ἀσκήσεις:

— Νά περιγράψετε μέ λόγια καί νά ζωγραφίσετε, σύμφωνα
μέ τό κείμενο, τή χριστιανική οἰκογένεια γύρω ἀπό τό
πρωτοχρονιάτικο τραπέζι.

— Νά χαρακτηρίσετε κατάλληλα τόν πατέρα, τή μητέρα(ή
φράση «ἐγώ λέω εἶναι τοῦ Πέτρου» τί νά δείχνει ἄραγε;),
τό παιδί καί τό ζητιάνο.

— Ἐκτός ἀπό τό κόψιμο τῆς βασιλόπιτας, ποιά ἄλλα ἔθιμα
τῆς πρωτοχρονιάς σᾶς κάνουν ἐντύπωση;

— Ἀξίζει νά διατηροῦμε τά ἔθιμα αὐτά ἢ μπορούμε καί νά
τ' ἀπαρνηθοῦμε;

Νά ἐπεκτείνετε τή συζήτηση στή διατήρηση καί ἄλλων
ἐθίμων, πού χαρακτηρίζουν τήν ἐλληνική οἰκογένεια.

9. ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

— Πατρίδα μου, τί θές νά σοῦ χαρίσω
γιά τόν καλό τό χρόνο, πού θά ῥθει;
— Παιδί μου, τό κορμί τό λιονταρίσιο
καί τό παλικαρίσιο τό σπαθί,

καί τή νεραϊδογέννητη τή χώρα
μαζί μέ τό δικέφαλο αἰτό.
Δέ θέλω γώ καινούργια ἢ ξένα δῶρα,
παλιά δικά μου πλούτη σοῦ ζητῶ.

— Μητέρα, τά δικά σου τά στολίδια
τά χαίρονται ἄλλοι μέσ στήν οἰκουμένη
καί λάμιες τά φυλᾶν, τά ζώνουν φίδια
καί χάνοντ' ἐκεῖ μέσα ἀνδρειωμένοι...

— Παιδί μου, ὅταν τή δόλια σου μητέρα
μέ τοῦ παιδιοῦ τόν πόνο ἀγαπᾶς,
μέ τήν ἀγάπη μόνο μίαν ἡμέρα,
τήν παλιά της δόξα θά τῆς πᾶς!

Κωστής Παλαμάς

10. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τά σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, «σάν φούχτα μαργαριτάρια σέ σμαραγδένιο χωνί σκορπισμένα», ἔφεγγαν κάτωσπρα στίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σέ φουντωτά περιβόλια ὄλο συκιές, πορτοκαλιές καί ροδιές.

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς. Καί ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τῇ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας. Γράμματα πολλά δέ μάθαιναν. Ὁ ραβίνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νά διαβάζουν μόνο τὴ Γραφή καί τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καί τό πολύ πολύ νά γράφουν.

Οἱ γονεῖς του ἦταν ἄνθρωποι ἐργατικοί καί ζοῦσαν ἀπό τὴν ἐργασία τους. Ὁ Ἰησοῦς δούλευε κι αὐτός στό ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσήφ μαζί μέ τ' ἀδέρφια του — παιδιά τοῦ Ἰωσήφ ἀπό τὴν πρώτη του γυναίκα —, ἔπαιξε μέ τοὺς φίλους του, πήγαινε στό ναό μαζί μέ τοὺς γονεῖς του, μάθαινε ὅ,τι μάθαιναν ὅλα τὰ παιδιά.

Καί ὁμως ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα. Ἡ μητέρα του τό ἔβλεπε καί μάζεψε μέσα της τὰ λόγια του ἕνα ἕνα καί τὰ φύλαγε σάν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια. Καί μεγάλωνε ὁ Ἰησοῦς καί δυνάμωνε τό πνεῦμα του καί γέμιζε σοφία καί ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀπάνω του.

Κάθε χρόνο, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο, ὁ Ἰωσήφ πήγαινε μέ τὴ Μαρία στήν Ἱερουσαλήμ γιὰ τίς ἐορτές τοῦ Πάσχα, πού εἶναι ἡ μεγαλύτερη θρησκευτικὴ ἐορτὴ τῶν Ἑβραίων. Ἐόρταζαν ἐκείνη τὴ μέρα τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἐόρταζαν μέ μεγάλη ἐπισημότητα στὸν περίφημο ναό τοῦ Σολομώντα καί ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Παλαιστίνης θεωροῦσαν χρέος τους νά πᾶνε ἐκεῖ, νά ἐκτελέσουν τὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα καί νά φᾶνε τὸ πασχαλινό ἄρνι.

Ὅταν ἐγίνε ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε

δηλαδή στην ηλικία, όπου όλα τα παιδιά των Εβραίων άρχιζαν νά διδάσκονται τό νόμο τοῦ Θεοῦ καί νά γυμνάζονται στά θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πῆραν οἱ γονεῖς του μαζί τους στήν Ἱερουσαλήμ.

Καί ὅταν τελείωσαν οἱ ἑορτές καί οἱ προσκυνητές ὅλοι γύριζαν στά σπίτια τους, στό δρόμο ἔξαφνα ὁ Ἰωσήφ καί ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν πῶς ὁ Ἰησοῦς δέν ἦταν πιά μαζί τους. Μέ τήν ιδέα ὁμως πῶς ἴσως βρίσκεται μέ ἄλλους ταξιδιωτές, φίλους ἢ συγγενεῖς, ἔξακολούθησαν τό δρόμο τους ὁλόκληρη τή μέρα. Μά ὅταν τό βράδυ τόν ζήτησαν παντοῦ καί δέν τόν βρῆκαν, τρόμαξαν καί γύρισαν πίσω στήν Ἱερουσαλήμ, ὅπου τρεῖς μέρες τόν γύρευαν. Τέλος, τήν τέταρτη μέρα πῆγαν καί στό ναό κι ἐκεῖ τόν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στούς δασκάλους, μέ τό πρόσωπο φωτισμένο ἀπό τό φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄκουγε, συζητοῦσε μαζί τους καί τοὺς ἐξηγοῦσε ὅσα αὐτοῖ δέν καταλάβαιναν. Καί αὐτοῖ οἱ σοφοί μέ ἄσπρα μαλλιά, πού εἶχαν γεράσει στή μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του καί μέ ἀπορία συζητοῦσαν καί ἄκουγαν καί θαύμαζαν πῶς νά βρίσκεται τόση σοφία σέ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθῶς τόν εἶδε, ἡ Μαρία ἔτρεξε κοντά του καί τοῦ εἶπε:

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τό ἔκανες αὐτό; Κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγώ καταθλιμμένοι σέ γυρεύουμε.

Ἀπόρησε ὁ Ἰησοῦς καί ἀποκρίθηκε:

— Καί γιατί μέ γυρεύατε; Δέν ξέρατε πῶς ἐγώ πρέπει νά μένω στό σπίτι τοῦ πατέρα μου;

Δέν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τά λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δέν ἤξεραν ποιός ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὀνόμαζε πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναός τοῦ Θεοῦ ἦταν τό σπίτι του. Ὡστόσο, ἡ μητέρα του μάζευε πάλι μέσα στήν καρδιά της τά λόγια του αὐτά καί τά φύλαγε ὅλα σάν

ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καί ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καί μαζί γύρισε στή Ναζαρέτ, γλυκός κι «εὐάγωγος» σάν πάντα, ὑπάκουος σέ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Ἡ συζήτηση αὐτή στό ναό ἦταν ἡ πρώτη, πού ἔκανε ὁ Ἰησοῦς μέ τοὺς σοφοὺς καί διαβασμένους Ἰουδαίους. Καί ἴσως ἀπό τότε νά ἐνίωσε τή στενοκαρδία τους, πού τόσο τήν καταπολέμησε ἀργότερα, καθώς καί τήν ἄχαρη ξερή διδαχή τους, πού τόσο βάραινε στή συνείδηση τοῦ λαοῦ...

Τά χρόνια σιγά σιγά περνοῦσαν καί ὁ Ἰησοῦς, μένοντας κοντά στό Θεό καί στοὺς ἀνθρώπους, πρόκοβε στήν ἡλικία καί στή γνώση.

(Ἡ ζωή τοῦ Χριστοῦ)

Πηνελόπη Δέλτα

11. ΣΤΟ ΝΑΟ

Σοφοί μέ ἄσπρα γένια καί μαλλιά κι Αὐτός
τούς ἔκανε νά βουβαθοῦν, παιδάκι ἀκόμα!
Κοίτα!... Στή μέση ὁ δωδεκάχρονος Χριστός
καί γύρω οἱ ἄλλοι μέ κλειστό τό στόμα!

Ἀπ' τό πρωί μέχρι τ' ἀπόγευμα, γιά ἰδέες!
Ὅλο ρωτοῦσαν οἱ «σοφοί» νά μάθουν
κι Αὐτός τοὺς ἐξηγοῦσε τίς Γραφές,
τί ἦρθανε, τί μέλλει ἀκόμα νά ῥθουν...

Κι ἐκεῖνοι σιωπηλοί, μέ βλέμμα πονηρό,
χαϊδεύοντας τά μακριά τους γένια,
ἴσως σκεφτῆκαν — γιατί ὅχι — τό Σταυρό
καί ἀπό τότε τά καρφιά τά σιδερένια.

(Τό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ)

Νίκος Καμβύσης

12. ΑΦΗΣΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΄ΡΘΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΟΥ

Τά παιδιά παίζουν στήν έξοχή

Εἶναι μήνας Ἀπρίλης! Τά πορφυρά βέλη τοῦ φλογισμένου δίσκου τοῦ ἡλίου διασχίζουν τό διάφανο αἰθέρα. Οἱ σταχτιές κορυφές τῶν μακρινῶν βουνῶν φαίνονται σάν νά πυρπολοῦνται. Ὁ κόλπος τῆς γειτονικῆς λίμνης σπιθίζει καί στήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἀντιφεγγίζει τό γαλανό τοῦ οὐρανοῦ. Τά συννεφάκια στόν οὐράνιο θόλο γίνονται πότε μαβιά καί πότε τριανταφυλλένια. Ἕνα δροσερό ἀεράκι ἀνεμίζει τοὺς πυρόξανθους κλώνους τῶν δέντρων. Οἱ πεταλοῦδες μέ τά πολύχρωμα δαντελωτά φτερά πετοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀφήνοντας τό χνούδι τους στίς ἰτιές, στίς φτελιές, στίς ἀνθισμένες κερασιές καί σ' ὅλα τά λούλουδα πού ὑπάρχουν τριγύρω.

Λογῆς λογῆς πρόσχαρά πουλιά ξεπετιοῦνται ἀπό τίς φωλίτσες τους, τιτιβίζοντας τόσο γλυκά, πού νιώθεις πῶς ψάλλουν τόν αἰώνιο δοξολογικόν ὕμνο στόν Δημιουργό. Οἱ κρίνοι, οἱ ἀνεμῶνες καί ὅλα τά χιλιόχρωμα ἀνθάκια ἀνοίγουν τά φορτωμένα ἀπό διαμαντένιες δροσοσταλίδες φυλλαράκια τους. Ἕνα γάργαρο ρυάκι κυλάει τ' ἀσημένια νερά τοῦ μέσα ἀπό τοὺς θάμνους καί τά βελούδινα φρύδια τῆς χλόης. Πιό χαμηλά στή λουλουδισμένη ρεματιά βόσκουν ἀρνάκια. Ὅλη ἡ φύση χαρά Θεοῦ!

Ἐκεῖ κοντά, μιά ομάδα ἀπό σγουρόμαλλα παιδιά, ξανθά, μελαχρινά, κυνηγáει πεταλοῦδες.

Ἕνα σωρό ἄλλα παιδάκια παίζουν κρυφτούλι μέσα στά παχύσκια δέντρα. Οἱ φωνίτσες τους, κλίμακα μουσικῆς, λογχίζουν τό διάστημα. Μερικῶν τά γόνατα εἶναι ματωμένα, ἄλλων οἱ μπουκλίτσες σκεπάζουν τά λαμπερά ματάκια κι ὅλων ἡ ἀκτινοβολία τῆς χαρᾶς

γίνεται πηγή μαγείας. Ἄγρικᾶς μέσα σου πῶς φωνάζουν καί σοῦ λένει:

— Εἴμαστε τό κέντρο τοῦ ἀπείρου· ἀτόφια ἡ ἀνθρωπότητα· ζωντανά εἰκονίσματα τοῦ ναοῦ τῆς φύσεως.

Ἐξαφνα σταματοῦν ὅλα τό παιγνίδι τους καί καρφώνουν περίεργα τά βλέμματά τους πρὸς τὴ Ραχάβ, ἓνα ὁλόξανθο κοριτσάκι μέ δύο καταγάλανα ματάκια σάν τὴ θάλασσα.

— Ἐ! παιδιά, φώναξε κελαηδιστά. Ἐλᾶτε, τρέξτε γρήγορα. Ἀπὸ τό δρόμο τῆς Καπερναοὺμ φτάνει ἡ συνοδεία τοῦ ξανθοῦ Ραβὶ μέ τοὺς 12 μαθητές του.

— Πᾶμε, φώναξαν ὅλα τά παιδιά μέ μιὰ φωνή. Πᾶμε νά τοῦ μαζέψουμε ἀγριολούλουδα, πού τόσο πολύ τά ἀγαπάει.

Στὴ στιγμή ὅλη ἡ ὁμάδα τῶν παιδιῶν σκόρπισε στό μικρὸ δάσος. Καί καθένα προσπαθοῦσε νά μαζέψει τά πιό ὁμορφα ἀνθάκια.

Σέ λίγο, στή βρῦση, κάτω ἀπὸ τά πυκνά πλατάνια, κάθισε ὁ Ἰησοῦς μέ τοὺς μαθητές του. Ἦταν πολύ κουρασμένος. Εἶχε γυρίσει πολλὰ χωριά, εἶχε κηρύξει στοὺς ὄχλους καί εἶχε θεραπεύσει κουτσούς, τυφλοὺς, δαιμονισμένους, λεπρούς. Εἶχε ἀναστήσει πεθαμένους. Εἶχε ἀπαντήσσει στοὺς φοβεροὺς ἐχθροὺς του, τοὺς Γραμματεῖς καί Φαρισαίους, πού τὸν φθονοῦσαν καί τοῦ εἶχαν ζητήσσει τό λόγο, ἐπειδὴ ἔκανε θαύματα τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου.

Γι' αὐτὸ πολὺς ἰδρώτας στάλαζε ἀπὸ τό μέτωπό του. Καί πεινοῦσε πολὺ. Πόση μεγάλη ἀνάγκη εἶχε ἀπὸ ἀνάπαυση!

Τὰ παιδιά δέχονται τὴν εὐλογία τοῦ Ἰησοῦ

Ὅμως τὴν ἴδια στιγμή πλήθη ἀπὸ μητέρες μέ τά παιδάκια τους ἔτρεχαν νά τοῦ τά παρουσιάσουν, γιὰ

νά τά εὐλογῇσει. Δύο μαθητές σηκώθηκαν καί προσπάθησαν ν' ἀπομακρύνουν τίς μητέρες.

— Φύγετε, ὁ Διδάσκαλος εἶναι νηστικός καί κατάκοπος, εἶπαν.

Οἱ γυναῖκες ἐπιμένανε. Τά μωρά τους ἄπλωναν τά ροδαλά χεράκια τους πρὸς τόν Ἰησοῦ. Τόν εἶχαν συνηθίσει. Συχνά τ' ἀγκάλιαζε καί τά εὐλογοῦσε.

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἔφτασε τρέχοντας καί ἡ ὁμάδα τῶν παιδιῶν ἀπὸ τό μικρό δάσος. Τό κάθε παιδί κρατοῦσε κι ἀπὸ ἓνα μπουκέτο ἀπὸ ἀγριολούλουδα. Πρὶν πλησιάσουν τόν Ἰησοῦ, ἔτρεξε νά τά ἐμποδίσει ὁ πιό ψηλὸς καί σωματώδης μαθητής, ὁ Πέτρος.

— Ἀπομακρυνθεῖτε, καλά παιδιά μου, τούς φώναξε. Ἀφῆστε σέ ἡσυχία τό Ραβί.

— Ἀφῆσέ μας, σέ παρακαλοῦμε πολύ, ἔκραξαν τά παιδιά. Ἐμεῖς ἀγαποῦμε πολύ τό Ραβί. Θέλουμε νά τόν δοῦμε.

— Κι ἐμεῖς, κι ἐμεῖς, εἶπαν οἱ μητέρες. Θέλουμε νά εὐλογῇσει τά παιδιά μας. Μὴ μᾶς ἐμποδίζετε.

Τότε ἀκούστηκε ἡ μελωδική φωνή τοῦ Ἰησοῦ:

— Ἀφῆστε τά παιδιά καί μὴν τά ἐμποδίζετε νά ῥθουν κοντά μου· γιατί σ' αὐτά ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἀμέσως ὅλες οἱ μητέρες μέ τά μωρά τους καί ὅλα τά παιδιά τόν περιτριγύρισαν μέ χαρούμενα πρόσωπα. Ἐλαμπαν ἀπὸ εὐτυχία. Ἐνα ἓνα ἀπὸ τά παιδιά τῆς ὁμάδας τοῦ ἔδινε τὸ μπουκέτο μέ τ' ἀγριολούλουδα καί ἀποξημιωνόταν μέ ἓνα χάδι καί μέ τὴν εὐλογία Του. Ἐπειτα τοῦ πῆγαν οἱ μητέρες τά μωρά τους, ἄλλα στήν ἀγκαλιά καί ἄλλα — τά μεγαλύτερα — κρατώντας τα ἀπὸ τό χέρι. Ὁ Ἰησοῦς μέ τό γλυκύτερο χαμόγελο τά εὐλογοῦσε. Τό Θεῖο φῶς του χυνόταν στά χαριτωμένα προσωπάκια τους.

Οἱ στιγμές αὐτές ἦταν στιγμές ἀγαλλίασης. Οἱ ψυ-

χές τῶν παιδιῶν ἀκτινοβολοῦσαν ἀπό χαρά καί ἀνάδιναν τήν εὐωδία τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τά θεϊκά μάτια τοῦ Ἰησοῦ καρφώνονταν στά ἀθῶα ματάκια τῶν παιδιῶν καί τά μαγνήτιζαν καί τά μάγευαν καί τά συνέπαιρναν. Παιδί ὁ ἴδιος ἀνάμεσα στά παιδιά, γύρισε στόν ὄχλο, πού εἶχε συγκεντρωθεῖ, καί στούς συγκινημένους μαθητές του καί εἶπε:

— Ἀλήθεια, λέγω σ' ἐσᾶς, πῶς ὅποιος δέ γίνει ἀγνός καί ἀπλός σάν αὐτά τά παιδιά, δέ θά κληρονομήσει τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Σ' αὐτά ἀνήκει ὁ παράδεισος καί ἡ ἐπουράνια βασιλεία.

Ἄρχισε σιγά σιγά τό σούρουπο νά τυλίγει τά πάντα στούς ἰσκιερούς πέπλους του. Τά παιδιά, οἱ μητέρες, οἱ ἀκροατές συνωστίζονταν στό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Μόνο οἱ ἀπόστολοι ἔμειναν μέ τόν Ἰησοῦ ἀνάμεσα τους.

Ὁ γλυκύτατος Ραβί, νοσταλγός τοῦ Ἀπείρου, βύθισε τά μάτια του ρεμβαστικά στά πρῶτα ἀστέρια, πού ἄρχισαν δειλά νά σπιθίζουν στό γαλανό οὐρανό.

Κάτι ψιθύριζε: Μιά δέηση; Μιά προσευχή;

Ἴσως νά συλλογιζόταν πῶς ἦταν ἀνάγκη νά ῥθει στή γῇ γιά τό μέλλον, γιά τή σωτηρία αὐτῶν τῶν παιδιῶν, ὅλων τῶν παιδιῶν, μικρῶν καί μεγάλων, ὅλων τῶν λαῶν στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

(Περὶδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Κώστας Παπαναγιώτου

13. Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ

Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νά ῥθοῦν σέ μένα
φτωχῶν ἀθῶα παιδιὰ καί ταπεινῶν.
Ἀφῆστε τα νά παίξουνε σιμά μου,
γι' αὐτά εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τά χέρια μου ὡς ἀπλώνω νά εὐλογήσω,
τά ὀλόσγουρα νά χαϊδέψω τά μαλλιά,
χαρά μου εἶναι ἡ χαρά τους. Καί ἄς μοῦ γίνει
μικρή πάλι ἡ ζωή μου, μιά σταλιά.

Παιδάκια γεωργῶν, φτωχῶν ψαράδων,
τί ξέρετε ὅμως, τάχα ἕναν καιρό,
γιά μέ, γιά τήν ἀλήθεια, ἄν δέ φορέσουν
στεφάνι μαρτυρίου ἀγκαθερό;

Ἀφῆστε τα νά ῥθοῦν ὅλα σέ μένα,
μέ τήν ἀθῶα, τήν ἄδολε καρδιά,
τούς πόθους τους νά ποῦν καί νά ἱστορήσουν.
Ἀφῆστε νά εὐλογήσω τά παιδιὰ.

Στέλιος Σπεράντσας

14. ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Πολλές φορές σκέπτομαι μήν είναι παραμύθι, πού τ' άκουσα σέ καιρό παιδικό, κοντά σέ φωτιά βόσκι-νη. Εΐναι τόσο μακριά από τήν εποχή μας ό άνθρωπος εκείνος του βουνού, ό παράξενος, πού λέω μή δέν ήταν άληθινός, μήν πέρασε μιά βραδιά βροχερή άπ' τόν άνήσυχο νηπιακό ύπνο μου, τόν φώτισαν οί άστραπές καί, πρίν χαθεί, χαράχτηκε τόσο ζωηρά στή μνήμη μου. Κι όμως...

Ήταν ένας γεροντής άσπρογένης καί συλλογισμέ-νος, πού τόν βλέπαμε μερικές φορές τό χρόνο νά περνά. Μιά, όταν κατέβαζε τά πρόβατα γιά τά χειμαδιά, μιά, όταν τ' άνέβαζε πάλι. Κάποτε καί τά Χριστούγεννα ή τό Πάσχα καί συχνά στους Χαιρετισμούς, πού έφτανε στό χωριό γιά νά λειτουργηθεΐ. Καθόταν πάνω σ' ένα μουλάρι γέρικο καί βασανισμένο από τους δρόμους.

Εμείς είμαστε μιά μικρή ομάδα μαθητές, «δασκάλια», όπως μās έλεγαν, πού κάθε πρωΐ τραβούσαμε βαριε-στημένα γιά τό μακρινό σχολείο μας. Όταν τύχαινε νά συναντηθούμε, εκείνος άνακρατούσε τό μουλάρι, πέζεψε, σταματούσε στήν άκρη του δρόμου καί περί-μενε σοβαρός νά περάσουμε. Αύτή ή παράξενη ύπο-δοχή μās έκανε ν' άπορούμε.

Βλαμμένος θά'ναι, κάναμε νά σκεφτούμε, μά μās άπότρεπε ή αύστηρή μορφή του, πού γέμιζε γλύκα καί στοργή μιά στιγμή, καθώς μās κοιτούσε. Ήταν φανε-ρό, πώς μās άγαπούσε πολύ καί θαρρώ πώς μέ τόν τρόπο αυτό προσπαθούσε νά μās δείξει κάτι σάν εκτί-μηση καί σεβασμό.

Πόσο μās συγκινοϋσε ή συμπεριφορά του γέρου! Οί άλλοι δέ φαίνεται νά ένιωσαν τήν άξία του άγώνα μας, νά παλεύουμε μέ τά νερά καί τους άνέμους γιά νά μά-

θουμε γράμματα.

Μιά φορά ὁ γέρος μᾶς κάλεσε νά πᾶμε γιά καλοκαίρι στό μιτάτο, δηλ. στή στάνη του. Ἦθελε νά μᾶς φιλοξενήσει ὅλα. Καί πῆγαν πραγματικά τρία-τέσσερα παιδιά. Ἐγώ ἦμουν ἀνατολικότερα στό δικό μου τόπο, τόν ἴδιο καιρό, καί ὁδοιποροῦσα συχνά ὥς τό μιτάτο τοῦ γέρου φίλου μας.

Οἱ φιλοξενούμενοί του κάθονταν κάτω ἀπό πελώρια ἄγρια κυπαρίσσια καί μελετοῦσαν. Ἦταν ὄρος τοῦ γέρου, πού γέμιζε χαρά τά γονικά τῶν παιδιῶν: Τρεῖς ὥρες κάθε μέρα μελέτη. Κι ὕστερα ἐλευθερία. Ἐτρωγαν γαλακτερά καί παξιμάδι, σκαρφάλωναν στούς βράχους, ἔπαιζαν στήν πηγή. Καί, καθῶς τραγουδοῦσαν τοῦ ἡλίου, πού ἔγερνε πορφυρός στή δύση του, γέμιζαν τά πνευμόνια τους βραδινά μύρα.

Ὁ γέρος καθόταν κάπου παράμερα κι ἄκουγε τό φωνηχτό διάβασμα. Τ' ἄρεσε ν' ἀκούει καί Ἱστορία Ἱερά καί Ζωολογία καί κανόνες Γραμματικῆς. Ὅ,τι νά ἦταν. Μισόκλεινε τά μάτια του, τό τσιμπούκι του ἔσβηνε ξεχασμένο. Τό διάβασμα μεθοῦσε καί κανάκιζε τήν ψυχή του.

Γράμματα! Γράμματα! Τό ὁμορφότερο πράμα τοῦ κόσμου, ψιθύριζε καί χαίδευε τά βιβλία σάν ἀγαπημένα πρόσωπα.

Μιά μέρα τόν ρωτήσαμε:

— Ἄν ἤξερες γράμματα, μπάρμπα, θ' ἄφηνες τή βοσκική;

— Μέ κανέναν τρόπο, ἀπάντησε.

— Τότε τί τά ἔχεις τά γράμματα; Δέ σοῦ χρειάστηκαν καμιά φορά. Λογαριασμούς νά κανονίζεις, τά μερτικά στό χάλασμα τοῦ μιτάτου κατέχεις ἀπ' ἔξω. Δικό δέν ἔχεις στήν ξενιτιά νά τ' ἀποκρίνεται «τήν ποθητήν ἐπιστολήν σας ἐλάβομεν». Καλύτερα νά λείπανε τά γράμματα. Μπελάδες εἶναι.

Δέ συμφωνοῦσε. Κι ἤθελε νά μᾶς ἀποκριθεῖ πολλά, μά δέν ἔβρισκε ἄκρη.

—“Αχ, ποῦ νά ξέρετε σεῖς, ἔλεγε, καί μᾶς ἄφηνε μόνους νά μελετοῦμε τά φῶτα τῶν χωριῶν καί τ’ ἄστρα, ποῦ γίνονταν ὥρα τήν ὥρα πιά πολλά κι ἔλεγες πῶς θά σμίξουν οἱ φωτιές τους νά κάψουν τόν κόσμον...”

“Ὅταν χάλασε τό μιτάτο, πάει νά πει διαλύθηκε ἡ στάνη, ὁ γέρος ἀποχαιρέτησε τά παιδιά.

—“Ἀνοιξη καιροῦ, εἶπε, θά γυρέψω τήν πληρωμή μου.

— Σάν τί πληρωμή;

— Τότες θά μάθετε, θά σᾶς πῶς μήνυμα ἐγώ.

Ἐφυγαν. Κι ὅταν εἶδαμε τά πρῶτα λουλούδια νά τρέμουν στίς μαῦρες ἄκριες τῆς ἀμυγδαλιάς, ἀρχίσαμε νά περιμένουμε τό μήνυμα τοῦ γέρου.

Πρῶτα, μέ τό ἀνέβασμα στά βουνά, χάρισε δυό ἀρνιά στό σχολειό: «Νά τά θρέψουμε στόν κῆπο καί ν’ ἀγοράσουμε σύνεργο *».

Ἐφτασε τό μήνυμα. Μᾶς καλοῦσε στό βουνό, «τό δίχως ἄλλο», γιά μιὰ βραδιά.

Ἦταν Ἀπρίλης, μοσχομύριζαν τά χαμομήλια στά ριζοβούνια, μά ψηλά τό κρῦο δέν ἦταν ἀκόμη φευγάτο. Τόν βρήκαμε στό μιτάτο του, νά μᾶς περιμένει.

Ἦτι ξεκινοῦσαν οἱ ἴσκιοι νά πατήσουν τά Κατωμέρια, ὅταν φτάναμε. Μᾶς ἔβγαλε παξιμάδια κι ἐλίές νά φᾶμε. Φαινόταν νά βιάζεται καί παρακινοῦσε τοὺς βοσκούς νά κάνουν γρήγορα γιά τ’ ἄρμεγμα, καί τό βοηθό του νά φουντώσει τίς φωτιές.

Σέ λίγο ξεκινούσαμε. Ὁ γέρος πήγαινε μπροστά στό σκοτεινό μονοπάτι, ἀκολουθοῦσαν οἱ βοσκοί καί μεῖς. Δέν ξέραμε ποῦ πᾶμε, μά δέν ἔκανε κανείς νά χαλάσει τή σιωπή.

Ἦταν τόσο ὁμορφη ἡ πορεία αὐτή στά νυχτωμένα δέντρα, πού λέγαμε νά μὴν τελειώσει ποτέ. Φτάσαμε ὅμως στό πλευρό μέ τό ἐμνημοκλήσι, ἐκεῖ σταμάτησε

* Χρήσιμα ὄργανα.

ὁ γέρος, ἔσκυψε, ἄναψε κάποια σωριασμένα ξύλα, φωτίστηκε ἡ μικρή σπηλιά, οἱ σκυθρωπές εἰκόνες, дуό ὅλες ὅλες, φωτιστήκαμε κι ἐμεῖς καί βρέθηκαν τά πρόσωπά μας γεμάτα χαρά χλωμή.

— Ἐκεῖ εἶναι ἡ Σύνοψη, εἶπε ὁ γέρος. Ἄς καθίσει ὁ μεγαλύτερος νά διαβάζει Χαιρετισμούς. Ἦταν πραγματικά Παρασκευή, οἱ τελευταῖοι Χαιρετισμοί.

Δέν ἦμουν ὁ μεγαλύτερος. Πῆρα ὅμως τό κίτρινο χαρτί στά χέρια μου καί ἄρχισα νά διαβάζω σιγά σιγά τό ἀκατάληπτο κείμενο. Δέ διάβαζα τούς τελευταίους, ἀλλά τούς δεύτερους Χαιρετισμούς, ὅπως διαπίστωσα ἀργότερα. Μά ποιός ἤξερε τότε τί διάβαζα!

«Ἦκουσαν οἱ ποιμένες τῶν Ἀγγέλων ὑμνούντων τήν ἔνσαρκον Χριστοῦ παρουσίαν, καί δραμόντες ὡς πρός Ποιμένα θεωροῦσι τοῦτον ὡς ἀμνόν ἄμωμον, ἐν τῇ γαστρί Μαρίας βοσκηθέντα, ἦν ὑμνοῦντες εἶπον: Χαῖρε αὐλή λογικῶν προβάτων».

Ὁ γέρος στεκόταν ἀνυπόμονα νά φτάσει ἡ στιγμή νά πεῖ κι ἐκεῖνος ψαλμουδιστά τό «Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε».

Δέν ἀκουγόταν τίποτε ἄλλο, παρ' ἐκτός τό μαύλισμα τῆς φωτιᾶς καί τό ἀπάλαφρο βουητό τοῦ δάσους.

Ἡ φωνή μου ἔμεινε μόνη καί πηδοῦσε στό χάος σάν ἀγρίμι κι ἔτρεμε. Ἦμουν σίγουρος, ὅλοι τό ἴδιο πιστεύαμε, πῶς τοῦτοι οἱ Χαιρετισμοί πῆγαιναν ἴσια στά αὐτιά τῆς Μητέρας τοῦ «ἀδύτου ἀστέρος».

Ἐπρεπε νά τούς λέμε καλά, ὡς καθώς ἔπρεπε στήν ἐπισημότητα τῆς ὥρας καί τοῦ τόπου...

Μιά ὥρα ἀργότερα ρώτησα τό γέρο, τί καταλάβαινε ἀπό κεῖνο τό διάβασμα καί χαιρόταν τόσο ἡ ψυχή του; — Τίποτε, μοῦ εἶπε, κουβέντα. Ὅ,τι καταλάβαινα δέ λέγεται μέ λόγια. Νά, ὅπως ἀκοῦς ἓνα λυράρη καλό κι ἀναγαλλιάζεις. Ποιός μπορεῖ νά ἱστορήσει μέ λόγια ὅ,τι καταλαβαίνει ἀπό τόν κελαηδισμό τῶν πουλιῶν;

Τό ἴδιο εἶναι.

Ἔτσι ἦταν. Ἔτσι νιώθαμε ὅλοι. Καί ποτέ δέ χαρήκαμε τόσο βαθιά τό κάλλος, μά καί τό νόημα τῶν Χαιρετισμῶν, ὅσο ἐκείνη τή νύχτα.

Νίκος Ἀγγελῆς

(Μικρή Ἀνθολογία-Ἀμερικανικό Κολλέγιο Θηλέων Ἑλληνικοῦ)

Ἀσκήσεις:

— Νά χωρίσετε τό κείμενο σέ τρεῖς ἐνότητες καί νά βάλετε σέ κάθε μιά τήν κατάλληλη ἐπιγραφή.

— Νά χαρακτηρίσετε τό γέροντα ἀπό ὁλόκληρη τή συμπεριφορά του (ἀπέναντι στά παιδιά, στά γράμματα, στή θρησκευτική πίστη κλπ.).

— «Ἡ φωνή μου πηδοῦσε στό χάος σάν ἀγρίμι. . .» τί σχῆμα λόγου εἶναι καί τί ἀκριβῶς θέλει νά πεῖ;

— Μέ ποιό γεγονός τῆς ἱστορίας μας συνδέονται οἱ «Χαιρετισμοί;»

15. ΠΑΣΧΑ ΣΕ ΜΙΑ ΚΑΤΑΚΟΜΒΗ

Ήταν μήνας Ἀπρίλης. Ἡ νύχτα γλυκιά καί ἡρεμη ἄπλωνε τή μελαγχολική σκιά της στίς πεδιάδες τῆς Ρώμης. Ἡ φύση σιωπηλή καί γαλήνια σκόρπιζε οὐράνια εὐωδιά καί σκέπαζε τή γῆ μέ θεῖο μυστήριο.

Στὴν εἰρηνική αὐτὴν ὥρα δύο ἄντρες καβαλάρηδες, ὁ ἓνας γέροντας κι ὁ ἄλλος νέος, προχωροῦσαν ρεμβάζοντας ἀργά ἀργά γιὰ τὴ Ρώμη. Σέ μικρὴ ἀπόσταση πίσω τους ἀκολουθοῦσαν πέντε ἕξι δοῦλοι.

Κάποια στιγμή, ὁ νέος ἀναπηδάει πάνω στό ἄλογο καί λέει:

— Θεῖε μου, βλέπεις τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου, πού βαδίζει μέ προφύλαξη ἀνάμεσα στὰ λιβάδια καί κατευθύνεται στὴ μεγάλη χαράδρα πού εἶναι ἀριστερά μας; Μοῦ φαίνεται ὑποπτο. Μήπως ἐτοιμάζουν καμιὰ συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Καίσαρα;

— Σιωπή, ἄμυαλε! ἀπάντησε αὐστηρά ὁ γέροντας. Δέν ξέρεις πῶς οἱ δοῦλοι πού ἔρχονται πίσω μας, ὡς καί οἱ τάφοι ἀκόμα πού βρίσκονται στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἔχουν αὐτιά; Ἄς τούς παρακολουθήσουμε καί θά δοῦμε.

Χωρὶς νὰ μιλᾶνε καθόλου τώρα, οἱ δύο ἄντρες ἀκολούθησαν τὸ πλῆθος ὡς τὴν ἄκρη τῆς χαράδρας. Ἐκεῖ ὁ γέροντας κατέβηκε ἀπὸ τὸ ἄλογο καί εἶπε στὸν ἀνιψιό του νὰ τὸν περιμένει, ἀφοῦ τὸν πρόσταξε:

— Ὅσο κι ἂν ἀργήσω, ὅ,τι κι ἂν συμβεῖ, σοῦ ἀπαγορεύω νὰ προχωρήσεις περισσότερο. Θά μέ περιμένεις ἐδῶ. Εἶπα!

Μέ πολλή προσοχή, γιὰ νὰ μὴ γλιστρήσει καί πέσει, ὁ πατρίκιος Πόντιος Πιλάτος — αὐτὸς ἦταν ὁ γέροντας — πῆρε τὸ μονοπάτι κι ἄρχισε νὰ κατεβαίνει στό βάθος τῆς χαράδρας. Σέ λίγο μέσα στό σκοτάδι ξεχώ-

ρισε μία άόριστη βοή πλήθους. Πότε πότε άκουγε κάτι σάν όμιλία καί πότε σιγανούς κι άρμονικούς ύμνους πού έμοιαζαν μέ προσευχή.

Ξαφνικά φλογίτσες κόκκινες από μικρά χωμάτινα φαναράκια φώτισαν τούς τοίχους μιās ύπόγειας σπηλιās. Κι ό Πόντιος Πιλάτος, χωρίς νά τό καταλάβει, βρέθηκε ανάμεσα στό πλήθος. Κανένas δέν τόν πρόσεξε ούτε καν τόν πήρε είδηση. Κανένas άλλος, εκτός από τόν άρχηγό τής συγκέντρωσης, πού καθόταν σέ ένα σκαμνί λίγο ψηλότερα από τούς άλλους.

Ό άρχηγός ήταν ό απόστολος Πέτρος. Είδε τόν ξένο, ταραχτηκε, έγινε κάτωχρος καί βυθίστηκε σέ θλιβερές αναμνήσεις. Γρήγορα όμως συνήλθε, έδειξε στόν επισκέπτη μία κενή θέση καί τόν προσκάλεσε νά καθίσει.

Στό μεταξύ ή ιερή λειτουργία συνεχιζόταν. Όλοι άκουγαν μέ κατάνυξη τή διήγηση του Διακόνου, πού μέ λόγια άπλά τούς εξιστορούσε τό δράμα του Πάθους καί τό θαύμα τής Άνάστασης. Αυτό τό θαύμα, πού ό Πέτρος μέ τούς κυνηγημένους χριστιανούς γιόρταζαν τήν άνοιξιάντικη εκείνη νύχτα μέσα στήν κατακόμβη.

Άργά άργά καί σέ τόνο ιερόπρεπο ό Διάκονος μίλησε: γιά τήν αγωνιώδη νύχτα του Χριστου στό όρος των Έλαιών· γιά τήν τραγική περιφορά του στους δρόμους τής Έιρουσαλήμ· γιά τό πραιτώριο του Άννα καί τόν οίκο του Καϊάφα· γιά τή λιγοψυχία καί τήν άρνηση του Πέτρου — πού κείνη τή στιγμή ταπεινωμένος εκλαιγε καί χτυπούσε τό στήθος του μέ συντριβή — γιά τούς δισταγμούς καί τή δειλία του Πιλάτου· γιά τή φοβερή κραυγή «Σταύρωσον, σταύρωσον Αυτόν!»· γιά τή φραγγέλωση καί τό άκάνθινο στεφάνι· καί τέλος γιά τό μεγάλο θαύμα τής Άνάστασης καί τό θρίαμβο του Θεου: Καί κατάληξε:

— Καί τώρα, άδελφοί μου, ως προσευχηθοϋμε:

Ἦς προσευχηθοῦμε γιά τούς τυφλοὺς Ἰουδαίους πού δέν ἀναγνώρισαν τόν Μεσσία.

Ἦς προσευχηθοῦμε γιά τούς ἐθνικοὺς καί νά εὐχηθοῦμε νά παραδεχτοῦν τό εὐαγγέλιο.

Ἦς προσευχηθοῦμε καί γιά μᾶς, νά στερεωθεῖ ἡ πίστη μας καί νά ὀπλιστοῦμε μέ δύναμη καί μέ γενναίότητα γιά ν' ἀντέξουμε στοὺς διωγμοὺς καί στά μαρτύρια.

— Ἀμήν! Ἀμήν! ἀπαντοῦσαν οἱ πιστοί.

— Ἦς προσευχηθοῦμε ἀκόμη καί γι' αὐτόν τόν ἄνθρωπο, φώναξε μέ τή βροντερή φωνή του ὁ Πέτρος κι ἔδειξε τόν ξένο.

— Χριστέ μου! ἀναφώνησαν πολλοί πού ἀναγνώρισαν τόν Πιλάτο καί κοίταξαν νά κρυφτοῦν, γιά νά μὴν πέσουν στήν ματιὰ του.

— Κακό πού μᾶς βρῆκε! εἶπαν καί μερικές γυναῖκες καί κόντεψαν νά λιποθυμήσουν ἀπὸ τὸν πανικό πού τίς ἔπιασε.

Σοβαρὸς σοβαρός, ἀλλὰ καί πολὺ ντροπιασμένος καί διστακτικός, ὁ Πόντιος Πιλάτος πλησίασε τὸν Πέτρο, ζήτησε τὸ λόγο καί εἶπε μέσα σέ νεκρική σιγή: — Πολὺ ἔχετε παρεξηγήσει τή στάση μου, ἀγαπητοί μου ἄνθρωποι. Σᾶς βεβαιώνω εἰλικρινά πὼς ἤθελα νά σώσω τὸν Ναζωραῖο, ἀλλὰ δέν μποροῦσα. Θυμηθεῖτε τὴν ὀργή τοῦ λαοῦ καί τίς πλεκτάνες τῆς συναγωγῆς κι ἐλᾶτε στή θέση μου. Εἶχα καθῆκον, σάν ρωμαῖος ἄρχοντας, νά προλάβω τὴν ἐξέγερση τοῦ ὄχλου, πού θά τελείωνε μέ στάση κατὰ τῆς Ρώμης. Βρισκόμουν σέ τραγική κατάσταση. Κι ἂν ξέρατε τὴν ἀνησυχία μου ἀπὸ τίς φριχτὲς ἐκεῖνες ὥρες... Ἦν ξέρατε τὸν ἔλεγχο τῆς συνειδήσεώς μου... Ἦν ξέρατε πὼς δὲ βρίσκω ἀνάπαυση πουθενά...

— Δέν ἔχεις ἀνάγκη νά δικαιολογηθεῖς, πατρίκιε, τὸν ἔκοψε ὁ Πέτρος. Ὁ Κύριός μας σέ συγχώρησε, ὅπως

συγχώρησε καί ὅλους τοὺς ἄλλους δημίους του. Κι ὅπως εἶδες, πρὶν ἀπὸ λίγο προσευχηθήκαμε κι ἐμεῖς γιὰ σένα.

Γυρνώντας ὕστερα κατὰ τὸ πλῆθος, ὁ Πέτρος εἶπε: — Τώρα θά τελέσουμε τὸ μυστήριό τῆς Εὐσπλαχνίας καὶ τῆς Ἀγάπης.

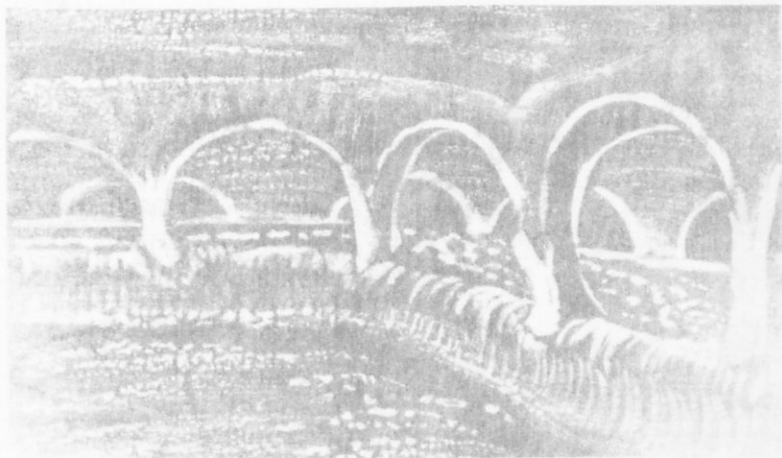
Δυὸ νέοι ἔφεραν μπροστά του ἓνα πανέρι μέ ψωμιά. Τὰ εὐλόγησε, τὰ ἔκοψε σέ κομμάτια καὶ τὰ μοίρασε.

Οἱ ὑπόγειοι θόλοι ἀντιλάλησαν πάλι ἀπὸ τὸ χαρμόσυνο ἀλληλουία καὶ ἡ συνάθροιση ἄρχισε νά διαλύεται. Οἱ χριστιανοὶ περνοῦσαν τώρα ἀτάραχοι μπροστά στὸν Πιλάτο καὶ δέν ἐνιωθάν τὸ παραμικρὸ μίσος ἐναντίον του. Μερικοὶ μάλιστα τὸν ἔβλεπαν καὶ μέ κάποια συμπάθεια.

Ἀλλά κι ὁ ἴδιος τώρα ἐνιωθε πιο ἡρεμος. Ἔσυρε τὸ βαρὺ βῆμα του ἔξω ἀπὸ τὴν κατακόμβη, ἐνῶ τὴν ψυχὴ του τὴν μυριόδερναν ἓνα σωρὸ σκέψεις.

(Διασκευή ἀπὸ τὸ γαλλικόν)

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

16. Η ΛΑΜΠΡΗ

Νάτην, ή Λαμπρή μέ τά λουλούδια,
κόψετε, παιδιά, τήν Πασχαλιά
κι ὅλοι μέ χαρές καί μέ τραγούδια
τρέξετε ν' ἀλλάξουμε φιλιά.

Σήμαντρα γλυκά βαροῦν ἀκόμα
καί μοσχοβολοῦν οἱ ἐκκλησιές.
Μόσχος τά φιλιά στό κάθε στόμα,
τά φιλιά τῆς ἀνοιξης δροσιές.

Πᾶμε νά στρωθοῦμε στό χορτάρι
καί τ' ἄρνί μας ψήνεται σιγά,
καί μέ τῆς Ἀνάστασης τή χάρη
φέρτε νά τσουγκρίσουμε τ' αὐγά.

Στέλιος Σπεράντσας

Ἀσκήσεις:

— Ποιά ἔθιμα κυριαρχοῦν τή Λαμπρή
καί τί συμβολίζει καθένα;

— Ποιά συναισθήματα ἐκφράζονται
στό ποίημα. Αὐτά εἶναι κοινά ἢ προ-
σωπικά τοῦ ποιητῆ;

— «Μόσχος τά φιλιά στό κάθε στόμα.
τά φιλιά τῆς ἀνοιξης δροσιές».
Τί σχήματα λόγου εἶναι καί ποιο αἰ-
σθημα τονίζεται μέ αὐτούς τούς δυό
στίχους;

17. ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

Μιά χρονιά, όταν ακόμα οί Έλληνες ήταν υπόδουλοι στους Τούρκους, έτυχε νά γιορτάσουν τήν ἴδια μέρα οί χριστιανοί τή Λαμπρή τους καί οί Τούρκοι τό Μπαϊράμι τους. Έτσι έτυχε.

Σέ μία γειτονιά τῆς Ἀθήνας, τά μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ οί χριστιανοί ἔκαμαν Ἀνάσταση κι ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησία, ἡ γριά κλησάρισσα* τῆς Ἀγίας Σωτήρας κλείστηκε μέσα στό κελί της. Διπλοαμπάρωσε τήν πορτίτσα της κι ἔβαλε, γιά καλό καί γιά κακό, ἀπό πίσω καί τό φορτσέρι** της, γεμάτο μ' ὄλο της τό νοικοκυριό, γιατί τό τούρκικο ξεφάντωμα μποροῦσε νά ξεσπάσει πάνω της.

Ἐξαφνα, χτυπᾷ τρεῖς φορές ἡ πόρτα: τάκ, τάκ, τάκ. Ἀλλες τρεῖς φορές χτύπησε καί ἡ καρδιά τῆς κλησάρισσας.

— Ἄν εἶσαι χριστιανός, νά σέ πολυχρονᾷ ὁ Μεγαλόδυναμος. Μά καί Τούρκος ἄν εἶσαι, πάλι καλῶς ὄρισες, εἶπε μέσα της.

— Ἄνοιξε γρήγορα, γειτόνισσα, καί μή φοβᾷσαι, ἐγώ εἶμαι.

— Μπά! Ἐσύ ἔσαι, γειτόνισσα; Καί τί γυρεύεις τέτοιαν ὥρα;

Ἡ πορτίτσα τοῦ κελιοῦ ἄνοιξε. Τό κατάλευκο γεροντάκι, ἡ κλησάρισσα, καλωσόρισε τό κατάμαυρο σκέλεθρο, μιά γριά Ἀραπίνα φιλενάδα της, πού καθόταν μέσα σ' ἓνα χάλασμα τῆς γειτονιάς. Ἡ πορτίτσα ξανάκλεισε.

Ἡ Ἀραπίνα μιλάει πρώτη:

Τώρα πού ἡσύχασε ὁ κόσμος ὅλος καί οί χαροκόποι τραβήχτηκαν στά σπίτια τους, ἦρθε κι ἐμένα ἡ σει-

* καντηλανάφτισσα ** μπαούλο, κασέλα

ρά μου νά γιορτάσω τό Μπαϊράμι μου στό τρυπόσπιτό μου μέσα. Έκαμα ν' άπλώσω πάνω σέ κάτι πέτρες, ό,τι μου 'δωκαν οί άγάδες τής γειτονιάς καί τότε σέ συλλογίστηκα, καημένη γειτόνισσα, κλεισμένη καταμόναχη, στό κελί σου, τέτοια χρονιάρα μέρα πού ξημερώνει γιά σās τούς χριστιανούς. Σέ ψυχοπόνεσα, τύλιξα πάλι τά φαγιά πού είχα μπροστά μου καί είπα μέσα μου:

— Κακόμοιροι χριστιανοί! Σκλάβοι καί σεΐς, σκλάβοι κι έμεΐς. Φτωχοί έμεΐς, πιό δυστυχισμένοι έσεΐς, γιατί έμεΐς είμαστε ξένοι, ένώ σεΐς γίνετε δοϋλοι στόν ίδιο τόπο, πού μία φορά ήσαστε άφεντικά. Άς πάω, είπα, νά γιορτάσουμε μαζί: αϋτή τή Λαμπρή της κι εγώ τό Μπαϊράμι μου. Ξεκίνησα λοιπόν καί ήρθα.

Κι άκούμπησε τό μικρό της δέμα πάνω στό τραπέζι του κελιοϋ.

Σηκώνεται τότε ή κλησάρισσα γελαστή καί ψάχνει μέσα στήν κασέλα της. Βγάζει ένα κόκκινο αυγό καί τό δίνει στήν Άραπίνα.

Τό παίρνει εκείνη μ' εύχαρίστηση μεγάλη, σηκώνει τό χέρι της ψηλά, τό παρατηρεΐ γύρω γύρω στό φώς του λυχναριοϋ μέ χαρά μικροϋ παιδιοϋ καί τό θαυμάζει σάν κάτι σπάνιο καί περίφημο πράμα.

Ή γριά κλησάρισσα πλησιάζει σιγά σιγά, κάθετα κοντά της κι έξαφνα κάνει τσάκ μία καί τής τό σπάζει μέ τό άλλο κόκκινο αυγό, πού είχε κρυμμένο στό άλλο της χέρι, ξεκαρδισμένη στά γέλια γιά τό κατόρθωμά της.

Τό κελί είναι μισοσκοτεινό. Τό λυχνάρι μόλις καί φέγει. Ζυγώνουν κοντά, μάγουλο μέ μάγουλο, τά δυό γεροντικά κεφάλια, κάτασπρο τό ένα-κατάμαυρο τό άλλο, καί φιλιούνται...

(Άθηναϊκή παράδοση)

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΚΡΥΦΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ *

Είναι τρεις ή ώρα μετά τά μεσάνυχτα καί σπάνιοι οί διαβάτες στό δρόμο. Είναι οί τελευταίοι, πού γυρίζουν από την πρώτη Ἀνάσταση καί πηγαίνουν βιαστικοί στά σπίτια τους. Σέ λίγο τίποτε πιά δέν ἀκούγεται καί νεκρική σιγή βασιλεύει σ' ὅλη την τουρκική συνοικία τοῦ Ἡρακλείου.

Ξαφνικά ἀνοίγει ἀθόρυβα ἡ αὐλόπορτα ἑνός μεγάλου σπιτιοῦ καί προβάλλει ἀνθρώπινο κεφάλι. Γυρίζει δεξιά καί ἀριστερά καί παρατηρεῖ μέ προσοχή μέσα στό σκοτάδι, τραβιέται μέσα καί πάλι ξαναφαίνεται καί πάλι κοιτάζει μέ προσοχή.

— Ἐλᾶτε, δέν εἶναι κανένας, ἀκούγεται χαμηλή φωνή.

Τρεῖς σκιές, ἡ μιᾷ μεγάλη καί οἱ δύο μικρότερες, βγῆκαν στό δρόμο.

— Πᾶμε γρήγορα, ψιθύρισε ὁ ψηλός ἄντρας. Βιαστεῖτε, γιατί ἀργήσαμε καί θά μᾶς περιμένει. Σκέπασε τό πρόσωπο μέ τό μαντίλι του, Ἐσμέ. Ρεσίτ, δῶσε μου τό χέρι σου.

Περπατοῦσαν κι οἱ τρεῖς σιωπηλοί στό σκοτάδι. Μόλις ὅμως ἔστριψαν τό στενό σοκάκι, ἀπάντησαν μιᾷ γριᾷ πού κρατοῦσε στό χέρι της ἀναμμένη λαμπάδα. Περπατοῦσε μέ κόπο, γιατί ἦταν πολύ γριά. Καί φρόντιζε μέ τό ἀδειανό χέρι νά προφυλάγει τή λαμπάδα της ἀπό τόν ἀέρα, γιά νά φέρεي στό σπίτι τό φῶς τῆς Ἀνάστασης, πού πῆρε ἀπό την ἐκκλησία.

Ὅταν εἶδαν τό φῶς τῆς λαμπάδας οἱ τρεῖς νυχτερινοί διαβάτες, γύρισαν ἄλλοῦ τό κεφάλι τους, γιά νά μή γνωριστοῦν. Τοῦ κάκου ὅμως. Ἡ γριά σήκωσε τή λαμπάδα της, τοὺς φώτισε καί τοὺς εἶπε:

*Ὁ κρυπτοχριστιανισμός ἀποκαλύφθηκε στήν Κρήτη, Πόντο, Ἡπειρο, Κύπρο... κατά τό 19ο αἶώνα.

— Πολλά τά ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη.

— Καλημέρα κυρά, ἀποκρίθηκε κεῖνος. Καί τοῦ χρόνου! Καί τράβηξε τό δρόμο του.

Ἡ γριά τοὺς κοίταξε ἀπό κοντά, ὥσπου τοὺς ἔχασε ἀπό τά μάτια της.

— Περίεργο πράμα! Εἶπε μέ τό νοῦ της. Ποῦ νά πᾶνε τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μέ τή χανούμισσα καί τό γιό του; Χριστέ μου, δέν κάνεις τό θαῦμα σου νά γλιτώσουν οἱ χριστιανοί ἀπό ἕναν κακό Τοῦρκο;

Βυθισμένη στό σκοτάδι ἦταν καί ἡ ἐκκλησιά τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Ἐδῶ καί λίγη ὥρα χιλιάδες κεριά τή φώτιζαν. Πάρα πολλοί χριστιανοί στήν αὐλή της ἔψελναν χαρμόσυνα τό «Χριστός Ἀνέστη». Τώρα ἔμεινε μόνο τό ἄρωμα τοῦ λιβανιοῦ καί τῶν κεριῶν. Καί μόνο τό καντήλι, πού ἔκαιγε μπροστά στήν ἀσημένια εἰκόνα τῆς Παναγίας, θαμπόφεγγε. Παντοῦ, βασίλευε ἀπόλυτη σιγή.

Δύο χτύποι ἀκούστηκαν στήν ἐξώθυρα. Ἀπό ἕνα στασίδι σηκώνεται κάποιος καί τρέχει ν' ἀνοίξει· ἦταν ὁ παπᾶς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ.

Οἱ τρεῖς νυχτερινοί διαβάτες μπαίνουν ἀθόρυβα στήν ἐκκλησιά καί φιλοῦν τό χέρι τοῦ παπᾶ. Σφαλίζουν καλὰ τήν πόρτα, προχωροῦν εὐλαβικά στό εἰκονοστάσι, γονατίζουν καί κάνουν τό σταυρό τους. Ὁ παπα-Γρηγόρης μπαίνει ἀπό τή δεξιά πόρτα στό ἱερό, ἀνοίγει τήν Ὠραία Πύλη καί λέει στόν μικρότερο ἀπό τοὺς τρεῖς.

Ἐλα, παιδί μου, νά μέ βοηθήσεις. Καί τοῦ δίνει μιά μικρή λαμπάδα, πού τήν ἄναψε ἀπό τό ἀκοίμητο φῶς πού εἶναι πάνω στήν Ἁγια-Τράπεζα.

Κατόπιν ὁ παπα-Γρηγόρης φόρεσε τό χρυσοκέντητο πετραχήλι του, πῆρε μέ βαθύ σεβασμό τό δισκοπότηρο καί πλησίασε στήν Ὠραία Πύλη. Μπροστά του στέκεται τό συμπαθητικό τουρκόπαιδο ὠχρό, συγκινη-

μένο, μέ τή λαμπάδα στό χέρι.

— Πλησιάστε, εἶπε ὁ παπᾶς στούς ἄλλους δύο.

Πρῶτα πλησίασε ἡ γυναῖκα, τριάντα ἔως τριανταπέντε χρονῶν. Ἦταν ὠχρή καί βαθιά συγκινημένη. Τή στιγμή πού ἀνέβαινε τά σκαλοπάτια τοῦ ἱεροῦ, χρειάστηκε νά τήν ὑποστηρίξει ὁ Μεχμέτ μπέης γιά νά μήν πέσει. Τά μεγάλα μαῦρα μάτια της ἦταν δακρυσμένα.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», εἶπε ὁ παπᾶς μ' ἐπισημότητα. Καί τῆς ἔδωκε τήν Ἁγία Μετάληψη.

Δύο μεγάλα δάκρυα κύλησαν στό πρόσωπο τῆς σεμνῆς ἐκείνης γυναίκας καί ἀκούστηκε νά ψιθυρίζει:

«Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθης ἐν τῇ Βασιλείᾳ σου». Πῆρε ἔπειτα ἡ γυναῖκα τή λαμπάδα στό χέρι της καί πλησίασε τό παιδί.

«Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος», ἐπανάλαβε ὁ παπᾶς, κοιτάζοντάς το στοργικά.

Τώρα ἦρθε ἡ σειρά τοῦ Μεχμέτ. Ἀνεβαίνει μέ θάρρος καί πλησιάζει τόν παπά. Τό φῶς τῆς λαμπάδας τρέμει, γιατί τρέμουν καί τά χέρια τῆς Μαρίας.

«Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἐμμανουήλ, εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», λέει γιά τρίτη φορά ὁ παπᾶς, δακρύνοντας τώρα κι αὐτός.

— Ἀμήν! εἶπε μέ βαθιά φωνή ὁ μυστικός χριστιανός.

Σέ λίγα λεπτά οἱ τρεῖς σκίές χάνονται καί πάλι στούς σκοτεινοῦς δρόμους τοῦ Ἡρακλείου καί βιαστικά γυρίζουν στό σπίτι τους. Αὐτή τή φορά δέ βρέθηκε καμιά γριά στό δρόμο νά τούς γνωρίσει μέ τό φῶς τῆς λαμπάδας καί νά ξαναπεῖ: «Θεέ μου, δέν κάνεις τό θαῦμα σου, γιά νά σωθοῦν ἀπό ἕναν κακό Τοῦρκο οἱ χριστιανοί».

Μόνο ὁ παπα-Γρηγόρης ἤξερε ὅτι ὁ Μεχμέτ μπέης

ἦταν χριστιανός, πιά πολύ πιστός ἀπό πολλούς πού λέγονται μονάχα χριστιανοί.

(Οἱ Κρηῖτες μου)

Ἰωάννης Δαμβέργης

19. ΤΑ ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Τήν ὥρα πού μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι στήν Πόλη ὁ πρωτόπαπας τῆς Ἁγία-Σοφιάς βγῆκε ἀπό τή Στοά τῆς ἐξομολογήσεως. Ἀποβραδὶς κοινώνησε τόν Αὐτοκράτορα κι ὥς τό πρωί ἐξομολογοῦσε. Ὅπως βγῆκε ἀψηλός, ἡλιοκαμένος, μ' ἄσπρα γένια καί φρύδια παχιά, νόμιζες πῶς ἓνας ἅγιος ξεκόλλησε ἀπό τόν τοῖχο. Καί γιά μιὰ στιγμή, ὅταν εἶδε τό πλῆθος γονατιστό νά σπαρταράει, κιτρίνισε σάν τό φλουρί, σάν νά τόν χτύπησε βόλι. Κοντοστάθηκε, σφούγγισε τά δάκρυα καί προχώρησε στήν ἐκκλησία.

Ὁ ναός, ὁ ἄμβωνας, ὁ σολέας καί τά περιστύλια ἦταν γεμάτα κόσμο. Τά φῶτα, οἱ πολυέλαιοι, οἱ καντηλές

ήταν αναμμένες. Γιά τελευταία φορά έλαμπε στην Άνατολή τό μεγαλειό τής χριστιανοσύνης. Έλαμπε ή θαυμάσια αρχιτεκτονική του Άνθέμιου καί του Ίσίδωρου. Έλαμπε ό αφάνταστος πλούτος, πού σκόρπισε ό Ίουστινιανός γιά νά νικήσει τό Σολομώντα. Καί από μακριά έφταναν του τρόμου οί φωνές:

— Οί Τοῦρκοι! Οί Τοῦρκοι!

Οί πολυέλαιοι από κρύσταλλα άσημοδεμένα, τά πελώρια μανουάλια σάν γίγαντες φωτοβόλοι, οί άσημένιες καντήλες, οί ποικιλόχρωμες κολόνες, τά χρυσά μωσαϊκά, όλα έλαμπαν γιά τελευταία φορά. Καί άψηλά οί έλαφρότατες γραμμές άγκάλιαζαν σάν σχέδιο άνάερης κορώνας, τόν πελώριο τροῦλο. "Ω, τόν τροῦλο! "Όπως ήταν θαυμάσιος στους γύρους, νόμιζες πώς ζητούσε νά πλανέψει σ' έναν άλλο κόσμο τους χριστιανούς τήν ώρα τής θυσίας!

Τί άρμονία σ' όλα! Τέλεια στήν ευγένεια, πλούσια στά χρώματα, στό ρυθμό, στά φῶτα! Τί πλούτος στό άσήμι, στό χρυσάφι, στά μωσαϊκά, στά μάρμαρα καί τί ώραία σχήματα, τί δουλεμένα κιονόκρανα, τί πολύτιμα πετράδια!

Ό πρωτόπαπας έκαμε τρεῖς σταυρούς καί μπήκε στό Ίερό. Έπάνω στήν Άγια-Τράπεζα, σάν νά ήταν κρεμαστός οὐράνιος θόλος, τό Κιβώτιο. Στήριζε τά τέσσερα χρυσά του πόδια στίς τέσσερις γωνιές καί άπ' έμπρός πρόβαλλε ένα ώραϊο τόξο. Ένας σταυρός χρύσιζε στήν κορυφή του καί μέσα από τό θόλο του κατέβαινε άσπρο περιστέρι, ή Περιστερά του Άγίου Πνεύματος. Ό πρωτόπαπας έβγαλε από τά σπλάχνα τής Περιστερᾶς τά δισκοπότηρα, τά σκέπασε μέ μεταξωτό, πού λέγεται Άέρας, τά πήρε κι έφυγε.

— «Μή δότε τά "Άγια τοῖς κυσί», σκέφτηκε.

Σάν άρχαῖο έλληνικό άγγεῖο, όλο από χρυσάφι, λίγο κοντό μέ δυό όμορφα χερούλια καί μέ πλευρές καμπύ-

λες, τέτοιο ήταν τό Ἱερό Ποτήριο. Τό στόμα του τριγύριζε διπλή γραμμή σέ ρυθμό μαιάνδρου. Καί στήν πρόσοψη εἶχε σκαλισμένο τό Χριστό σέ κολυμπήθρα.

Ὁ Ἱερός Δίσκος ἦταν ἀπό χρυσάφι καλοδουλεμένο. Στό κέντρο ὁ Μυστικός Δεῖπνος τοῦ Κυρίου. Καί γύρω πολύτιμα πετράδια.

Ὁ πρωτόπαπας πῆρε τά δυσκοπώδη, ἀνοιξε τήν πίσω πόρτα τοῦ ἱεροῦ καί κατέβηκε σ' ἓνα ὑπόγειο. Ἀπό ἐδῶ ὑπῆρχε δρόμος μυστικός, πού ἔφερνε στήν ἐκκλησία Σεργίου καί Βάκχου. Καί κοντά ἦταν ἡ θάλασσα. Λίγο παρέκει τό λιμάνι Βουκολέοντος.

Ἐνα μικρό караβάκι ἦταν τραβηγμένο στήν ξηρά καί τίποτε ἄλλο. Κανένας караβοκύρης. Τά караβία εἶχαν φύγει.

Ὁ πρωτόπαπας ἔριξε μιά ματιά στή θάλασσα, ἀνασκουμπώθηκε κι ἔσπρωξε μέ τέτοια δύναμη τό караβάκι, πού γλίστρησε ὥς τό γιαλό. Μπῆκε μέσα, ἀνοιξε πανί καί γραμμή! Κράτησε τό τιμόνι γιά τή Βιθυνική παραλία. Κι ὁ ἀντίλαλος τῆς Πόλης ἔξακολουθοῦσε: — Οἱ Τοῦρκοι! Οἱ Τοῦρκοι!

Μιά τρικυμία σηκώθηκε τρανή. Τό караβάκι σάν τσόφλι χοροπηδοῦσε στά κύματα ἐπάνω. Καί ἡ Πόλη φαινότανε μισοσβησμένη. Φλόγες καί καπνοί παντοῦ ... Ἡ δύση τοῦ ἡλίου χρωμάτισε τόν οὐρανό μέ κόκκινο σάν αἷμα. Σημάδι τῆς φρίκης. Ὁ ἄνεμος ἔξακολουθοῦσε νά φυσᾷ καί ὁ ἀνεμοστρόβιλος σάρωνε τήν Προποντίδα. Σκοτείνιασε. Τό σκοτάδι σκέπασε τόν οὐρανό, τήν Πόλη. Καί ἀπό τῆς θάλασσας τά μάκρη ἀνέβαινε αἰμοσταγμένος τοῦ φεγγαριοῦ ὁ δίσκος.

Ὁλόρθος στό караβί ὁ πρωτόπαπας κάρφωνε στόν οὐρανό τά μάτια του καί εἶδε — ὦ φρίκη! — τό φονικό φεγγάρι νά στέκεται ἀκίνητο στόν τροῦλο τῆς Ἀγία-Σοφίᾶς. Καί εἶδε νά μαυρίζει, νά μαυρίζει ὁ μισός δίσκος.

Ἄρχαία προφητεία ἔλεγε:

— Θά'ναι πανσέληνος. Ἐκλειψη θά γίνει. Καί ἡ Πόλη θά πέσει!

Ὁ πρωτόπαπας περιχύθηκε κρύον ἰδρώτα. Ἔβλεπε μιά τό σταυρό στόν τροῦλο τῆς Ἁγία-Σοφιάς καί μιά τό μισοφέγγαρο. Τό караβάκι χοροπηδοῦσε στά κύματα τῆς θάλασσας. Χίλια κομματάκια ἔγινε τό μικρό πανί του κι ὁ ἀέρας βουβούνιζε σάν θρῆνος στό κατάρτι του.

Ὁ Πρωτόπαπας ἔβαλε τίς τελευταῖες του προσπάθειες. Στό στῆθος του κρατοῦσε σφιχτά τά δισκοπότηρα. Κι ἐνῶ θωροῦσε πέρα τήν Ἁγία-Σοφιά, δέ βλέπει τό σταυρό! Βλέπει τό μισοφέγγαρο...

Ἀμέσως ἀνοιξαν τά μεσοῦρανα. Ἐνα γλυκύτατο φῶς ἀπλώθηκε καί φάνηκε ὁ ἄγγελος Κυρίου κι ἄρπαξε τά δισκοπότηρα.

Μήν ἦταν θαῦμα! Ἡ θάλασσα ἀνοιξε στόμα καί κατάπιε τόν πρωτόπαπα. Γαλήνη! Τό τρομερό στοιχειό ἡσύχασε. Σάν νά'ταν Φῶτα καί ἁγιασε τή θάλασσα σταυρός. Καί μιά φωνή ἀκούστηκε ἀπό τά σκόρπια σύννεφα.

— Θά'ρθουνε χρόνια καί καιροί νά σοῦ τά φέρω πίσω!

(Θρύλοι τῆς Πόλης)

Νικόλαος Βασιλειάδης

20. Η ΑΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

Τῆς Ἁγία-Σοφίᾳς τὴν Ἁγία-Τράπεζα,
πρὶν οἱ Τοῦρκοι μποῦν καὶ τὴν κουρσέψουν
σὲ καράβι οἱ Χριστιανοὶ τὴ φόρτωσαν
νά τὴν ξενιτέψουν.

Τό καράβι μέ τὴν Ἁγία-Τράπεζα,
πλέοντας στ' ἀνοιχτά μεγάλα βάθη,
ξάφνω, δίχως ξέρες, δίχως σίφουνα,
πνίγηκε κι ἐχάθη.

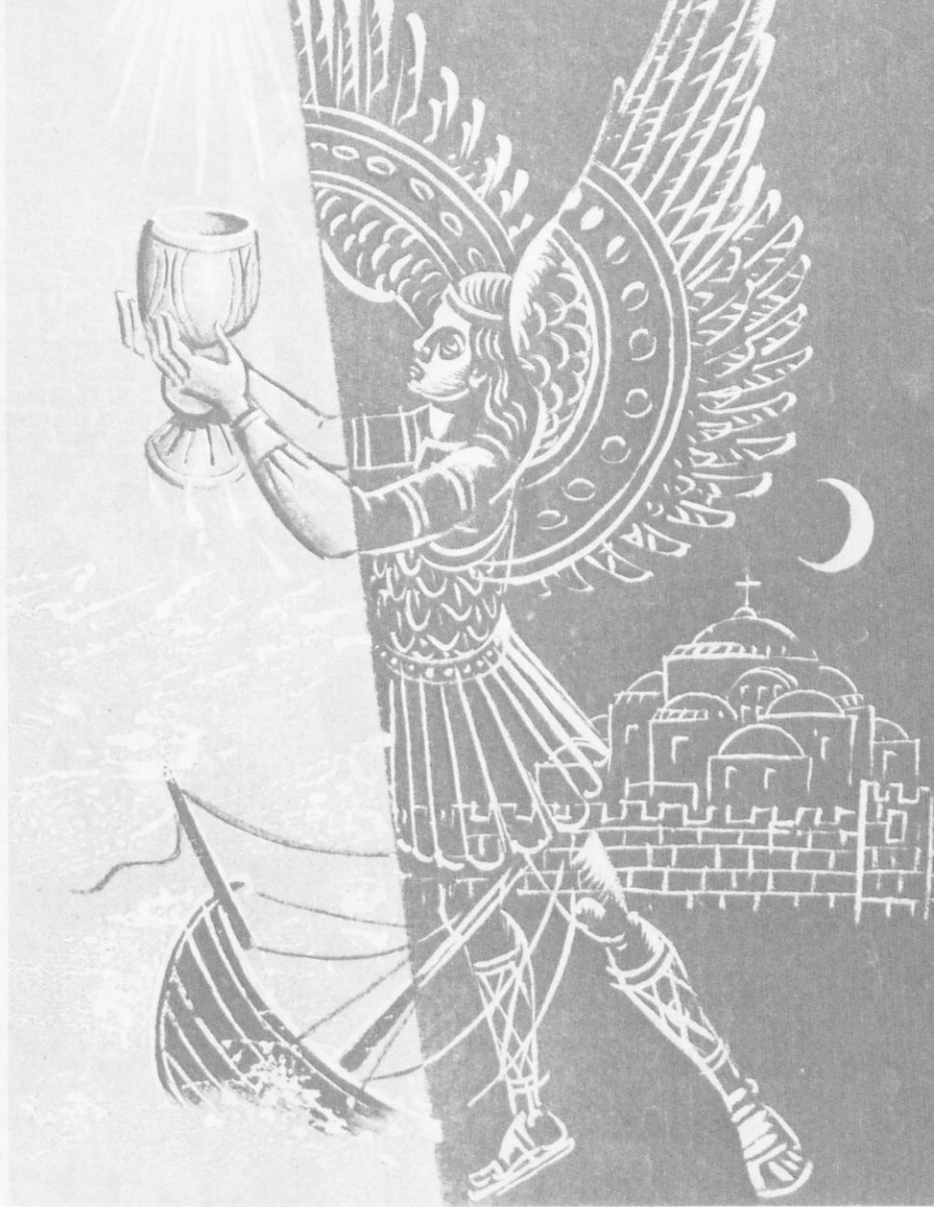
Τὴ μεριά, πού βούλιαξεν ἡ Ἁγία-Τράπεζα,
δείχνει ἓνα θαυματουργό σημάδι:
Πάντα ἐκεῖ εἶν' ἡ θάλασσα ἀτρικύμιστη
κι ἔχει ἀπάνω λάδι.

Στάλες τοῦ λαδιοῦ τῆς Ἁγίας-Τράπεζας
τίς μαζεῦουν μέ στεγνὸ μπαμπάκι
καὶ τίς φέρνουν γιὰ τὰ μάτια τ' ἄρρωστα
ναῦτες ἀπ' τὴ Θράκη.

Στό βυθὸ πεσμένη ἡ Ἁγία-Τράπεζα
σέρνεται, κυλιέται ἀγάλι ἀγάλι.
Κι ὅταν ξαναγίνει ἡ Πόλη ἐλεύθερη
θὰ βγεῖ στ' ἀκρογιάλι...

«Πύρινη Ρομφαία»

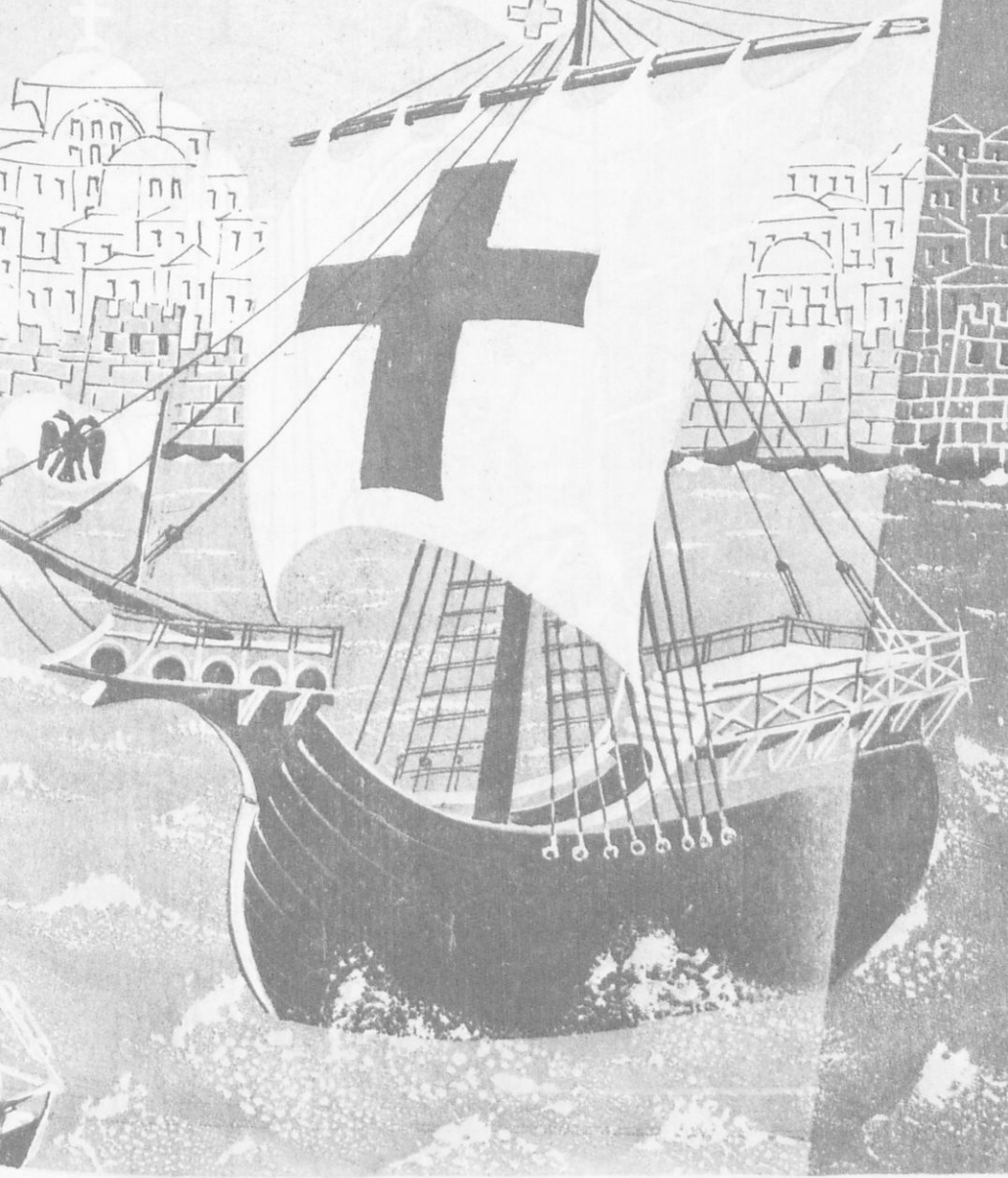
Γεώργιος Δροσίνης

B.

**ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ**

21. ΠΑΤΡΙΔΑ

— Ξένε, πού μόνος κι ἔρημος σέ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου, ποιός εἶν' ὁ τόπος σου καί ποιά πατρίδα ἔχεις;

— Στ' ἀγαπημένο μου χωριό πάντα χαρές καί γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύει ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τῇ μέρα,
βροντοχτυπάει τό τούμπανο καί κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

Στή μακρινή πατρίδα μου ἔχει εὐωδιά καί χάρη
τό ταπεινότερο δέντρί, τό πιό φτωχό χορτάρι·
στούς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοί καί
χιόνια
καί φέρνουνε τήν ἄνοιξη γοργά τά χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων της βουνῶν τά μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καί κλαίει ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἄσημένα θάλασσα μ' ἀφρούς τήν περιζώνει
κι ὁ οὐρανός μέ τ' ἄστρα του τῇ χρυσοστεφανώνει.

Τῇ μακρινή πατρίδα μου, πρὶν ἢ σκλαβιά πλακώσει,
τῇ δόξαζε ἡ παλικάριά, τῇ φώτιζεν ἡ γνώση.
Καί τώρα ἀπό τῇ μαύρῃ γῇ, τῇ γῇ τῇ ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευθεριά σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη!

— Φτάνει!... Τῇ χώρα πού μοῦ λές, τῇ γνώρισα, τήν
εἶδα!
Τῇ μακρινή πατρίδα σου ἔχω κι ἐγώ πατρίδα!...

(Εφημερ. «Ἐστία»)

Γεώργιος Δροσίνης

Ἀσκήσεις:

- Νά ἀποδώσετε τό ποίημα σέ πεζό λόγο.
- Στήν «Ε» ἐνότητα τοῦ βιβλίου ὑπάρχει τό ποίημα «Ἡ πατρίδα» τοῦ Ἰ. Πολέμη. Συγκρίνετε πῶς ὁ κάθε ποιητής περιγράφει τήν πατρίδα καί βρεῖτε τά κοινά γνωρίσματα καί τίς διαφορές τους.
- Μπορεῖτε ν' ἀναφέρετε ἄλλα παρόμοια ποιήματα;

22. Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Τό λάθος τῶν θεῶν

Ἀπόψε θά σᾶς πῶ μιά ἱστορία, εἶπε ὁ παππούς στά ἐγγονάκια του, πού τόν κύκλωναν κάθε βράδυ κοντά στό τζάκι.

— Θά μιλάει γιά δράκους φοβερούς ἢ γιά βασιλιάδες ὀλόχρυσους; ρώτησε τό μικρότερο.

— Δέ θά μιλάει γιά δράκους φοβερούς, οὔτε γιά βασιλιάδες ὀλόχρυσους καί κυράδες πεντάμορφες, εἶπε ὁ παππούς. Αὐτά εἶναι παραμύθια γιά πολύ μικρά παιδιά. . . Ἡ ἱστορία, πού θά σᾶς διηγηθῶ, θά λέει γιά μιά χώρα ξακουστή, γιά τή χώρα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. . .

Τά παιδιά πλησίασαν πιό κοντά στόν παππού, γεμάτα περιέργεια. Κι ἐκεῖνος ἄρχισε ἀργά ἀργά νά διηγείται.

Μιά φορά κι ἓναν καιρό, ὅταν οἱ θεοί τοῦ Ὀλύμπου δημιούργησαν τόν κόσμον, ἔκαμαν κατοικία τους τήν ψηλότερη κορυφή ἑνός βουνοῦ. Ἀπό κεῖ στάθηκαν μιά μέρα καί μοίρασαν διάφορα ἀγαθά σ' ὅλες τίς

χῶρες, πού ἔβλεπαν.

Στή μιά χώρα ἔδωσαν βουνά μεγάλη καί δάση πυκνά. Στήν ἄλλη χάρισαν κάμπους ἀπέραντους, γιά νά σπέρνουν σιτάρια. Σ' ἄλλη χάρισαν μέσα στή γῆ της χρυσάφι, κάρβουνο καί πετρέλαιο. Καί σ' ἄλλη ποτάμια καί λίμνες, γιά νά μποροῦν οἱ ἄνθρωποι μέ τό νερό τους νά ποτίζουν τό ξερό χῶμα καί νά τό κάνουν μαλακό κι ἀφράτο, γιά νά καρπίζει.

Ἔτσι μέ μεγάλη γενναιοδωρία οἱ θεοί μοίρασαν τά ἀγαθά παντοῦ. Ἄλλοῦ περισσότερα κι ἄλλοῦ λιγότερα. Κάθε χώρα εἶχε τά δικά της πλούτη καί τίς δικές της ὁμορφιές καί χάρες. Καί οἱ ἄνθρωποι εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτά ζοῦσαν ζωή χαρούμενη κι εὐλογοῦσαν τ' ὄνομα τῶν θεῶν τους.

Πάνω ὅμως στή μοιρασιά τῶν ἀγαθῶν οἱ θεοί τοῦ Ὀλύμπου ἔκαμαν ἓνα μεγάλο λάθος. . . . Ἐέχασαν τή χώρα, ὅπου εἶχαν γεννηθεῖ καί ζοῦσαν. Τ' ἀγαθά τῆς ζωῆς τά εἶχαν δώσει στίς ἄλλες χῶρες τῆς γῆς, πού ἔβλεπαν μακριά, καί γιά τή δική τους χώρα δέν εἶχε μείνει τίποτε.

— Τί κρίμα! ἔλεγαν, ὅταν κατάλαβαν τό λάθος τους. Καί ρωτοῦσαν ὁ ἓνας τόν ἄλλο στενοχωρημένοι:

— Τί θά κάνουμε τώρα, γιά νά εὐχαριστήσουμε τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας;

Μαζεύτηκαν τότε ὅλοι κι ἔκαναν συμβούλιο, μήπως βροῦν καμιά λύση. . . Κοίταζαν τή μικρή χώρα τους, πού τήν ἔλουζε ἡ θάλασσα ἀπό τίς τρεῖς μεριές της. . . Ὅλο βουνά καί χαράδρες φαίνονταν καί ποῦ καί ποῦ κανένας μικρός κάμπος. Μέρος φτωχό καί ἄγονο καί τίποτε, μά τίποτε παραπάνω.

Οἱ θεοί ἄρχισαν νά στενοχωριοῦνται ἀκόμη περισσότερο, γιατί δέν ἤξεραν πιά τί νά κάνουν. . . Καί δέν ἠθελαν ν' ἀφήσουν καμιά χώρα, χωρίς ἀγαθά, καί προπάντων τή δική τους πατρίδα.

Πάνω λοιπόν στή στενοχώρια τους πετιέται ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, καί λέει στό Δία.

— Θεέ καί πατέρα τῶν θεῶν, μέ τήν ἄδειά σου, παρακαλῶ, ἄφησέ με νά εἰπῶ μιὰ ἰδέα...

— Γιά λέγε, φτεροπόδαρε Ἑρμῆ, ποιά ἰδέα σοῦ ἦρθε: Ἴσως εἶναι καλή καί μᾶς βγάλει ἀπό τήν ἀμηχανία καί τή στενοχώρια...

— Μιά καί μοιράσαμε ὅλα τά ὑλικά ἀγαθά, ἄρχισε νά λέει ὁ Ἑρμῆς, ἄς δώσουμε στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας τίς ἀρετές τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος πού εἶναι κι ἀρετές δικές μας...

Οἱ ἄλλοι θεοί βρῆκαν σωστή τήν πρόταση τοῦ Ἑρμῆ καί ἡ λύπη ἄρχισε νά σκορπίζεται ἀπό τίς μορφές τους...

— Πολύ σωστά, φώναξε χαρούμενος ὁ Δίας. Ἐμπρός λοιπόν, θεοί, καθένας ἄς δώσει τήν ἀρετή πού θέλει στούς ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς χώρας.

Πρώτη σηκώθηκε ἡ θεά Ἥρα, ἡ ἀγγελόμορφη γυναίκα τοῦ Δία.

— Ἐγώ, εἶπε μέ τή γλυκιά φωνή της, θά δώσω τήν ἀρετή τῆς νοικοκυρᾶς στίς γυναῖκες αὐτοῦ τοῦ τόπου. Θά ἀγαπήσουν τό σπίτι καί τό νοικοκυριό καί οἱ ἄντρες τους, ὅταν θά γυρίζουν κατάκοποι ἀπό τή δουλειά τους τό βράδυ, θά βρίσκουν κάθε χαρά στήν ἐστία τους...

— Ἐγώ, εἶπε ὁ Ἥφαιστος, ὁ κουτσός θεός τῆς φωτιᾶς, θά μάθω στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας τήν τέχνη νά δουλεύουν τό σίδηρο καί τό ἀτσάλι... Μ' αὐτό θά φτιάχνουν τά ἐργαλεῖα τους, γιά νά καλλιεργοῦν τή γῆ, καί τά ὅπλα τους, γιά νά πολεμοῦν τοὺς ἐχθροὺς τους, ὅταν ἐπιβουλεύονται τή χώρα τους.

— Κι ἐγώ, συμπλήρωσε ὁ ἀγριωπός Ἄρης, ὁ πολεμόχαρος, θά τιμῶ τά ὅπλα τους πάντα μέ νίκες.

— Κι ἐμεῖς, εἶπαν μέ τή σειρά τους οἱ ἥρωες, μ' ἐπι-
κεφαλῆς τόν Ἡρακλῆ καί τό Θησέα, θά δώσουμε τή
λεβεντιά καί τή δύναμη στό κορμί τους...

Ἔτσι καθένas ἀπό τοὺς θεοὺς ἔδωσε καί ἀπό μιὰ
χάρη στοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας τους. Ἡ Δήμητρα
χάρισε τὴν τέχνη τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς. Ὁ Πο-
σειδῶνας τὴν τέχνη τῆς ψαρικῆς. Ὁ Ἀπόλλωνas τὴν
τέχνη τοῦ τραγουδιοῦ. Καί ὅλοι οἱ ἄλλοι, καθένas μέ
τὴ σειρά του, ἀπό κάτι ἄλλο.

Τὰ δῶρα τῆς Ἀθηνᾶς καί τοῦ Δία

Μονάχα ἡ κόρη τοῦ Δία, ἡ πάνσοφη Ἀθηνᾶ, ἔστε-
κε παράμερα σιωπηλὴ καί συλλογισμένη.

— Ἐσύ, κόρη μου, τῆς λέει ὁ Δίας, δέ θά χαρίσεις τί-
ποτε στοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας ὅπου κατοικοῦμε;

Ἡ Ἀθηνᾶ σήκωσε ἀργά ἀργά τό κεφάλι της καί μέ
τά καταγάλανα, σάν τὴ θάλασσα, μεγάλα κι ἀμυγα-
λωτά, μάτια της κοίταξε τόν πατέρα της καί τοὺς ἄλ-
λους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου.

— Τό δικό μου δῶρο, πατέρα καί θεέ τῶν θεῶν, εἶπε,
θά εἶναι κάτι τό ἀπλό, μά καί μεγάλο. Στούς ἀνθρώπους
αὐτοὺς θά δώσω τό δῶρο τῆς γνώσης καί τὴν ἀγάπη
γιά τά γράμματα καί τίς καλές τέχνες. Οἱ ἄνθρωποι
της μ' αὐτό θά μορφωθοῦν τόσο πολύ, πού ἡ σκέψη
καί ἡ σοφία τους θά φτάνει τὴ σκέψη καί τὴ σοφία τῆ
δικῆ μας. Θ' ἀγαποῦν τό καλὸ καί θά μισοῦν τό κακό.
Θά ξέρουν νά ξεχωρίζουν τό δίκαιο ἀπὸ τό ἄδικο. Θά
ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία καί θά πολεμοῦν γι' αὐτή. Θά
γνωρίζουν νά σέβονται τά γηρατεία καί νά βοηθοῦν
τοὺς ἀδύνατους. Μέ τά χέρια τους θά χτίζουν ναοὺς
καί θά κατασκευάζουν ἀγάλματα. Ἔτσι, οἱ ἀπόγονοί
τους θά τοὺς θαυμάζουν ἀπὸ τά ἔργα τους καί θά μι-
λοῦν στοὺς αἰῶνες γι' αὐτοὺς.

“Όλοι οί θεοί θαύμασαν γιά τό δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς. Συγκινημένος καί ὁ Δίας ἀγκάλιασε καί φίλησε τήν κόρη του. Ὑστερα γύρισε κατά τούς ἄλλους θεούς καί εἶπε:

— Τώρα ἀπομένει καί σέ μένα νά κάνω τό δῶρο μου.

Οἱ ἄλλοι θεοί τέντωσαν τ’ αὐτιά τους περίεργοι νά ἀκούσουν. Νόμιζαν πῶς ὅλες οἱ χάρες καί οἱ ἀρετές εἶχαν δοθεῖ στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας τους καί δέν ἀπόμεινε τίποτε πιά γιά τόν Δία.

— Ἐγώ, ἄρχισε ὁ Δίας μέ τή βροντερή του φωνή, θά δώσω στούς ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς Χώρας, τήν Ἱστορία καί τή Δόξα. Φυσικά ἡ Ἱστορία καί ἡ Δόξα δέν εἶναι ἀρετές καί χάρες θεϊκές, αὐτοί ὅμως θά φροντίσουν νά τίς κάνουν. Γιατί ἀλίμονο σέ μία χώρα, πού θά ζήσει χιλιάδες χρόνια πάνω στή γῆ, νά μήν ἔχει μία ἔνδοξη Ἱστορία.

Ἐδῶ ὁ παππούς σταμάτησε τήν παράξενη ἱστορία του καί ὅλα τά ἐγγονάκια του τόν κοίταξαν κατάματα γεμάτα ἀπό συγκίνηση.

— Καί ποιά εἶναι ἡ χώρα αὐτή, παππού; ρώτησε πάλι τό μικρότερο, πού δέν εἶχε πάει ἀκόμη στό σχολεῖο.

— Καλέ, δέν τήν κατάλαβες; εἶπαν τ’ ἄλλα. Εἶναι ἡ πατρίδα μᾶς, ἡ Ἑλλάδα...

Ὁ παππούς γέλασε μέ τήν καρδιά του. Φίλησε τά ἐγγονάκια του, τά καληνύχτισε καί πῆγε νά ἡσυχάσει στήν κάμαρά του.

Γιῶργος Σακκάς

23. ΠΩΣ ΧΤΙΣΤΗΚΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ

Τό Βυζάντιο

Ἔχετε ὅλοι ἀκούσει γιά τά Μέγαρα. Εἶναι ἀπ' τίς ἀρχαιότερες πολιτεῖες τῆς πατρίδας μας, κοντά στήν Ἀθήνα. Ὁ κάμπος τῆς γύρω οὔτε μεγάλος εἶναι οὔτε πλούσιος. Κι ὅταν κάποτε οἱ κάτοικοι πλήθυναν, σκέφτηκαν νά πᾶνε ἀλλοῦ καί νά κάνουν ἀποικία.

Ἀλλά ποῦ θά πήγαιναν νά χτίσουν τή νέα πατρίδα; Γιά νά μήν τρέχουν ἄδικα ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἔστειλαν νά ρωτήσουν τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Καί πῆραν τό χρησμό:

— «Νά πᾶτε νά χτίσετε ἀπέναντι στήν πόλη τῶν τυφλῶν».

Ἄλλο βάσανο τώρα βρῆκε τούς Μεγαρίτες. Κανένας δέν εἶχε ἀκούσει νά ὑπάρχει πουθενά πόλη τῶν τυφλῶν. Ρώτησαν ὅλους τούς γέρους τῶν Μεγάρων καί τῶν γύρω χωριῶν, ἀλλά κανένας δέν εἶχε ἀκούσει τέτοιο παράξενο πρᾶμα.

Ὅπωςδήποτε πάντως ἔπρεπε νά ὑπακούσουν στό χρησμό. Διάλεξαν ἀρχηγό τό Βύζαντα καί ξεκίνησαν. Γύρισαν ἐδῶ, γύρισαν ἐκεῖ, γύρισαν παντοῦ καί πόλη τυφλῶν δέν ἔβρισκαν. Κατάντησε νά γυρίσουν ὅλη τήν τότε γνωστή Εὐρώπη. Ἀφοῦ ἀπελπίστηκαν ἐδῶ, ἀποφάσισαν νά περάσουν στήν Ἀσία. Στή στενή θάλασσα, πού χωρίζει τή Θράκη ἀπ' τήν Ἀσία, βρῆκαν ἕνα καλό καράβι καί πέρασαν ἕνα βράδυ κατακουρασμένοι στή Χρυσούπολη. Τό πρωί πρῶτος ξύπνησε ὁ ἀρχηγός. Κατέβηκε μόνος του στήν ἀκρογιαλιά, μήπως μάθει τίποτε γιά τήν ὑπόθεση πού τόν βασάνιζε τόσον καιρό. Δέ βρῆκε κανέναν ἐκεῖ. Ξαπλώθηκε στόν ἄμμο κι ἀγνάτευε ἀντίπερα. Τό θέαμα πού ἀπλωνόταν μπροστά του τόν μάγεψε. Μιά στενή θαλασσοῦλα σάν ἕνα με-

γάλο ποτάμι χώριζε τίς δύο χώρες. Στήν ἀπέναντι ἀκτὴ ἔβρισκόταν τὸ ὁμορφότερο μέρος ἀπ' ὅσα εἶχαν ἰδεῖ τὰ μάτια του. Ἑπτὰ λόφοι κατάφυτοι ὕψωναν τὸ ὠραῖο ἀνάστημά τους. Στὰ πόδια τους ἡ θάλασσα σχημάτιζε ὁμορφα λιμάνια, πού θά τὰ ζήλευε κάθε καράβι. Στήν πίσω πλευρά τῶν λόφων ξαπλωνόταν κάμπος κατάφυτος ἀπ' ὅλα τὰ δέντρα τῆς γῆς. Ὅταν φυσούσε ὁ ἀέρας ἀπό κεῖ, ἔφτανε ὡς τῇ Χρυσούπολι ἡ εὐωδία τῶν ἀνθισμένων δέντρων.

Σάν κάτι νά ξύπνησε στήν ψυχὴ τοῦ βασανισμένου ἀρχηγοῦ. Σάν νά ξαστέρωσαν τὰ μάτια του ἀπὸ ἓνα θάμνωμα, πού τὰ σκέπαζε. Ἀναστέναξε βαθιά ἀπὸ ἀνακούφιση, δόξασε τοὺς θεοὺς καὶ σηκώθηκε. Τρεχάτος πῆγε στοὺς συντρόφους του καὶ τοὺς εἶπε νά μαζευτοῦν ὅλοι ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία. Ὅταν συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ, ἀνέβηκε σέ μιὰ μεγάλη πέτρα καὶ δείχνοντας τὴ Χρυσούπολι τοὺς εἶπε:

— Ἀγαπητοί μου σύντροφοι, τέλειωσαν πιά τὰ βάσανά μας. Νά ἡ πόλη τῶν τυφλῶν. Ἡ Χρυσούπολι εἶναι. Δέν εἶναι τυφλοὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, πού ἦρθαν κι ἔχτισαν ἐδῶ τὰ σπίτια τους καὶ δέν ἀνοιξαν τὰ μάτια τους νά ἰδοῦν τὸν παράδεισο, πού βρίσκεται ἀπέναντί τους; Κοιτάξτε καὶ σεῖς καὶ πέστε μου, ἂν ἔχω δίκιο. Ἐκεῖ λοιπόν, ἄς πᾶμε νά χτίσουμε τὴ νέα μας πατρίδα. Ἐκεῖ, ἀπέναντι στήν πόλη τῶν τυφλῶν, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ χρησμός τῆς Πυθίας.

Καὶ στὰ 657 πρὶν γεννηθεῖ ὁ Χριστός, ἀπάνω στοὺς ἔρημους ὡς τότε λόφους χτίστηκε ἡ ξακουσμένη ἀποικία τῶν Μεγάρων. Οἱ ἀποικοὶ, μ' ὅλο τὸ δίκιο, τὴ βάφτισαν στ' ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τους καὶ τὴν ὀνόμασαν Βυζάντιο.

Ἡ Πόλη

Τὸ Βυζάντιο λοιπόν χτίστηκε ἀπὸ ἓνα χρησμό. Ἡ

Πόλη μας τώρα χτίστηκε από ένα όνειρο, από μία όπτα-
σία. Άγγελοι τή ζωγράρισαν κι άγγελοι έκαμαν τό σχέ-
διό της, πού είναι χαραγμένο μέ χρυσά γράμματα μέσα
στά φυλλοκάρδια μας. Άλλ' άς άκούσουμε τό όνειρο,
όπως τό γράφει στό Συναξάρι, ό ίδιος ό Μεγάλος Κων-
σταντίνος, ό βασιλιάς τής ωραίας καί πικραμένης Πό-
λης μας:

Τόν καιρό εκείνο, λέει τό Συναξάρι, δηλαδή τό 316
μετά τή γέννηση του Χριστού, είδε ό βασιλιάς Κων-
σταντίνος όραμα, πού τόν πρόσταξε νά χτίσει μία πόλη
στά μέρη τής Άνατολής καί νά τήν άφιερώσει στό ό-
νομα τής Υπεραγίας Θεοτόκου. Πήγε πρώτα στή Θεσ-
σαλονίκη καί μελετούσε νά χτίσει εκεί τήν πόλη, πού
είδε στ' όνειρό του.

Πήγε κατόπι στή Χαλκηδόνα. Του άρεσε ό τόπος κι
άρχισε νά χτίζει. Άλλά του Θεού δέν άρεσε. Γι' αυτό
κατέβαιναν μερικοί άετοί, έπαιρναν τά σύνεργα των μα-
στόρων καί τά έριχναν στό Βυζάντιο. Βλέποντας τό
θαύμα αυτό ό Βασιλιάς, πήγε κι αυτός εκεί καί του ά-
ρεσε πολύ ή τοποθεσία.

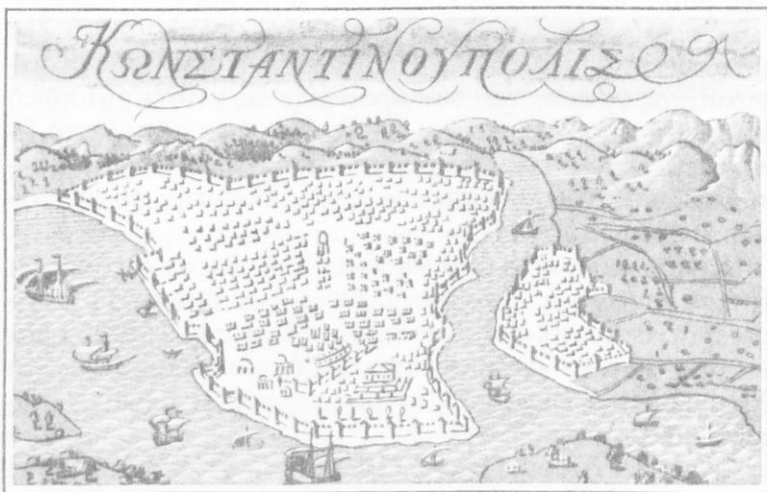
Άλλά δέν ήξερε πόσο μεγάλη νά τή χτίσει. Καί πάλι
τή νύχτα είδε έναν άγγελο στ' όνειρό του καί του λέει:
— Τό πρωί, άμα ξημερώσει, νά μ' άκολουθήσεις. Όπου
πηγαίνω εκεί νά σημαδεύεις τόν τόπο καί νά βάλετε τά
θεμέλια.

Τήν αυγή λοιπόν πήρε ό βασιλιάς τόν πρωτομάστο-
ρα καί τόν διάταξε νά τόν άκολουθεί, κι όπου πατάει
αυτός νά βάζει σημάδι. Έτσι, πήγαινε ό άγγελος μπρο-
στά, άόρατος από τόν πρωτομάστορα, άκολουθούσε
γρήγορα ό βασιλιάς, καί ύστερα έρχόταν ό πρωτομά-
στορας, ώσπου γύρισαν όλον τόν τόπο, πού ήταν θέ-
λημα θεού νά χτιστεί ή Πόλη. Καί τότε τήν άρχισαν.

Ό Κωνσταντίνος έβαλε ένα γνωστικό καί πρακτικό
άνθρωπο, τόν Εϋφράτη, γιά νά χει πάνω του τή φροντί-

δα νά γίνει τό ἔργο θαυμάσιο. Τοῦ ἔδωκε πολύ χρυσάφι γιά ἔξοδα. Καί ἦταν τόσο ἐπιδέξιος ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὥστε τήν ἔκαμε πάρα πολύ ὡραία, ὅπως τῆς ταίριαζε, κι ἔγινε ὅμοια μέ τή Ρώμη σ' ὅλα τά χτίρια.

(Παράδοση)

24. Η ΦΩΤΙΑ ΠΟΥ ΔΕ ΣΒΗΝΕΙ

Ὁ λαός τῆς Πόλης πανηγυρίζει

Πρωί πρωί, χαράματα, σείστηκε ἡ Πόλη ἀπ' τή βοή καί τό θόρυβο. Ψηλά, ἀπ' τοὺς πύργους τοῦ κάστρου, οἱ βουκινάτορες δέν ἔλεγαν νά σταματήσουν.

Στὴν ἀρχὴ ὁ κόσμος ταραχτήκε. Φοβήθηκε μὴν ἔπεσε κανένα μεγάλο κακὸ στὴν Πόλη. Καί ποιό ἄλλο μεγαλύτερο κακὸ θά μπορούσαν τέτοιες ὥρες νά περι-

μένουν ὅλοι, παρά νά σπάσουν τίς πύλες οἱ Ἄραβες καί νά ὀρμήσουν μέσα... Πέντε μῆνες τώρα τή σφίγγουν ἀσφυχτικά. Δέν περνᾷ μέρα δίχως νά κάνουν μιά καί δυό καί τρεῖς ἐφόδους. Μά τά τείχη εἶναι γερά καί τετράπηλα κι οἱ ψυχωμένοι ὑπερασπιστές ἀναγκάζουν τοὺς ἐπιδρομεῖς νά γυρίζουν πίσω κατατσακισμένοι καί καταντροπιασμένοι.

Δέν ἦταν βέβαια καί λίγες οἱ φορές, πού οἱ Ἄραβες κατάφεραν νά φτάσουν μέ σκάλες καί γάντζους ψηλά ὥς τίς ἐπάλξεις, κι οἱ στρατιῶτες τοῦ Βυζαντίου βρέθηκαν στήν ἀνάγκη νά πολεμήσουν στήθος μέ στήθος, γιά νά γκρεμίσουν κάτω ἀπ' τά τείχη τοὺς μελαψοὺς ἀντιπάλους τους.

Δέν εἶχαν ἡγήσει λίγες φορές τά βούκινα *, καλῶντας τοὺς πολίτες σέ συναγερμό, εἴτε γιά νά κουβαλήσουν πολεμοφόδια καί τρόφιμα εἴτε γιά νά περιποιηθοῦν τοὺς λαβωμένους. Γι' αὐτό καί κάθε τέτοιο σάλπισμα γέμιζε ἀνησυχία καί λαχτάρους τοὺς πολίτες. Καί σήμερα, νά τοι, ξεχύνονται στοὺς δρόμους καί ρωτοῦν γεμάτοι ἀγωνία:

— Πάλι ἐφοδο; Ἀνέβηκαν στά τείχη;

— Ὅμως τίποτε ἀπ' αὐτά πού φοβοῦνται οἱ Πολίτες δέ γίνεται σήμερα. Ἀντίθετα. Τά σαλπίσματα εἶναι χαρούμενα. Γιατί εὐχάριστα, ἀναπάντεχα εὐχάριστα, εἶναι τά νέα.

— Οἱ Ἄραβες φεύγουν!... Ἐφυγαν!..

Δέν πιστεύουν στ' αὐτιά τους οἱ Πολίτες. Καί θέλουν νά βεβαιωθοῦν. Καί τρέχουν, ἀνεβαίνουν ἀπ' τίς ἐσωτερικές σκάλες πάνω ψηλά στίς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν, γιά νά ἰδοῦν μέ τά ἴδια τους τά μάτια αὐτό πού τόσο πανηγυρικά διαλαλεῖται στήν Πόλη. Naί, βέβαια. Εἶναι ἀλήθεια. Ὁ τεράστιος στόλος τῶν Ἀράβων ἀπό

* κεράτινες σάλπιγγες

μικρά καί μεγάλα πλοῖα, ἀπό βάρκες καί μονόξυλα, πού ἔκανε νά μαυρίζει κάτω ὁ Βόσπορος, δέν ὑπάρχει πιά πουθενά! Χάθηκε, τόν πῆρε μαζί του τό σκοτάδι τῆς νύχτας. Τώρα ὁ Κεράτιος κι ὁ Βόσπορος κι ἡ Προποντίδα πέρα, ὅσο παίρνει τό μάτι, λάμπουν ἀπ' τῆς αὐγῆς τό ἀντιφέγγισμα.

Ἄλαλάζουν τά πλήθη ἀπ' τόν ἐνθουσιασμό.

— Ἐφυγαν, ἔφυγαν!.. Πᾶνε!..

Καί γυρίζουν ὅλοι πάλι μέσ στήν πόλη καί διαλαλοῦν τό νέο καί τρέχουν στήν Ἁγία-Σοφία καί τίς ἄλλες ἐκκλησίες καί γονατίζουν μπρός στά εἰκονίσματα, εὐχαριστώντας γιά τή σωτηρία τους. Ὅλοι πιστεύουν πώς ὁ κίνδυνος πιά πέρασε, πώς ἡ Πόλη σώθηκε γιά πάντα καί πώς οἱ Ἀραβες δέ θά τολμήσουν νά τήν ξαναχτυπήσουν.

Τό μυστικό τοῦ Καλλίνικου

Δέν ἔχει ὅμως τήν ἴδια γνώμη κι ὁ αὐτοκράτορας, ὁ Κωνσταντῖνος Δ', ὁ Πωγωνάτος. Τήν ὥρα μάλιστα πού ὁ λαός πανηγυρίζει καί χαίρεται ἀνέμελα, αὐτός ἔχει καλέσει τούς συμβούλους του σέ σύσκεψη στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ παλατιοῦ.

— Οἱ Ἀραβες, ἀνδρεῖοι μου, τούς λέει, δέ φεύγουν εὐκολα. Νά ξεκουραστοῦν μόνο πᾶνε. Καί πολύ σύντομα θά ξαναγυρίσουν. Χρέος μας λοιπόν νά ἐπισκευάσουμε τά τεῖχη, νά ναυπηγήσουμε νέα πλοῖα καί νά ὀργανώσουμε γερά κι ἀποτελεσματικά τήν ἄμυνά μας.

— Σύμφωνοι, ἀπάντησαν ὅλοι μέ μιά φωνή.

Σέ κάποια στιγμή τόν πλησιάζει διακριτικά ὁ ἔμπειρος ναυπηγός καί μηχανικός Καλλίνικος ἀπό τή Συρία καί τοῦ λέει μυστικά:

— Θά σοῦ φανερώσω, κάτι, γιά τό ὁποῖο σέ κανένα μέχρι σήμερα δέν ἔχω κάνει λόγο. Ὅμως πρέπει νά

μείνει απόρρητο. Θά τό ξέρουμε μόνο ἐμεῖς οἱ δύο κι ὁ Ὑψιστος, πού αὐτή τή στιγμή μᾶς ἀκούει.

Καί τοῦ μίλησε γιά ἓνα περίεργο ὑγρό, πού ὁ ἴδιος εἶχε ἐπινοήσει, καί πού ἔχει τήν ιδιότητα, ἅμα μιᾷ φορά ἀνάψει, νά μήν μπορεῖ νά τό σβήσει πιά οὔτε τό νερό οὔτε τίποτ' ἄλλο ἀπ' τά γνωστά μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τοῦ εἶπε ἀκόμα πῶς θά μποροῦν τό ὑγρό αὐτό νά τό πετοῦν, νά τό ἐκτοξεύουν πάνω στά πλοῖα τῶν Ἀράβων, ἀπ' τά πλοῖα τά δικά τους, μέ ειδικούς σίφωνες. Θά χρειαζόταν λοιπόν νά ναυπηγηθεῖ ἓνας στόλος μέ ειδικά γιά τό σκοπό αὐτό πλοῖα, ἱκανά κι ἔτοιμα νά σπείρουν τή φωτιά καί τόν ὀλεθρο στούς στόλους τῶν Ἀράβων.

Ὁ αὐτοκράτορας δέν κατάλαβε καί πολλά γιά τή σύνθεση τοῦ περιέργου αὐτοῦ μείγματος. Κράτησε μονάχα τή γενική ἐντύπωση: «Θαλάσσιον πῦρ», «ὑγρόν πῦρ» καί «ἡ φωτιά πού δέ σβήνει». Ὅπωςδὴποτε ἦταν ἐνθουσιασμένος μέ τήν «ἐφεύρεση» τούτη τοῦ Καλλίνικου κι ἔδωσε ἐντολή νά ναυπηγηθεῖ τό συντομότερο ὁ στόλος, πού ἐκεῖνος ζήτησε καί νά ἔρθει στήν Πόλη ὅσο ὑλικό θά χρειαζόταν, γιά νά γίνει τό περίεργο «πῦρ».

Ἀπό τήν ἄλλη κιόλας μέρα, καράβια τῶν Βυζαντινῶν μέ ειδικές ἀποθῆκες καί ντεπόζιτα ἔφευγαν γιά τίς χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κι ἔφερναν ἀπό κεῖ νάφθα καί πίσσα καί νίτρο καί πετρέλαιο καί θειάφι κι ὅ,τι ἀκόμα τοὺς πρόσταζε ὁ Καλλίνικος. Τόν ἴδιο καιρό στοὺς ταρσανάδες * τῆς Πόλης δούλευαν ἑκατοντάδες ἐργάτες καί τεχνίτες. Ξήλωναν τά παλιά πλοῖα, ἔκαναν μετατροπές σέ πολλά γερά, ναυπηγοῦσαν ἀπό τήν ἀρχή καινούργια. Σέ καθένα ἀπ' τά πλοῖα τοῦτα, πού τά ὀνόμασαν «κακκαβοπυφόρα καί σιφωνοφόρα»,

* ναυπηγεῖα

τοποθέτησαν από δυό μεγάλες χύτρες, τίς «κακκά-βους». Ἡ μιὰ ἔπρεπε πάντα νά εἶναι γεμάτη ἀπ' τὸ «ύγρό». Κάτω ἀπ' τὴν ἄλλη, πού ἦταν μικρότερη, θά ἔκαιγε, ὅσο κρατοῦσε ἡ μάχη, φωτιά, γιὰ νά κρατάει τὸ ύγρό σέ κατάσταση ἐτοιμότητος γιὰ ἀνάφλεξη.

Ψηλότερα, στή γέφυρα τοῦ πλοίου, πού διαμορφωνόταν κατάλληλα κι ἀποτελοῦσε τὸ λεγόμενο «ξυλόκαστρο», πού ἦταν προφυλαγμένο μέ τὰ «θωράκια», γιὰ νά μὴν τὸ βρίσκουν τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ, τοποθετοῦνταν οἱ «σίφωνες», ἄλλοι «στροφαλοφόροι» ἢ «στρεπτοί», ὅπως τοὺς ἔλεγαν, κι ἄλλοι «ἀντλιοφόροι». Καί οἱ δυό μπορούσαν νά ἐκσφενδονίζουν τὸ «ύγρό πῦρ» σέ κάμποση ἀπόσταση, ὅση χρειαζόταν, γιὰ νά φτάσει πάνω στά ἐχθρικά πλοῖα.

Ὅλο τὸ χειμῶνα κράτησε ἡ ἐπίμονη κι ἐντατική ἐργασία. Κι ἐτοιμάστηκε ἕνας στόλος μ' ἀλλιώτικα καράβια, φοβερά στή θέα! Ἀτάραχοι τώρα, μά καί μ' ἕνα αἶσθημα ἐμπιστοσύνης στό νέο τους ὄπλο, οἱ Βυζαντινοὶ ἀξιωματοῦχοι περίμεναν ἡρεμα τὸν ἀραβικό στόλο νά ξαναγυρίσει.

Ἡ ἥττα τῶν Ἀράβων

Ἦταν πρωί κι ὁ ἥλιος μόλις εἶχε ξεπροβάλει πάνω ἀπ' τίς κορυφές τῶν λόφων τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, πού φάνηκαν τὰ ἐχθρικά πλοῖα νά ἔρχονται. Οἱ Ἀραβες, καθὼς πλησίαζαν, περίμεναν νά ἰδοῦν τὰ πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν νά κάνουν πίσω καί νά παίρνουν θέσεις μέσα στόν Κεράτιο. Δέ βλέπουν ὅμως τίποτε τέτοιο. Καί ἀποροῦν! Ὡστόσο, ἔπειτ' ἀπό μιὰ λιγότερη στιγμή, ἤχουν τὰ βούκινα κι οἱ σάλπιγγες καί μέ ἄγριες φωνές κι ἀλαλαγμούς, κωπηλατώντας γρήγορα καί μέ δύναμη, ὁρμοῦν καταπάνω στά πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν. Ταραχτήκαν, ἄφρισαν τὰ νερά τοῦ Βο-

σπόρου κι ό τόπος όλόγυρα άντιβούισε.

Μά τί εΐναι τοῦτο τό παράξενο! Ἄπ' τό «ξυλόκα-
στρο» τοῦ κάθε βυζαντινοῦ πλοίου μιά λουρίδα φω-
τιάς πετάγεται, πέφτει πάνω στ' άραβικά κι ὕστερα κι
άλλη κι άλλη. Ἐνα καυτό, φλεγόμενο ὕγρό σκορπί-
ζεται πάνω στά καταστρώματα, άπλώνεται, άρχίζει νά
καίει τά πάντα.

Σταματοῦν τήν κωπηλασία οἱ Ἄραβες, αφήνουν τά
κουπιά καί τρέχουν όλόγυρα νά βροῦν κουβάδες καί
ντενεκέδες. Σκύβουν, τούς γεμίζουν γρήγορα νερό από
τή θάλασσα. Ρίχνουν τό νερό πάνω στή φωτιά. Μά
ἐκείνη ποῦ νά σβήσει. Ὅσο πιό πολύ νερό τῆς ρίχνουν,
τόσο άπλώνει κι άνάβει περισσότερο.

Δέν πέρασε πολλή ὥρα κι όλος ἐκεῖνος ό στόλος,
πού μέ τόση ὁρμή ἐρχόταν νά χτυπήσει τούς Βυζα-
ντινούς, ἔχει άκίνητοποιηθεῖ. Κραυγές άπελπισίας άκο-
λουθησαν τούς άλαλαγμούς, καθώς πολλά πλοῖα ἔχουν
γίνει σωστά πυροτεχνήματα, κι άλλα, πού τά καμένα
τους πλευρά ράγισαν, άρχισαν νά μπάζουν νερά καί νά
βουλιάζουν. Πολλοί Ἄραβες πολεμιστές, γιά νά σω-
θοῦν άπ' τίς φλόγες, πέφτουν στή θάλασσα, ὅπου βρί-
σκουν τραγικό θάνατο.

Ἄλλα πλοῖα ἔρχονται τώρα νά πάρουν τή θέση τους.
Μά κι ἐκεῖνα δέν ἔχουν καλύτερη τύχη. Σέ λίγο ό Βό-
σπορος δίνει τήν ἐντύπωση ενός τεράστιου δάσους πού
ἔχει πάρει φωτιά. Μαῦρος καπνός άνεβαίνει καί τά σκε-
πάξει ὅλα κι οἱ φλόγες, πού άναδεύονται λαίμαργα,
συνθέτουν μιά εἰκόνα κόλασης. Καί τά «κακκαβοπυρ-
φόρα» καί τά «σιφωνοφόρα» πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν δέ
σταματοῦν νά ἐκτοξεύουν τήν άχόρταγη φωτιά, πού
κατατρώει τά πάντα καί τίποτα δέν μπορεῖ πιά νά τή
σβήσει.

Κι ό πόλεμος συνεχίστηκε καί τήν άλλη μέρα μέ τόν
ἴδιο τρόπο. Οἱ Ἄραβες πέφτουν πάνω στοῦς Βυζαντι-

νούς μέ τυφλό πείσμα, μά πισωγυρίζουν γρήγορα ὅσοι προφτάσουν, τυλιγμένοι μέσα στόν καπνό καί τίς φλόγες.

Ἀπελπίστηκε ὁ ἀρχηγός τῶν Ἀράβων Μωαβίας καί πρόσταξε ἀποχώρηση. Ὅχι, δέν παίρνεται ἡ Πόλη, ὅσο τά καράβια της ἔχουν τούτη τή σατανική φωτιά.

Κι ἓνα πρωί ὁ Βόσπορος κι ἡ θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ ὥς πέρα, ὥς ἐκεῖ πού φτάνει τό μάτι, γυάλιζε κι ἀστραφτοκοποῦσε. Οὔτ' ἓνα ἀραβικό πλοῖο δέ φαινόταν. Μόνο κάτι ξύλα, ἀποκαῖδια ἀπό κατάρτια καί ξάρτια, ἔπλεαν ἡσυχά πάνω στά νερά τους.

Φωνές χαρᾶς κι ἐνθουσιασμοῦ ξέσπασαν ψηλά ἀπό τίς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν.

— Οἱ Ἀραβες ἔφυγαν!.. Οἱ Ἀραβες ἔφυγαν ὀριστικά τώρα!..

Ὁ Αὐτοκράτορας κάλεσε στό παλάτι τόν Καλλίνικο. — Ἡ Πόλη, Καλλίνικε, τοῦ λέει, θά σ' εὐγνωμονεῖ. Ποτέ δέ θά λησμονήσῃ ὅ,τι ἔκαμες γι' αὐτή. Ἡ φωτιά πού ἀνακάλυψες ἔκαμε τό θαῦμα της. Οἱ ἐχθροί της σκόρπισαν, ἔφυγαν τώρα μακριά. Καί θά τό σκεφτοῦν πολύ νά ξαναγυρίσουν.

Ὁ Καλλίνικος ἔσκυψε ταπεινά τό κεφάλι. Τά μάγουλά του κοκκίνισαν ἐλαφρά. Μέ τήν ἐφεύρεσή του βέβαια δέν εἶχε δώσει ἀπάντηση, παρά μόνο στίς δικές του ἀνησυχίες καί τόν πόθο νά βρεῖ κάτι καινούργιο. Πέρα ὅμως ἀπ' αὐτό εἶχε ἐκπληρώσει κι ἓνα βαθύτερο χρέος ἀπέναντι στήν Πόλη.

Χάρης Σακελλαρίου

25. ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΡΟΝΟ

Πεζοπόρος στην Πόλη

Οί μυρουδιές τῆς δάφνης καί τῆς μυρτιάς, πού ἔφταναν μέ τό θαλασσινό ἀεράκι ὡς τίς κορυφές τῶν λόφων, κεντοῦσαν τήν ὀσφρηση κεῖνο τό δειλινό. Ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ Ἰουνίου πυρπολοῦσε ἀκόμα τήν Πόλη.

Ὁ Βασίλειος, πού βάδιζε χωρίς σταματημό ἀπό τό πρωί, ἔφτασε κατάκοπος σ' ἓνα ὕψωμα, στάθηκε κι ἔριξε τή ματιά του ὁλόγυρα.

— Τί πολιτεία! εἶπε μέ θαυμασμό.

Ἀπό κεῖνο τό ὕψωμα φαινόταν ὁλόκληρο τό Βυζάντιο, μέ τά τείχη καί τοὺς πύργους του. Μακριά, πέρα ἀπό τόν Κεράτιο κόλπο, ἀπλώνονταν τά χωράφια, τά ἀμπέλια καί οἱ καταπράσινες βουνοκορφές.

— Τί πολιτεία! ξαναεἶπε γοητευμένος.

Γιά πρώτη φορά ἀντίκριζε ἓνα τόσο θαυμάσιο σύμπλεγμα ἀπό πύργους, καμπαναριά, στῆλες καί πυλώνες, στέγες, δώματα καί θόλους, πλατεῖες καί παλάτια, πού φάνταζαν μέσα σέ πυκνόφυτους κήπους. Στό λιμάνι λογιῆς λογιῆς καράβια, μέ πανιά ἄσπρα, κόκκινα, κιτρινωπά, κι ὁμορφες βάρκες, μέ μεταξωτές ζωηρόχρωμες τέντες, λικνίζονταν στά γαλάζια νερά. Μικρές σημαῖες κυμάτιζαν στά κατάρτια τῶν караβιῶν. Τό Βυζάντιο τῶν Ἑλλήνων, πού ἀπό πολύν καιρό εἶχε γίνει πρωτεύουσα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦταν χωρίς ἄλλο ἢ βασιλίδα τῶν πόλεων.

Ὁ ὁδοιπόρος παράτησε κατάχαμα τό δισάκι καί τό ραβδί του καί κάθησε δίπλα στό φράχτη κάποιου περιβολιοῦ. Τό ἡλιοκαμένο πρόσωπό του, καθῶς κι ὁ λαιμός του, γυάλιζαν ἀπό τόν ἰδρώτα. Ἦταν τσακισμένος στήν κούραση καί πεινοῦσε ἀφάνταστα. Στό δισάκι του μόλις εἶχε ἀπομείνει ἓνα ξεροκόμματο ἀπό καλα-

μποκίσιο ψωμί κι ένα μισομαραμένο κρεμμύδι.

Σάν απόφαγε, σηκώθηκε γιά ν' απολαύσει καλύτερα τό θέαμα. Ὁ ἥλιος, πού ἐκείνη τή στιγμή βασίλευε, ἔκανε τό Βυζάντιο νά φαίνεται σάν ματωμένο. Οἱ χάλκινοι τροῦλοι τῆς Ἁγία-Σοφιάς κι ὁ πελώριος σταυρός τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἔλαμπαν τόσο, πού δέν ἄντεχε κανεῖς νά τοὺς κοιτάξει χωρίς νά μισοκλείσει τά μάτια του. Οἱ κόκκινες δονυχινες κολόνες στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν σχημάτιζαν στήν πρόσοψη ἕνα πύρινο περιστύλιο.

Ὁ Βασίλειος, θαμπωμένος κυριολεκτικά, κατηφόρισε ἀπό τό ψήλωμα καί πέρασε τή Χρυσή Πύλη. Διάσχισε μιά πλατεία, ὅπου ἕνας ὀρειχάλκινος Ἰουστινιανός καλπάζοντας πάνω στό ἄλογό του ἔδειχνε μέ τό δάχτυλο τήν Ἀνατολή. Πέρα ἀπ' αὐτή τήν πλατεία ἄρχιζε ἕνας λαβύρινθος ἀπό στενά δρομάκια μέ φτωχόσπιτα. Ἐκεῖ βρέθηκε σέ ἀμηχανία: δέν ἤξερε κατά ποῦ νά τραβήξει.

Λίγο παραπέρα ἔτρεχε ἄφθονο νερό ἀπό τά γρανίτινα στόματα τριῶν λιονταριῶν. Ὁ Βασίλειος ἔσκυψε στή γούρνα, ἔσβησε τή δίψα του, ἔπλυνε τό πρόσωπό του κι ἔριξε μιά ματιά τριγύρω. Χοντρά दाδιά ἄναβαν καπνίζοντας μπροστά σ' ἕνα κέντρο. Ἐνα φῶς τρεμόσβηνε στό βάθος. Πίσω ἀπό ἕναν ψηλό μαντρότοιχο ξεχώριζαν ὀρθογώνιες οἰκοδομές, μέ καγκελόφραχτα παράθυρα, καθώς καί μιά διπλή δεντροστοιχία ἀπό κύπαρίσσια.

— Θά εἶναι μοναστήρι, σκέφτηκε.

Προχώρησε ἀδίστακτα κατά κεῖ κι ἀνέβηκε τά σκαλιά. Τό καντήλι, πού κρεμόταν ἀπο τό θόλο, φώτιζε μιά χάλκινη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Βασίλειος, εὐχαριστημένος γιά τό καταφύγιο πού βρῆκε, τύλιξε τό μανδύα τοῦ, τόν ἔκανε μαξιλάρι καί πλάγιασε πάνω στίς πλάκες. Μιά σαύρα βγῆκε ἀπό μιά σχισμή κι ὅπως πέρασε

κοντά του ἄγγιξε τό κεφάλι του. Ἦταν τόση ἡ κούρασή του ὅμως πού κοιμόταν κιόλας βαθιά.

Τό ὄραμα τοῦ μοναχοῦ

Κάποια στιγμή*, ὁ Βασίλειος ἔνιωσε κάποιο χέρι νά ἀκουμπάει στόν ὦμο του καί ξύπνησε ἀπότομα. Ἐκανε ν' ἀνασηκωθεί κι ἀντίκρισε μιά μαύρη σιλουέτα πού ἔστεκε ἀπό πάνω του.

– Τί θέλεις, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; ρώτησε ξαφνιασμένος.

– Ὁ Θεός νά σέ προστατεύει, τέκνον μου. Καλῶς ἦλθες.

Πέρασε μέσα.

Χωρίς νά ζητήσῃ καμιά ἐξήγηση, ὁ Βασίλειος ἀκολούθησε τόν καλόγερο. Ἐκεῖνος τόν ὁδήγησε ἀπό ἓνα μακρύ διάδρομο σέ μιά στοά, ὅπου ὑπῆρχαν μερικά θρανία κι ἓνα τραπέζι, καί τοῦ εἶπε:

– Θά εἶσαι κουρασμένος καί θά πεινᾷς, τέκνον μου. Φάγε καί ἀναπαύσου.

Καί τόν περιποιήθηκε, ὅσο μπορούσε, καλύτερα. Τοῦ ἔφερε παστό ψάρι, κολοκύθια τηγανητά, φρέσκα σύκα, ἓνα μπουκάλι κρασί καί μισό καρπούζι. Ὁ Βασίλειος, εὐχαριστημένος πολύ ἀπό τή φιλοξενία, ἔφαγε μέ ὄρεξη. Τέλος, σκούπισε τά χεῖλη του καί εἶπε στόν καλόγερο:

– Τό μοναστήρι σου, γέροντα, εἶναι πολύ φιλόξενο. Δέν ξέρω ἀλλοῦ νά συνηθίζουν νά φιλεῦουν τούς φτωχοὺς σάν βασιλόπουλα.

– Δέν εἶσαι βασιλόπουλο, μά βασιλέας! ἀπάντησε μέ σεβασμό ὁ καλόγερος. Καί πρόσθεσε:

– Βασιλέα Αὐγουστε Καίσαρα! Καταδέξου νά σέ χαιρετήσω πρῶτος στήν πόλη σου, ἐγώ ὁ ταπεινός ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ.

Καί λέγοντας αὐτά γονάτισε καί προσκύνησε τόν ἄγνωστο ξένο σάν αὐτοκράτορα.

*Ἔτσι λέει ἡ παράδοση.

Ὁ Βασίλειος τό βρῆκε πολύ ἄστεϊο. Ξεκαρδίστηκε στά γέλια καί εἶπε:

— Τρελάθηκες, φαίνεται, παππούλη! Τί εἶναι αὐτά πού λές;

— Θά σοῦ πῶ κάτι πολύ περίεργο, τέκνον μου, ἀποκρίθηκε ταπεινά ὁ καλόγερος. Ὁ Ὑψιστος καταδέχτηκε νά διαλέξει ἐμένα τόν ἀνάξιο, γιά ν' ἀποκαλύψει τό θέλημα Του. Πρίν ἀπό λίγο κοιμόμουν κι ἐγώ βαθιά. Ξάφνου ἄκουσα μιά φωνή νά λέει:

— Ξύπνα! Σήκω γρήγορα πάνω καί πήγαινε ν' ἀνοίξεις στό βασιλέα σου!

Στήν ἀρχή νόμισα πώς ὄνειρευόμουν καί γύρισα ἀπό τό ἄλλο πλευρό. Μά ἡ φωνή ξανακούστηκε πιό ἐπιτακτική:

— Πήγαινε ν' ἀνοίξεις στόν ἄνθρωπο πού κοιμᾶται στό νάρθηκα. Εἶναι ὁ βασιλέας σου!

Ταυτόχρονα μιά ἀστραπή καί μιά δυνατή πνοή πέρασαν ἀπό τό πρόσωπό μου. Σηκώθηκα τρέμοντας κι, ὅπως βλέπεις, ἔτρεξα καί σοῦ ἄνοιξα.

Ὁ Βασίλειος εἶχε τώρα σοβαρευτεῖ. Ὅσῃν ὥρᾳ τοῦ μιλοῦσε ὁ καλόγερος εἶχε πέσει σέ συλλογή.

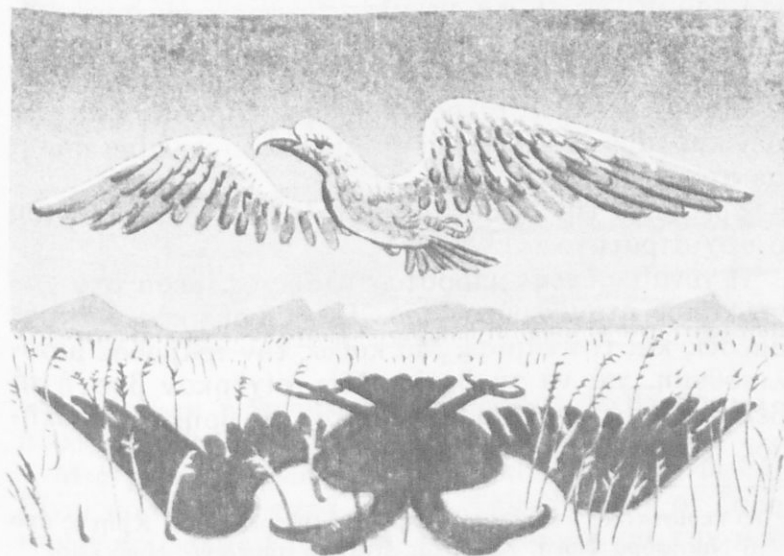
— Ναί, εἶπε. Καί ἡ μητέρα μου μοῦ ἔχει μιλήσει πολλές φορές γιά κάτι παράξενο πού συνέβηκε, ὅταν ἤμουνά πολύ μικρός. Κάποτε, λέει, μ' ἔβαλε νά πλαγιάσω σέ ἕνα αὐλάκι, γιά νά βοηθήσει τόν πατέρα μου νά σπείρει τό χωράφι. Ὁ ἥλιος ἦταν καυτερός καί δέν ὑπῆρχε τριγύρω οὔτε χαμόδεντρο, γιά νά μέ προφυλάξει. Ξαφνικά, ἕνας ἀετός ὄρμησε καταπάνω μου κι ἡ μητέρα, τρομοκρατημένη, ἔβαλε τίς φωνές. Ὁ ἀετός περιορίστηκε νά πετάει πάνω ἀπό τό κεφάλι μου, σάν νά ἤθελε νά μέ προστατεύσει ἀπό τόν ἥλιο μέ τά πλατιά φτερά του. Τό ἴδιο βράδυ ἡ μητέρα μου εἶδε ὄνειρο πώς μπροστά στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας φύτεψε ἕνα δέντρο φορτωμένο μέ χρυσούς καρπούς.

— Αὐτό εἶναι! παρατήρησε ὁ καλόγερος. Ὁ ἀετός, τέκνον μου, εἶναι τό ἔμβλημα τῆς αὐτοκρατορίας μας. Οἱ χρυσοί καρποί, τά σύμβολα τῆς μελλοντικῆς εὐτυχίας σου. Ὅπως βλέπεις, τό λαμπρό πεπρωμένο σου φανερώθηκε ἀπό πολύ ἔνωρίς. Πίστευε λοιπόν στούς οἰωνούς καί θά ἰδεῖς τελικά πώς κάποτε θά πραγματοποιηθοῦν. Ὁ Κύριος ἀπαιτεῖ πίστη γιά νά βοηθεῖ τά πλάσματά Του.

Τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι ὁ Βασίλειος, ἐνῶ μπῆκε στό Παλάτι σάν ἀπλός ἵπποκόμος στούς βασιλικούς στάβλους, σιγά σιγά, μέ τήν εὐφύια, τήν τόλμη καί τή φιλοδοξία του, κατόρθωσε ν' ἀνεβεῖ στό θρόνο καί νά γίνεῖ ὁ ἰδρυτής τῆς περίφημης Μακεδονικῆς δυναστείας.

(Στό θρόνο τοῦ Βυζαντίου)

Γιῶργος Σ. Βλέσσας

Τὴν αὐγὴ τῆς 7ης Μαρτίου 961, ἀφοῦ ὅλα ἐτοιμάστηκαν μέ κάθε ἐπιμέλεια, ὁ Νικηφόρος Φωκάς διατάζει γενικὴ ἔφοδο. Κολοσσιαῖες πολιορκητικὲς μηχανές μέ κινητὲς γέφυρες καὶ μέ τεράστια διατρητικὰ ἐμβόλα κινήθηκαν σάν προκατακλυσμιαῖα μαμμοῦθ κατὰ τῶν τειχῶν τοῦ Χάνδακα *. Κι ἀμέσως 40.000 σιδερόφραχτοι Βυζαντινοί, μέ κοντάρια καὶ μέ μαχαίρια, ὁρμοῦν κατὰ τάγματα μέ τετράγωνη παράταξη, ἔτοιμοι νά σκαρφαλώσουν πάνω στὰ τεῖχη.

Μά τὴ στιγμὴ αὐτὴ γίνεται κάτι παράξενο! Μιά γυναίκα προβάλλει ξαφνικά πάνω ἀπὸ μιὰ ἐπαλξη. Ἔχει λυμένα τὰ μαλλιά της καὶ κάνει ὑστερικές χειρονομίες. Μοιάζει μέ μανιασμένη μάγισσα. Οἱ γοερὲς κραυγὲς της σκίζουν ἀπαίσια τὸ στρατόπεδο. Βρίζει, καταριέται καὶ προφητεῦει τίς πιὸ μεγάλες συμφορὲς γιὰ τοὺς χριστιανούς.

Πολλά τόξα τὴ σημαδεύουν, μά ὁ Φωκάς προστάζει :
— Μὴν τὴ χτυπᾶτε. Εἶναι δική μας. . . Προσποιεῖται. . . Δέν πρόλαβε νά τελειώσει καὶ ἡ ἑξαλλη γυναίκα πήδησε στό κενό.

— Τρέξτε νά τὴν σώσετε, πρόσταξε τοὺς φρουροὺς τοῦ ὁ ἀρχιστράτηγος.

Ἡ γυναίκα ἔπεσε μπροστὰ στό τεῖχος, μέσα στό χαντάκι πού ἦταν γεμάτο νερό. Ἕνας Κρητικὸς βούτηξε ἀμέσως καὶ τὴν ἔπιασε. Μά καθὼς τὴν τραβοῦσε μισολιπόθυμη, γιὰ νά τὴ βγάλει ἔξω, ρίχτηκαν βροχὴ τὰ βέλη ἀπὸ τὸ φρούριο. Ἕνα βέλος τὴ βρῆκε στό στήθος. Τότε ἐκείνη εἶπε βογγώντας στὸν Κρητικὸ.

* Τὸ περιστατικὸ ἀναφέρεται στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸ Νικηφόρο Φωκά. Χάνδακας εἶναι τὸ σημερινὸ Ἡράκλειο.

— Μή μοῦ τό βγάλεις, γιατί θά πεθάνω. Θά κάνω κουράγιο, ὥσπου νά δῶ τόν ἀρχιστράτηγο.

Τή σήκωσαν στά χέρια καί τήν ἔφεραν στή σκηνή του.

— Γενναία Δοξανιώ, τῆς λέει ὁ Φωκάς μέ βουρκωμένα μάτια, εἶσαι ἄξια τῆς Πατρίδας!

Ἐκείνη χαμογέλασε σάν νά ἔβλεπε τό ὄραμα τῆς ἐλευθερωμένης Κρήτης καί τραύλισε:

— Ἐξαντλήθηκαν! Τό Κάστρο μόλις κρατιέται...

Ὁ γιατρός τράβηξε τό βέλος ἀπό τό στήθος τῆς Δοξανιώς καί κούνησε ἀπελπισμένος τό κεφάλι του.

— Πεθαίνω... εὐτυχισμένη! ἦταν οἱ τελευταῖες λέξεις της.

— Ποιά εἶναι ἡ γυναῖκα αὐτή; ρώτησε μέ θαυμασμό ὁ μοναχός Ἀθανάσιος πού παράστεκε δίπλα.

— Μιά μεγάλη ἡρώιδα, εἶπε συγκινημένος ὁ Φωκάς. Εἶναι κόρη ἑνός παπᾶ ἀπό τή Λήμνο. Ὅταν οἱ Σαρακηνοί κούρσεψαν τό νησί, τήν ἄρπαξαν καί τήν πούλησαν σκλάβα στό Χάνδακα. Μά ἡ ἄξια αὐτή κόρη δέν

ξέχασε τήν πίστη της. Γιά νά ἐκδικηθεῖ τοὺς Ἀγαρη-
νοὺς, ἔγινε ἡ πιό πολύτιμη κατάσκοπός μας. Προσφέρ-
θηκε μόνη της νά γίνει ἓνα ζωντανό σημάδι. Ὅπου θά
φανερωνόταν, ἐκεῖ θά ἦταν τό πιό ἀδύνατο σημεῖο τοῦ
τείχους.

— Ὁ Θεός ἄς τήν κατατάξει μεταξύ τῶν ἀγίων... ἐν-
χήθηκε ὁ μοναχός.

Ἡ ἔφοδος τώρα ἔγινε πιό ὀρμητική.

— Πολυνίκη, πρόσταξε ὁ Φωκάς τόν ἀρχηγό τῶν κρου-
στικῶν μηχανῶν, δείχνοντάς του τό βορειοδυτικό κά-
στρο, ὅπου εἶχε φανεῖ ἡ Δοξανιώ, ἀνοιξτε γρήγορα
ὕπνομους καί χτυπᾶτε μέ εἴκοσι κριούς.

Σέ λίγο ὁ πύργος μαζί μέ τό τεῖχος κατακύλισαν
μέ φοβερό πάταγο. Τά ἔριξε ἡ αὐτοθυσία μιᾶς καί μό-
νης γυναικάς.

(Ἐφημ. Λῆμνος)
Ἀπόσπασμα

Ἰωάννης Ἀνδρουλιδάκης

Ἀσκήσεις:

— Νά ἀνακοινώσετε τίς πρῶτες ἐντυπώσεις σας ἀπό τήν
ἀνάγνωση τοῦ κειμένου.

— Νά χαρακτηρίσετε κατάλληλα τή Δοξανιώ.

— Νά ἀναφέρετε ἄλλες περιπτώσεις, ὅπου θυσιάστηκαν γυ-
ναῖκες γιά τή σωτηρία τῆς πατρίδας.

27. ΔΙΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΜΑΞΙΜΩ

Εἰσαγωγικό σημείωμα: Ἀμέσως μετά τό γάμο του μέ
τήν Εὐδοκία, ὁ Διγενής Ἀκρίτας ἀποφάσισε νά κινη-
θεῖ γρήγορα μέ τά παλικάρια του καί νά χτυπήσει σα-
ρακηνοὺς κι ἀπελάτες. Τοὺς σαρακηνοὺς, γιατί εἶχαν
ξεσηκωθεί τότε στή Συρία κι ἀπειλοῦσαν τήν Αὐτο-

κρατορία. Τούς ἀπελάτες, γιατί, ἐνῶ ἦταν Βυζαντινοὶ χριστιανοί, εἶχαν γίνει ληστές καί καταλήστευαν, τρομοκρατοῦσαν καί σκοτώναν τούς ἴδιους τούς συμπατριῶτες καί ὁμόθρησκούς τους. Μὲ τούς ἀπελάτες συνεργαζόταν καί ἡ περίφημη ἀμαζόνα Μαξιμώ.

Πρὶν ἀκόμα ξεκινήσει ὁ Διγενής γιὰ τούς νέους πολέμους του, ἦταν στό σπίτι καί συζητοῦσε μέ τή γυναίκα του. Ξαφνικά ἀκούστηκε σάλπισμα πέρα ἀπ' τῆς βίγλες. Ὁ Διγενής σηκώθηκε ἀνήσυχος.

— Φεύγω, καλή μου, εἶπε. Αὐτό τό κάλεσμα εἶναι γιὰ μένα. Ἄν λείψω πολύ, θά σοῦ στείλω μαντάτορα.

Τήν ἀποχαιρέτησε κι ἔσβησε σάν ἴσκιος μέσα στόν ἀπέραντο κάμπο.

Πρῶτος τόν δέχτηκε ἀπό τή βίγλα ὁ Μαυριαλῆς, ἕνα ἀπό τά πρωτοπαλικάρα του.

— Ἦρθε μήνυμα ἀπό τήν Πρωταμαζόνα, τή Μαξιμώ. Πρὶν πᾶς, λέει, γιὰ πόλεμο, νά κρατήσεις τό λόγο σου γιὰ τό ἀναμέτρημα πού ἔχετε συμφωνήσει. Σέ μιὰ ὥρα θά φτάσει καί νά τήν προσμένεις μέ κοντάρι καί σπαθί.
— Παράξενη ὥρα διάλεξε γιὰ παιγνίδια ἡ κόρη τοῦ Λύκου.

— Δέν εἶναι παιγνίδι, ἀρχηγέ. Γιὰ ζωή ἢ γιὰ θάνατο θά παλέψετε.

— Αὐτό θά τό δοῦμε, ἀποκρίθηκε μέ θυμό ὁ Διγενής. Τήν ἴδια στιγμή ὅμως στάθηκε σάν σκεπτικός κι ἕνα φῶς τόν πλημμύρισε: «Μπορεῖ νά νάι θέλημα Θεοῦ νά ἀποκτήσει ἕναν ἀκόμα ἄξιο πολεμιστή ὁ ἱερός σκοπός μας», συλλογίστηκε. Καί εἶπε στό Μαυριαλή:

— Καλῶς νά ρθει. Κι ὅσο πιό γρήγορα, τόσο τό καλύτερο.

Τήν εἶδε νά φτάνει πέρα ἀπ' τό ποτάμι. Φτερνίζει τό μαῦρο του καί τῆς κράζει:

— Μήν τό περνᾶς, Μαξιμώ, τό ποτάμι. Ἔρχομαι ἐγώ

κατά σένα. . . Καί μέ μιά δρασκελιά βρέθηκε στήν ἄλλη ὄχθη.

Ἄσπρο, χιονόλευκο ἦταν τ' ἄλογό της. Κι ἡ Μαξιμώ, μέ τό ψιλομελάχρινο πρόσωπο, μέ τήν ἀσημένια ἀρματωσιά καί τό χρυσογάλαζο κοντάρι στό χέρι, ἦταν σάν ἄγγελος μέ ρομφαία, πού χύθηκε ἀπ' τά οὐράνια.

Μέ πορφύρα βασιλική ἦταν σκεπασμένος κι ὁ Διγενής πάνω ἀπό τό θώρακα τόν ἀλυσωτό. Ἐλαφρό ἦταν τό κοντάρι του καί στή μέση εἶχε σπαθί κοφτερό μέ ὀλοστολίστη θήκη.

Ἀναμετρήθηκαν μιά στιγμή μέ μάτια πού φανέρωναν θαυμασμό!

— Καλῶς ὄρισες, Διγενή, ἀντρειωμένε τῆς γῆς.

Φιλικά χαιρετίστηκαν ἡ Πρωταμαζόνα καί ὁ Πρωτακρίτης καί ὕστερα ξεμάκρυναν, γιά νά τρέξουν ὁ ἕνας καταπάνω στόν ἄλλο.

— Τό καταδέχομαι, Μαξιμώ, νά παλέψω μαζί σου, γιατί ἡ παλικάριά κάνει ἴσους γυναῖκες κι ἄντρες, τῆς εἶχε πεῖ στήν τελευταία συνάντησή τους. Μά τώρα ἐκείνη θά τοῦ 'δειχνε πῶς εἶναι ἀνώτερη. Σάν τή θύελλα πέρασε δίπλα του καί τόν χτύπησε δυνατά. Ὁ Διγενής, μ' ἓνα λύγισμα τεχνικό, ξέφυγε τό χτύπημα, πού τό δέχτηκε τό κοντάρι. Ὁρμάει τώρα κι αὐτός. Στό προσπέρασμά τους χτυπιοῦνται, βροντολογοῦν τά κοντάρια, βρυχιοῦνται καί χλιμιντρίζουνε τ' ἄτια. Ὡρα πολλή κράτησε τό ἀναμέτρημα δίχως ἀποτέλεσμα. Ἀλλά σέ μιά στιγμή ὁ Ἀκρίτας κατάφερε καί τσάκισε τό κοντάρι τῆς Μαξιμῶς.

Ἀπλῶσε κείνη τό χέρι της στό σπαθί. Μά δέν πρόφτασε οὔτε νά τό σταυρώσει μέ τόν ἀσύγκριτο ξιφομάχο, πού εἶχε τραβήξει τό δικό του. Καί μέ μιά σπαθιά, γερή κι ἐπιδέξια, τῆς τό πέταξε πέρα. Σίγησε μεμιᾶς ἡ κλαγγή τῶν ἀρμάτων κι ἡ Πρωταμαζόνα γονάτισε

μπρός στα πόδια του νικητῆ. . .

— Μὲ νίκησες, Πρωτακρίτη. Πάρε με σκλάβα σου!

Ὁ Διγενής, στό μεταξύ εἶχε σηκώσει ἀπό χάμω τὸ ξίφος τῆς Μαξιμῶς, ἄπλωσε τώρα τὸ χέρι του καὶ στήν ἴδια. .

— Σπαθί, πού δὲν ἔχει κομματιστεῖ, δέ λογιέται νικημένο, τῆς εἶπε. Πάρε τὸ σπαθί σου, κι ἂν θέλεις, μποροῦμε νὰ συνεχίσουμε τὸ ἀναμέτρημα.

— Δέ ζητάω μεγαλοψυχίες, Ἀκρίτα. Ξέρω νὰ νικῶ, μά καὶ νὰ νικιέμαι, σάν ἄντρας. Νίκησες. Ὅσο γιὰ τὸ σπαθί μου τ' ἀτσάκιστο, πού μοῦ δίνεις πίσω, κράτησέ το γιὰ τρόποιο.

Γονάτισε πάλι κι ἔκανε νὰ φιλήσει τὴν ἄκρη τοῦ χιτῶνα του. Ὁ ἥρωας βρέθηκε σὲ δύσκολη θέση. Πῶς νὰ προσβάλλει τέτοια λεβέντισσα; Τέλος τῆς εἶπε, προτείνοντάς της τὸ χέρι του εὐγενικά:

— Δέν εἶμαι Σαρακηνός γιὰ νὰ παίρνω σκλάβες. Εἶσαι τόσο ἄξια καὶ τόσο περήφανη, πού κυρά μου θά σέ ἔκανα. Ἀλλά δέν εἶμαι ἐλεύθερος. Καὶ τώρα ἄκουσέ με. Εἶσαι τὸ πρῶτο σπαθί τῆς Ἀσίας. . .

— Ἦμουν προτοῦ μὲ νικήσεις, ἀπάντησε πικραμένη καὶ ταπεινωμένη.

— Μὴν τὸ παίρνεις κατάκαρδα. Ἡ τύχη χαρίζει τὴ νίκη πότε στὸν ἓνα καὶ πότε στὸν ἄλλο. Στὴ μάχη θά δείξουμε ποιὸς ἀξίζει τὸ τρόποιο. Θέλεις νὰ γίνουμε σύμμαχοι στό σπαθί καὶ στό κοντάρι; Ἐχῶ πικρά μαντάτα ἀπὸ τὴ Συρία. Ὁ Ἀλὴ Χανδὰς ἐρημώνει τὰ σύνορα, καίει τίς πόλεις καὶ τὰ χωριά. Τὰ χαράματα θά κινήσω μὲ τοὺς ἀκρίτες μου κάτω ἀπὸ τὸ λάβαρο τοῦ Σταυροῦ. Θέλεις νὰ ῥθεις μαζί μου, πρωτοσπαθάρισσα, μὲ τὴν τιμητικὴ φρουρά μου; Εἶσαι κι ἐσύ Ἑλληνίδα Βυζαντινὴ, τί ζητᾷς μὲ τοὺς ἀπελάτες, πού συμμάχησαν μὲ τοὺς ἄπιστους;

Ἡ Πρωταμαζόνα κολακευμένη ἀπάντησε θαρρετά:

— Άκουσε καί μένα, Διγενή. Μ' ἔχεις κερδίσει μέ τό μέρος σου ἀπό μιά μέρα, πού μίλησες στό Φιλοπαππού (έναν ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν ἀπελατῶν) γιά τόν ἱερό σου ἀγώνα. Ἄν ἀλήθεια πιστεύεις πώς τοῦτο τό χέρι ἀξίζει ἀκόμα, δῶσε του τό σπαθί πού τοῦ πῆρες. Θά τό θυμᾶμαι πάντα πώς εἶναι δῶρο δικό σου. Καί θά σταθῶ στόν ἀγώνα σου, ὅπου μέ τάξεις.

Ὁ Διγενής χάρηκε, σάν νά κέρδισε τήν πιό δύσκολη νίκη. Καί εἶπε:

— Μέ κάνεις εὐτυχισμένο, λεβέντισσα Μαξιμώ. Οἱ ἀκρίτες μου θά σέ δεχτοῦν μέ ξεχωριστή περηφάνια. Κι ἐγώ ἀπό σήμερα σέ θεωρῶ τόν πιό ἄξιο καί τόν πιό πολύτιμο φίλο μου. . .

Ἡ Μαξιμώ συγκινήθηκε βαθιά ἀπό τά φιλικά λόγια καί τά παινέματα τοῦ Διγενή. Καί πιό πολύ ἀκόμα γιά τήν τιμητική πρότασή του νά πολεμήσουν μαζί τούς ἄπιστους σάν ἰσάξια σύμμαχος καί φίλη του.

— Εὐχαριστῶ, Διγενή, τοῦ εἶπε κοκκινίζοντας ἀπό εὐτυχία. Ἀχάραγα θά μέ βρεῖς μέ τούς καστρομάχους καί τίς πενήντα συντρόφισσές μου, τίς Ἀμαζόνες, νά σέ προσμένουμε στήν Καισάρεια. . .

(Ἱστορίες ἀπό τό Βυζάντιο
- Τόμος 3ος)

Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη

Ἀσκήσεις:

— Νά φέρετε πληροφορίες γιά τούς ἀκρίτες γενικά καί εἰδικότερα γιά τό Διγενή.

— Ὁ Διγενής ἦταν μιά πραγματικότητα κι ἔχει γίνει θρύλος. Γιατί; Μπορεῖτε νά τόν παραλληλίσετε μέ ἄλλους ἥρωες;

— Τί κοινά σημεῖα βρίσκετε στό χαρακτήρα τοῦ Διγενή καί τῆς Μαξιμῶς;

— Νά ζωγραφίσετε, σύμφωνα μέ τό κείμενο, καί τούς δύο ἥρωες.

28. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΚΙ Ο ΧΑΡΟΣ

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενής καί Τρίτη θά πεθάνει.
Πιάνει καλεῖ τούς φίλους του κι ὅλους τούς ἀντρειω-
μένους,
νά ῥθει ὁ Μηνάς κι ὁ Μαυραλής, νά ῥθει κι ὁ γιός τοῦ
Δράκου,
νά ῥθει ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.

Καί πῆγαν καί τόν ἥβρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο,
Βογκάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογκάει, τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σάν τί νά σ' ἥβρε, Διγενή, καί θέλεις νά πεθάνεις;
— Φίλοι, καλῶς ὀρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθίσατε, κι ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι:
Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,
πού κεῖ σύν — δύο δέν περπατοῦν σύν — τρεῖς δέν κου-
βεντιάζουν,

παρά πενήντα κι ἑκατό, καί πάλι φόβον ἔχουν,
ἐγὼ μονάχος πέρασα, πεζός κι ἄρματωμένος,
μέ τετραπίθαμο σπαθί, μέ τρεῖς ὀργιές κοντάρι.
Βουνά καί κάμπους ἔδειρα, βουνά καί καταράχια,
νυχτιές χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιές χωρὶς φεγγάρι.
Καί τόσα χρόνια πού ᾤκησα δῶ στὸν ἀπάνω κόσμο,
κανένα δέ φοβήθηκα ἀπ' τούς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἓναν ξυπόλητο καί λαμπροφορεμένο,
πό'χει τοῦ ρίσου τὰ πλουριά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια,
μέ κράζει νά παλέψουμε σέ μαρμαρένια ἀλώνια
κι ὁποῖος νικήσει ἀπὸ τούς δύο, νά παίρνει τὴν ψυχὴ του.

Κι ἐπῆγαν καί παλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τό αἷμα αὐλάκι κάνει
κι ὅθε χτυπάει ὁ χάροντας, τό αἷμα τράφο κάνει.

Δημοτικό

29. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Στίς 29 Μαΐου τοῦ 1453 ἔπεσε ἡ Πόλη.

Τρεῖς ἡμέρες οἱ Τοῦρκοι λεηλατοῦσαν τὰ πλούτη, τὰ καλά της. Τό αἷμα ἄχνιζε παντοῦ, πλημμύρισε τόν τόπο.

Τή δεύτερη μέρα μπῆκε ὁ σουλτάνος στήν ὄνειρεμένη Πόλη. Καβάλα σ' ὁμορφο ἄλογο, μέ τό ἐπιτελεῖο του, μέ τούς ἀξιωματικούς καί μέ τούς πρώτους χοτζάδες, μπῆκε ἀπό τήν πόρτα Ἐντιρνέ Καπού καί σταμάτησε στήν ἐκκλησία τῆς Ἀγία-Σοφιάς. Προσευχήθηκε στόν προφήτη καί τό πρῶτο λάφυρο πού ζήτησε ἦταν ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος.

Ποῦ ἦταν;

Κανείς δέν ἤξερε ν' ἀπαντήσῃ.

Ἔστειλε καί τόν ζήτησε παντοῦ. Στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν, στό παλάτι τοῦ Ἐβδόμου, στό Μεγάλο Παλάτι, σ' ὅλες τίς ἐκκλησίες, στά ὑπόγεια, στίς δεξαμενές, παντοῦ, ὅπου ὑπόπτευε τήν παρουσία του.

Τίποτε.

Ἔβαλε σ' ἀνάκριση τούς ἐπίσημους Ἕλληνες. Ποῦ τόν εἶδαν τήν τελευταία ὥρα; Κι ὅλοι θυμοῦνται ὅτι προχτές ἀκόμα ὁ Αὐτοκράτορας ἔκαμε ἐπιθεώρηση στό στρατό του, ὅτι λειτουργήθηκε βράδυ στήν Ἀγία-Σοφιά, ὅτι μετάλαβε τή Θεία Κοινωνία καί ὅτι ζήτησε συγχώρεση ἀπό τό λαό του. Ἀπό κεῖ πῆγε στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν, ξεντύθηκε τή βασιλική στολή του, ἀποχαιρέτησε τούς δικούς του, καί σάν ἀπλός πολεμάρχης ἔτρεξε στοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη. Μερικοί θυμοῦνται ἀκόμα καί τή στιγμή, πού ἡ φρουρά τῆς Πύλης ἀπό τήν ὁρμή τῶν Τούρκων ἄρχισε νά κλονίζεται. Ἐφτασε ὁ Αὐτοκράτορας κι ἔδωκε τόσο θάρρος καί μανία, πού οἱ γενίτσαροι μέ τόν πελώριο Χασάνη ὀπισθοχώρησαν. Ἀλλά κατόπιν, τί ἔγινε ὁ Αὐτοκράτορας;

Ὁ σουλτάνος ὑποψιάστηκε πὼς ὁ Κωνσταντῖνος θὰ κατόρθωσε νά φύγει. Εἶχε παρατηρήσει πὼς ἔφευγαν μακριά βενέτικα καράβια τὴν ὥρα πού κλονιζόταν ἡ Πόλη. Ἐφυγε κι ἐκεῖνος; Οἱ χριστιανοὶ δὲν τολμοῦσαν νά τό διαψεύσουν. Στὴ φαντασία τους ὁ Αὐτοκράτορας ζοῦσε τρομερὸς πολεμάρχης. Ἐδινε θάρρος, πρόσταζε, ἔτρεχε, πολεμοῦσε. Νά φύγει; Ποτέ!

Ἕνα ἔμεινε μόνο. Νά ἐξεταστοῦν ἓνας ἓνας οἱ νεκροί, πού ἦταν ξαπλωμένοι κατὰ ομάδες μέσα κι ἔξω στὰ κάστρα. Κι ἐξετάστηκαν.

Ὅταν ἔπλυναν τὰ πτώματα τῆς Πύλης τοῦ Ρωμανοῦ, ἓνα διακρινόταν ἀπὸ τ' ἄλλα. Εἶχε μορφὴ εὐγενικιά, μὰ ἀγριεμένο μορφασμό στὴν ὄψη. Ἡ στολὴ του δὲν ἦταν βασιλική. Ἀλλ' εἶχε στίς περισκελίδες του κεντημένους ἀετοὺς ἀπὸ χρυσάφι καὶ φοροῦσε κόκκινα πέδιλα. Ποιὸς ἦταν;

Ἐφεραν τὸ πτῶμα ἐμπρὸς στοῦ σουλτάνου. Ὁ μέγας δούκας Νοταρὰς διατάχτηκε νά τό γνωρίσει. Καὶ ὅταν ἔριξε τὰ μάτια στὸν τίμιον νεκρὸ, σύσσωμος κλονίστηκε. Γονάτισε, ἀναλύθηκε σέ δάκρυα καὶ τὸν καταφιλοῦσε.

— Αὐθέντη μου, εἶπε, ἀλίμονο πὼς σέ βλέπω!

Οἱ χριστιανοὶ ἀναγνώρισαν τὸν Αὐτοκράτορα. Καὶ ἀπὸ ἐνθύμιση σέ ἐνθύμιση βρέθηκε ποιὸς ἦταν ὁ μανιασμένος πολεμάρχης, πού ὄρμησε μέ τό σπαθὶ ἀκράτητος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ὅταν πήρανε τοῦ Ρωμανοῦ τὴν Πύλη. Ἦρθε κι ὁ Ἀράπης, πού τὸν χτύπησε ἀπὸ πίσω καὶ τοῦ πήρε τὸ κεφάλι.

Ὁ σουλτάνος κιτρίνισε ἀπὸ θυμὸ καὶ διάταξε νά σκοτώσουν τὸν Ἀράπη. Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νά πιαστεῖ ζωντανός.

Ἡ χαρὰ τοῦ σουλτάνου ἦταν μεγάλη. Πέθανε ὁ Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου καὶ διάδοχός του στοῦ θρόνου τῆς Ἀνατολῆς στὴν ὄνειρεμένη Πόλη ἦταν ἐκεῖνος!

Ζήτησε νά ὀνομαστεῖ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου καί αὐθέντης τῶν Ρωμαίων. Ἐκοψε νομίσματα Βυζαντινά. Ζήτησε τό νέο τίτλο νά διαλαλήσει σ' ὅλες τίς ἰσλαμικές χώρες. . .

Τήν ἄλλη μέρα δόθηκε διαταγή νά ταφεῖ τοῦ Αὐτοκράτορα τό σῶμα. Καί ἡ κηδεία ἔγινε μέ φόβο καί μέ τρόμο. Μά ἡ μορφή τοῦ βασιλιᾶ δέν ἔσβησε. Ἡ μνήμη του ποτέ!

Ἄραγε πέθανε:

Ὁ λαός μέ τόν καιρό ἄρχισε ν' ἀμφιβάλλει. Κάποιος εἶδε πῶς τήν ὥρα τῆς σφαγῆς ἄγγελος τόν ἄρπαξε καί τόν κοίμησε κάπου. Ἀλλά πού; Λησμονήθηκε ὁ τάφος.

Στήν ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας, στό Δζουμπάλι, πού εἶναι τώρα Γκιούλ τζαμί, εἶχαν οἱ χριστιανοί στήν Ἀλωση μεταφέρει Ἀγία λείψανα, ὅταν τούρκεψε ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Τώρα στό δεξιό διάδρομο, ἂν θά προχωρήσεις καί ἀνεβεῖς μερικές βαθμίδες, θά ἰδεῖς τά ἱερά κειμήλια πού εὐλαβοῦνται καί οἱ Τοῦρκοι. Ὁ χρόνος σύγχυσε μέ αὐτά καί τά λείψανα τοῦ Αὐτοκράτορα.

Ὁ μουεζίνης τοῦ τζαμιοῦ σέ ὁδηγεῖ ἐδῶ καί σοῦ λέει μυστικά:

— Ξέρεις; ἐδῶ εἶναι τοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα ὁ τάφος.

— Καί βέβαια δέν εἶναι!

Στήν πλατεία τοῦ Βεφᾶ, πλάι στό τζαμί, ὑπάρχει χάνι παλιό, ὅπου ἐργάζονται ἐργάτες. Στή γωνία ἐκεῖ βρίσκεις μνημεῖο μέ τέσσερις μεγάλες πέτρες. Παραπλάι ἓνα ἀκόμη σάν χωσμένο. Ἄλλοτε ἔκαιγε καντήλα καί μιά ἱτιά ἴσκιωνε τόν τάφο τοῦ πεθαμένου. Στά τελευταῖα χρόνια ρήμαξαν καί τοῦτα τά σημάδια.

Ὁ ὁδηγός, πού σᾶς τά δείχνει, λέει:

— Νά! τοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα ὁ τάφος.

— Καί ὅμως δέν εἶναι!

“Εξω ἀπό τά χερσαῖα κάστρα ὅλοι ξέρετε τό Βυζαντινό ἀγίασμα τῆς Μπαλουκλιώτισσας. Ὅλος δροσιά ὁ τόπος κι ὅλο πρασινάδα. Ἐπειτα ἀπό τήν Ἀλωση, μέσα στό κακό, στό αἶμα καί στή στάχτη πού σκέπασε τήν Πόλη, μακριά ἀπό τίς ματιές τῶν Τούρκων, λένε, πῶς ἐδῶ οἱ χριστιανοί διάλεξαν τόπο γιά τόν αἰώνιο τοῦ Αὐτοκράτορα ὕπνο. Κι ἐδῶ τόν ἔθαψαν.

— Ψέμα! Οὐτ’ ἐδῶ δέν εἶναι.

— Ποῦ εἶναι;

Μπῆκες στήν Ἀγία-Σοφιά, πέρασες τίς θαυμάσιες κολόνες, εἶδες τόν τροῦλο, τό ρυθμό, κάθε γραμμή καί χάρη; Τώρα ὁ ναός εἶναι τοῦ Ἰσλάμ καί σ’ ὁδηγεῖ ἱμάμης. Ἐκεῖ στό Ἱερό, στά δεξιά, σοῦ δείχνει ἓνα μάρμαρο καί λέει:

— Ἐδῶ εἶναι θαμμένος ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτορας τῶν Ἑλλήνων!

Ψέμα εἶναι βέβαια. Ἀλλά ψέμα τόσο παρήγορο καί τόσο πλάνο πού ὁ λαός τό πίστεψε. Καί τό πιστεύει.

Περασμένα τά μεσάνυχτα κάθε Παρασκευή Μεγάλη ἓνα θαῦμα γίνεται. Πηγαίνουν μερικοί τή νύχτα στήν Ἀγία-Σοφιά, φτάνουν στό Ἱερό καί βαθιά στή γῆ ἀφουγκριοῦνται.

Ψάλλει μιά ψαλμωδία μυστική καί λειτουργεῖ μιά λειτουργία Μαρμαρωμένη. Καί βλέπουν — εἶναι ὄνειρο; — μπροστά στό διάκο, στόν παπά, ἓνα νεκρό σέ ἀργυρό κρεβάτι. Ἐχει τήν ὄψη ζωντανή, σάν νά κοιμᾶται. Σέ κάθε κνήμη του χρυσοκοπάει ὁ Δικέφαλος. Καί πλάι του ἓνα σπαθί μέ σπασμένο τό θηκάρι.

— Γιατί κοιμᾶται ὁ Βασιλιάς; Τί ὄνειρα τόν φαρμακῶνουν;

Τόν ρωτάει ὁ λαός: Πότε θά ξυπνήσει; Πότε;

Καί σβῆνει τ’ ὄνειρό του.

Σ’ αὐτόν τόν τάφο καίει ὁ λαός ἀκοίμητη καντήλα — τήν ἐλπίδα.

(Θρύλοι τῆς Πόλης)

Νικόλαος Βασιλειάδης

30. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ
ἐπουράνια,
σημαίνει κι ἡ Ἁγια-Σοφιά, τό μέγα μοναστήρι,
μέ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυό καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καί παπάς, κάθε παπάς καί διάκος.

Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' τήν πολλή τήν ψαλμουδιά ἐσειόντανε οἱ
κολόνες.

Νά μποῦνε στό χερουβικό καί νά ἔβγει ὁ βασιλέας,
φωνή τούς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:

— Πάψετε τό χερουβικό κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
παπάδες, πάρτε τὰ ἱερά καί σεῖς, κεριά, σβηστεῖτε,
γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νά τουρκέψει.
Μόν' στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά νά ῥτουν τρία
καράβια:

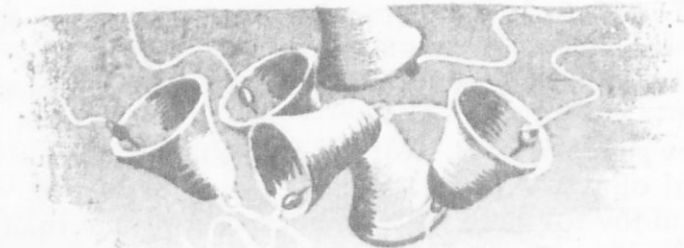
τό'να νά πάρει τό Σταυρό καί τ' ἄλλο τό Βαγγέλιο,
τό τρίτο τό καλύτερο τήν Ἁγια-Τράπεζά μας...

Ἡ Δέσποινα ταραχτήκε καί δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.

— Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καί μήν πολυδακρύζεις,
πάλι μέ χρόνους, μέ καιρούς, πάλι δικά μας εἶναι.

Ν.Γ. Πολίτου: «Ἐκλογαί ἀπό τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»

Δημοτικό

31. Η ΓΕΝΝΑΙΑ ΚΥΠΡΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στά 1570 οί Τούρκοι κυρίευσαν τή Λευκωσία τῆς Κύπρου. Κι ὅπως ἔκαναν πάντα, ἄρπαξαν τά κορίτσια καί τ' ἀγόρια καί τά πῆγαν στά καράβια τους. Τά κορίτσια θά τά πρόσφεραν δῶρα στούς μπέηδες καί τούς πασάδες καί τ' ἀγόρια θά τά κρατοῦσαν σκλάβους ἢ θά τά πουλοῦσαν στά σκλαβοπάζαρα.

Ἀνάμεσα στά αἰχμάλωτα κορίτσια ἦταν καί μιὰ κοπέλα, πού ξεχώριζε γιά τή χάρη καί τήν εὐγένειά της. Τήν ἔλεγαν Μαρία Συγκλητική. Αὐτήν σίγουρα οἱ Τούρκοι τήν προόριζαν γιά δῶρο στό σουλτάνο τους Σελίμ.

Πρίν ἀκόμα ξεκινήσουν τά καράβια γιά τήν Τουρκία, ἡ Μαρία μέ τ' ἄλλα κορίτσια βρίσκονταν στό κατάστρωμα ἑνός ἀπ' αὐτά καί μέ ἀφόρητον πόνο στήν καρδιά παρατηροῦσαν τά γύρω. Ἡ θάλασσα ἦταν γαλήνια καί γυαλιστερή σάν καθρέφτης. Καί μέσα στά γαλανά νερά της καθρεφτίζονταν οἱ βαριοί ὄγκοι τῶν ἐχθρικῶν πλοίων μέ τά ψηλά τους κατάρτια, πού φαίνονταν σάν νά σχημάτιζαν πυκνό δάσος.

Τά κορίτσια ἄρχισαν νά κλαῖνε καί νά παραπονιοῦνται γιά τήν ἄτυχη μοίρα τους. Ἡ μόνη πού δέν ἔκλαιγε, οὔτε καί δεῖλιασε καθόλου, ἦταν ἡ Μαρία. Ἐκεῖνη ἔξακολουθοῦσε νά βλέπει τίς ἀκτές τοῦ ὁμορφου νησιοῦ τους καί εἶχε βυθιστεῖ σέ βαθιά συλλογή. Σέ μιὰ στιγμή γύρισε καί εἶπε στ' ἄλλα κορίτσια μέ σταθερή φωνή:

— Γιατί, ἀδελφοῦλες μου, κλαῖτε; Μαντεύω βέβαια τήν αἰτία. Κλαῖτε, ἐπειδή θά φύγουμε γιά πάντα ἀπό τή γῆ τῶν πατέρων μας· κι ἐπειδή θά γίνουμε σκλάβες καί θά ζήσουμε χωρίς τιμή, χωρίς ὑπόληψη, μέσα στή δυστυχία καί στήν καταφρόνια. Κι ἀμέσως τίς ρώτησε:

— Τί λέτε; Έχετε τό θάρρος ν' ἀποφύγουμε αὐτή τή συμφορά;

Τά κορίτσια τήν κοίταξαν μέ δάκρυα στά μάτια καί περίμεναν νά ὁλοκληρώσει τή σκέψη της.

Κι ἡ Μαρία συνέχισε:

Δέ χρειάζεται νά σᾶς πῶ περισσότερα γιά τίς διαθέσεις τῶν ἐχθρῶν μας. Θυμηθεῖτε μόνο τί ἔγινε στήν πόλη μας ὁχτώ ὀλάκερες μέρες ἀπό τήν ὥρα πού μπήκαν μέσα. Ἀναλογιστεῖτε ἀκόμα καί τά καημένα τά ἀδελφάκια μας, πού εἶναι φυλακισμένα στ' ἀμπάρι. Τί τά περιμένει κι ἐκεῖνα τόσο ἀθῶα πού εἶναι. . . Ὅπως-δήποτε, αὔριο-μεθαὔριο, οἱ Τοῦρκοι θά τ' ἀλλαξοπιστήσουν καί θά τά μάθουν νά δοξάζουν τόν Ἀλλάχ, νά ὑμνοῦν τά δῆθεν κατορθώματα τῶν ἀγάδων καί νά καταριοῦνται τούς πατεράδες τους καί ὅλο τό ἐλληνικό γένος.

Καί ἡ Μαρία κατάληξε:

— Τά βαστάει ἡ ψυχή σας ὅλα αὐτά; Σάν γνήσιες Ἑλληνοπούλες, πού εἴμαστε, μπορούμε νά τ' ἀνεχτοῦμε:

— Ὅχι, χίλιες φορές ὄχι, ἀπάντησαν ὅλα μαζί τά κορίτσια. Καλύτερα ὁ θάνατος παρά ἡ σκλαβιά!

— Δέχεστε λοιπόν νά ταφοῦμε ἐδῶ στά γαλανά νερά τοῦ νησιοῦ μας;

Ὁμόφωνη πάλι ἦταν ἡ συγκατάθεση.

Μέ μύριες προφυλάξεις ἡ Μαρία κατέβηκε σιωπηλῇ στό ἀμπάρι τοῦ πλοίου. Τά μάτια της πετοῦσαν σπίθες καί μιά παράτολμη ἀπόφαση ζωγραφιζόταν στό πρόσωπό της. Πῆρε κρυφά ἓνα ἀναμμένο δαυλί καί προχώρησε στήν μπαρουταποθήκη. Τά χεῖλη της σιγοψιθύριζαν κάτι σάν προσευχή καί σάν ἰκεσία.

Ξαφνικά κρότος τρομερός ἀντήχησε. Στήλη ἀπό καπνό ἀνέβηκε στόν οὐρανό καί τό καράβι τινάχτηκε στόν ἀέρα!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

32. ΣΤΟ ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τά χελιδόνια τοῦ Μάρτη ξαναγύρισαν στίς ἔρημες φωλιές τους. Τό σμαράγδινο χαλί τῆς χλόης ἀπλώθηκε στά βουνά, στίς πλαγιές καί στούς κάμπους, στολισμένο μέ τά κίτρινα λουλουδάκια τοῦ τριφυλλιοῦ καί τίς λευκές μαργαρίτες. Ὁ ἥλιος, χρυσάκτινος καί θερμός, ἄρχισε πάλι νά χαμογελάει καί νά σκορπίζει τή θαλπωρή του στά δροσολουσμένα δέντρα καί στό βρεγμένο χορτάρι.

Τά πουλάκια τιτίβιζαν χαρούμενα πηδώντας ἀπό κλωνάρι σέ κλωνάρι. Καί τά παιδιά, μέ τίς ζωηρές φωνές τους, ξυπνοῦσαν τή φύση ἀπό τό λήθαργο, πού τήν εἶχε βυθίσει ὁ χειμώνας. Ἀνοιξη καί νιάτα μαζί ἐνωμένα ἔδιναν τόν τόνο τῆς χαρᾶς σ' ὅλα τά γύρω.

Ὁ γερο-Μάνθος, καθισμένος στήν ἀναπαυτική καρέκλα του πίσω ἀπό τά τζάμια τῆς βεράντας, κοίταζε μέ καμάρι καί ἀγαθό χαμόγελο τά δυό μικρότερα ἐγγονάκια του, πού ἔπαιζαν σάν δυό σπουργίτια στό μέγαλον ἡλιοφώτιστον κῆπο. Ἡ μεγαλύτερη ἐγγονή του, μιά ὁμορφη κοπελίτσα μέ καταγάλανα μάτια, τοῦ ἔφερε τόν καφέ πάνω σ' ἓναν κατακάθαρο δίσκο.

— Καί τοῦ χρόνου, παππού, τοῦ εὐχήθηκε. Σήμερα ἔχουμε τή γιορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Καί τοῦ φίλησε τό χέρι.

— Naί, κορίτσι μου, ξέρω. Σήμερα γιορτάζουμε τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, πού γιά μᾶς τοὺς Ἑλληνας εἶναι ἡ μεγάλη γιορτή τῆς Ἐλευθερίας. Σᾶς εἶπαν δά στό σχολεῖο τί σημαίνει ἡ σημερινή μέρα.

— Καί βέβαια μᾶς εἶπαν, παππού. Σάν σήμερα, τό 1821, λίγοι, ἀλλά ἀληθινοί, γνήσιοι πατριῶτες σήκωσαν τή σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τά μάτια τοῦ παππού βούρκωσαν.

— Νά δεῖς χτές, παππού, συνέχισε ἡ ἐγγονή, εἶχαμε στολίσει τό σχολεῖο, κάναμε γιορτή, ἀπαγγείλαμε ποιήματα, τραγουδήσαμε ἐθνικά τραγούδια, χορέψαμε ἐθνικούς χορούς καί σήμερα λίγο πρὶν ἀπὸ τό μεσημέρι, θά πᾶμε νά δοῦμε τή στρατιωτική παρέλαση στὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη...

Ἀλλὰ δέν εἶναι μόνο ἐθνική γιορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Εἶναι καί θρησκευτική γιὰ ὅλους τοὺς χριστιανούς. Γιατί, στίς 25 τοῦ Μάρτη, ὁ ἄγγελος ἀνάγγειλε στήν Παναγία τὴ χαρούμενη εἴδηση ὅτι θά γεννήσει τό Χριστό, πού θά λυτρώσει τὸν κόσμον ἀπὸ τίς ἁμαρτίες.

— Μπράβο, κόρη μου. Εἶσαι κι ἐσύ γνήσια χριστιανὴ κι Ἑλληνίδα. Ἄκου καί μένα τώρα νά σοῦ πῶ δυό μόνο λόγια γιὰ τό ἐθνικό μέρος τῆς γιορτῆς, ὅπως μᾶς τό δίδασκαν στήν πατρίδα μας, τὴ Σμύρνη, πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ 1922 καί τὴν προσφυγιά μας, εἶπε ὁ παππούς μέ φανερὴ τὴ συγκίνησή του:

Ἡ ἱστορία τῆς ὁμορφῆς Ἑλλάδας μας ἔχει βέβαια χρυσές σελίδες δόξας καί μεγάλα κατορθώματα πατριωτισμοῦ καί λεβεντιᾶς, ἔχει ὅμως καί μαῦρα κεφάλαια καί σκοτεινές μέρες, πού σέ κάνουν νά πονᾷς. Κοίτα τώρα τὰ παιδάκια, πού παίζουν ξένοιαστα ἔξω στὴ λιακάδα. Μετά τὴν ὑποδούλωση τῆς πατρίδας μας στοὺς Τούρκους κι ὡς τὴν Ἐπανάσταση, πού γιορτάζουμε σήμερα — ἀπὸ τό 1453 δηλαδή ὡς τό 1821 —, τὰ παιδιὰ δέν τολμοῦσαν οὔτε νά ξεμυτίσουν ἀπὸ τὴν πόρτα. Στὴν ἐποχὴ τοῦ δικοῦ μου παπποῦ, τὰ παιδιὰ ἔμεναν κλεισμένα μέ τίς μανάδες τους μέσα στό σπίτι, γιατί τ' ἄρπαζαν οἱ Τούρκοι καί τὰ ἔκαναν γενίτσαρους...

— Ναί, παππού, ξέρω. Ἄκουσα τό δάσκαλο, πού τό ἔλεγε χτές, καί ράγισε ἡ καρδιά μου.

— Πόσο οἰκογενειακά δράματα, τί φοβερές τραγωδίες

ἐπλεξε ἡ μοίρα! Ν' ἀρπάζουν τ' ἀνθισμένα ἑλληνικά βλαστάρια καί νά τά μεταβάλλουν σέ κοφτερά γιαντάνια ἐναντίον τῆς ἴδιας τους τῆς φυλῆς! εἶπε ὁ παππούς καί δάκρυσε ἀκόμα πιό πολύ...

— Καλά, παππού, στό σχολεῖο πότε πήγαιναν τά παιδιά, ἀφοῦ ὅλη τή μέρα ἦταν κλεισμένα μέσα στά σπίτια; ρώτησε μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἡ μικρή.

— Ἀλίμονο, κόρη μου! Οὔτε αὐτό τό δικαίωμα τό εἶχαν οἱ δύστυχοι γονεῖς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Μοναχοί τους τά διάβαζαν, ὅσοι ἤξεραν γράμματα. Οἱ ἄλλοι, οἱ ἀγράμματοι, τά ἔστελναν μέ χίλιους κινδύνους στό Κρυφό Σχολεῖο — θ' ἄκουσες καί γι' αὐτό —, ὅπου οἱ παπᾶδες τά μάθαιναν ἀνάγνωση, γραφή, λίγη ἀριθμητική καί μερικά θρησκευτικά καί ἱστορία. Αὐτό ἦταν τό πολύ μεγάλο κακό: ἡ Ἑλλάδα, ἡ ἐστία τῶν γραμμάτων, ἦταν καταδικασμένη στήν ἀμάθεια!

Ἀλλά ἄς εἶναι, συνέχισε ὁ παππούς καί ὀρθωσε περήφανα τώρα τό κορμί του στήν καρέκλα του. Ὅλα αὐτά πέρασαν πιά. Μιά μέρα, σάν τή σημερινή, 25 τοῦ Μάρτη 1821, ἡ ὀργή ξεχείλισε καί ξέσπασε ἡ Μεγάλη Ἐπανάσταση. Ξεσηκώθηκαν οἱ σκλαβωμένοι κι ὀρκίστηκαν ΛΕΥΤΕΡΙΑ ἢ ΘΑΝΑΤΟ! Καί, νά μή στά πολυλογῶ, θά τά μάθεις ἄλλωστε ἅμα πᾶς στήν ἕκτη τάξη, τώρα εἴμαστε ἐλεύθεροι καί νοικοκύρηδες στά σπίτια μας.

Εἶναι βέβαια ἀλήθεια πὼς πολλοί ἀπό τοὺς μεγάλους ἐκείνους πρόγονούς μας θυσίασαν νιάτα, ζωὴ καί περιουσία κι ἐγιναν ὀλοκαυτώματα. Μά τά τιμημένα ὀνόματά τους μένουν ἀθάνατα, γιὰ νά τά προφέρουμε ὅλοι μέ τιμὴ, μέ σεβασμό καί μ' ἐθνικὴ περηφάνια. Ἄς εἶναι ἁγιασμένα τά κόκαλά τους!

— Ἐλα τώρα νά ψάλουμε λίγο ἀπὸ τὸν ἐθνικό μας ὕμνο...

(Διασκευή)

Σύλβιος

33. ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΜΑΡΤΙΟΥ

Εὐαγγελισμός-Ἑλληνισμός

Μέ μιᾷς ἀνοίγει ὁ οὐρανός, τὰ σύγνεφα μεριάζουν,
οἱ κόσμοι ἐμείνανε βουβοί, παράλυτοι κοιτάζουν.
Μιά φλόγα ἀστράφτει... ἀκούονται ψαλμοὶ καὶ

μελωδία...

Πετάει ἓν ἄστρο... σταματᾷ ἐμπρός εἰς τὴ Μαρία.

— «Χαῖρε, τῆς λέει, Ἀειπάρθενε, εὐλογημένη, χαῖρε!
Ὁ Κύριός μου εἶναι μέ Σέ, χαῖρε, Μαρία, χαῖρε!»

Ἐπέρασαν χρόνοι πολλοί... Μιά μέρα σάν ἐκείνη
ἀστράφτει πάλι ὁ οὐρανός... Στὴν ἔρμη τῆς τὴν κλίνη
λησμονημένη, ὀλάρφανη, χλωμή κι ἀπελπισμένη
μιὰ κόρη πάντα τήκεται, στενάζει ἀλυσωμένη.
Τὰ σίδερα εἶναι ἀτάραγα, σκοτάδι ὀλόγυρά τῆς.
Τὰ καταφρόνια, ἡ δυστυχία, σέπουν τὰ κόκαλά τῆς.

— Τρέμει μεμιᾷς ἡ φυλακή καὶ διάπλατη ἡ θυρίδα
φέγγει καὶ ἀφήνει καὶ περνᾷ ἓν ἄστρο, μίαν ἀχτίδα.
Ὁ ἄγγελος ἐστάθηκε, διπλώνει τὰ φτερά του...

— «Ξύπνα, ταραξου, μή φοβοῦ. Χαῖρε, Παρθένε, χαῖρε.
Ὁ Κύριός μου εἶναι μέ σέ, Ἑλλάς, ἀνάστα, χαῖρε!»

— Οἱ τοῖχοι εὐθύς σωριάζονται. Ἡ μαύρη ἡ πεθαμένη
νιώθει τὰ πόδια φτερωτά. Στὴ μέση τῆς δεμένη
χτυπάει ἡ σπάθα φοβερή. Τό κάθε πάτημά τῆς
ἀνοίγει μνῆμ' ἀχόρταγο. Ρωτᾷ γιὰ τὰ παιδιά τῆς...
— Κανεῖς δέν ἀποκρίνεται... Βγαίνει, πετᾷ στά ὄρη...
Λιώνουν τὰ χιόνια ὅθε διαβεῖ, ὅθε περάσει ἡ κόρη.

— «Ξυπνᾶτε, σεῖς πού κείτεστε, ξυπνᾶτε, ὅσοι
κοιμάστε,
τό θάνατο ὅσοι ἐγεύτητε, τώρα ζωὴ χορτάστε».

Οἱ χρόνοι φεύγουνε, πετοῦν καί πάντα ἐκείνη ἡ μέρα
εἶναι γραμμένο ἐκεῖ ψηλά νά λάμπει στὸν αἰθέρα,
μ' ὅλα τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ. Στολίζεται ὅλη ἡ φύση
μέ χίλια μύρια λούλουδα, γιὰ νά τή χαιρετήσῃ.
Γιορτάστε την, γιορτάστε την! Καθεῖς, ἅς μεταλάβῃ
ἀπὸ τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ. Καί σεῖς καί σεῖς οἱ σκλάβοι,
ὅσοι τῇ δάφνῃ στήν καρδιά νά φέρετε φοβάστε,
ἀφορεσμένοι νά'στε!

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

(Ἔργα)

34. ΕΜΠΡΟΣ

Ἐμπρός! Ὀλόρθοι, ἀτρόμαχοι.
Μαυρίλα. Ἀστροπελέκι.
Νά! τό σπαθί γοργάστραψε,
καί νά! ἡ βροντή. Ντουφέκι.
Στόν Πίνδο, ἀπ' τόν Ταῦγετο,
καί στά Μπαλκάνια ὥς πέρα,
μιά φλόγα, μιά ἡ φοβέρα,
κι ἕνας ὁ νοῦς. Ἐμπρός!

Ἐμπρός! Βουνά, ψηλῶστε μας,
καί ὦ θάλασσα, νά ἡ ὥρα!
στοίχειωσε τὰ καράβια μας,
καί βοήθα νικηφόρα,
ξανά τοῦ Ρήγα ἡ σάλπιγγα,
νά πάει στά μεσουράνια:
«Μαυροβουνιοῦ καπλάνια
καί Ὀλύμπου σταυραῖτοί!».

Ἐμπρός, ἀδέλφια, ἀτράνταχοι,
κι ἄν πέφτει ἀστροπελέκι,
νά! τό σπαθί γοργάστραψε,
βρόντησε τό ντουφέκι.

Κρήτη, ὁ Μοριάς, ἡ Ρούμελη,
Ἐμπρός! ἡ Ἑλλάδα λάμπει
ἀχολογᾷ οἱ κάμποι,
καῖνε οἱ καρδιές. Ἐμπρός!

(Πολιτεία καί μοναξιά) Κ. Παλαμάς

35. ΓΙΑΤΙ ΠΟΛΕΜΟΥΣΕ

Παραφωνία στην ομάδα

Γενάρης του 1941. 'Ο χειμώνας ήταν πολύ βαρύς, τό χιόνι είχε σκεπάσει τά πάντα στ' αλβανικά βουνά καί τό ψύχος είχε κατεβεί περισσότερο από δέκα βαθμούς κάτω από τό μηδέν.

'Ο λόχος μας βρισκόταν στην πρώτη γραμμή κι είχε αναλάβει τή φρούρηση του Μετώπου πάνω σ' ένα από τά ύψώματα του Μπογραδέτς. Καί ή ομάδα μας, μέ τό λοχία Στέλιο, ένα γενναίο παλικάρι από τή Μυτιλήνη, επικεφαλής, κάθε βράδυ ἔστηνε ἐνέδρα στό πιό προχωρημένο σημείο του τομέα μας, τριάντα-σαράντα μέτρα κοντά στίς προφυλακές του ἐχθροῦ.

Εἴμαστε οἱ πιό σκληραγωγημένοι στρατιῶτες τῆς διμοιρίας. Εἴχαμε λάβει μέρος στή μάχη του 'Ιβάν-Μοράβα, εἴχαμε παρελάσει περήφανοι νικητές μέσα ἀπό τίς κεντρικές ὁδούς τῆς Κορυτσᾶς καί εἴμαστε ἀπό τοὺς λίγους, πού δέν εἶχαν ἀρχίσει ἀκόμη νά δεκατίζουν τά κρυοπαγήματα. Γι' αὐτό εἴχαμε καί τήν προτίμηση σέ κάθε ἐπικίνδυνη ἀποστολή.

'Ο λοχαγός ήταν βέβαιος γιά τήν ἐπιτυχία μας. Κι ἐμεῖς καμαρώναμε! 'Η καρδιά μας χτυποῦσε ἀπό ἐθνικό παλμό καί τά στήθη μας γέμιζαν ἀπό ὑπερηφάνεια κάθε φορά πού μέ τ' ἀντίσκηνα καί τίς κουβέρτες στόν ὦμο, ἀμίλητοι, ψυχραῖμοι, μέ τά ὅπλα στά χέρια, τά μάτια μπροστά καί τ' αὐτιά ὀρθάνοιχτα γλιστρούσαμε ἀθόρυβα σάν σκιές μέσα στό σκοτάδι καί φτάναμε στίς θέσεις μας.

Παραφωνία στην ομάδα μας ἀποτελοῦσε μονάχα ὁ Στρατής, ένα μοναχοπαῖδι μιᾶς χήρας, πού ἔξω ἀπό τή μητέρα του καί τόν ἑαυτό του τίποτε ἄλλο δέ λογάριαζε. Ἐρχόταν πάντοτε μέ ἀπροθυμία μαζί μας καί

δέν ἔπαυε σ' ὅλο τό δρόμο νά σιγομουρμουρίζει.

— Τί τά θέλετέ, κύρ δάσκαλε, τόλμησε νά μοῦ εἰπεῖ μιά νύχτα ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἕνας κοντά στόν ἄλλο φυλάγαμε στήν ἐνέδρα. Δέν καταλαβαίνω, γιατί νά γίνεται αὐτός ὁ πόλεμος, γιατί νά ὑποφέρουμε καί νά σκοτωνόμαστε . . . Δέ βλέπω τό λόγο . . . Τί θά γινόταν, ἂν ἀφήναμε τούς Ἰταλούς νά περάσουν στήν Ἑλλάδα . . . Σίγουρα, τίποτα . . .

— Σσσοῦτ! Σιωπή! Μήν προχωρεῖς! τοῦ φώναξα γεμάτος ὀργή. Ξέρεις πολύ καλά πώς ὁ λαός μας εἶναι ἡσυχος καί φιλειρηνικός καί τόν πόλεμο δέν τόν θέλει. Ἀναγκάζεται ὁμως νά πολεμάει, ὅταν εἶναι νά ὑπερασπίσει τά ὅσια καί ἱερά του, ὅπως εἶναι ἡ λευτεριά, ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ . . .

Δέν πρόλαβα νά συνεχίσω. Χωρίς νά τό θέλω, ἡ φωνή μου εἶχε ἀκουστεῖ ἀπό τόν Ἰταλό σκοπό καί τό πανηγύρι ἄρχισε.

Πυροβόλησε ὁ Ἰταλός, ἀπαντήσαμε μεῖς, ξεσηκώθηκαν ἐχθρικά καί δικά μας φυλάκια, ὁλόκληρος ὁ τομέας ἄναψε. Μάλινχερ, πολυβόλα, χειροβομβίδες, ὅλοι, κανόνια χαλοῦσαν τόν κόσμο. Ὁ κρότος τῶν ντουφεκιῶν, τό βραχνό βουητό καί οἱ λάμπεις τῶν πυροβόλων ἔδιναν στίς χιονισμένες βουνοκορφές ἕνα θέαμα διαφορετικό, φαντασμαγορικό, καί συνάμα φρικτό καί τραγικό!

Πυροβολούσαμε καρφωμένοι μέσα στό χιόνι καί προσπαθούσαμε ἀπό τίς βρισιές καί τό καταιγιστικό πῦρ τοῦ ἐχθροῦ νά ὑπολογίσουμε πόση δύναμη εἶχε τό ἀπέναντί μας φυλάκιο. Ὑστερ' ἀπό λίγη ὥρα, καθώς συμβαίνει συνήθως στόν πόλεμο, τό μέτωπο ἡσύχασε.

Κόντευε νά ξημερώσει. Τά ἄστρα ἔσβηναν ἕνα ἕνα στόν οὐρανό κι ἕνα ἀμυδρό φῶς, ἐνισχυμένο ἀπό τήν ἀνταύγεια τοῦ χιονιοῦ, ξεχυνόταν στήν πλάση.

— Δάσκαλε, τί λές; ἀκούω μιά σιγανή φωνή. Τούς αἰφνιδιάζουμε; Λίγοι εἶναι.

Ἦταν ὁ λοχίας, πού ἐμένα συμβουλευόταν πάντα, ὅταν ἐπαιρνε τίς τολμηρές ἀποφάσεις του.

— Ἐμπρός! ἀπάντησα χωρίς δισταγμό.

Συνεννοηθήκαμε ὁ ἓνας μέ τόν ἄλλο καί συρθήκαμε μπροστά. Εὐτυχῶς ὑπῆρχαν πολλά δέντρα ἐκεῖ καί οἱ κορμοί τους μᾶς ἔκρυβαν θαυμάσια.

Τά ὅπλα «ἐφ' ὅπλου λόγχῃ» καί τίς χειροβομβίδες ἔτοιμες. Πλησιάσαμε πολύ κοντά. Μιά φωνή «ἀέρα! ἀέρα!» ἀντήχησε στόν ὀρίζοντα, μερικές χειροβομβίδες ἔπεσαν στό ἐχθρικό συρματοπλέγμα κι ἄλλες ἔξω καί γύρω ἀπό τό φυλάκιο. Δέν πρόφτασαν νά κινηθοῦν οἱ Ἰταλοί καί οἱ λόγχες μας τούς εἶχαν περιζώσει.

Ψηλά τά χέρια, ἀφοπλισμός κι ἔρευνα. Δύο-τρεῖς ἀπό μᾶς φύλαγαν τούς Ἰταλούς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀναζητούσαμε κανένα τηλέφωνο, κανέναν κώδικα, διαταγές, τρόφιμα. . . Ἀπό τά τελευταῖα μάλιστα εἶχαμε μεγάλη ἀνάγκη, γιατί στό ὕψος ὅπου βρισκόμαστε, τά μεταγωγικά μας ἔφταναν μέ πολλές δυσκολίες.

Ὁ Στρατής ἐκτελεῖ τό καθήκον του

Ὅλοι ψάχναμε ἐκτός ἀπό τό Στρατή. Αὐτός εἶχε καρφωμένα τά μάτια στό χῶμα κι ἔβλεπε. Σέ μιά στιγμή ἔσκυψε. Πῆρε κάτι, τό κοίταξε, τό ξανακοίταξε καί μέ κόπο συγκρατοῦσε τά νεῦρα καί τό θυμό του. Μέ πλησίασε, μοῦ ἔδειξε τό εὔρημα καί μοῦ εἶπε μέ δειλή καί ντροπιασμένη φωνή:

— Βλέπεις, κύρ δάσκαλε: Ἄ, τούς ἀφιλότιμους!

Ἦταν ἓνα καρτ-ποστάλ, πού παρίστανε τόν Παρθενώνα. Στήν κορυφή του ἦταν ζωγραφισμένη μιά ἰταλική σημαία κι ἀπό κάτω ἔγραφε λατινικά:

— Ζήτω ἡ ἰταλική αὐτοκρατορία!

— Τό βλέπεις τώρα; τοῦ φώναξα ὀργισμένος. Τό εἶδες μέ τά μάτια σου τί θά γινόταν, ἂν ἀφήναμε τοὺς Ἰταλοὺς νά περάσουν στήν Ἑλλάδα; Μήπως καταλαβαίνει καί τί ἄλλο ἀκόμα θά γινόταν;

Ὁ Στρατής εἶχε γίνει κατάχλωμος. Ἔτρεμε. Κι ἔτρεμε γιά δυό λόγους: ἀπό τό θυμό του κι ἀπό τή ντροπή του. Τόν λυπήθηκα. Ἴσως νά μή φταίει αὐτός, συλλογίστηκα, ἀλλά ἡ πολλή ἀγάπη τῆς χήρας μάνας του.

— Ἐχεις καιρό, τοῦ εἶπα μέ συμπάθεια, νά δείξεις στό μέλλον ὅτι κατάλαβες καλά πλέον, γιατί γίνεται αὐτός ὁ πόλεμος, γιατί ὑποφέρουμε καί γιατί σκοτωνόμαστε.

Ὡσπου νά ἐπιστρέψουμε στό λόχο καί νά παραδώσουμε τοὺς αἰχμάλωτους, φοβεροί πόνοι σουβλίζανε τά πόδια μου ὥς τό κόκαλο. Ἐπαθα κρυοπαγήματα καί διατάχτηκε ἡ διακόμισή μου στό νοσοκομεῖο. Ἀπό τό ὀρεινό χειρουργεῖο, στήν Κορυτσά, στή Φλώρινα. Ἐκεῖ ἔμεινα ἓνα μήνα καί τότε οἱ γιατροί μοῦ ἐπιτρέψανε νά περπατήσω, στήν ἀρχή βέβαια μόνο μέ τίς κάλτσες. Πῆγα κατευθείαν στή διπλανή αἰθουσα, ὅπου — καθὼς εἶχα πληροφορηθεῖ — ἓνας τραυματίας δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο, παρά νά κοιτάζει συνέχεια ἓνα καρτ-ποστάλ καί νά σιγοψιθυρίζει.

Εἶχαν δέσει τό κεφάλι του μ' ἐπίδεσμούς καί δέ φαίνονταν, παρά μόνο τά μάτια, ἡ μύτη καί τό στόμα του. Πλησίασα δίπλα στό κρεβάτι του. Τά μάτια τοῦ πληγωμένου στυλώθηκαν ἀπάνω μου. Μέ κοίταζαν πολλή ὥρα. Τά χέρια του ἐξακολουθοῦσαν νά κρατᾶνε τό καρτ-ποστάλ. Ξεφνικά τό κορμί του ἀνασκίρτησε.

— Πόσο σέ περίμενα... Ἐσύ δέν εἶσαι, κύρ δάσκαλε; τραύλισε. Σέ ζητοῦσα. Ἦξερα πὼς ἦσουν ἐδῶ καί ἤθελα νά συναντηθοῦμε... Νά μέ συγχωρέσεις... Καί νά σ' εὐχαριστήσω, γιατί ἔγινες αἰτία νά κάμω τό καθήκον μου.

Ἦταν ὁ Στρατής. Καί τό καρτ-ποστάλ ἦταν τό ἴδιο,

πού εἶχε βρεῖ ντροπιασμένο στό ἐχθρικό φυλάκιο. Μόνο πού στήν κορυφή τοῦ Παρθενώνα κυμάτιζε τώρα περήφανη ἡ γαλανόλευκη κι ἀπό κάτω ἦταν γραμμένο τό «ΟΧΙ», ἡ λέξη πού ἔγινε θρύλος καί σύμβολο γιά τήν ἀδάμαστη φυλή μας.

Ναί. Ὁ Στρατής, πού ἓνα βράδυ ζήτησε τήν ἄδεια ἀπό τό λοχαγό μας κι αἰφνιδίασε κατάμονος ἓνα ἐχθρικό φυλάκιο, ἄρπαξε τό ἐχθρικό πολυβόλο κι ὅπως γύριζε στό λόχο χτυπήθηκε ἀπό θραῦσμα βλήματος ὅλμου καί πληγώθηκε στό κεφάλι.

Ἦξερε καλά τώρα, γιατί πολεμοῦσε. Καί τό ἔδειξε τόσο παλικάρися!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

36. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πατρίδα μας γλυκιά κι εὐλογημένη
ἀπ' τοὺς ωραίους θεούς, τή λευτεριά σου
μέ τό αἷμα τῶν παιδιῶν σου ζυμωμένη
ἐπιβουλεύτη ὁ ἐχθρός. Τό ἀνέβασμά σου

πρός τήν κορφή τῆς ποθητῆς Εἰρήνης
ἦρθε μέ τό στρατό του νά ἐμποδίσει,
διαλαλώντας πῶς λεύτερη νά μείνεις
δέν τό μπορείς. Τί ἔτσι προστάζει ἡ φύση:

«οἱ μικροί στοὺς τρανοὺς νά γονατίζουν».
Κι εἶπες: Μικρή κι ἄν εἶμαι, ἡ δύναμή μου
ἀπέραντη εἶναι, γιατί μέ στηρίζουν
οἱ θεϊκοί Ἕλληνές μου, οἱ πρόμαχοί μου.

Κι ὄρμησαν στή φωνή σου τά παιδιά σου...
Καί στούς βράχους τῆς Πίνδου μέ τό ἀτσάλι
ἐχάραξαν, Ἑλλάδα, τ' ὄνομά σου
γιά τήν αἰωνιότητα καί πάλι.

Σωτήρης Σκίπης

37. ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Βρισκόμαστε στό ἔτος 1942, στήν ἐποχή τῆς ἐχθρικής κατοχῆς. Πείνα καί ἀθλιότητα βασίλευε ἀπό τή μιᾶ ἄκρη τῆς Ἑλλάδας ὡς τήν ἄλλη. Λιγότερο στά χωριά καί περισσότερο στίς πόλεις, προπάντων στήν Ἀθήνα καί τόν Πειραιά.

Ὁλος ὁ κόσμος, ἄντρες καί γυναῖκες, μεγάλοι καί μικροί, ἀγωνίζονταν νά ἐξοικονομήσουν ἕνα κάποιο φαγητό τῆς ἡμέρας. Ὁλων οἱ σκέψεις καί οἱ φροντίδες γύρω ἀπ' αὐτό τό θέμα τριγύριζαν. Γιά τό ψωμί!

Ὡστόσο, κανένας δέν εἶχε ξεχάσει καί τό καθῆκον πρὸς τήν Πατρίδα. Ἄ, ὅλα κι ὅλα! Οἱ Ἕλληνες μπορεῖ νά πεινοῦν καί νά ὑποφέρουν καί νά βασανίζονται ἀπό χίλιες ἔννοιες, πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως παντοῦ καί πάντοτε νοιάζονται γιά τήν Ἑλλάδα.

Ἀπό τήν πρώτη κιόλας ἡμέρα πού οἱ Γερμανοί τοῦ Χίτλερ μέ τούς Ἰταλούς τοῦ Μουσολίνι πατήσανε τά ἄγια χώματά μας ὡς κατακτητές, οἱ Ἕλληνες, ἄντρες καί γυναῖκες, τούς πολεμοῦσαν κρυφά καί φανερά, στά χωριά καί στίς πόλεις, στό βουνό καί στόν κάμπο, στά τρένα καί στά πλοῖα, στά σπίτια καί στά γραφεῖα, ὅπου καί ὅπως μποροῦσαν.

Καί εἶναι ἄπειρα τά παραδείγματα τῆς παλικάριᾶς καί τῆς αὐτοθυσίας τῶν μεγάλων.

Ἀλλά καί τά παιδιά δέν ὑστέρησαν. Εἶχαν καταλάβει

τόσο καλά τό χρέος τους καί χωρίς τά πιό πολλά νά ἀνήκουν σέ καμιά ὀργάνωση δέν ἄφηναν εὐκαιρία πού νά μὴν καταφέρουν σοβαρά πλήγματα στὸν ἐχθρό:

Ἄλλα χρησιμοποιοῦνταν ὡς σύνδεσμοι καί μεταφέρανε μηνύματα ἢ ἔδιναν πληροφορίες στοὺς συμμάχους γιὰ τίς κινήσεις τῶν ἐχθρικών στρατευμάτων.

Ἄλλα ἐβγαζαν τά λάστιχα ἀπὸ τά γερμανικά αὐτοκίνητα καί τ' ἀκίνητοποιοῦσαν.

Ἄλλα ἄρπαζαν ἀπὸ τίς ἀποθήκες τρόφιμα κι ὅ,τι ἄλλο ἔβρισκαν.

Κι ἄλλα ἔκρυβαν καί προστάτευαν τοὺς Ἀγγλους στρατιωτικούς, πού εἶχαν μείνει ἐδῶ ἢ γιατί δέν κατόρθωσαν νά φύγουν ἢ γιατί τοὺς χρειαζόταν νά μείνουν ἐδῶ ὁ πόλεμος.

Καί πόση περηφάνια αἰσθανόταν καθένα σάν τύχαινε νά φιλοξενηθεῖ στό σπίτι του ξένος στρατιώτης! Τοῦτο ἦταν ὑποχρέωση καί πρὸς τὴν Πατρίδα καί πρὸς τά ἔθιμα τοῦ τόπου. Ἡ φιλοξενία εἶναι προπάντων ἐλληνική ἀρετή.

Τά παιδιά λοιπὸν εἶχαν πάρει ἐνεργό μέρος στὸν ἀγώνα τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης καί πρόσφεραν τίς πολύτιμες ὑπηρεσίες τους μέ ὅλη τὴ φλόγα τῆς νεανικῆς τους ψυχῆς καί μέ ὅλη τους τὴν αὐταπάρνηση. Καί τά κατάφεραν μιά χαρά!

Κι ἔτσι ἔπρεπε, γιατί ἀλλιῶς δέν ἦταν εὐκολο νά ἐξασθενήσει ἡ τρομερὴ δύναμη τῆς πολεμικῆς μηχανῆς τοῦ ἐχθροῦ. Καί... ἀλίμονο στὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη!

Ἀπειρα τώρα εἶναι τά παραδείγματα τῆς ἀντιστασιακῆς δράσης τῶν παιδιῶν καί θά μπορούσε μ' αὐτά καί μόνο νά γραφεῖ ὁλόκληρο βιβλίο. Ἀναφέρουμε ἕνα ἀπὸ τά πιό χαρακτηριστικά, πού δημοσιεύτηκε ἀργότερα σέ γενικές γραμμές στό περιοδικό «ΑΕΡΑΣ».

Μιά μέρα, εἶχε μπεῖ σ' ἕνα τράμ τῆς Ἀθήνας ἕνας

“Αγγλος άξιωματικός. Φορούσε μισοτριμμένα πολιτικά ρούχα, στάθηκε όρθιος στό διάδρομο καί κοίταζε μόνο μπροστά του καί πουθενά άλλοι. “Όμως τό ξανθό χρώμα τών μαλλιών καί τό ύψος τοι άναστήματός του φανέρωναν καθαρά τί ήταν. Φτάνει νά είχε λίγο έξασκημένο τό μάτι κανένas καί νά τόν πρόσεχε.

“Ενας μικρός, πού πουλούσε στή στάση τοι τράμ τσιγάρα, τόν πήρε είδηση καί ήταν σίγουρος πώς δέ γελιόταν. Τήν ίδια στιγμή ό μικρός είδε κι έναν προκλητικά καλοθρεμμένο για τήν εποχή κύριο, πού τοι φάνηκε ύποπτος. Νόμισε δηλαδή ό μικρός πώς ό κύριος αυτός ήταν τής μυστικής ύπηρεσίας καί παρακολουθοισε τόν “Αγγλο. Χωρίς τότε νά χάσει καιρό, πήδησε κι αυτός στό τράμ μαζί μέ τό έμπόρευμά του καί τρύπωσε ανάμεσα στόν “Αγγλο καί στό μυστικό πράκτορα.

Κάποια στιγμή, ό μικρός αντίληφτηκε τό δεύτερο νά σκύβει σ’ ένα Γερμανό άξιωματικό, πού βρισκόταν τυχαία μέσα στό τράμ, νά τοι ψιθυρίζει κάτι στ’ αὐτί καί νά τοι δείχνει μέ προφύλαξη τόν “Αγγλο. Δέν ήθελε περισσότερα για νά μπει στό νόημα. Καί πρίν καλά καλά σηκωθεί ό Γερμανός από τή θέση του, ό μικρός πρόσφερε ένα πακέτο τσιγάρα στόν “Αγγλο καί τοι σφύριξε κρυφά:

— Μίστερ “Ιγγλις... παρτί γρήγορα... Μπήκες; Γκεστάπο πήρε μυρουδιά... χάθηκες!

“Ο “Αγγλος κατάλαβε. Καί μέ ύφος αδιάφορο τάχα προχώρησε κατά τόν έξώστη, για νά πηδήσει στό δρόμο. “Ο Γερμανός έσπρωξε τόν κόσμο κι όρμησε ξοπίσω του. Μπλέχτηκε όμως στά πόδια τοι μικροι, πού έριξε επίτηδες τά τσιγάρα του κάτω καί τώρα τάβαλε μέ τό Γερμανό ότι τοι τά έριξε αυτός καί τόν κατάστρεψε...

Δημιουργήθηκε φασαρία. “Ο μικρός τραβοισε τό Γερμανό από τό χιτώνιο καί μέ κλάματα ζητοισε απο-

ζημίωση. Ὁ Γερμανός ἄφριζε ἀπὸ τὸ θυμὸ του, βλαστημοῦσε κι ἀγωνιζόταν ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ μικρό, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Στὸ τέλος τοῦ κατάφερε μιὰ γροθιά στὸ πρόσωπο, τὸν πέταξε καταματωμένο χάμω, πήδησε ἀπὸ πάνω του καὶ ὄρμησε στὸν ἐξώστη.

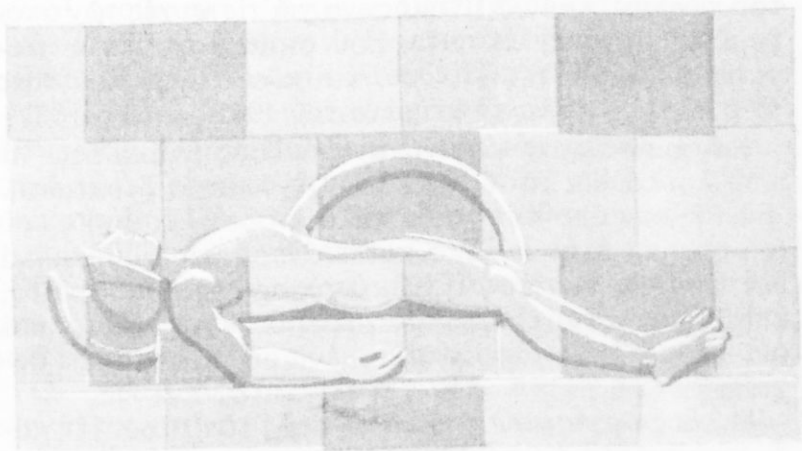
Ἦταν ὁμως ἀργά. Ὁ Ἀγγλος εἶχε ἐξαφανιστεῖ!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

38. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ 1942

Σάν ξημέρωσε ἡ 25 Μαρτίου 1942, οἱ ἐχθροί, πού δυνάστευαν καὶ ξεκλήριζαν τὴ χώρα τῶν Ἑλλήνων, εἶπαν μέ τὸ νοῦ τους πὼς ἔτσι πεινασμένος ὁ λαὸς θὰ καθήσει ἥσυχα, ἐπειδὴ θὰ ἔχει ξεχάσει σίγουρα — εἶπαν — πατρίδα καὶ Λευτεριά.

Ὅμως δέν ξέρανε καλά τοὺς σκλάβους τους. Γιατί δέν ξέρανε ἀπὸ πόσο παλιά χρόνια ζεῖ μέσα τους τὸ

πάθος για την ξερή τους γη, για τα γυμνά νησιά τους, για τη δόξα των παππούδων και των πατεράδων τους.

Έτσι έγινε στις 25 Μαρτίου του 1942: Ο πεινασμένος λαός των σκλάβων βγήκε στους δρόμους της Πρωτεύουσας και τράβηξε σιωπηλά στη Μητρόπολη. Στά πρόσωπα δεν έλαμπε, όπως στους καλούς χρόνους, ή χαρά, αλλά λύπη και πίκρα και συντριβή. Όμως στά μάτια άστραφτε ή πίστη, ή αδάμαστη θέληση ή λατρεία της Λευτεριάς.

Ήταν γυναίκες ντυμένες στά μαύρα, μητέρες του πένθους, χήρες και όρφανά. Ήταν γερόντοι. Ήταν, ατέλειωτη θεωρία, και οι λαβωμένοι πολεμιστές: άλλοι είχαν κομμένα τα ποδάρια και περπατούσαν στά δεκανίκια, άλλους τούς σέρνανε μέσ στά καρότσια Έλληνίδες, κορίτσια μέ άσπρες μπλουζες και μέ κόκκινο σταυρό στό κεφάλι.

Όλο τουτο τό πλήθος μπήκε στην έκκλησία, δόξασε τό Θεό και τόν παρακάλεσε νά σκύψει νά δει τά βάσανα πού πέσανε στη χώρα των Ελλήνων, νά τούς λυπηθεί και νά γίνει "Ιλεος". Ύστερα ψάλανε τροπάρια του πένθους, κάμανε μνημόσυνο για τίς ψυχές των αποθαμένων, των παλικαριών πού σκοτώθηκαν στά χιονισμένα βουνά της Πίνδου, και των άλλων πού τούς είχε πάρει ή πείνα τό χειμώνα του 1941.

Κι άφου όλα αυτά γινήκανε, ό λαός βγήκε όξω νά πάει λουλούδια στόν τάφο του Άγνωστου Στρατιώτη. Έκει έχουν αποθέσει τά κόκαλα ενός παλικαριού, πού σκοτώθηκε στόν πόλεμο και τ' όνομά του χάθηκε και δέν τό μαθε κανένας. Είναι ό τόπος περισσά ώραϊος, από πάνου είναι ό ουρανός γαλάζιος, έχουν βάλει και μία πλάκα στόν τάφο σκαλισμένη μέ παραστάσεις άρχαϊες.

Ό λαός άρχισε νά πορεύεται πρός τόν τάφο. Πηγαι-

* εϋσπλαχνικός

ναν πρώτα οί λαβωμένοι πολεμιστές πάνου στά καρο-
τσάκια τους, ύστερα οί μαυροφορεμένες γυναῖκες, ύστε-
ρα τό ἄλλο πλῆθος.

Οί καταχτητές, βλέποντας αὐτά, φοβήθηκαν καί εἶ-
παν:

— Τοῦτοι θά κάνουν κίνημα!

Καί πρόσταξαν νά σκορπίσει τό πλῆθος. Στήσανε
κανόνια καί ἄρματα καί καβαλαρέους καί πεζούρα πολ-
λή καί διάταξαν:

— Μήν κάνετε πώς περνᾶτε, γιατί θά χτυπήσουμε!

Μιά στιγμή ἔγινε μέσ στό λαό ἓνα σούσουρο, μά
μονομιᾶς πέρασε ὁ φόβος. Σ' ὅλα τά μάτια ἡ ἀπόφαση
ἄστραψε:

— Ὁχι! Εἶναι ὁ Τάφος τοῦ σκοτωμένου μας παλικαριοῦ,
εἶναι ὁ Τάφος τῶν παιδιῶν μας! Θά πᾶμε, γιά νά τιμή-
σουμε τά παλικάρια μας πού σκοτώθηκαν γιά τήν Ἑλ-
λάδα! Κι ἄρχισαν νά βαδίζουν.

Οί ἄρματωμένοι ἐχθροί φώναζαν:

— Μήν κάνετε ἄλλο! Θά ρίξουμε!

Μά ὁ λαός ὁλοένα πορευόταν. Ἀργά ἀργά. Οἱ ἐ-
χθροί ἐτοίμασαν τ' ἄρματα. Τά ἔστησαν καταπάνου στό
λαό. Ὁ λαός πορευόταν. Ὡσπου φτάσανε κοντά ὁ ἓνας
μέ τόν ἄλλο. Ἦταν πιά φανερό πώς ἡ ὥρα ἦρθε.

Τότες ἔγινε σιωπή θανάτου. Φύλλο νά πέφτε δέ θά
ἀκουγόταν. Ὄταν ἀκούστηκε ἡ πρώτη μπαταριά. Οἱ
στρατιῶτες ρίχνανε στό πλῆθος.

Ἐγινε μεγάλο κακό. Οἱ γερόντοι καί οἱ γυναῖκες ἄρ-
χισαν νά φωνάζουν ἀπελπισμένα:

— Ὁχου, πού μᾶς σκοτώνουν ἀνυπεράσπιστους! Ὁ-
χου, πού μᾶς σκοτώνουν γυναῖκες ἀνήμερες κι ἔρη-
μες!

Οἱ στρατιῶτες ὁλοένα ρίχνανε. Καί ἡ σαστισμάρα
πού ἔπεσε στό λαό ἦταν μεγάλη. Ὅμως τότες, στή δύ-
σκολη ὥρα, πετιέται μιά Ἑλληνίδα μέ μαῦρα μαλλιά

καί μέ μαῦρα μάτια. Ἦταν κόρη τῆς Ἀττικῆς!
— Ἀδέρφια, μή δειλιάζετε! φωνάζει. Ἐλᾶτε μαζί μου,
ἀδέρφια!

Ὅλοι τότες εἶδαν:

Ἡ κόρη ἄρχισε νά βαδίζει. Πλαί της ἕνας σακατεμένος πολεμιστής. Ἡ κόρη τόν ἔσερνε ἀπό τό χέρι, κι αὐτός τήν ἀκολουθοῦσε κοιτάζοντας πάντα ψηλά στόν οὐρανό. Ἦταν ἕνα χλωμό παλικάρι, προχωροῦσαν κι οἱ δύο τους ἴσια, περήφανα. Καί ἦταν σάν νά περπατοῦσε ἡ Μοίρα τῆς Ἑλλάδας.

Ἀξαφνα ἀκούστηκε ἡ φωνή τοῦ παλικαριοῦ. Μιλοῦσε στούς ἐχθρούς καί τούς ἔλεγε:

— Εἶμαι τυφλός! Εἶμαι τυφλός!

Κι ὁλοένα πῆγαινε μπροστά ὁ τυφλός τραυματίας. Ἀπό πάνω του τό γαλάζιο χρῶμα τ' οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδας τόν τύλιγε, μαζί τύλιγε καί τά μαῦρα μαλλιά τῆς κόρης τῆς Ἀττικῆς.

Κι ἔγινε τό θάμα!

Μπροστά στό τυφλό παλικάρι πού πῆγαινε πρὸς τό θάνατο, μπροστά στό νέο κορίτσι πού τό ὀδηγοῦσε, μπροστά στή Μοίρα τοῦ περήφανου τόπου, τό ἀφρισμένο θεριό, πού ξερνοῦσε φωτιά καί σίδερο, δείλιασε. Οἱ πρῶτοι στρατιῶτες ἀποτραβήχτηκαν σάν νά βλέπανε φάντασμα, οἱ ἄλλοι στρατιῶτες ὅλοι τρέμοντας ἔκαναν πίσω. Κι ἀπό τό δρόμο πού ἄνοιξαν, ὁ λαός χύθηκε, σηκώνοντας στούς ὤμους τούς σκοτωμένους, κραυγάζοντας καί ὀλολύζοντας. Ἔτσι φτάσανε στή μεγάλη πλατέα, ἐκεῖ πού ὁ τόπος εἶναι περισσά ὥραϊος.

Μπροστά στόν τάφο τοῦ Ἀγνωστοῦ Στρατιώτη ὁ λαός ἀπόθεσε τούς νέους νεκρούς κι ὕστερα γονάτισε. Ἔτσι γονατιστοί γερόντοι, γυναῖκες, νέοι καί παιδιά τραγουδήσανε τόν Ὑμνο στήν Ἐλευθερία. Εἶναι ἕνα παλιό τραγούδι πού λέει πὼς ὅλα γύρω ἦταν σιωπηλά, γιατί τά σκιαζε ἡ φοβέρα καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Ἐκλαψε ὁ λαός, θυμήθηκε τοὺς προγόνους του, ἔβαλε λουλούδια πάνου στό μαρμαρένιο Τάφο κι ὕστερα σηκώνοντας στὸν ὦμο τοὺς σκοτωμένους πῆγε νά τοὺς θάψει.

Ἡλίας Βενέζης

(*Ὡρα πολέμου*)

39. ΣΤΗ ΣΗΜΑΙΑ ΜΑΣ

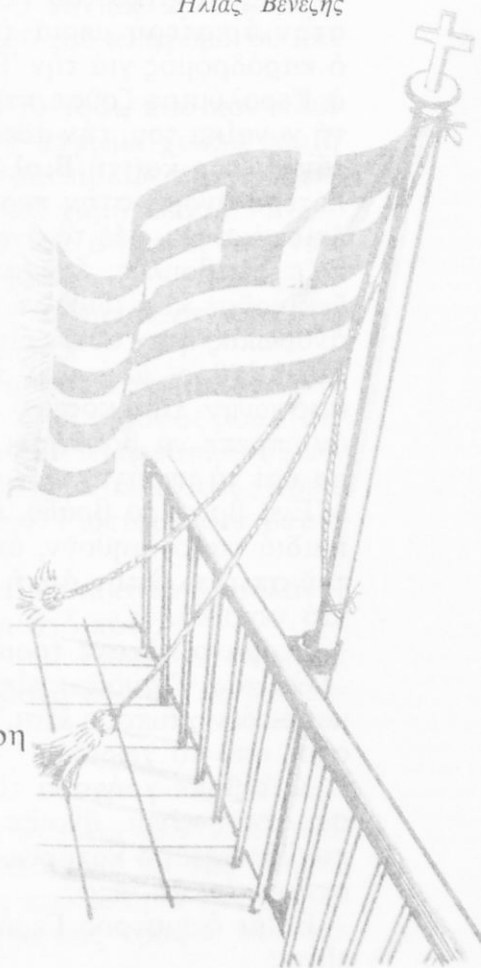
Μέσα μας βαθιά γιὰ σένα
μιὰ λαχτάρα πάντα ζεῖ.
Σύμβολο εἶσαι τῆς Πατρίδας
καί τῆς Λευτεριᾶς μαζί.

Γαλανόλευκη ἡ θωριά σου
καί φαντάζεις μέσ στό νοῦ
σάν τό κύμα, σάν τό γέλιο
τοῦ πελάου καί τ' οὐρανοῦ.

Τῆς Τιμῆς καί τῆς Ἀνδρείας
τήν ἀστείρευτη πηγὴ
τοῦ λευκοῦ σταυροῦ σου ἡ χάρη
δυναμώνει κι εὐλογεῖ.

Κι ὅσοι χάνονται γιὰ σένα,
σπώντας σίδερα βαριά,
ξεψυχοῦν καί τραγουδᾶνε:
«Χαῖρε, ὦ, Χαῖρε, Λευτεριά»!

Στέλιος Σπεράντσας

40. ΑΛΗΘΙΝΟ ΟΝΕΙΡΟ

Ὁ γιατρός περιποιεῖται καὶ κρύβει τοὺς ἀεροπόρους μας

Τό ἀρχοντικό τοῦ Γερολύμιου ὑψωνόταν περήφανο στήν ἀριστερή μεριά τῆς δημοσιᾶς, ἐκεῖ πού ἀρχίζει ὁ καρόδρομος γιά τήν Ἑλασσόνα. Ἀπό χρόνια πολλά, ὁ Γερολύμιος ζοῦσε κεῖ μέσα μέ τήν οἰκογένειά του, τή γυναῖκα του, τήν ἀδελφή του καί τά δυό του παιδιά: τόν Ἀλέξη καί τή Βιολέτα. Γιατρός ὁ ἴδιος εἶχε τό καλύτερο ὄνομα στήν περιφέρεια σάν ἄνθρωπος καί σάν ἐπιστήμονας. Μέ τό ἀγαθό του πάντα χαμόγελο σκόρπιζε συμβουλές, ἔγραφε συνταγές καί στήν ἀνάγκη ξεκινοῦσε κι ὁ ἴδιος νά ἐπισκεφτεῖ τόν ἄρρωστο, εἴτε ἄνθρωπος ἦταν αὐτός εἴτε ζωντανό. Τό ὅτι ἦταν κατοχή κι οἱ ἐχθροί ἀλώνιζαν τά χωριά, τρομοκρατοῦσαν καί σκότωναν τόν κόσμο, ὁ γιατρός δέν τό λογάριζε, ἂν ἔπρεπε νά βοηθήσει κάποιο συνάνθρωπό του ἀκόμα καί τά μεσάνυχτα.

Ἕνα βροχερό βράδυ, ἐκεῖ πού ἡ μητέρα ἐτοίμαζε τά παιδιά νά κοιμηθοῦν, ἀκούστηκαν χτύποι στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Στήν ἀρχή σιγανά, ἔπειτα πιό δυνατά καί πιό νευρικά.

— Γερμανοί! ἔκανε τρομαγμένη ἡ Βιολέτα.

— Θά πάω ν' ἀνοίξω, εἶπε ψύχραιμα ὁ γιατρός. Οἱ Γερμανοί δέν χτυποῦν ἔτσι. Ἴσως μέ ζητάει κανένας ἄρρωστος ἀπό τό χωριό.

Κατέβηκε γρήγορα τίς σκάλες καί, δίχως νά ρωτήσῃ ποιός εἶναι, ἀνοίξε τήν πόρτα. Τό σκοτάδι ἦταν πυκνό, ὥστόσο κατόρθωσε νά διακρίνει δυό ἄντρες πού στέκονταν ἀπ' ἔξω.

— Εἶμαι ὁ γιατρός Γερολύμιος, τοὺς εἶπε. Σεῖς, ποιοί εἰστε;

— Φίλοι, γιατρέ, εἶπε ὁ ἕνας. Φίλοι καί πατριῶτες. Βοη-

θῆστε, σᾶς παρακαλῶ, τό σύντροφό μου πού εἶναι πληγωμένος. Κι ἔκλεισε τήν πόρτα πίσω του.

— Φώναξε τή Θάλεια, εἶπε ὁ γιατρός στήν ἀδελφή του, μόλις μπῆκαν στό ἱατρεῖο, κι ἐτοίμασε γρήγορα ἕνα ζεστό τσάι. Βάλε μέσα καί λίγο κονιάκ. Στό μεταξύ, εἶχε πιάσει τόν καρπό τοῦ χεριοῦ τοῦ πληγωμένου καί μετροῦσε τούς σφυγμούς του.

— Ὅταν ἐκεῖνος δέχτηκε τό ζεστό τσάι, πού κουταλιά κουταλιά τοῦ ἔχυνε ἀνάμεσα στ' ἄχρωμα χεῖλια του ἡ ἀδελφή τοῦ γιατροῦ, ἄνοιξε τά μάτια, εἶδε τήν οἰκογένεια συγκεντρωμένη γύρω του καί χαμογέλασε. . .

— Ὁ-κέι! ἔκανε καί προσπάθησε νά σηκωθεῖ ἀπό τόν καναπέ, ὅπου τόν εἶχαν ξαπλώσει.

— Ἐγγλέζος ἀεροπόρος, Βιολέτα! ψιθύρισε στ' αὐτί τῆς ἀδελφῆς του χαρούμενος ὁ Ἀλέξης.

— Ἐγώ εἶμαι Ἑλληνας καί λέγομαι Δαφνομήλης, εἶπε ὁ ἕνας, πού ἄκουσε τόν Ἀλέξη. Ὁ σύντροφός μου εἶναι Αὐστραλός. Οἱ Γερμανοί χτύπησαν τό ἀεροπλάνο μας, ἐμεῖς πέσαμε μέ ἀλεξίπτωτο. Εἶχαμε κι ἄλλους τρεῖς μαζί μας, μά ἐκεῖνοι σκοτώθηκαν. Γιατρέ, εἶναι βαριά πληγωμένος. . .;

— Ὅχι, εὐτυχῶς! Μιά ἀπλή γρατζουνιά στήν ὠμοπλάτη. Σέ τρεῖς μέρες τό πολύ θά εἶναι στό πόδι.

— Πρέπει νά φύγουμε ἀμέσως. Οἱ Γερμανοί σίγουρα ψάχνουν νά μᾶς βροῦν. Κι ἀλίμονο σέ σᾶς, ἂν μᾶς πετύχουν ἐδῶ.

— Ἐχετε πουθενά νά πᾶτε;

— Ὅχι, μά κάτι θά κάνουμε.

— Δέ θά φύγετε ἀπό δῶ, ὥσπου νά γίνει καλά ὁ πληγωμένος. Εἵμαστε Ἑλληνες πατριῶτες καί θά σᾶς βοηθήσουμε, παρ' ὅλες τίς συνέπειες πού μπορεῖ νά ἔχουμε. Ἐξάλλου, ἔχω σίγουρο μέρος νά σᾶς κρύψω. Μή φοβάστε!

Οἱ δύο ἀεροπόροι, ἀμίλητοι ἀπό τή μεγάλη συγκί-

νηση, ἔσφιξαν θερμά τὸ χέρι τοῦ γιατροῦ. Τὰ παιδιά κόντεψαν νὰ τρελαθοῦν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους.

— Χαίρεστε, παιδιά μου, γιατί δὲν ξέρετε ἴσως τί σᾶς περιμένει, ἂν μᾶς ἀνακαλύψουν οἱ Γερμανοί, τοὺς εἶπε ὁ Δαφνομήλης.

— Ὅ,τι καὶ νὰ πάθουμε ἀξίζει, ἂν εἶναι γιὰ τὴν πατρίδα! εἶπε μέ πολὺ σοβαρὸ ὕφος ὁ Ἀλέξης. Μά γιατί νὰ μᾶς πειράξουν; Ἐμεῖς οἱ δύο οὔτε εἶδαμε οὔτε ξέρουμε τίποτα. Κοιμόμαστε ἀποβραδὶς ὅλη νύχτα. Ἔτσι δὲν εἶναι, ἀδερφούλα μου;

— Καὶ μήπως εἶδαμε; πρόσθεσε ἡ Βιολέτα καὶ τοῦ ἔκλεισε τὸ μάτι.

Ὁ ἀεροπόρος ἔσκυψε καὶ φίλησε τὰ δύο παιδιά στό μέτωπο.

Ἡ ἀλήθεια ἔπρεπε νὰ μείνει ὄνειρο

Ἡ νύχτα πέρασε ἡσυχῇ. Τίς πρωινές ὥρες ἡ βροχὴ ἔκοψε ἀπότομα. Ἡ μέρα ξημέρωσε μέ ἥλιο, ἓναν ἥλιο φθινοπωρινό, ἀδύνατο. Ὁ Ἀλέξης πετάχτηκε πρῶτος ἀπὸ τὸ κρεβάτι του. Ἡ Βιολέτα μόλις ἄνοιγε τὰ μάτια της.

— Ἦταν ὄνειρο; ρώτησε.

— Ἦταν ἀλήθεια, εἶπε κεῖνος. Εἶπαμε ὅμως νὰ τὸ ξεχάσουμε. Τσιμουδιά λοιπόν χωρὶς ἄλλη κουβέντα...

— Σωστά, σωστά, τὸ ξέχασα κιόλας...

Σὲ λίγο φάνηκαν καμιά δεκαριά Γερμανοὶ στὴν αὐλή. Ἔδωκαν μιά κλωτσίᾳ στὴν πόρτα, μπῆκαν μέσα μέ τὰ πιστόλια στά χέρια καὶ σκορπίστηκαν στά διάφορα δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ. Δὲν ἄφηκαν τίποτε ἀνεξερευνήτο. Ὡς καὶ τοὺς στάβλους ἀκόμη ἀναποδογύρισαν.

— Τί συμβαίνει; ρώτησε γερμανικὰ ὁ γιατρός τὸν ἐπικεφαλῆς ἀξιωματικό.

— Ψάχνουμε γιὰ κάτι Ἑγγλέζους ἀεροπόρους, ἀποκρίθηκε κεῖνος μέ σκληρὴ φωνή.

- Στό σπίτι μου;
- Γιατί ὄχι; Μήπως δέν εἶσαι Ἕλληνας;
- Καί βέβαια Ἕλληνας εἶμαι, ἀλλά τί σχέση ἔχει αὐτό;
- Μή μοῦ πεῖς τώρα πῶς δέ λυπᾶσαι τοὺς Ἑγγλέζους. .
- Λυπᾶμαι κάθε ἄνθρωπο, ἄσχετα ἀπό τήν ἐθνικότητά του. Ὅλους μιά μάνα τοὺς περιμένει. Καί δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά στίς μανάδες, εἴτε Ἑγγλέζες εἶναι αὐτές εἴτε Γερμανίδες.
- Ἐσύ, μωρέ, τοὺς εἶδες τοὺς Ἑγγλέζους; γύρισε ὁ Γερμανός καί ρώτησε ξαφνικά καί αὐστηρά τόν Ἀλέξη. Καί ταυτόχρονα ὕψωσε τό μαστίγιο.
- Ἐγώ, ποῦ νά τοὺς δῶ. . . Ἐπеса ἀπό νωρίς στό κρεβάτι κι οὔτε εἶδα οὔτε ἄκουσα κανένα θόρυβο τή νύχτα στό σπίτι μας, εἶπε τό παιδί μέ ἀσυνήθιστη τόλμη κι ἐτοιμότητα.
- Τέλος πάντων, εἶπε ὁ Γερμανός. Ἄν μᾶς εἶπατε ψέματα, θά τό μάθουμε. Καί τότε καλύτερα νά μήν εἶχατε γεννηθεῖ.
- Πῆρε τοὺς ἄντρες του κι ἔφυγαν. Τότε φάνηκε ἡ χλωμάδα στό πρόσωπο τοῦ πατέρα. Κάθισε στήν καρέκλα καί εἶπε:
- Αὐτό εἶναι ἡ ἀρχή, παιδιά μου. Ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς θά ἔχουμε συχνές ἐπισκέψεις. Οἱ Γερμανοί εἶναι πονηροί καί δέ θ' ἀπομακρυνθοῦν. Θά ξαναγυρίσουν. Μόνο πού ἐμεῖς εἴμαστε πió ἔξυπνοι καί δέ θά μᾶς ρίξουν στήν παγίδα. Οὔτε θά δειλιάσουμε ποτέ. Θά βοηθᾶμε τοὺς πατριῶτες, πού ἀγωνίζονται νά διώξουν τόν κατακτητή ἀπό τόν τόπο μας, μέ κάθε θυσία. Σύμφωνοι;
- Αὐτό νά λέγεται. Ἀλλά οἱ ἀεροπόροι μας εἶναι καλά, μπαμπά; ρώτησε. σιγά ὁ Ἀλέξης.
- Ὁ γιατρός ἔβαλε τό δάχτυλο στό στόμα:
- Μή μιλᾶς γιά τό νυχτερινό ὄνειρο, παιδί μου. Γιά ὄνειρο θά τό θυμᾶσαι πάντα, ὥσπου νά σημάνει Ἀνά-

σταση ή καμπάνα τής Λευτεριάς...

Ὁ Ἀλέξης κοίταξε τή Βιολέτα:

— Ἀκουσες πάλι, ἀδελφούλα; Μόνο ὄνειρο ἦταν. Ἄλλο, ἂν τό εἶδαμε ὅλοι στό σπίτι καί ἦταν ἀληθινό!

(Τ' ἀγαπημένα μου Διηγήματα

Δημ. Γιάκου-Ἀλκη Τροπαιάτη-Τ 50ς)

Διασκευή

Γιάννης Β. Ἰωαννίδης

41. ΑΟΡΑΤΗ ΠΟΜΠΗ

Εἶχα ξυπνήσει ἀχάραγα γιά δουλειά. Μά πρὶν ἀπό μένα εἶχε ξυπνήσει ὅλη ἡ Ἀθήνα. Ἕνα βουβό ἐγερτήριο, λές κι εἶχε σαλπίσει τό μεγάλο νέο. Κάτι σάν ἄρωμα πασχαλιάτικο διαλαλοῦσε πῶς ὁ χειμώνας εἶχε τελειώσει. Φθινόπωρο ἦταν ἡ ἀνοιξη;

Δέν εἶχα μάθει ἀκόμα τό μήνυμα. Δέν εἶχαν χτυπήσει καμπάνες. Κι ὅμως ὁ ἀέρας μύριζε Λευτεριά. Πέρασα τρεῖς-τέσσερις δρόμους, χωρίς νά νιώσω τί εἶχε γίνει. Μόνο πού δέν ἀπαντοῦσα πιά Γερμανούς. Αὐτό, θαρρῶ, ἦταν τό πρῶτο σημάδι. Οἱ δρόμοι δέν ἀντηχοῦσαν τό ἀμείλικτο τράνταγμα τής μπότας.

— Τί ἔγιναν οἱ Γερμανοί σήμερα;

Δέν τολμοῦσε ἀκόμη νά τό συλλάβει ὁ νοῦς. Ἄν

είχαν φύγει, θά 'χε χαλάσει ό τόπος. Μά πού καταχω-
νιάστηκαν καί δέ φαίνεται ούτε ίσκιος; Προχωρούσα
καί φοβόμουν νά ρωτήσω, μή μου πούν όχι. Κι είχε
τόσο βουλευτεί στήν ατμόσφαιρα τής χαράς ή καρδιά!

Ήξαφνα ή Άθήνα άρχισε νά μιλάει. Μιά σημαία
ξεδιπλώθηκε σ' ένα μπαλκόνι. Κι άλλη... κι άλλη...!
Καθώς μπαίνω στόν κεντρικό δρόμο, τό θαύμα ξετυλί-
γεται σ' όλη τήν έκτασή του. Θάλασσα από σημαίες,
έλληνικές καί συμμαχικές. Κύματα κόσμου πού πάνε
πρός τήν Όμόνοια. Δέ ρώτησα, πήρα τήν άπόκριση
άπό τό παράστημά τους, τό βήμα τους. Οί άνθρωποι
τούτοι — δέ θέλει ρώτημα — είναι λεύτεροι. Δέν περ-
πατούν τόσο ανάλαφρα, τόσο καμαρωτά οί σκλάβοι.
Μόλις ροδίζουν οί βουνοκορφές κι ό κόσμος τρέχει,
άπ' ώρες έτοιμος.

Δέν ήχησαν σειρήνες τούτη τή μέρα. Δέν αντιλά-
λησαν μέσ στό χάραμα οί καμπάνες. Όσο βουερός
ήρθε ό πόλεμος ένα άλλο πρωί του Όκτώβρη, πρίν
άπό τέσσερα χρόνια, τόσο άθόρυβη, άπαλόπνοη, φί-
λησε τήν Άθήνα ή Λευτεριά.

Λευτεριά! Λευτεριά! Δέ χρειάζεται νά σέ διαλαλή-
σουν κήρυκες, νά σέ σαλπίσουν τρουμπέτες, νά σέ
βροντοφωνήσουν κύμβαλα* καί σειρήνες. Σέ νιώθει άπό
τήν άνάσα της ή ψυχή, ή καρδιά άπ' τούς παλμούς της.

Λευτεριά! Λευτεριά! Χάνομαι μέσα στά πλήθη, πού
προχωρούν βουβά, γρήγορα, φτερωτά. Ποϋ πάνε; Ξε-
ρουν ποϋ πάνε, μά δέ μιλούν. Ή φωνή τους έχει πνι-
γει στή χαρά καί στήν έκσταση. Κάπου κάπου σταμα-
τούν καί φιλιούνται: «Χριστός Άνέστη!» Καί προχω-
ρούν πάλι. Πάνω άπό τά κεφάλια ό ουρανός μέ τό πιό
καθάριο έλληνικό χρῶμα χαμογελά στίς σημαίες. Ό
ήλιος προσθέτει τό χρυσάφι του στή γιορτή. Μά τά
βήματα δέ σταματούν. Πλημμυρίζει ή Όμόνοια, ή όδός

* κρουστά μουσικά όργανα άπό δυό μεταλλικούς δίσκους κ.λπ.

Πανεπιστημίου. Πάντα βουβά, βιαστικά, μέσα σ' έκσταση, τά πλήθη προχωρούν. Ἀξαφνα, σάν ἀπό πρόσταγμα, σταματοῦν ὅλοι. Τά κεφάλια γυρίζουν πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση. Ἐνα χέρι ὑψώνεται:

— Δέστε!

Ἀργά, μυσταγωγικά, ἐπίσημα, δύο ἑλληνικά χέρια — νά 'ναι τῆς ἴδιας τῆς Ἀθηνᾶς; — κατεβάζουν ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη τὸ σύμβολο τῆς σκλαβιάς. Ἡ χιτλερική «Σβάστικά», καθαιρεῖται! Στῶμεν καλῶς! Τά μάτια δέν μποροῦν νά κοιτάζουν. Κλαῖνε. Μιά πελώρια γαλανόλευκη, μόνη πιά, κυματίζει νικήτρια στὸν πανάρχαιο βράχο.

Καί τώρα ἡ βουβή συγκίνηση, ἡ ἐκστατική σιωπὴ γίνεται σάλαγος, παραλήρημα, ἀλαλαγμός! Ποῦ ἦταν πνιγμένη ὅλη αὐτὴ ἡ βουή πού ξέσπασε μονομιᾶς; Θά ἔλεγε πὼς ἐκεῖνα τά στόματα, πού 'χαν χρόνια σωπάσει, ξέχυναν τώρα ὅλη τὴ δύναμη τῆς κραυγῆς τους. Φώναζαν, τραγουδοῦσαν, ἀλάλαζαν! Κι ὅλο ἔτρεχαν τά πόδια καὶ βράχνιαζαν οἱ φωνές κι ἔσμιγαν τά χέρια σέ ξέφρενα χειροκροτήματα καὶ ξεσκίζονταν σέ ζητωκραυγές τά λαρύγγια. Ναί. Ἡ Ἀθήνα βρισκόταν σέ παραλήρημα. Γιόρταζε, χόρευε, πανηγύριζε..!

Λευτεριά! Λευτεριά!

Δίψα, κούραση, πείνα, ἄδεια νοήματα. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν γίνει ὅλοι ψυχές ἄυλες, πού δέν ἔχουν τέτοιες ἀνάγκες. Γυρίζουμε ὅλη τὴ μέρα. Τά σπίτια ἄδειασαν, ἔχασαν τά παιδιά τους οἱ μάνες, οἱ δικοὶ τοὺς δικούς. Ὅπου παράσυρε τὸν καθένα τὸ ρεῦμα τῆς τρέλας. Γύριζες σπίτι καὶ δέν ξαφνιαζόσουν πού ἔλειπαν ὅλοι, πού ἦταν ὀρθάνοιχτες οἱ πόρτες, χωρὶς νοικοκύρηδες, πού δέν εἶχε στηθεὶ τσουκάλι στό τζάκι. Ἦταν φυσικά ὅλα αὐτά. Καὶ χυνόσουν πάλι στοὺς δρόμους, πού εἶχαν γίνει κείνη τὴ μέρα τὸ σπίτι σας, ἀφοῦ ἦταν τὸ σπίτι τῆς Λευτεριάς. Καὶ τραγουδοῦσες τὸν Ἐθνικὸ Ὑμνο,

ἄλλα τραγούδια τῆς Λευτεριάς καί χαιρόσουν τήν Ἀθήνα, πού ἔχε μεθύσει ἀπ' τήν ἀμόλυντη ὁμορφιά της.

Εἶχα γίνει ἓνα μέ τά πλήθη, ἀλάλαζα μαζί τους καί δέν μπορούσα νά καταλάβω πῶς ἐγινε τό μεγάλο θαῦμα, πῶς γέμισε ξαφνικά ἡ ἑλληνική γῆ μέ μύρα καί πῶς μπορέσαμε καί ζήσαμε τόσα χρόνια χωρίς αὐτά. Ἡ ἀπάντησή μου δόθηκε σ' ἓνα ἀναπάντεχο ὄραμα:

Πάνω ἀπό τίς ἀτέλειωτες αὐτές λεγεῶνες τῶν ἐλευθερωμένων ἀνθρώπων, πού πανηγύριζαν ξέφρενα, ὅραματίστηκα μιάν ἄλλη ἀνέρεη πομπή, πού γιόρταζε στόν αἰθέρα πῶς ξέφρενα ἀπό μάς, πού πατοῦσαν τά πόδια μας πάνω στή γῆ. ὦ, δέ θά ξεχάσω ποτέ τήν ἀόρατη ἐκείνη πομπή! Πάνω ἀπ' τά κεφάλια μας φτερούγιζαν τραγουδώντας οἱ νεκροί μας: τά θύματα τῆς σκλαβιάς καί τῆς πείνας, οἱ μάρτυρες, οἱ ἥρωες! Πῶς γιόρταζαν τ' ἄσαρκα αὐτά παιδιά τῆς Ἑλλάδας! Γιόρταζαν κι ἐξηγοῦσαν τό θαῦμα:

— Σέ ποτίσαμε μέ τό αἷμα μας, Λευτεριά! Σέ θρέψαμε μέ τῆς νιότης μας τόν Ἀπρίλη, σέ στήσαμε πάνω στά σπασμένα μας πόδια, στ' ἀποκεφαλισμένα κορμιά μας. Σάν μωρό παιδί σέ νανουρίζαμε νά κοιμηθεῖς καί σέ βλέπαμε νά ξυπνᾷς, τέσσερα χρόνια, φυλακισμένοι, τύραννισμένοι. Ὁπλίσαμε τό διάφανο ἀπό τήν πείνα χέρι μέ τήν ἀραβίδα τοῦ κατακτητῆ καί τό σκουριασμένο παλιοντούφεκο, πού ξεθάψαμε ἀπό τό ἀδούλωτο χῶμα μας. Ξεχύσαμε σέ τυρταϊκό τραγούδι τῆς ψυχῆς μας τή φλόγα. Ὑστερα τραγουδώντας σοῦ χαρίσαμε καί τή στερνή μας ἀνάσα. Εἶσαι δική μας, ἔργο μας, Λευτεριά! Εἶσαι τό δῶρο πού κάνουμε σήμερα στήν Ἑλλάδα. Κι ἀκόμα εἶσαι ἡ δικαίωση τῆς θυσίας μας, ἡ ἀνταμοιβή μας, τό ἀδύνατο φωτοστέφανό μας! Δέν πεθάναμε λοιπόν ἄδικα, ἀφοῦ ζοῦμε σέ σένα, ὅπως ζοῦν οἱ γονεῖς στά παιδιά τους. Γιατί ἐμεῖς σέ γεννήσαμε, Λευτεριά, καί σέ προσφέρουμε δῶρο στούς ἄλλους.

Ἔτσι μιλοῦσαν κι ἐξηγοῦσαν τό θαῦμα τῆς παρουσίας
τους οἱ νεκροί τοῦ ἀγώνα. Κι ἦταν ὅλοι ἐκεῖ, ζωντανοί,
ὄχι μόνο στῆς Ἱστορίας τῇ μνήμῃ, παρά βαθύτερα,
μέσα σ' ἐμᾶς πού τοὺς εἶχαμε ἰδεῖ νά πεθαίνουν.

(Τό λάλημα τῆς καμπάνας)
Διασκευή

Σοφία Μαυροειδῇ - Παπαδάκη

42. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σέ γνωρίζω ἀπό τήν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τήν τρομερή,
σέ γνωρίζω ἀπό τήν ὄψη,
πού μέ βία μετράει τή γῆ.

Ἀπ' τά κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τά ἱερά,
καί σάν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἑκαρτεροῦσες
«Ἐλα πάλι» νά σοῦ πεῖ.

Ἀργεie νά ᾀθι ἐκείνη ἡ μέρα,
καί ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατί τά ᾀσκιαζε ἡ φοβέρα,
καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σου ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καί διηγώντας τα νά κλαῖς.

Διονύσιος Σολωμός

Ἀσκήσεις:

- Στήν πρώτη στροφή γίνεται λόγος γιά τήν Ἐλευθερία. Πῶς παρουσιάζεται;
- Τί σημαίνει τό «Ἀπ' τά κόκαλα βγαλμένη κτλ.»;
- Τί συμπέρασμα βγάξετε ἀπό τίς 5 πρώτες στροφές; Καί πόσες στροφές ἔχει ὁλόκληρο τό ποίημα;

Γ.
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

43. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Θέλω νά χτίσω ἓνα σπιτάκι
στή μοναξιά καί στή σιωπή.
Ξέρω μιά πράσινη ραχούλα...
Δέ θά τό χτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω στή χώρα τή μεγάλη
τόν πλούσιο δρόμο, τόν πλατύ,
μέ τά παλάτια καί τούς κήπους...
Δέ θά τό χτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω τό πρόσχαρο ἀκρογιάλι,
ὅλο τό κύμα τό φιλεῖ,
κρινόσπαρτ' εἶν' ἡ ἀμμουδιά του...
Δέ θά τό χτίσω ἐκεῖ.

Ἀτέλειωτη τραβάει μιά στράτα,
σκίζει μιά χέρσα ἀπλοχωριά,
σκληρά τή δέρνει τ' ἀγριοκαίρι
κι ὁ λίβας τή χτυπᾷ.

Μιά στράτα χιλιοπατημένη,
τόν καβαλάρη νηστικό,
τόν πεζοπόρο διψασμένο
θάφτει στόν κουρνιαχτό.

Ἐκεῖ τό σπίτι μου θά χτίσω
μέ μιά βρυσούλα στήν αὐλή·
πάντα ἡ γωνιά του θά καπνίζει
κι ἡ θύρα του ἀνοιχτή.

(Σκληροί καί δειλοί στίχοι) Κ. Παλαμάς

Ἀσκήσεις:

- Ὁ ποιητής, ἐνῶ προτιμᾷ τὴ μοναξιὰ καὶ τὴ σιωπὴν, τελικὰ ἀποφασίζει νὰ χτίσει τὸ σπίτι του σὲ στράτα χιλιοπατημένη. Γιατί;
- Νὰ περιγράψετε ἀναλυτικότερα τίς εἰκόνες στὶς διάφορες στροφές.
- Νὰ ξεχωρίσετε τὰ σχήματα λόγου, ὅπου ὑπάρχουν.
- Ποιές οἱ γενικότερες ἐντυπώσεις σας;

44. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ

Σέ μιάν ἀπό τίς ὥραϊες ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνα μέ τό χακί θά ἤθελα νὰ ἐπιστήσω σήμερα τὴν προσοχή σας: Στὴν ἀφοσίωσή του στό σπίτι. Ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἔχει λησμονήσει. Ξέχασε τὴν ἐπαγγελματική του ἐπίδοση, τίς ἀνέσεις, τίς συνήθειες, τὴν καλοπέραση, τὸ συμφέρον, τίς χάρες πού τοῦ ἔδινε ἡ ζωὴ. Δέν τὸν εἶδα νὰ τίς ἀναζητεῖ, δέν τὸν ἄκουσα νὰ τίς λαχταρᾷ.

Ὅταν κάποτε νοσταλγεῖ, ἡ νοσταλγία του δέν εἶναι βασιανιστική. Εἶναι μιὰ γλυκιά ἀναπόληση τοῦ ἄλλου κόσμου. Ἐνα μόνο δέν ξεχνᾷ: Τὸ σ π ί τ ι. Αὐτό εἶναι

διαρκῶς μπροστά στά μάτια του. Αυτό ζωντανεύει στίς πύο κρίσιμες στιγμές του, σ' αυτό στρέφονται οί λογι-σμοί του, γι' αυτό θά ρωτήσσει, ὅταν συναντήσσει τό νεόφερτο:

— Εἶδες κανέναν ἀπό τό σπίτι;

Λέει σ π ί τ ι, καί μέσα στήν ἀπλή αὐτή λέξη περι-κλείει τά ὅσια καί τά ἱερά του, τή μητέρα, τόν πατέρα, τή γυναίκα, τά παιδιά, τήν ἀδελφή, αὐτά ἀκόμα τά ἄ-ψυχα, πού σχηματίζουν τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐστίας του.

Ἀμφιβάλλω, ἂν σέ ἄλλη γλῶσσα ἡ λέξη σ π ί τ ι παίρνει τόσο εὐρεία ἔννοια. Κάθε φορά πού ἡ τύχη τά φέρνει νά συναντηθῶ μέ γνώριμο τραυματία, τό πρῶτο καί τό μόνο πού μέ παρακαλεῖ εἶναι:

— Γιά τό Θεό, νά μή μάθουν τίποτα στό σπίτι.

Ἐτυχε νά συνοδεύσω μέσα σέ ὑγειονομικό αὐτοκί-νητο ἓνα παλικάρι, πού τοῦ εἶχε κόψει ὁ ὄλμος τό χέρι. Δέν τό πείραζε ἡ ἀναπηρία. Ἐκατό χέρια νά εἶχε θά τά χάριζε γιά τήν εὐδῶση τοῦ μεγάλου ἀγῶνα μας. Μιά στιγμή μόνο δάκρυσσε, τή στιγμή πού ψιθύρισε:

— Πῶς θά μέ δοῦν στό σπίτι! . .

Τά δεινά τοῦ πολέμου, τήν προσφορά τοῦ αἵματος κι αὐτήν ἀκόμα τή θυσία τῆς ζωῆς τῆ θεωροῦν σάν κάτι πέρα ἀπό τόν ἑαυτό τους. Ὅ,τι τούς βαραίνει εἶναι ἡ θλίψη, πού θά προκαλέσει στό σπίτι τό προσωπικό δυστύχημά τους.

Κάποιος μέ παρακαλοῦσε νά συνηγορήσω νά δοθεῖ γοργότερος ρυθμός στή διανομή τοῦ ταχυδρομείου:

— Ἐμεῖς, κι ἂν δέν παίρνουμε γράμμα, δέν πειράζει. Νά παίρνουν ὅμως τουλάχιστο τά σπύτια μας. Ὅ' ἀνη-συχοῦν, ὅταν δέν ἔχουν νέα μας. . .

Καί μία φράση πού δέ θά ξεχάσω ποτέ μου: Ἐνας νεαρός ὑπολοχαγός μέ τραῦμα στήν κοιλιακή χώρα. Τό τραῦμα ἦταν πολύ βαρύ. Ἀμφίβολη ἡ διάσωσή του. Τόν πλησίασα τή στιγμή πού τόν τοποθετοῦσαν στό

φορεῖο, γιά νά τόν μεταφέρουν στό αὐτοκίνητο. Τά μάτια του ἦταν ἀκόμα κόκκινα ἀπό τή φωτιά τῆς μάχης. Τόν ρώτησα:

— Θέλετε τίποτα;

Μιλοῦσε μέ δυσκολία.

— Νά πεῖτε στό σπίτι ὅτι ἔκαμα τό καθήκον μου.

Τό σπίτι τοῦ Ρωμοῦ. Τά ἅγια τῶν ἁγίων. Πολλοί ναοί κατάρρευσαν, πολλούς βωμούς παράσυραν οἱ ἄνεμοι τῶν νέων καιρῶν. Πολλές ἐστίες ἔσβησαν. Τό σ π ί τ ι, τό ἑ λ λ η ν ι κ ὸ σ π ί τ ι, μένει. Ἐπρεπε νά ῥθει ὁ πόλεμος, γιά νά τό καταλάβουμε κι αὐτό.

(ἙΑπερη Νίκη)

Παῦλος Παλαιολόγου

45. ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΕΛΑΦΟΣ

Μετά τόν ὠκεανό ἡ Μεσόγειος. Καί μετά τή Μεσόγειο τά ἑλληνικά ἀκρογιάλια. Τά μάτια τῶν νοσταλγῶν καρφώνονται στά ποθητά βουνά, στίς κυματιστές λοφοσειρές, στά σπίτια, πού καπνίζουν καί περιμένουν ἑορταστικά τήν ἐπάνοδο τῶν ξενιτεμένων.

Ἡ μανούλα ἀνοίγει ἐπιτέλους τά κουρασμένα μάτια της. Ἡ ἀδελφοῦλα ντύνεται καί στολίζεται τά γιορτινά της. Ὁ πατέρας ἀστράφτει ἀπό τή χαρά καί ξεκινáει γιά τά λιμάνια καί τούς σταθμούς, νά δώσει τό χέρι του στό ξενιτεμένο παιδί πού γυρίζει ἀπό τήν Ἀμερική.

Χαρές καί πανηγύρια! Ἀνοιξη! Πρασινίζουν οἱ κάμποι. Φουντώνουν κι ἀνθίζουν τά δέντρα, τά ἴδια δέ-

ντραπού ἔδωσαν τόν ἴσκιο τους κάποτε στά μικρά παιδιά. Οἱ γαλάζιες θάλασσες γαληνεύουν. Σημαῖες γαλάνολευκες κυματίζουν παντοῦ γιά τόν ἐρχομό τῶν παλικαριῶν. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ θά τοὺς χαιρετίσει σέ λίγο. Τά τραγούδια, τά κλέφτικα καί τά ρουμελιώτικα, θ' ἀντηχήσουν παντοῦ. Τά βιολιά καί τά λαγούτα θά παίξουν.

Γλυκύτατη ἀνατριχίλα μᾶς συναρπάζει ὅλους στό ἀντίκρισμα τοῦ βαποριοῦ, πού αὐλακώνει μέ ὀρμή τή θάλασσα, πού λές καί τρέχει μέ τόν πόθο μας, καί φτάνει καί κοντοζυγώνει. Τό διάστημα δέ μᾶς χωρίζει πλέον. Οἱ ξενιτεμένοι, νά τους, σάν τά περιστέρια ὀλόλευκοι, ἀραδιασμένοι στό κατάστρωμα μέ ὑγρά τά μάτια, μέ πιασμένη τήν καρδιά, γιατί τό ὄνειρο ἐγινε ἀληθινό.

Νά καί ὁ ἥλιος, πού μονάχα στήν Ἑλλάδα λάμπει τόσο θερμά κι ὥραϊα, ὅπως λέει ὁ ποιητής. Νά ὁ οὐρανός, ὁ γαλάζιος καί ὀλοξάστερος. Νά ἡ βαρκούλα μέ τά λευκά πανιά. Νά τά μαντίλια, πού στέλνουν μέ τόν ἀνεμισμό τους τόν πρῶτο γλυκύτατο χαιρετισμό.

Φτωχή πατρίδα, μαραμμένη καρδιά, λυπημένοι ἄνθρωποι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πόσο ἔχετε ἀλλάξει σ' αὐτό τό πολύχρονο διάστημα τοῦ χωρισμοῦ! Δέν εἶναι πιά ἡ μικρή Ἑλλάδα, πού ἀφήσατε κάποιον καιρό. Μέ ὅλες τίς πίκρες καί τίς καταστροφές, τό ἀντρειωμένο κορμί της στέκεται ἀγέρωχο καί σᾶς γλυκοχαιρετίζει, σᾶς δείχνει τό χαμογέλιό της, σᾶς ἀνοίγει τήν ὀλόθερμη ἀγκαλιά της.

Τί ὥρες, Θεέ μου, καί τί στιγμές ἀλησμόνητες! Ὅταν ἡ ἄγκυρα πόντιζε στά ἡρεμα νερά τοῦ Φαλήρου, ἓνα βροντερό «Ζήτω ἡ Πατρίδα!» ἀκούστηκε, βγαλμένο μέσα ἀπό τήν ψυχή ὅλων μας. Κι ἀμέσως, χωρίς ἀργοπορία, μ' ἓναν παλμό, τά παιδιά τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Ἑλλάδας ξεπετάχτηκαν στό πατρικό ἔδαφος καί,

σάν τόν Ὀδυσσεά, ἔσκυψαν καί τό φίλησαν, τό ράντισαν μέ τά δάκρυά τους.

Εὐλογημένος, ἅς εἶναι ὁ ἐρχομός τους! Πρόσωπα γελαστά, λευκά καί ροδοκόκκινα, ἄσπρο πανταλόνι, μαῦρο σακάκι καί στό κεφάλι τό ἀρματολικό φέσι καί ἡ γαλανόλευκη φούντα. Εἶναι οἱ Ἕλληνες, πού γυρίζουν ἀπό τήν Ἀμερική διψασμένοι καί γεμάτοι στοργή γιά τήν Πατρίδα. Σεμνοί καί πρόσχαροι ἐρχονται νά προσκυνήσουν τό πατρικό ἔδαφος, νά ξαναζητήσουν κοντά στή μάνα, νά ξανακούσουν τόν πρωινό χαιρετισμό τῶν πουλιῶν καί νά σβήσουν τή δίψα τους στή βρύση τοῦ χωριοῦ, στά γάργαρα κι ὁλόδροσα νερά.

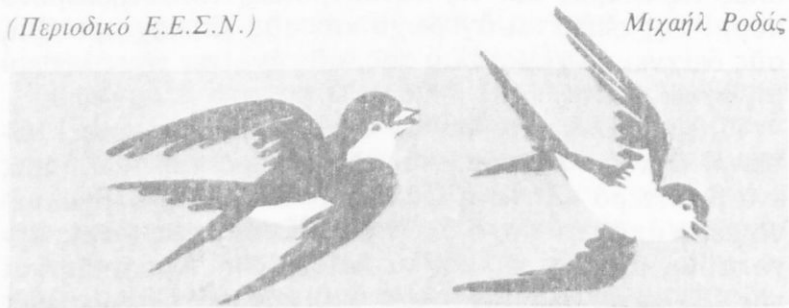
Ἡ Ἀθήνα ἀνοιξε τήν ἀγκαλιά της στούς νοσταλγούς κι ὁ δρόμος ἐγίνε πανηγύρι. Ἡ σημαία κυματίζει παντοῦ. Ἡ ἐλληνική ἐπάνοδος πῆρε τό χαρακτήρα τῆς ἱεροτελεστίας καί τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ. Ἀλησμόνητες ἡμέρες!

Σέ λίγο τό караβάνι τῶν νοσταλγῶν χάθηκε ἀπό τήν πρωτεύουσα. Σκορπίστηκε σέ λιμάνια καί σέ σταθμούς, βρέθηκε στίς ἐπαρχιακές πολιτείες καί στά χωριά, ἀνάμεσα στούς πολυαγαπημένους, στούς φίλους καί τούς συγγενεῖς.

Ἄς εἶναι εὐλογημένη ἡ ὥρα τῆς ἐπανόδου καί τοῦ σφιχταγκαλιασμοῦ κάτω ἀπό τήν πατρική στέγη!

(Περιοδικό Ε.Ε.Σ.Ν.)

Μιχαήλ Ροδάς

46. ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἄνοιξης τ' ἀγέρι,
στήν Πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
σάν νύφ' ἡ γῆ, πό' χει ἄμετρα ἄνθη προίκα,
λάμπει, ἐνῶ σβηέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.

Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μέ ταίρι,
Ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·
τή φύση στήν καλή της ὥρα βρῆκα,
λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσχοβολιά καί κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάδημα ξυπνάει
πόθο στά φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,

νά σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἅγιο χῶμα,
νά ξαναῖδῶ καί τό δικό σου Μάη,
ὁμορφὴ μου, καλή, γλυκιά πατρίδα.

(Ἄπαντα)

Λορέντζος Μαβίλης

Ἀσκήσεις:

- Τό ποίημα αὐτό εἶναι ἓνα σονέτο. Ποιά εἶναι τὰ κύρια χαρακτηριστικά του;
- Ξεχωρίστε τό εἶδος τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καθώς καί τίς κυριότερες εἰκόνες του.
- Ὑπάρχουν ἄλλα σονέτα στό βιβλίο καί ποιά;

47. Ο ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ

Ἡ ἀναχώρηση

Χαῖρε, Ἔφηβε! Ἡ πόλη τῆς Κορίνθου σέ προβοδίζει. Φέρε τῆς τήν τιμή νά σέ δεχτεῖ νικητή... Τά πόδια σου ἄς τρέξουν πιό γρήγορα κι ἀπό τά πόδια τοῦ ἐλαφιοῦ. Ἡ καρδιά σου ἄς ἀνθέξει πιό πολύ κι ἀπό τό σκληρό μάρμαρο... Χαῖρε, Ἔφηβε. Φέρε τή νίκη!

Σάν τελείωσε τοῦτα τά λόγια μέσα ἀπό τά τρεμάμενά του χεῖλη, ὁ γερο-Λύσιππος, ὁ γυμναστής— πού δουλειά του ἦταν νά πλάθει γερά κορμιά καί νά σμιλεῦει τή δύναμη —, ἀγκάλιασε μέ συγκίνηση τό μαθητή του. — Δάσκαλε, τά λόγια σου ἄς ἀκουστοῦν μέ εὐμένεια ἀπό τούς θεούς, ἀπάντησε ὁ Ἔφηβος μέ φωνή σταθερή. Μή σέ νοιάζει. Τά πόδια μου θά εἶναι πιό γρήγορα κι ἀπό τοῦ ἐλαφιοῦ καί ἡ καρδιά μου γερή σάν τό μάρμαρο. Μά, πρίν κινήσω, ἄς εὐχηθοῦμε ἀκόμα μιά φορά νά γίνει καλά ἡ μητέρα μου Ἐναρέτη. Τήν πήρανε τά γερατειά καί ἡ φτώχεια τή ρήμαξε. Τά πόδια τῆς λύγισαν καί σέρνεται ἀρρωστημένη ἀπό καιρό.

— Φέρε τῆς τή νίκη, Ἔφηβε, καί μαζί θά τῆς φέρεις καί τήν ὑγεία, ψιθύρισε συγκινημένος ὁ γερο-Λύσιππος καί βύθισε τό ἥρεμο βλέμμα του στά γεμάτα ἀπόφραση γαλανά μάτια τοῦ Ἔφηβου.

Ὁ γερο-σοφός ἤξερε πώς ἡ Ἐναρέτη δέ θά ζοῦσε πολλές μέρες ἀκόμα. Ὅταν φτάσουν γιά καλά τά κακόβουλα γερατειά, δέν ξαναφεύγουν, παρά συντροφιά μέ τό θάνατο. ἤξερε ἀκόμα πόσο πολὺτιμη ἦταν ἡ ζωὴ τῆς Ἐναρέτης γιά τόν Ἔφηβο. Ἐκείνη εἶχε σταθεῖ ἀληθινὴ συντρόφισσα στή ζωὴ του. Αὐτὴ στάλαξε τό βοτάνι τῆς ἀνδρείας καί τῆς τόλμης στήν καρδιά του. Αὐτὴ τοῦ ἔμαθε νά εἶναι εὐγενικός καί νά σέβεται τούς γεροντότερους. Ἦταν πραγματικά μιά ἐξαιρετικὴ γυ-

ναίκα ή Έναρέτη.

Καί τώρα, καθώς ό γιός της έφευγε για τούς άγώνες καί ζητούσε τήν εύχή της, ή Έναρέτη σήκωσε μέ προσπάθεια τ' άρρωστα χέρια της, άγγιξε τά σγουρά του μαλλιά καί τοῦ εἶπε μονάχα:

— Πήγαινε, άκριβέ μου Έφηβε, καί κοίταξε ν' άγωνιστεῖς εύγενικά καί τίμια.

Ἡ ἐπιστροφή

Ποίός ήταν αὐτός, πού έτρεχε τόσο γοργά μέσα στά δάση; Ποίός ήταν αὐτός, πού σκαρφάλωσε ἴδιο άγρίμι τά βουνά καί πήδησε τόσα ποτάμια καί ρεματιές;

Ήταν ένας νέος, πού περνοῦσε σάν άστραπή, λές καί πετοῦσε έλαφρά σάν πεταλούδα. Κρατοῦσε ένα στεφάνι στό χέρι του. Ένα δάφνινο στεφάνι κι έτρεχε κατά τήν Κόρινθο.

Ένας μανδύας μονάχα σκέπαζε τό γερό του κορμί. Ἡ ματιά τοῦ δρομέα ήταν καρφωμένη σ' ένα μονάχα σημεῖο, όταν άνέβαινε στά ψηλώματα: Στήν Κόρινθο!

Πέντε μέρες πᾶνε πού έλειψε από τήν Κόρινθο ό Έφηβος. Τέσσερις μέρες καρτεροῦσε τό άγώνισμα τοῦ δρόμου. Μιά μέρα καί μία νύχτα τώρα τρέχει για νά φτάσει στήν Κόρινθο. Για νά φέρει τή μεγάλη του νίκη στήν άρρωστη μητέρα του Έναρέτη. Τίποτα δέν μπόρεσε νά τόν κρατήσει. Μόλις στεφανώθηκε ολυμπιονίκης, άρχισε τό νέο του άγώνισμα, τόν καινούργιο του δρόμο. Μά τώρα όχι μέ τέχνη. Έτρεχε για νά προφτάσει νά φέρει στή μητέρα του μαζί μέ τή νίκη καί τήν υγεία. Κατά τό σούρουπο, έφτασε στά τείχη τής πολιτείας. Δέν κάθισε νά ξεκουραστεῖ, νά σκεφτεῖ καί νά χαρεῖ τό θρίαμβό του. Οί δρόμοι τόν δέχτηκαν χωρίς νά ξέρουν πώς τούς διαβαίνει νικητής. Οί Κορίνθιοι τόν έβλεπαν παραξενεμένοι. Έτσι ό Έφηβος έφτασε στό

γονικό του. Ἐκεῖ μονάχα σταμάτησε κι εὐχαρίστησε ψιθυριστά τούς θεούς. Ἐπειτα ἀνέβηκε μέ γοργά βήματα τὰ σκαλοπάτια. Γλυκιά σιωπή βασίλευε μέσα στό σπίτι. Κνίσσα ἀπό θυσία ἔφτασε ὡς τήν ὄσφρησή του. Ἦταν ὁ γερο-Λύσιππος, πού ἔκανε τή βραδινή του προσευχή. Δάκρυα κύλησαν στά μάτια του σάν εἶδε τόν Ἐφηβο. Τό στεφάνι, πού ὁ μαθητής του κρατοῦσε στά χέρια, καί τό γυμνό του κορμί, τοῦ ἔδωσαν νά καταλάβει ἀμέσως τί ἔφερνε. Τόν ἀγκάλιασε μέ συγκίνηση:

— Καλῶς ἔφτασες, ὀλυμπιονίκη Ἐφηβε, εἶπε κι ἓνας συγκρατημένος λυγμός σκόρπισε στά λόγια του μίαν ἄφατη λύπη. Ἐκλαιγε τάχα ἀπό χαρά;

Ὁ Ἐφηβος ποτέ δέν τόν εἶχε δεῖ νά κλαίει. Καί πρὶν προφτάσει νά ξεστομίσει λέξη, ἐκεῖνος τοῦ εἶπε σιγανά:

— Θάρρος, ἀκριβέ μου φίλε. Ἐχε γερή καρδιά, βλαστάρι τῆς μακαρισμένης Ἐναρέτης!

Μόλις ἄκουσε αὐτά τά λόγια, ἡ καρδιά τοῦ Ἐφηβου σφίχτηκε κι ἓνα περαστικό σκοτάδι κάλυψε τά μάτια του. Ξεμπλέχτηκε ἀπό τά χέρια τοῦ δασκάλου του κι ὄρμησε στά διαμερίσματα τῆς μητέρας του. Στό μισοσκοτάδο τοῦ σούρουπου νόμισε πῶς τήν εἶδε νά κοιμᾶται γαλήνια. Πλησίασε σιγά. Μά ὄχι, ἡ Ἐναρέτη δέν κοιμόταν. Μιά κέρινη χλωμάδα ἦταν ξεχυμένη στό γερασμένο της πρόσωπο καί τ' ἄχρωμά της χεῖλη ἦταν κλειστά. Τ' ἄσπρα της μαλλιά τά εἶχαν πλέξει, ὅπως στά κεφάλια τῶν νεκρῶν.

Δέν ἔμενε ἀμφιβολία. Ἡ Ἐναρέτη κοιμόταν τόν αἰώνιο ὕπνο της. Τά γερατειά τήν εἶχαν πάρει στόν Ἄδη! Τήν ὥρα πού ὁ Ἐφηβος διάβαινε σάν ἄστραπή μέσα ἀπό τά δάση, τήν ὥρα πού τά πουλιά βουβά ἀφουγκράζονταν τό γοργό ποδοπάτημά του καί τά δέντρα ἔγερναν γιά νά καμαρώσουν τό νικητήριο πέρασμά του, ἡ

πνοή τῆς ζωῆς ξεψυχοῦσε στά γερασμένα χεῖλη τῆς. Δέν πρόφτασε νά τόν δεῖ καί νά τόν καμαρώσει νικητή.

Τά γαλανά μάτια τοῦ Ἑφηβου γέμισαν δάκρυα. Γονάτισε δίπλα στή νεκρή καί κοιτάζε ἀπελπισμένα τή γαλήνη πού πλανιόταν στό πρόσωπό τῆς. Μιά σκιά περηφάνιας, θαρρεῖς, σφράγιζε τά κλεισμένα τῆς βλέφαρα.

— Μητέρα, ψιθύρισε μέσα στούς λυγμούς του ὁ Ἑφηβος. Συγχώρεσέ με, πού δέν μπόρεσα νά τρέξω πιό γρήγορα. Σοῦ ἔφερα τή μεγάλη νίκη. Μά ὁ θάνατος τρέχει πιό γοργά ἀπό τούς θνητούς καί οὔτε οἱ ὀλυμπιονίκες μποροῦν νά παραβγοῦν μαζί του. Σέ πῆρε πρίν προφτάσεις νά χαρεῖς τή δική μου χαρά. Μά πάρε την, καλή μου μητέρα, ἄς εἶσαι καί στόν Ἄδη, αὐτή τή νίκη. Εἶναι δικιά σου...

Καί μέ τά τρυφερά τοῦτα λόγια καί μέ τό στεφάνι πού κρατοῦσε, ὁ Ἑφηβος στεφάνωσε τά μαλλιά τῆς νεκρῆς.

(Περιοδ. Παιδικός κόσμος)

Γιάννης Ἀηδονόπουλος

48. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

Δέν κλαίω πού μᾶς ἔφυγες, μητέρα,
καί πού, σάν θά γυρίσω, πιά δέ θά 'σαι
νά μ' εὐχηθεῖς: γραφτό εἶναι μίαν ἡμέρα
ὅλοι νά πᾶμε κεῖ πού ἐσύ κοιμᾶσαι.

Μά κλαίω πού δέ βρέθηκα σιμά σου,
προτοῦ νά παραδώσεις τήν ψυχή σου,
γιά νά ἰδεῖς καί νά γλύκαινε ἡ καρδιά σου
ἀπάνω σου σκυμμένο τό παιδί σου.

Κι ἀκόμα γιατί ὅλη τήν ἀγάπη
πού ἔνιωθα στά σπλάχνα μου γιά σένα,
ἀργώντας νά γυρίσω ἀπό τά ξένα,

δέν πρόφτασα, μητέρα, νά στή δειξῶ.
Κι ἔτσι σάν τύψη ἡ σκέψη μέ βαραίνει
πώς ἄφησες τόν κόσμο πικραμένη.

Κώστας Οὐράνης

Ἔργασίες:

- Ἡ μητέρα ἔχει ὑμνηθεῖ πολύ κι ἀπό τή δημοτική κι ἀπό τήν ἔντεχνη ποίηση.
- Μπορεῖτε νά βρεῖτε σχετικά ποιήματα;
- Ξέρετε τό ποίημα «ὁ πόνος τῆς μάνας» τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου;

49. ΟΙ ΔΥΟ ΔΡΟΜΟΙ

“Ένα αγοράκι κρατεί από τό χέρι κι οδηγεί τό γέρο του παππούλη. Δέν προσέχει γύρω του σέ τίποτε. “Ολος ό νοῦς του στόν παππούλη. Έχει τό ὕφος σοβαρό κι άστεῖο μαζί. Τά φρύδια του σμιγμένα. Τό πρόσωπό του ζαρωμένο σέ θυμό. Κάτι πού ἔχει άπάνω του τό κάνει πió μεγάλο άπ’ ὅ,τι φαίνεται. Άντρίκεια θέληση φέγγει στά μάτια του.

Σκυφτός ό γέρος καί κοντόματος, τρεμουλιαστός, άφήνει νά σέρνεται άπό τό παιδάκι. Δέ λέει τίποτε. Εἶναι ἥμερος, ὑπομονетικός κι έμπιστεμένος στό μικρό του έγγονό. Υπάκουος στά θελήματά του. Ἡ γνώμη εκείνου εἶναι καί δική του.

Τόν βιάζει τό παιδάκι; Ίσως τόν παιδεύει, τόν κάνει νά πονάει μέ τά λόγια, μέ τά τολμηρά του κινήματα.

Μά τί νά κάμει; Ὁ γέρος δέ μιλάει. Τά μάτια του εἶναι ασάλευτα, θολά. Ἡ ὄψη του ακίνητη, σάν ὄνει- ρισμένη. Μιά έκφραση εὐτυχισμένη δείχνει κάποτε. Εἶναι ἡ άγάπη στό παιδί πού ξεχειλίζει μέσα του.

—Άπό δῶ, παππού, λέει τό παιδάκι. Άπό δῶ, σοῦ εἶπα! Πρόσεξε τώρα, εἶναι αὐλάκι... Μέσα πάτησες;... Δέ βλέπεις;... Μά σοῦ εἶπα πώς εἶναι αὐλάκι... Δέν τό πρόσεξες;... Δέν προσέχεις; Μ’ ἔκανες καί μένα καί βράχηκα.

—Έλα τώρα, παππού. Περπάτησε πió γρήγορα. Άνοι- ξε λίγο τά πόδια σου. Πώς περπατᾷς, παππού! Σάν τό μερμήγκι. Μέ κάνεις καί μένα νά περπατῶ σιγά. Μέ κού- ρασες! Δέ σέ ξαναπαίρνω. Νυχτώσαμε στό δρόμο κιόλα. Πότε θά πᾶμε σπίτι; Πότε θά φάω; Πότε θά παίξω; — Τρέξε, παππού, λιγάκι! Άκουσέ με μία φορά κι ἐσύ, ὅπως σ’ άκούω γώ. Νά τώρα, ἄν ἤμουν μονάχος μου, τρεῖς φορές θά γύριζα στό σπίτι. Τί φταίω γώ; Έσύ μέ άργεῖς.

— Πρόσεξε τώρα. Μιά πέτρα... Έπεςες; Πέτρα, είπα, πέτρα!... Μπροστά στά μάτια σου. Δέ μ' άκους; Πώς δέ μ' άκουσες, άφου σου είπα είναι μία πέτρα; Δέν ήτανε δυό πέτρες, νά σου τό ειπῶ δυό φορές!...

— Τί νά σου κάμω! Έσύ τά φταις! Σήκω τώρα. Δῶσε μου τό χέρι σου. Σιγά. Μήν ξαναπέσεις. Κι ὅ,τι σου λέω νά κάνεις. Άλλιῶς δέ θά σέ ξαναπάρω περίπατο. Τ' άκους;

Είδα τό άταίριαστο ζευγάρι καί ρώτησα:

— Ποῦ πάτε;

— Δυό χωριστούς δρόμους τραβᾶμε, εἶπε ὁ γέρος. Έγώ γυρίζω. Ὁ μικρός τώρα ξεκινάει. Ἡ μοίρα μᾶς ἔσμιξε γιά λίγο... Γρήγορα θά μᾶς χωρίσει...

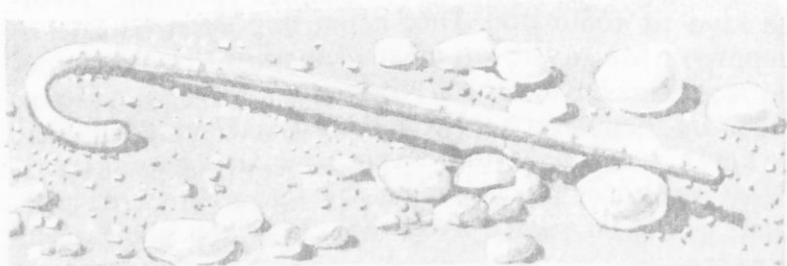
Κι ὁ γέρος δέν εἶχε τόν καιρό οὔτε ν' αναστενάξει. Τό παιδάκι τόν τραβούσε βιαστικό...

(Άναγνωστικό Κ. Πασσαγιάννη)

Γιάννης Βλαχογιάννης

Άσκήσεις:

- Ποιά ἡ κεντρική ιδέα στό κεφάλαιο αὐτό;
- Τί θέλει νά πεῖ ἡ προτελευταία παράγραφος;
- Έχει ὁ συγγραφέας προσωπικό ὕφος; Ποιά τά χαρακτηριστικά του;

50. Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἀνάμεσα σέ δύο περιόδους κρύου — ἡ «κύματα ψύχους», ὅπως λένε σήμερα, — εἶχαμε μιά μικρή παρένθεση ἀπό μερικές ἡμέρες γλυκές, ἡλιόλουστες. Τό κλίμα μας παρουσιάζει αὐτά τά παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμώνας δριμύς, πού σέ κάνει νά ρωτᾷς μέ τρόπο «πότε θά τελειώσει;», ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξη. Κι ἐνῶ ἐλπίζεις πώς ὁ χειμώνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιά λοιπόν ἀπό τίς γλυκές ἐκεῖνες ἡμέρες εἶδα ἕνα θέαμα ἔξοχο. Ἦταν σέ μιά μικρή κάμαρα ζεστή σάν φωλιά. Ἀπό ἕνα μεγάλο παράθυρο τήν πλημμύριζε ὁ ἥλιος. Χαρά Θεοῦ! Τά τζάμια μέ τίς ἄσπρες κουρτίνες κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἕνα διάφανο στόρ. Κι ἀνάμεσα στό στόρ καί στά τζάμια, πάνω στό πεζοῦλι τοῦ παράθυρου, ἕνα μικρό ἄσπρο γατάκι, πού λιαζόταν καθισμένο στά πισινά του πόδια. Ἀπολάμβανε κι αὐτό τή λαμπρή χειμωνιάτικη μέρα, τό χρυσό φῶς, τή γλυκιά ζέστη. Καί φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο πού ζοῦσε! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσο ὠραῖος θά τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καί πόσο καλός ὁ Θεός πού τόν ἔκαμε! Οὔτε θά θυμόταν πιά καθόλου τό τούρτουρο πού τράβηξε τίς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπό τά ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θά ἔβλεπε τό σταχτή οὐρανό καί τό ἄσπρο χιόνι, καί τοῦ κάκου θά ζητοῦσε μιά ζεστή γωνιά σ' ὅλη τήν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καί θά νόμιζε, χωρίς ἄλλο, πώς μιά πού φάνηκε ὁ ἥλιος, δέ θά χανόταν πιά ποτέ. Στήν ψυχή του βασίλευε ἡ χαρά καί ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτό φαινόταν σέ κάθε του κίνηση. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο· κι ὅταν σήκωνε τό ποδαράκι του μέ νωχέλεια, νά παίξει λίγο μέ τήν κουρτίνα ἢ νά πιάσει κα-

μιά μύγα· κι όταν άνοιγε τά μεγάλα του μάτια, γιά νά κοιτάξει έκστατικό τό ήλιοφώς· κι όταν τά μισόκλεινε σάν θαμπωμένο, γουργουρίζοντας έλαφρά από ευχαρίστηση.

Τό γατάκι αυτό δέν ήταν πιά νήπιο. Είχε άρκετόν καιρό πού ζούσε καί γνώριζε τόν κόσμο. Ήταν σάν ένα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σάν ένα άγοράκι ή κοριτσάκι δώδεκα ώς δεκατεσσάρων χρονών...

Καί συλλογίστηκα:

— Γιατί καί τά παιδιά νά μήν εΐναι τό ίδιο ευτυχισμένα κι αισιόδοξα; Γιατί νά τά βλέπεις νά μελαγχολούν άκόμα καί σέ τέτοιες ώραϊες μέρες, νά παραπονιούνται, νά γκρινιάζουν, νά κλαΐνε;

Θά πεις: τό παιδί δέν εΐναι γατάκι, ό άνθρωπος δέν εΐναι ζώο. Κι αυτό εΐναι τό σωστό. Άλλά στήν περίπτωση αυτή ό άνθρωπος δέν είχε νά χάσει, άν μπορούσε νά μιμηθεί τό μικρό γατάκι. Καί πρώτα πρώτα, σ' αυτή τήν όλόψυχη άπόλαυση τής ζωής. Γιατί ή ίδια ή ζωή εΐναι μιά μεγάλη ευτυχία. Νά ζεις, ν' άναπνέεις, νά βλέπεις τόν ήλιο, νά χαίρεσαι τό φώς καί τό θάλλπος του, δίχως νά έχεις πλεονεξίες, δίχως νά μισείς τούς άλλους, όταν προσοδεύουν. Πολλοί άνθρωποι φαίνονται νά μήν εκτιμούν, όσο πρέπει, νά περιφρονούν σχεδόν αυτή τήν ευτυχία καί νά γυρεύουν άλλες, άνέφικτες ή μάταιες ή λιγότερο άγνές καί μεγάλες.

Ά, πώς ήθελα νά θυμούνται όλοι πώς ή ευτυχία τής ζωής εΐναι ή μεγαλύτερη άπ' όλες! Καί πώς ήθελα νά έβλεπα καί παιδιά νά έχουν τήν ξενοιασιά πού έχει τό μικρό γατάκι, όταν κάθεται στόν ήλιο!

(*Η Διάπλασις των Παίδων*)

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Άσκήσεις:

— Ποιά ή κεντρική ιδέα σ' αυτό τό κεφάλαιο; Καί σέ ποιά παράγραφο κυρίως περιέχεται;

— Νά βρεῖτε τίς ἀντιθέσεις καί τ' ἄλλα σχήματα λόγου καί
νά πεῖτε τί τό ἰδιαίτερο πετυχαίνει μ' αὐτά ὁ συγγραφέας ;
— Μπορεῖτε νά ζωγραφίσετε τό γατάκι, ὅπως περιγράφεται
ἐδῶ ;

51. ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Ὁ κάμπος τῆς χώρας, κοντά στόν Κάβο Κολόνα, ἔχει ἓνα μεγάλο σ' ἑκταση ἀκρογιάλι, πού ἀντικρίζει τήν Ἀνατολή καί βρέχεται ἀπό τά γαλανά νερά τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ, στά παλιά τά χρόνια, ἦταν τό Ἡραῖο, ὁ περίφημος ναός τῆς Ἥρας. Τόν εἶχε χτίσει ὁ βασιλιάς τῆς Σάμου Πολυκράτης, στή θέση μιᾶς λυγαριᾶς, ὅπου, κατὰ τή μυθολογία, γεννήθηκε ἡ θεά. Κατάντικρυ ἡ Μυκάλη ἢ Κάβο Καμήλα, ὅπως παραμόρφωσε τό ὄνομά της ἡ ἀμάθεια τῶν χωρικῶν.

Σήμερα μονάχα μιᾶ κολόνα, αὐτή πού ἔδωσε τό ὄνομά της στόν κάβο, στέκει ὄρθια ἀπό τό περίφημο ἱερό. Ἐνῶ ἡ γύρω ἑκταση εἶναι σπαρμένη ἀπό τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου μνημείου.

Ἕνας ὁλόκληρος πολιτισμός πέρασε ἀπό τήν ξακουστή, μά καί πολυβασανισμένη ἐκείνη γῆ, πού σήμερα ἀναπαύεται ἡρεμα καί στεφανώνεται ἀπό ἀμπέλια καί σπαρτά.

Ἐκεῖ, τήν ὥρα πού τό βλέμμα βυθίζεται στούς μαιάνδρους, πού σχηματίζει ἡ ἀντικρινή μικρασιατική ἀκτή, ὅλα τά γύρω σέ κάνουν νά θυμᾶσαι τά περασμένα.

Ὅταν ἤμουν στή «χρυσή ἡλικία», τά καλοκαίρια ἔκα-

να τόν περίπατό μου σ' εκείνη τήν ιστορική ἀμμουδιά. Μαζί ήταν κι άλλα παιδιά καί πίο πολύ ό ἀρχηγός τής εϋθυμης συντροφιάς μας, ό «Καπετάνιος», όπως τόν λέγαμε, γιατί ήταν μεγαλύτερός μας.

Ό Μιχαλάκης — αυτό ήταν τό βαπτιστικό του «Καπετάνιου» — έρχόταν κάθε χρόνο από τή Χίο, νά περάσει τό καλοκαίρι μαζί μας. Ήταν, βλέπετε, μακρινός συγγενής μας.

Στίς ελεύθερες ώρες του, διάβαζε βιβλία μέ ταξίδια καί ή φιλοδοξία του ήταν νά γίνει πλοίαρχος. Ίσως σέ αυτό νά χρωστούσε καί τό παρατσούκλι πού του κολήσαμε.

Μιά χρονιά, ό «Καπετάνιος» έφτασε από τήν ιδιαίτερη πατρίδα του χλωμός καί μαραμένος. Στούς περιπάτους μας, πού έγιναν πολύ σύντομοι καί λιγότεροι, στηριζόταν σέ μπαστούνι. Ξέραμε πώς ή σιδερένια υγεία του είχε κλονιστεί, εξαιτίας τής αυτοθυσίας του: Είχε σώσει από βέβαιο θάνατο ένα συμμαθητή του, πού δέν ήξερε νά οδηγήσει μιά βάρκα, καί τά κύματα θά τήν τσάκιζαν πάνω σ' ένα βράχο. Μά τή στιγμή, πού άγωνιζόταν νά ματαιώσει τό δυστύχημα, τό πόδι του βρέθηκε ανάμεσα στή βάρκα καί τό βράχο καί χτύπησε στό γόνατο. Έτσι, κατάντησε άνάπηρος.

Ήμουν ή πίο μικρή τής συντροφιάς. Κι έπειδή δέν μπορούσα νά τρέχω σάν τούς άλλους καί κουραζόμουν εύκολα, βάδιζα πάντα μαζί μέ τόν πληγωμένο αρχηγό μας. Καθόμαστε ύστερα καί κουβεντιάζαμε σέ ένα μάρμαρο, ενώ οί σύντροφοί μας έπαιζαν κυνηγητό.

— Δέ θά μπορέσω νά γίνω θαλασσινός, μου είπε μιά μέρα πικραμένος ό Μιχαλάκης. Αυτό όμως δέ θά μέ έμποδίσει, πιστεύω, νά βάλω άλλο σκοπό στή ζωή μου.

— Τί λογαριάζεις νά κάνεις, Μιχαλάκη;

— Νά γίνω γιατρός. Είναι μεγάλο βάσανο νά ύποφέρει κανείς. Κι όποιος μπορεί ν' άλαφρώσει τόν πόνο, εί-

ναι ευεργέτης του κόσμου...

Δέν κατάλαβα τότε πολύ καλά τά λόγια του. Ὡστόσο, τοῦ εἶπα:

— Καλά τό σκέφτηκες, νά γίνεις γιατρός! Ἐσύ ἀπό τώρα ξέρεις πολλά.

Τό χέρι μου ψαχούλευε ἀφηρημένα τήν ἄμμο. Ξαφνικά, ἔνιωσα ἀνάμεσα στά δάχτυλά μου ἓνα σκληρό ἀντικείμενο. Τό κοίταξα καί εἶδα πώς ἦταν μιά γυάλινη πέτρα μέ ἀπαλές ἀποχρώσεις.

— Τί ὁμορφο μπριλάντι! φώναξα. Δέν εἶναι, Μιχαλάκη, σάν τό «δάκρυ τῆς Παναγίας»;

— Ὁ ξάδερφός μου ἔκλεισε τό βιβλίο καί χαμογέλασε περισσότερο γιά τήν ὀνομασία πού ἔδωσα στό εὔρημά μου.

— Αὐτή ἡ πέτρα, μοῦ ἐξήγησε, δέν εἶναι παρά ἓνα συνηθισμένο γυαλί. Ὅμως οἱ ἀρχαῖοι τό ἐφτιαχναν μέ πολλή δυσκολία, γι' αὐτό καί τό χρησιμοποιοῦσαν μονάχα σέ πολύτιμα ἀντικείμενα. Τήν ὁμορφιά, πού ἔχει τώρα τό πετράδι, τή χρωστάει στή θάλασσα, ὅπου ἔπεσε. Ἐκεῖ κυλίστηκε ἀπό τά κύματα, τό πότισε τό ἅλατι καί πολλές φορές σύρθηκε σέ σκληροῦς βράχους, πού χάραξαν πάνω του μικροσκοπικές καί ἀόρατες φλέβες. Ὅλ' αὐτά προκαλοῦν τίς ὁμορφες ἀποχρώσεις, πού σχηματίζει πάνω του τό φῶς τοῦ ἡλίου.

— Δηλαδή, παρατήρησα, ἡ ὁμορφιά του προέρχεται ἀπό κάτω, πού θά ἦταν ἄλλοῦ ἐλάττωμα;

Ὁ «Καπετάνιος» δέν ἀπάντησε. Ἀπότομα ἡ ματιὰ του εἶχε καρφωθεῖ στόν ὀρίζοντα, ὅπου ἔσβηνε σιγά σιγά ἓνα περήφανο καράβι. Τοῦ ξέφυγε ἓνας στεναγμός καί φαινόταν σάν ν' ἀποχαιρετοῦσε κάποιο μακρινό φευγαλέο ὄνειρο. Ἡ βαθιά μελαγχολία του μέ συγκίνησε. Καί, γιά νά τοῦ δείξω τή συμπάθειά μου, τοῦ ἔβαλα στό χέρι τό μπριλάντι μου.

Σέ λίγες μέρες ὁ Μιχαλάκης μᾶς ἀποχαιρέτησε. Τήν

τελευταία στιγμή μου είπε:

— Τό «δάκρυ τῆς Παναγίας» θά τό βάλω σέ δαχτυλίδι γιά νά σέ θυμᾶμαι... Ξέρεις, αὐτό τό μικρό γυαλάκι μου ἔδωσε ἕνα μεγάλο μάθημα. Ἐλπίζω ἄλλοτε νά σοῦ ἐξηγήσω.

Ὁ «Καπετάνιος» δέν ξαναγύρισε πιά στό νησί μας, γιατί δέν τοῦ τό ἐπιτρέπανε οἱ τωρινές ἀσχολίες του. Δέν ἔπαψε ὅμως νά μᾶς θυμᾶται καί νά μᾶς γράφει. Ἔτσι, μάθαμε πώς ἦταν φοιτητής τῆς ἱατρικῆς καί ὕστερα σπουδαῖος γιατρός, πού ἀφοσιώθηκε ὁλόψυχα στ' ἀνάπηρα παιδιά. Ἀπ' ὅλη τήν Ἑλλάδα σ' αὐτόν καταφεύγανε γιά τίς δύσκολες περιπτώσεις.

— Πῶς τά κατάφερες τόσο καλά; τόν ρώτησα μιὰ μέρα, ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια πού συναντηθήκαμε.

— Ἀκολούθησα τή συμβουλή, πού μου ἔδωσε τό «δάκρυ τῆς Παναγίας», ἀποκρίθηκε ὁ Μιχαλάκης μέ μετριοφροσύνη ἀληθινοῦ σοφοῦ. Καί μου ἔδειξε τό δαχτυλίδι πού φοροῦσε.

Τό ἀρχαῖο μπριλάντι, πού ἡ τύχη τό εἶχε φέρει στά παιδικά δάχτυλά μου, εἶχε γίνει ἕνα ἀστραφτερό κομποτέχνημα ἀρχαῖκοῦ ρυθμοῦ μέ πολύχρωμους ἱριδισμούς.

(Περιοδ. Παιδικός κόσμος)

Γιάννης Ἀηδονόπουλος

52. ΕΠΑΡΧΙΩΤΑΚΙ

Νά ἔτανε τάχα ἀπό τήν ἐπαρχία
καί νά ῥθε δῶ; Ποιός ξέρει... Μιά φορά
κάτω ἀπό τήν μασχάλη του γερά
τά σχολικά του κράταγε βιβλία.

Καί πήγαινε γεμάτο ἀμφιβολία
κοιτάζοντας δεξιά καί ἀριστερά.
Ἄνθρωποι κι αὐτοκίνητα σειρά
τό ξάφνιαζαν σ' αὐτή τήν πολιτεία.

Θέ μου, μέσ στίς λεωφόρους, στά σοκάκια,
Ἐσύ, πού βλέπεις πάντα ἀπό ψηλά,
βοήθησε, Θεέ μου, αὐτά τά ἐπαρχιωτάκια,

πού φοβισμένα ἀλλόκοτα περνᾶνε
σάν τά φτώχά σπουργίτια, τά δειλά,
καί μάθε τα ἄφοβα νά περπατᾶνε. . .

Γιάννης Β. Ἰωαννίδης

53. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Στό ἀντικρινό μου γήπεδο μιά νέα δασκάλα τῆς γυμναστικῆς ἔχει καμιά ἐξηνταριά κοριτσάκια ἐννιά ὡς δέκα χρονῶν καί τούς κάνει ἀσκήσεις καί παιγνίδια. Τά παιδιά φοροῦν μαῦρες ἢ μπλέ ποδίτσες, ἔχουν ἄσπρες φρεσκοσιδερωμένες κολαρίνες στό γιακά καί πάνω στά ξανθόμαλλα καί τά καστανά, στά σγουρά κεφαλάκια, ἀνεμίζονται κόκκινοι καί γαλάζιοι φιόγκοι.

Μόλις εἶναι κανά-δυό ὥρες πού ἔπαψε νά βρέχει. Ὁ οὐρανός ξεκαθάρισε γαλάζιος μέ τό κρύσταλλό του. Κι ἕνας ἥλιος λαμπρός βγῆκε κυριαρχικός νά ἐπιβάλει τή χαρά τοῦ Θεοῦ στή χειμωνιάτικη κατσούφα. Στίς ἀκροβελόνες τῶν πεύκων τρέμουν ἀκόμη τά διαμαντικά

τῆς βροχοσταλίδας καί ἰριδίζουν. Καί τὰ σύννεφα σω-
ριάστηκαν γύρω στά οὐρανοθέμελα ἥρεμα καί ἄσπρα,
μέ ἀναφουφουλιασμένες τίς ἀσημένιες γοῦνες, ξαπλω-
μένα τεμπέλικα, μέ τὰ κεφάλια ἀκουμπισμένα μαλακά
πάνω στίς εὐγραμμες κορφές τοῦ Αἰγάλεω καί τοῦ Κο-
ρυδαλλοῦ. Στέκονται καί περιμένουν τήν ὥρα τους, τή
χειμωνιάτικη ὥρα. Ὡς τό βράδυ μπορεῖ νά χαθεῖ ὁ
χρυσός ἥλιος κι ὁ γαλάζιος οὐρανός δέν τό ἔχει τίπο-
τα νά σκεπαστεῖ ἀπό τὰ πιό μολυβιά σύννεφα, μέ τίς
σκοτεινές κοιλιές κρεμασμένες πάνω ἀπό τήν Ἀθήνα
γεμάτες νερό.

Μά αὐτό ἴσα ἴσα εἶναι πού κάνει τούτη τή γλυκιά
παρένθεση τῆς λιακάδας καί τῆς καλοσύνης πιό ἀκρι-
βή καί πιό ἔντονη, ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει μέ τό κα-
θετί πού πρόκειται νά σβήσει σύντομα. Γι αὐτό καί τὰ
παιδιά καί ἡ νέα δασκάλα τους, πού βγήκανε ἀπό τίς
πληκτικές καί κακοφωτισμένες αἰθουσες τῶν παραδό-
σεων, ἔχουν ὅλο τό κέφι καί τή χαρά τῆς κίνησης, πού
ξετρελαίνει τὰ μικρά κατσικάκια καί τὰ κάνει νά μήν
μποροῦν νά σταθοῦν ἥρεμα οὔτε μιὰ στιγμή.

Ἡ δασκάλα τὰ βάζει στή σειρά νά κάμουν ζύγιση, κι
ἐνῶ βρίσκονται σέ στάση προσοχῆς, μόλις ἐκείνη ση-
κώσει τὰ μάτια της ἀπό πάνω τους, κάνουν ἐπὶ τόπου
ἓνα δύο μικρά πηδηματάκια, χωρίς — ἔτσι νομίζουν —
νά τὰ πάρει εἶδηση. Τότε οἱ γαλάζιοι καί οἱ κόκκινοι
φιόγκοι χοροπηδοῦν ἀνάμεσα στά ἡλιολόουστα μαλ-
λιά σάν παπαροῦνες, χοροπηδοῦν ἀνυπόμονα καί τὰ
σγουρά γύρω στ' αὐτάκια καί πάνω στά ξαναμμένα μά-
γουλα, σάν τσαμπιά ἀγριοστάφυλα.

— Σιωπή! φωνάζει ἡ δασκάλα.

Ἀλλά τὰ παιδιά δέν εἶναι δυνατό νά σωπάσουν. Μι-
κρές τσιριξιές πετάγονται ἐδῶ κι ἐκεῖ, σάν σφυρίγματα
πουλιῶν καί σάν δοκιμές αὐλῶν. Εἶναι φωνοῦλες, πού
ἀνυπομονοῦν νά γίνουν τραγούδι καί ξεφωνητά, εἶναι

βηματάκια, πού περισσεύουν από τόν ἀδάμαστο πόθο τῆς τρεχάλας καί τοῦ χοροῦ. Ἡ δασκάλα εἶναι νέα καί τό καταλαβαίνει αὐτό. Λύνει λοιπόν τοὺς ζυγούς, παρατάσσει τὰ παιδιά στή μιὰ πλευρά τοῦ γηπέδου καί τοὺς λέει γελαστά:

— Μόλις χτυπήσω τὰ χέρια, θά χυθεῖτε νά πᾶτε κούτσα κούτσα ἔως τὴν ἄλλη πλευρά. Ὅποια γυρίσει πρῶτη πίσω, θά τῆς πῶ ἓνα μπράβο!

Αὐτό ἦταν.

Τὰ κοριτσάκια ὄρμησαν μέ ἀλαλαγμούς σάν ἓνα κοπάδι λελέκια. Ὁ δροσερός ἀέρας γέμισε ἀπεριόριστη κίνηση, παντοῦ ἀνέμιζαν γαλάζιοι καί κόκκινοι φιόγκοι καί μαλλιά χρυσά καί καστανά βοστρυχωτά, περιχυμένα ἀπὸ τὴ χρυσόσκονη τῆς φθινοπωρινῆς λιακάδας. Ἡ παιδιάτικη χαρά ἀνέβηκε, χαρμόσυνος βουερός ὕμνος, ἔως τὸ γαλάζιο στερέωμα καί τό ἔκαμε πιό ἱλαρό *. Τὰ πεῦκα ἄρχισαν νά κουνοῦν ἐορτάσιμα κι αὐτά τίς πράσινες φοῦντες τους. Γιατί καί τὰ δέντρα εἶναι σάν τὰ παιδιά.

Στεκόμουν στό παράθυρο καί χαιρόμουνα τὴ βοή καί τὴν κίνηση τοῦ σχολείου πού ἔπαιζε. Ἐβλεπα καί τοὺς διαβάτες, πού περνοῦσαν καί κοντοστέκανε ἔξω ἀπὸ τό συρματένιο πλέγμα, γιὰ νά ἰδοῦνε τὰ παιδιά ἔτσι πού γαυριάζανε ξετρελαμένα ἀπὸ τόν ἥλιο. Ἦτανε λογιῆς λογιῆς ἄνθρωποι: νοικοκυραῖοι, πού κατέβαιναν τόν πλατύ δρόμο, γιὰ νά πᾶνε στή δουλειά τους· κυράδες μέ τό δίχτυ γεμάτο λαχανικά καί φρούτα· μπακαλόπαιδα μέ ἄσπρες μπλουζες, πού πῆγαιναν τὰ ψώνια στά διαμερίσματα τῆς πολυκατοικίας κι ἀκουμπούσανε χάμω τό ζεμπίλι νά ξαποστάσουν ἀπὸ τόν ἀνήφορο· καθηγητές τῆς Σχολῆς, πού κατέβαιναν στό μάθημά τους. Ὅλος αὐτός ὁ ἑτερόκλητος κόσμος τῶν βιοπαλαιστῶν σταματοῦσε καί χάζεψε τὰ κοριτσάκια, πού ἔπαιζαν καί

* εὐθυμο, χαρωπό.

ξεφώνιζαν μεθυσμένα από τή ζωή καί από τή λιακάδα.

Καί πρόσεξα κάτι τό θαυμάσιο:

Σ' όλονῶν τό πρόσωπο ἄνθισε ἓνα χαμόγελο, ἥμερο καί ἀγαθό. "Όλοι αὐτοί οἱ κατσούφηδες καί οἱ βιαστικοί, ὅλοι αὐτοί οἱ αἰχμάλωτοι τῆς βιοπάλης, τῆς εὐθύνης καί τοῦ ἡμερήσιου καθήκοντος, σταμάτησαν ἐκεῖ, ἔλυσαν τίς ζάρες τῶν φροντίδων καί τῆς πικρίας, πού χαράκωναν τά πρόσωπά τους καί χαμογελοῦσαν μακάρια.

Τό χαμόγελο τῆς καλοσύνης, τῆς εὐγνωμοσύνης καί τῆς νοσταλγίας, τό χαμόγελο τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τήν παιδιατική χαρά, πού εἶναι ἡ μόνη ἀσυννέφιαστη χαρά τῆς ζωῆς.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Στρατής Μυριβήλης

54. Ο,ΤΙ ΕΧΕΙΣ ΠΑΙΔΙΑΤΙΚΟ

"Ο,τι ἔχεις μέσα σου παιδιάτικο
σάν θησαυρό νά τό φυλάξεις·
τούς λογισμούς, τούς πόθους σου ἄλλαξε,
μ' αὐτό ποτέ νά μὴν ἀλλάξεις.

"Οποτε τῆς ζωῆς τά ψεύτικα
κι ἄσχημα σφίγγουν τήν καρδιά σου,
μέσ σ' ὅ,τι φύλαξες παιδιάτικο
θά βρίσκεις τήν παρηγοριά σου.

Κι ὅταν χλωμοφυλλιάσει ἡ ὥση σου
καί στά μαλλιά σου πέσουν χιόνια,
μόνο ὅ,τι φύλαξες παιδιάτικο
θά μείνει ἀπείραχτο ἀπ' τά χρόνια.

Γεώργιος Δροσίνης

55. ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἡ Φροσούλα εἶναι ἓνα ξανθό κοριτσάκι ἔντεκα χρόνων. Κάθε πρωί τρέχει βιαστική στό σχολεῖο, μέ τίς ξανθές της κοτσίδες δεμένες στεφάνι γύρω στό κεφάλι της, μέ τήν καθαρή, τριμμένη ποδιά καί τήν ξεθωριασμένη της σάκα στό χέρι. Ὅσο γιά τά παπούτσια, ἡ Φροσούλα λίγες φορές στή ζωή της θυμᾶται νά φόρεσε καινούργια. Ἡ ξαδέλφη της ἡ Ριρή τῆς χαρίζει πάντα τ' ἀποφόρια της. Ἐτσι τά παπούτσια τῆς Φροσούλας τῆς ἔρχονται κάπως κοντά καί πολύ πλατιά, σάν βάρκες. Μά ἡ Φροσούλα δέν παραπονιέται γι αὐτό. Καλά πού εἶναι, λέει μέ τό νοῦ της, καί ἡ Ριρίκα. Χωρίς αὐτήν μπορεῖ νά μήν εἶχε καθόλου παπούτσια, γιά νά πάει στό σχολεῖο.

Πόσο τ' ἀγαπάει, ἀλήθεια, τό σχολεῖο ἡ Φροσούλα! Πόσο ἀγαπάει τήν ἡσυχία μέσα στήν τάξη, χωρίς τίς ἀγριοφωνάρες τῆς θείας Κατίγκως πού σέ ξεκουφαίνουν, χωρίς τά τσακώματα τοῦ Λάμπη καί τοῦ Νίκου, τῶν μικρότερων ἀδελφῶν της.

— Φροσούλα, φέρε νερό! Φροσούλα, ἀναψε φωτιά! Φροσούλα, μάζεψε τά ροῦχα ἀπό τό σχοινί!

Ἡ Φροσούλα εἶναι προκομμένη. Τῆς ἀρέσει νά βοηθάει τή μανούλα της, πού ξενοδουλεύει, πλένοντας ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ ξένα ροῦχα. Μόνο πού θά ἤθελε νά ἔκανε ὅλες τίς δουλειές της μέ ἡσυχία, χωρίς φωνές, χωρίς φασαρία, νά, ὅπως ὁ δάσκαλος λέει ἡσυχᾶ ἡσυχᾶ τό μάθημα ἀπό τήν ἔδρα, γιά νά τό μάθουν τά παιδιά. Μέσα σέ κείνη τήν ἡσυχία, ἡ ψυχή της ξεκουράζεται. Καρφώνει τό νοῦ της ἐκεῖ στά χεῖλη τοῦ δασκάλου καί νιώθει νά ξανοίγεται μέσα της ἓνας κόσμος καινούργιος.

Ἄλλες φορές πάλι ἡ Φροσούλα ξεχνιέται. Κοιτάζει

πέρ' από τό παράθυρο τό γαλανόν όρίζοντα κι όνειρεύεται. . . Νά 'χε κι αὐτή ἕνα σπιτάκι, μικρό, γαλάζιο σπιτάκι, μέ μιάν ἐλιά, ἡμερη καί γεμάτη καρπό στήν αὐλή, ν' ἀπλώνει τά κλαριά της καί τόν ἴσκιο της, καί κάτω από κεῖ νά κάθεται ἡ Φροσούλα μέ καθαρή καινούργια ποδίτσα, νά διαβάζει καί νά κεντάει.

Νά 'χε πάντα ροῦχα ζεστά καί μαλακά κι ώραῖα τό χειμώνα, κι ἀνάλαφρα, δροσερά τό καλοκαίρι. . .

Νά 'χε νά φοράει σάν τ' ἄλλα τά παιδιά ὁμορφα παπούτσια, ἀναπαυτικά, βολικά, νά μπορεῖ νά τρέχει καί νά πηδάει χωρίς δυσκολία. . .

Καί πάνω ἀπ' ὅλα, νά 'χε κι ἡ Φροσούλα νά διαβάζει, νά 'χε δικά της ἐκεῖνα τά ὁμορφα βιβλία, μέ τά χρωματιστά φύλλα, τά βιβλία πού ἔχει μέσα στήν τσάντα της ἡ Νίτσα! Τά βλέπει ἀπό μακριά ἡ Φροσούλα τά ὁμορφα βιβλία. Ποιός ξέρει τί κόσμους κρύβουν μέσα. Γιά ποιές μαγεμένες χῶρες μιλάνε. Γιά ποιούς ἀνθρώπους:

Γιά τά φτωχά σάν ἐκείνη παιδάκια, πού πῆρε ἡ νεράιδα στό μαγικό περιβόλι καί τά χόρτασε μέ καρπούς καί τούς γιόμισε τήν ποδιά μέ μῆλα καί ροδάκινα καί σταφύλια πλῆθος κι ἀχλάδια καί βερίκοκα γιά νά πᾶνε στή μάνα τους.

Γιά τίς πλατιές, ἀτλάζινες θάλασσες καί τά καμαρωμένα καράβια, πού τίς αὐλακώνουν τραβώντας πέρα, μακριά, σ' ἄγνωστες χῶρες.

Γιά τά πουλιά καί τά ζῶα καί τά ἔντομα καί τά λουλούδια καί τά δέντρα.

Γιά τούς παραμυθένιους παλιούς καιρούς, πού τά βασιλόπουλα σκότωναν τούς δράκοντες καί λευτέρωναν τίς βασιλοπούλες.

Γιά τίς λεβεντιές τῶν παλικάριῶν, πού ἀψηφήσανε τούς τυράννους, παλεύοντας γιά τή λευτεριά.

Ἄχ, ἐκεῖνα τά βιβλία! Τί τό ὄφελος πού ἡ Φροσού-

λα ήτανε πρώτη μαθήτρια; Τί τό ὄφελος πού πρώτη ἔλυνε τό πρόβλημα, πρώτη ἐρχόταν στό διαγωνισμό, πρώτη σ' ὅλα τά μαθήματα;

Αὐτή λαχταροῦσε τά ὁμορφα βιβλία μέ τά γλυκά τραγούδια καί τίς ὁμορφες ἱστορίες, μέ τίς ἀστείες ζωγραφιές καί τά παραμύθια. Ἄχ! Ἄν τά εἶχε ἡ Φροσούλα, κι ἂν μπορούσε νά τά διαβάσει κι αὐτή σάν τή Νίτσα, θά ἔκανε τίς δουλειές της μέ μεγαλύτερο κέφι στό σπίτι. Θά τελείωνε γρήγορα γρήγορα ὅσα τῆς ἔλεγε ἡ μητέρα νά κάνει, θά ἔγραφε καί θά διάβαζε τό μάθημά της καί ὕστερα θά τρύπωνε σέ κάποια γωνίτσα καί θά βυθιζόταν στό διάβασμα. Μέσ' ἀπό τά μαῦρα σχήματα τῶν λέξεων θά ξεπρόβαλλαν οἱ ἱππότες κι οἱ νεράιδες καί τά λουλούδια καί τά πουλιά καί θά τῆς λέγανε:

— Φροσούλα, ξεκουράσου τώρα λιγάκι κοντά μας. Ἐδῶ μαζί μας δέν ἔχει οὔτε φωνές οὔτε τσάκισμα ἀπό τήν κούραση. Ἐμεῖς σοῦ στεγνώνουμε τό δάκρυ, σοῦ φέρνουμε τή χαρά καί τό γέλιο, σοῦ δίνουμε τή γνώση. Ξεκουράσου λιγάκι, Φροσούλα.

— Ἀλλά νά. Μιά φωνή ἀποτραβάει τή Φροσούλα ἀπό τό ὄνειρό της. Ἡ φωνή τῆς δασκάλας:

— Ἐλα, Φροσούλα, Πές μας, ἐσύ τό παρακάτω.

Ἡ Φροσούλα τά χάνει. Πρώτη φορά στή ζωή της δέν ξέρεי ποῦ βρίσκονται στό μάθημα. Σαστισμένη κατεβάζει τά μάτια.

— Εἶσαι κουρασμένη, Φροσούλα; εἶπε ἡ δασκάλα. Ἄς μᾶς πεῖ τότε τό μάθημα ἡ Ἐλένη...

Σέ λιγάκι χτύπησε τό κουδούνι. Τά κορίτσια ξεχούθηκαν ἔξω. Καί μέσα στήν τάξη ἀπόμεινε μονάχα ἡ Φροσούλα κλαίγοντας πικρά.

Μά τί εἶναι κεῖνο τό μαλακό χάδι στά μαλλάκια της; Ποιά γλυκιά, ἥσυχη, μαλακιά φωνίτσα τῆς λέει σιγά σιγά τ' ὄνομά της;

Σηκώνει τά μεγάλα της μάτια κι ἀντικρίζει τό χαμό-

γελο τῆς δασκάλας της.

— Ἄχ! Κυρία! μπόρεσε μονάχα νά πεῖ.

Μά ἡ «κυρία» εἶναι καλή καί ξέρεи τόν κρυφὸ πόνο τῆς Φροσούλας.

— Ἐχὼ νά σοῦ δώσω κάτι, τῆς λέει, καί μέσα ἀπὸ τὴν τσάντα της βγάζει ἓνα βιβλίο, μέ ὁμορφο χρωματιστὸ ἐξώφυλλο. Πάρε νά διαβάσεις. Σ' ἔχω γράψει στὴν Παιδικὴ Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη. Ὅταν τό τελειώσεις, θά πᾶς νά τό ἀλλάξεις. Θά τό γυρίσεις πίσω καί θά σοῦ δώσουν ἄλλο. Κατάλαβες;

Ἡ Φροσούλα παίρνει τό βιβλίο καί τό σφίγγει στὴν ἀγκαλιά της. Τὴν ἴδια στιγμή ἀρπάζει τὰ χέρια τῆς δασκάλας, τὰ φιλάει καί τὰ βρέχει μέ δάκρυα.

— Ἄχ! Κυρία! Νά ξέρατε!

— Ξέρω, Φροσούλα μου, πὼς εἶσαι καλὸ παιδί, λέει βιαστικά ἡ δασκάλα κι ἀποτραβιέται βουρκωμένη.

Ἡ Φροσούλα κοιτάζει σάν μαγεμένη τό βιβλίο. Ὑστερα τό ξανασφίγγει στὴν ἀγκαλιά της σάν νά 'τανε ζωντανό καί βυθίζει τό μάτι της στό γαλανόν ὀρίζοντα.

(Περιοδ. Παιδ. Κόσμος - 1944) Γεωργία Δεληγιάννη - Ἀναστασιάδη
Διασκευή

56. Ο ΚΟΥΜΠΑΡΑΣ

Ἡ μητέρα τοῦ Σπύρου, γελαστή κι εὐθυμη, τοῦ εἶπε σάν εἶδε τόν ἑλεγχό του:

— Βλέπω, μέ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, πώς οἱ βαθμοὶ σου αὐτὴ τή φορά εἶναι πολύ καλύτεροι. Φέρε τόν κουμπάρά σου λοιπόν νά προσθέσω κι ἐγὼ τὸ βαθμὸ τῆς εὐχαρίστησής μου μέσα.

Ὁ Σπύρος ἔτρεξε χαρούμενος καὶ ροδοκόκκινος, ἄνοιξε ἓνα συρτάρι, ἔφερε ἓναν πῆλινο κουμπάρά καὶ τόν ἔδωσε στὴ μητέρα του, πού ἔριξε μέσα δυὸ πενήντα-ρικά.

— Βλέπεις; Σέ βαθμολογῶ κι ἐγὼ τοῦ εἶπε.

— Θαρρῶ, πώς κοντεύει νά γεμίσει, μαμά.

— Σέ κανένα μήνα θά εἶναι γεμάτος καὶ τότε θά τόν σπάσουμε. Μά δέ μοῦ λές, σκέφτηκες τί θ' ἀγοράσεις μέ τὰ λεφτά, πού ἔχει μέσα;

Ὁ Σπύρος εἶπε χαμογελαστά:

— Ναί, ναί σκέφτηκα. Θά πάρω ἓνα ζευγάρι παπουτσάκια φουτμπόλ, καὶ θ' ἀρχίσω σιγά σιγά νά γυμνάζομαι σ' αὐτό.

Κάμποσον καιρὸ τώρα, ὁ Σπύρος παρακολουθοῦσε ὅλες τίς ποδοσφαιρικές συναντήσεις, διάβαζε τὴν ἀθλητικὴ στήλη τῶν ἑφημερίδων, εἶχε ὅλη τὴ σειρὰ μέ τίς φωτογραφίες τῶν γνωστῶν πρωταθλητῶν τοῦ ποδόσφαιρου. Εἶχε μάθει ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτὰ τοὺς ὅρους τοῦ παιχνιδιοῦ σέ ἀγγλικὴ παραμορφωμένη γλῶσσα. Πιπίλιζε σάν καραμέλα ὅλη τὴν ὥρα τὰ γκόλ, πέναλτι, ἄουτ, φάουλ! Λαχταροῦσε νά βρεθεῖ κι αὐτός μιὰ μέρα, μέ τὸ παντελονάκι καὶ τὴ φανέλα μιᾶς ὁμάδας, μέσα σ' ἓνα γήπεδο. Πολλές φορές ἔβλεπε στὸ ὄνειρό του τόν ἑαυτὸ του τερματοφύλακα ἢ κυνηγό, νά δίνει κλοτσιές στὴ μπάλα καὶ νά τὴ ρίχνει ψηλά ὡς τὸ φεγγάρι. Καὶ τὸ πρῶι ξυπνοῦσε κρυωμένος, γιατί

μέ τις κλοτσιές πετοῦσε τις κουβέρτες κι ἔμενε ξεσκεπαστος. Ἄλλοτε πάλι ἔπαιρνε τά χρυσά χαρτιά τῆς σοκολάτας, τά ἔκοβε σάν μετάλλια καί τά καρφίτωνε στή μπλούζα του.

— Εἶμαι πρωταθλητής! ἔλεγε μπροστά στὸν καθρέφτη.

— Ἡ μητέρα κι ὁ πατέρας του δέ μιλοῦσαν καθόλου, γιατί ποτέ δέν παραμελοῦσε τὰ μαθήματά του. Γιὰ νὰ τὸν κάνουν μάλιστα νὰ ἔχει ὑπομονή, ὥσπου νὰ μεταγαλώσει λιγάκι ἀκόμη, τοῦ πῆραν τὸν κουμπαραί, γιὰ νὰ μαζέψει σιγά σιγά ὅσα θὰ χρειαζόταν γιὰ τὴ στολή καί τὰ παπούτσια τοῦ ποδοσφαιριστῆ. Ἐκεῖ μέσα λοιπὸν ὁ Σπύρος ἔριχνε πρόθυμα ὅλες τις οἰκονομίες του, καί περίμενε νὰ γεμίσει ὁ κουμπαραί, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πάρει τὴ στολή γιὰ τὴν πρώτη του μεγάλη ἐμφάνιση στὸν ἀθλητικὸ στίβο.

Ξαφνικά μιὰ μέρα, εἶδε μέ εὐχαρίστησή του, πὼς ὁ κουμπαραί δέ χωροῦσε πιά οὔτε δραχμή. Τὸν πῆρε στά χέρια του εὐχαριστημένος κι ἔτρεξε γρήγορα μέσα στοῦ σαλόνι. Ἡ μητέρα του ἦταν στήν πόρτα τοῦ κήπου. Κατέβηκε βιαστικός μέ τό θησαυρό στά χέρια νὰ τῆς φέρει τὴν εἶδηση.

Μπροστά στήν καγκελόπορτα τοῦ κήπου τους, μιὰ φτωχή γυναίκα, μ' ἓνα μωρό στήν ἀγκαλιά κι ἓνα χλωμό κοριτσάκι στό χέρι, μιλοῦσε δακρυσμένη στή μητέρα του. Ἦταν ἡ Ἐλένη, μιὰ παλιά ὑπηρέτριά τους, πού εἶχε παντρευτεῖ ἐδῶ καί πέντε χρόνια. Τὰ μάτια τῆς ἦταν κατακόκκινα ἀπὸ τό κλάμα καί τὰ χεῖλη τῆς τρέμανε ἀπὸ τό ἀναφιλητό.

— Δέν ὑπάρχει δουλειά πουθενά, κυρία, ἔλεγε. Ὁ ἄντρας μου σκοτώνεται ἀπὸ τό πρωί ὡς τό βράδυ νὰ κάνει καί τὸν ἀχθοφόρο ἀκόμα, καί δέν κατορθώνει νὰ μᾶς φέρει οὔτε μιὰ μπουκιά ψωμί. Περάσαμε ἓνα μαῦρο χειμῶνα, χωρίς φωτιά, χωρίς ζεστό φαί, χωρίς ροῦχο. Πολλές φορές τό κοριτσάκι μου κοιμᾶται νηστικό. Ἡ

άνεργία μᾶς ἔχει ρημάξει. "Ο,τι κι ἂν εἶχα τό πούλησα, γιά νά μήν πεινᾶνε τά δυό μωρά. Ἀπό χτές βράδυ εἶναι θεονήστικα. Ντρέπομαι, μά ἀναγκάζομαι, κυρία, νά σᾶς τό πῶ.

Τά ματάκια τῶν δυό μικρῶν κοίταζαν περίλυπα τά χέρια τῆς κυρίας στή λέξη ψωμί, καί τά χειλάκια τους, στεγνά καί μαραμένα, λαχταροῦσαν γιά λίγο γάλα.

Ὁ Σπύρος πρόσεξε στά λόγια τῆς δυστυχισμένης, κοίταξε τά δυό μικρά, καί ὕστερα, μέ μιᾶ κίνηση, χτύπησε τόν κουμπαρά του στό κατώφλι, τόν ἔσπασε καί, ρίχνοντας ὅλα τά λεφτά του — τίς οἰκονομίες τόσο καιροῦ — μέσα στήν ποδιά τῆς φτωχῆς, εἶπε μέ δάκρυα: — Νά πάρτα, νά περάσεις τίς δύσκολες στιγμές σου. Ἐγώ δέ θέλω παπούτσια γιά τό ποδόσφαιρο. Εἶναι καλοκαίρι. Ὡς τό χειμῶνα θά μαζέψω ἄλλα!

Τά μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα. Ἡ μητέρα του τόν πῆρε στήν ἀγκαλιά της καί τόν φίλησε θερμά.

Τήν ἄλλη μέρα, πρωί πρωί, πλάι στό κρεβάτι του, σέ μιᾶ καρέκλα, βρῆκε τά παπουτσάκια, τή χρωματιστή φανέλα, τίς κάλτσες καί τή μπάλα. Ἦταν ἡ ἀνταμοιβή τῆς εὐγενικῆς του χειρονομίας.

(Ὁ γερο-Χρόνος)

Σύλβιος

57. Η ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΣΟΥ

ὦ, τί μεγάλη ἡ καλοσύνη σου!
Κακό δέν κάνεις σέ κανένα.
Μά ὅ,τι κακό ἀπ' τοὺς ἄλλους γίνεται,
τρέμεις μή γίνεται ἀπό σένα.

Κι ἂν τό κακό σ' ἐσένα γίνηκε,
νά συγχωρέσεις δέ σοῦ φτάνει,
πᾶς καί ζητᾶς ἐσύ συγχώρεση
γιά τό κακό πού σοῦ ἔχουν κάνει.

Σοῦ'χει γεμίσει ἡ καλοσύνη σου
δροσιά τά χεῖλη, ἀνθούς τά χέρια,
τά μάτια φῶς· πέφτουν στό διάβα σου
λευκά φτερά ἀπό περιστέρια.

Σύννεφο ἂν ἴσκιωσε τά μάτια σου,
τό φῶς θά διώξει τό σκοτάδι·
τά χέρια σου μέ ὀργή ἂν ἀπλώθηκαν
θ' ἀποτελειώσουν μ' ἓνα χάδι.

Πικρά τά χεῖλη σου ἂν ἀνοίχτηκαν
— ὦ, καλοσύνη σου μεγάλη—,
γλυκά θά κλείσουν καί στό διάβα σου
λευκά φτερά θά πέσουν πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Ἀσκήσεις:

- Θέμα τοῦ ποιητῆ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη καλοσύνη. Σέ ποιὰ στροφή εἶναι τό ἀποκορύφωμά της;
- Νά ἐπιμείνετε ἰδιαίτερα στήν ἀνάλυση τῆς τρίτης στροφῆς.
- Ποιές ἀντιθέσεις ὑπάρχουν στίς δύο τελευταῖες στροφές;

58. Ο ΑΙΜΟΔΟΤΗΣ

Είναι ή εποχή του 'Αλβανικού πολέμου, ό άξέχαστος χειμώνας του 1940-41. 'Εκείνες τίς μέρες ό 'Ερυθρός Σταυρός ζητούσε, μέ δημοσιεύματα στίς έφημερίδες, «αίμοδοτές», ανθρώπους δηλαδή νέους καί γερούς, πού θά πρόσφεραν ένα μέρος από τό αίμα τους. Οί γιατροί τό έπαιρναν αυτό τό αίμα, τό διατηρούσαν σέ γυάλινα βάζα καί τό έστελναν στά νοσοκομεία καί τά χειρουργεία του μετώπου, γιά νά σώζονται όσοι λαβωμένοι στρατιώτες μας κινδύνευαν από τήν πολλή αίμορραγία.

Πήγε τότε νά προσφέρει τό αίμα του κόσμος καί κοσμάκης. 'Ηταν ή πιό λαμπρή εποχή τής νέας μας ιστορίας, όπου οί 'Ελληνες ζούσαμε τή Μοίρα του τόπου μας σάν μιá οικογένεια, σάν ένασ άνθρωπος. Μαζί μέ πολλούς άλλους πήγε κι ένας γεροντάκος καί περίμενε τή σειρά του, συμμαζεμένος καί ντροπαλός σέ μιá γωνιά.

— Τί θέλεις, έσύ; τόν ρώτησε παραξενεμένος ό γιατρός.

‘Ο άνθρωπος σήκωσε τά μάτια του καί στριφογύριζε τό τριμμένο καπέλο του στά δάχτυλα.

— 'Ηρθα γιά τό αίμα, είπε. Γι' αυτό πού γράφετε στίς έφημερίδες. . .

‘Ο γιατρός τόν χάιδεψε στόν ώμο, χαμογέλασε, του έδειξε μέ τό μάτι τούς αίμοδοτές, πού περίμεναν καί του είπε:

— Κοίτα, έχουμε αρκετούς. . .

‘Ο γέρος τούς κοίταξε. 'Ηταν ένα πλῆθος νέοι καί κοπέλες, φοιτητές κι εργατικοί, πού δέν τούς είχε έπιστρατεύσει τό Κράτος καί ήρθαν νά προσφέρουν τό ζωογόνο αίμα τους γιά τούς άλλους, πού έχυναν τό δικό τους επάνω στό χιόνι. Τά πρόσωπά τους ήταν ρο-

δοκόκκινα, τά μάτια τους έλαμπαν από νιάτα κι από υγεία.

Ό γέρος ξανασήκωσε τό κεφάλι, σάν νά τόν είχαν προσβάλει.

— Πρέπει νά σοῦ πῶ, γιατρέ, μή μέ βλέπεις ἔτσι, δηλαδή μήν τύχει καί φοβᾶσαι, πού μέ βλέπεις ἔτσι τσακισμένον από τά χρόνια καί τά φάρμακα... "Όμως εἶμαι γερός, ποτέ δέν ἀρρώστησα, ἄν εἶναι δηλαδή γι' αὐτό πού φοβᾶσαι... Τό αἷμα μου εἶναι καθαρό...

Ό γιατρός συγκινήθηκε:

— Πᾶμε μέσα, τοῦ εἶπε. Καί τόν πῆρε στό χειρουργεῖο γιά τήν αἰμοδοσία.

— Πῶς σοῦ ἤρθε καί τό ἀποφάσισες; ρώτησε ὁ γιατρός, ἔτσι γιά νά πεί κάτι τήν ὥρα πού ἀπολύμαινε τό σημείο, ὅπου θά περνοῦσε τήν ἀπορροφητική βελόνα.

Καί τότε ἄκουσε αὐτό τό καταπληκτικό, πού ἔκαμε τό χέρι του νά τρέμει καί γέμισε δάκρυα τά μάτια του.

— Πῶς μοῦ ἤρθε; χαμογέλασε ὁ γέρος... Ἐγώ, γιατρέ μου, εἶχα τρία ἀγόρια. Τά πῆρε καί τά τρία ἡ ἐπιστράτευση. Σκοτώθηκαν καί τά τρία... Μεγάλη φωτιά... Ἐ, τίμποροῦσε νά γίνει; Γιά τήν Ἑλλάδα πῆγαν. Ἦταν γραφτό... Ὅμως τό τελευταῖο, ὁ Γιάννης, ὅπως μοῦ εἶπαν, πέθανε από τό πολύ τό αἷμα πού ἔχασε. Εἶδεμή ἡ λαβωματιά δέν ἦταν σπουδαία.

Τώρα ἔμαθα πῶς γυρεύετε αἷμα, γιά νά γλιτώσουν τά παιδιά, πού κινδυνεύουν από αἱμορραγία. Εἶπα, λοιπόν, γιατρέ μου, ἄς πάω κι ἐγώ νά προσφέρω αἷμα, μπορεῖ νά εἶναι νά γλιτώσω τό παιδί κανενός ἄλλουνοῦ... Ἐτσι σηκώθηκα καί ἤρθα...

Στρατής Μυριβήλης

59. ΚΑΛΗ ΚΑΡΔΙΑ

Νά 'χεις τόν ήλιο στήν καρδιά σου
κι ἄς βρέχει ἀπ' ἔξω κι ἄς χιονίζει.
Στή λύπη καί στή μοναξιά σου
ὁ ήλιος αὐτός θά σέ φωτίζει.

Τραγούδι ξέγνοιαστο στά χείλη
νά 'χεις, σάν τά πουλιά στά δάση,
κι ἔτσι ὅ,τι ἡ Μοίρα σου κι ἄν στείλει
θά ξεχαστεῖ καί θά περάσει.

Καρδιά καλή νά μή σοῦ λείπει
γιά τά ὀρφανά, τά πονεμένα.
Μαζί τους τή χαρά, τή λύπη
πρέπει νά τά 'χεις μοιρασμένα.

Ἔχε τόν ήλιο στήν καρδιά σου
κι ἕνα τραγούδι πάντα σφύρα,
ἐλπίδα καί παρηγοριά σου
καλό ἢ κακό σοῦ στέλνει ἡ Μοίρα.

Μιχαήλ Στασινόπουλος

60. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΝΑΣ

(Μακάριόν ἐστι διδόναι)

“Όταν ἤμουν κι ἐγώ στήν ἡλικία σου, Σίμο, ἄρχισε σέ λίγο νά λέει στό γιό του ὁ Γιώργος Σίνας, δέν εἶχα τήν εὐτυχία, ὅπως ἐσύ, νά ζεῖ ἡ μητέρα μου. Μωρό ἀκόμα τήν ἔχασα ἐκεῖ κάτω στή Νύσσα. Τήν πῆρε μαζί του ὁ Θεός. Ὁ πατέρας μ’ ἐμπιστεύτηκε τότε σέ μιὰ θεία μου, πού ἔμενε στίς Σέρρες. Καί κεῖ, στήν ὁμορφη τούτη μακεδονική πολιτεία καί κοντά στήν καλή θεία μου — τήν ἀδελφή τῆς μητέρας μου — ἀνατράφηκα καί μεγάλωσα.

Στό ἀναμεταξύ, ὁ καλός σου παππούς, ἐπεκτείνοντας τό ἐμπόριό του, βρέθηκε στή Βιέννη. Προόδευσε κεῖ, μέ τή βοήθεια πάντοτε τοῦ Θεοῦ. Σάν μεγάλωσα λίγο καί γώ καί ζύγωσα κάπως στήν ἡλικία πού ἔχεις καί σύ τώρα, ὁχτώ δηλαδή χρονῶν θά ἤμουνα, ὁ πατέρας ἔκρινε πῶς μπορούσε πιά νά μ’ ἐμπιστευτεῖ στόν ἑαυτό του καί σέ μένα τόν ἴδιο. Ἔτσι, μέ κάλεσε κοντά του στή Βιέννη.

Ἡ στιγμή πού ἀποχωρίστηκα τήν καλή μου τή θεία, στίς Σέρρες, ἦταν ἀληθινά συγκινητική. Τήν ἀγαποῦσα σάν μάνα μου, μ’ ἀγαποῦσε σάν γιό της. Μέσ’ ἀπό τά ἀναφιλητά της κι ἀπό τά χάδια της, μέσ’ ἀπό τούς τρυφερούς ἀσπασμούς καί τά μύρια φιλιά της, μοῦ ἔδωσε, ξεπροβοδίζοντάς μας, καί τοῦτο ἔδω πέρα, γιά θυμητικό...

Κι ὁ Γιώργος Σίνας ἔβγαλε κι ἔδειξε στό γιό του κατιτί, πού φύλαγε μυστικά στόν κόρφο του, σάν φυλαχτό.

— Ἐδῶ μέσα, τοῦ εἶπε συγκινημένος, βρίσκεται τυλιγμένο λίγο ἀπό τ’ ἁγιασμένο χῶμα τῆς πατρίδας... Εἶναι τό δῶρο καί ἡ εὐχή τῆς θείας μου:

— Πάρ'το, μοῦ εἶπε τότε ἡ ἴδια, ξεκολλώντας δίχως καρδιά ἀπό πάνω μου. Θά σέ βοηθάει πάντα νά μένεις Ἑλληνας καί χριστιανός! Αὐτή εἶναι ἡ εὐχή μου, τό πιό ἀκριβό δῶρο μου... Βλέπεις; Ἔχει κι ἓνα χαρτάκι μέσα... Ἀνοιξέ το τώρα καί διάβασέ το κι ὕστερα κλεῖσε το βαθιά στήν καρδιά σου.

— Τί ἔλεγε τό χαρτί, μπαμπά; ρώτησε περίεργος ὁ μικρός Σίμος.

— Γιά χάρη σου θά τό ἀνοίξω, δεύτερη καί στερνή φορά στή ζωή μου. Πάρ'το.

Ὁ μικρός Σίμος ἀνοίξε τό χαρτί παρευθύς, μέ τρεμάμενα λίγο τά παιδικά του τά δάχτυλα καί νά τί διάβασε:

«ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΕΣΤΙ ΜΑΛΛΟΝ ΔΙΔΟΝΑΙ Η ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ»

— Τί θά πεῖ αὐτό, μπαμπά; ξαναρώτησε.

— Εἶναι ἀπό τίς «Πράξεις*» τῶν Ἀποστόλων, παιδί μου, τοῦ ἐξήγησε σοβαρά ὁ πατέρας του. Καί θά πεῖ πώς εἶναι προτιμότερο νά δίνεις ὅ,τι μπορεῖς στούς ἄλλους, παρά νά παίρνεις ἀπ' αὐτούς. Κατάλαβες;

— Ὡστε καλά ἔκαμα χθές, παρατήρησε μέ ἀφέλεια τό παιδί. Ὅσα παιχνιδάκια μοῦ χάρισε ὁ παππούς, στή γιορτή του, τά χάρισα στά φτωχόπαιδα τῆς γειτονιάς...

— Ἐκαμες ἄριστα, Σίμο, φώναξε ὁ παππούς εὐχαριστημένος. Κι ἂν τό ἤξερα αὐτό, θά σοῦ χάριζα ἀκόμα περισσότερα...

— Νά λοιπόν καί ἡ δική μου ἡ ἱστορία, Σίμο! Ριζώσαμε πιά ἐδῶ στή Βιέννη. Στήν ἀρχή δέν ἦταν καθόλου εὐκολη ἡ ζωή μας. Ξένοι ἄνθρωποι, σέ ξένον τόπο... Φαντάζεσαι πόσο δύσκολα τά βγάζαμε πέρα. Ὁ Θεός ὁμως μᾶς προστάτεψε κι ἀνεβήκαμε κάπου, γιά νά μποροῦμε νά βλέπουμε καί τούς ἄλλους δίπλα μας — καί μακριά μας.

— Καί τώρα, μπαμπά, πού φτάσαμε κάπου, τί λογαριά-

* Κεφ. 20, στίχ. 35

ζεις νά κάμεις; ρώτησε τό παιδί του μ' ἐνδιαφέρον.
— Μέ τήν ἄδεια τοῦ πατέρα, λογαριάζω νά βοηθήσω,
ὅσο περισσότερο μπορέσω, τὸ ἀναστημένο Γένος.

— Μακάριόν ἐστίν. . . ψιθύρισε ὁ παππούς.

— Ἀκριβῶς! βιάστηκε νά προσθέσει ὁ γιός.

— Ἀκριβῶς! Ξανάκαμε σάν ἡχώ κι ὁ ἐγγονός.

— Ἀκόμα ἔχω καί κατιτίς ἄλλο νά κάμω, ξανάπε ὁ γιός.

— Σάν τί; τόν ρωτήσανε, σχεδόν μ' ἓνα στόμα, ὁ παπ-
πούς καί ὁ ἐγγονός.

— Φιλοδοξῶ νά πάω προσκυνητής στά ἐλεύθερα μεθαύ-
ριο χώματα τῆς πατρίδας, ν' ἀνεβῶ στή Μακεδονία καί
ν' ἀντικρίσω ξανά τόν ὁμορφο καί καταπράσινο κάμπο
τῶν Σερρῶν. Αὐτός ἔθρεψε τά παιδικά μου ὄνειροπο-
λήματα καί θέλω νά σκαρφαλώσω στά γραφικά ἐκεῖνα
βουνά μας καί στό Παγγαῖο. Κι ὁλόστερνα, νά κατεβῶ
στήν Ἀθήνα. Αὐτή, σίγουρα, πρέπει νά γίνει ἡ πρωτεύ-
ουσα τοῦ ἐλευθεροῦ Κράτους. Θέλω νά τήν πλουτίσω
μέ μέγαλα, μέ τράπεζες, μέ ἀστεροσκοπεῖα, μέ ὅ,τι
τέλος πάντων χρειάζεται, γιά νά γίνει πολιτισμένη καί
ὁμορφη.

— Λοιπόν, ἔχω μιὰ ιδέα! εἶπε πρόσχαρος ὁ παππούς.

— Τί ιδέα, παππού;

— Τί ιδέα, πατέρα; τόν ρώτησαν ἀντάμα κι οἱ δύο.

— Λέω, ὅσα δέν προλάβεις νά κάμεις ἐσύ, εἶπε χαμογε-
λώντας ὁ γερο-βαρόνος, νά τ' ἀποτελειώσει ὁ γιός σου,
ὁ χρυσός μου ὁ Σίμος. . . Τό ἐγγονάκι μου!

— ὦ, ἀσφαλῶς ναί, παππού! εἶπε χειροκροτώντας ὁ
Σίμος. Γιατί τό ξέρω πιά, ἔτσι δέν εἶναι; Τό κατάλαβα
πάρα πολύ καλά, ζώντας τόσα χρόνια κοντά σας:

«Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν. . .»

(Ἑθνικοὶ εὐεργέτες).

Δημήτρης Γιάκος

61. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα πού θά φύγω καί θά πάω στά ξένα,
καί θά ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νά πάρω κάτι κι ἀπό σένα,
γαλανή πατρίδα, πολυαγαπημένη.
Ἄφησε μαζί μου φυλαχτό νά πάρω
γιά τήν κάθε λύπη, καθετί κακό,
φυλαχτό ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτό ἀπό χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μέ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μέ βροχή τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τό καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννᾶει
μόνο μέ τῆς Πούλιας τήν οὐράνια χάρη,
μόνο μέ τοῦ ἥλιου τά θερμά φιλιὰ,
τό μοσχάτο κλῆμα, τό ξανθό σιτάρι,
τή χλωρή τή δάφνη, τήν πικρή ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό ἔχουν σκάψει,
γιά νά θεμελιώσουν ἕναν Παρθενώνα,
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό ἔχουν βάψει
αἵματα στό Σούλι καί στό Μαραθώνα,
χῶμα πού ἔχει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
ἀπ' τό Μεσολόγγι κι ἀπό τά Ψαρά,
χῶμα, ὅπου φέρνει στό μικρόν ἐμένα
θάρρος, περηφάνια, δόξα καί χαρά.

Θέ νά σέ κρεμάσω φυλαχτό στά στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτό σέ βάλει,
ἀπό σέ θά παίρνει δύναμη, βοήθεια,
μήν τήν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.

Ἡ δική σου χάρη θά μέ δυναμώνει
κι ὅπου κι ἂν γυρίζω, κι ὅπου κι ἂν σταθῶ,
σύ θέ νά μοῦ δίνεις μιά λαχτάρα μόνη:
πότε στήν Ἑλλάδα πίσω θέ νά ῥθῶ.

Κι ἂν τό ριζικό μου — ἔρημο καί μαῦρο —
μοῦ ἔγραψε νά φύγω καί νά μή γυρίσω,
τό ὑστερνό συχώριο εἰς ἐσένα θά ἔβρω,
τό ὑστερνό φιλί μου θέ νά σοῦ χαρίσω. . .
Ἔτσι, κι ἂν σέ ξένα χῶματα πεθάνω,
καί τό ξένο μνημα θά ἔναι πίο γλυκό
σάν θαφτεῖς μαζί μου, στήν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα, ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

«Ἀμάραντα»

Γεώργιος Δροσίνης

62. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΜΕ ΤΑ ΛΕΥΚΑ

‘Ο ξένος, πού βρέθηκε τυχαῖα νά παρακολουθεῖ τό θέαμα τῆς μάχης*, σῶπαινε: Σήκωνε μόνο τά μάτια στόν οὐρανό καί κάτι μουρμούριζε ὁλοένα, σάν νά ζητοῦσε βοήθεια, ὄχι βέβαια γιά τόν ἑαυτό του, μά γιά τούς ἄλλους.

Συνηθισμένος ἄλλωστε ἦταν νά τούς ὑπηρετεῖ... Εἶχε φτάσει κιόλας στά τριανταένα του χρόνια καί δέ θυμᾶται νά εἶχε κάνει καί τίποτες ἄλλο στή ζωή του. Ἀκόμα καί τώρα, τή θλιβερή τούτη ὥρα τοῦ πολέμου, στημένος ἐκεῖ, στό λόφο τοῦ Σολφερίνο, μέ τό λευκό, καλοκαιρινό του κουστούμι — ἦταν Ἰούνιος — ἔμοιαζε μ’ ἕνα λευκό, περίεργον ἄγγελο, μ’ ἕναν ἱεραπόστολο τοῦ Ἐλέους, ἔτσι δά καθώς ἔβλεπε τόν ἑαυτό του ἀπό τά μικράτα του.

Θυμᾶται τούς φυλακισμένους, ἐκεῖ στήν Τουλῶνα, πού, παιδάκι ἐξάχρονο, εἶχε ὑποσχεθεῖ στόν πατέρα του καί στόν ἑαυτό του, πώς, σάν θά μεγάλωνε, θά ἔγραφε βιβλίο ὁλάκερο, γιά νά τούς βοηθήσει καί νά τούς σώσει. Θυμᾶται ὕστερα, σάν μεγάλωσε, πόσο ἐνίσχυσε τή μητέρα του στή φιλανθρωπική της δράση, πόσο κοντά της στεκότανε πάντα. Τούς «Σαμαρεῖτες τῆς Εἰρήνης» ὕστερα, τή χριστιανική ὀργάνωση πού, ἔφηβος αὐτός δεκαοχτώ μόνο χρονῶν, εἶχε ἰδρύσει στήν πατρίδα του, τή Γενεύη. Καί σκέφτεται:

Μέ τούς φυλακισμένους καί μέ τούς φτωχοὺς καλὰ τά κατάφερα. Ἐκεῖνοι ζοῦν καί θά βρεθεῖ τρόπος γιά νά σωθοῦν, νά διορθωθοῦν. Ἐτοῦτοι ἐδῶ πολεμοῦν, σκοτώνονται, τραυματίζονται, τινάζουν τίς περιουσίες τους στόν ἀέρα... Κι ὁ κόσμος στέκει δίπλα τους καί

* Πρόκειται γιά τή μεγάλη μάχη ἀνάμεσα στοὺς Γάλλους-Ἰταλοὺς καί Αὐστριακοὺς, στό Σολφερίνο τό καλοκαίρι 1859.

χαζεύει, όπως στο θέατρο...

“Ε, μά έφτανε πιά! Σάν νά τοῦ ἦρθε φώτιση θεϊκιά, γύρισε ξαφνικά πρὸς τοὺς διπλανοὺς του καὶ φώναξε: — Τί καθόμαστε, χριστιανοί; Καλά τὸν πόλεμο, τό καταλαβαίνω. Δέν μποροῦμε, καθὼς θά ταίριαζε, νά κατεβοῦμε κάτω στὸν κάμπο καὶ νά τὸν σταματήσουμε. Θά μᾶς σκότωναν... Καλά τοὺς νεκροὺς, ὅ,τι κι ἂν κάνουμε, δέ θά τοὺς ἀναστήσουμε. Τό ξέρω! Τοὺς πληγωμένους ὅμως ἔτσι θά τοὺς ἀφήσουμε νά πεθάνουν; Χωρὶς καμιὰ προσπάθεια νά τοὺς σώσουμε, χωρὶς ἓνα χᾶδι, ἓνα χαμόγελο, ἓνα γλυκό λόγο; Κι αὐτοὶ πλάσματα τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἔχουν μανάδες, ἔχουν ἀδερφές, ἔχουν ἴσως γυναῖκες, πού τοὺς προσμένουν... ”

Δυὸ τρεῖς χωριανές εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του. Κι ἄλλες τρεῖς τέσσερις ἐτοιμάζονταν νά ζυγώσουν. “Εμοιαζαν νά εἶχαν συγκινηθεῖ ἀπὸ τὰ λόγια του.

— Τί τρέχει; Τί γίνεται; ρώτησε κάποιος.

— “Ενας κύριος μέ ἄσπρα ροῦχα μιλάει, τοῦ ἀποκρίθηκαν.

— Τί λέει; Τί λέει;

— Γιά τοὺς πληγωμένους μιλάει. Νά πᾶμε νά τοὺς πάρουμε νά τοὺς σώσουμε... ”

— Καί ποῦ ξέρουμε ἂν εἶναι δικοὶ μας; πετάχτηκε κάποιος μεσόκοπος, κακομούτσουνος. “Ετσι δά ποῦ μπερδεύτηκαν ἐκεῖ κάτω, μπορεῖ νά περιποιηθοῦμε καὶ ξένους... κι ἐχθροὺς... ”

— Καί τί κακό βρίσκεις σ’ αὐτό; ρώτησε μ’ ἀπορία ὁ λευκοντυμένος ξένος. “Ο ἴδιος ὁ Κύριος δέν εἶπε: «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς»; Γιατί τότε καὶ μεῖς νά μὴ δείξουμε λίγη καλοσύνη σέ ὅλους αὐτοὺς πού πονοῦν;

“Ο ἀνθρώπινος πόνος δέν ἔχει πατρίδα... “Ας τὸν γιατρέψουμε λοιπόν, ὅσο μποροῦμε... “Εμπρός, πᾶμε!

— Καί ποιὸς εἶσαι τοῦ λόγου σου, ἔκανε ξανά ὁ μεσό-

κοπος; Ποῦ μᾶς πᾶς; Καί πῶς μπορούμε νά ξέρουμε πῶς δέ μᾶς ἐτοιμάζεις κάποια παγίδα;

Ἦ ξένος γέλασε.

— Τή νιώθω τήν ἀγωνία σου, ἄνθρωπε, γύρισε ἡρεμα καί τοῦ εἶπε, καί δέ σ' ἀδικῶ... Ὁ Ἑρρίκος Ντυνάν εἶμαι, ἀπό τή Γενεύη.

Ἕνα σούσουρο ἐγίνε μέσα στὸν κόσμο.

— Ὁ Ντυνάν; ρωτοῦσαν πολλοί, πού ἔδειχναν σάν νά ἔξεραν τό ὄνομα. Καί τὸν ἔμπορο Γιάννη Ντυνάν τί τὸν ἔχεις;

— Πατέρας μου εἶναι, ἀποκρίθηκε μέ χαμόγελο ὁ λευκοντυμένος ξένος. Καί στ' ἀχνάρια του πάω: πασκίζω νά μεγαλώσω τὰ πατρικά πλούτη... Γι' αὐτό βρέθηκα κι ἐδῶ...

Ὁ πατέρας μου ἀνάθεσε σοβαρὴν ἀποστολή: νά ῥθῶ ν' ἀνταμώσω τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων, τό Ναπολέοντα τὸν Τρίτο, τό φίλο του καί σύμμαχό σας, γιὰ δέκα χιλιάδες τόπια μάλλινο ὕφασμα, πού χρειάζονται τὰ στρατεύματά του. Τιμὴ εὐκαιρίας, ποιότητα ἐξαιρετική... Τό αὐτοκρατορικό ταμεῖο θά κέρδιζε σημαντικά ποσά... Κι ἐμεῖς... Ἀλλά, νά, δεῖτε καί μόνοι σας τὰ ἀποτελέσματα: ἀντί ν' ἀνταμώσω τό αὐτοκρατορικό ταμεῖο, ἔπεςα πάνω στή φονικότατη τούτη μάχη...

Καί καλὰ οἱ νεκροί, σᾶς τό εἶπα. Οἱ πληγωμένοι ὅμως; Τί σημασία ἔχει ἂν εἶναι Γάλλοι ἢ Ἰταλοί ἢ Αὐστριακοί; Ἄνθρωποι ὅλοι τους δέν εἶναι; Γιατί νά πεθαίνουν ἔτσι ἀβοήθητοι, ἀφημένοι ὁλότελα στήν τύχη τους σάν τὰ λυσσασμένα σκυλιά;

Τό προσκλητήριο τοῦ Ντυνάν δέν πῆγε χαμένο: μίλησε ὁλόισα σ' ὅλες τίς χριστιανικές καρδιές. Κι ἔδειξε πόσο μεγάλη στέκει ἡ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης καλοσύνης. Καί ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ. Γιατί σέ λίγο, ἀπλοϊκές γυναῖκες τοῦ λαοῦ κουβαλοῦσαν ἀπό τὰ συρτάρια τους τὰ σεντόνια καί τὰ λινά καί τὰ φέρα-

νε στόν «κύριο μέ τά λευκά», γιά νά σκεπάσει μ' αὐτά τούς τραυματίες μέσα στά πρόχειρα τά νοσοκομεῖα του, πού εἶχε κιόλας στήσει στό Σολφερίνο... Νοικοκυρές ἔσφαζαν τά κοτόπουλά τους, τά μαγειρεύανε γρήγορα καί τά πήγαιναν στόν Ντυνάν: «Γιά νά φᾶνε οἱ ἄρρωστοι», τοῦ λέγανε. Ἀθῶα παιδόπουλα κουβαλοῦσαν συνέχεια νερό ἀπό τίς πηγές, ζύγωναν στά κρεβάτια τῶν πληγωμένων καί δρόσιζαν μ' αὐτά τά φλογισμένα τους χεῖλη.

Ὁ ἴδιος ὁ «κύριος μέ τά λευκά» (εἶχε γίνει τώρα σωστός νοσοκόμος) ἔπλενε μέ μουσκεμένο στό καθαρό νερό ὕφασμα τίς ἀνοιχτές τους πληγές κι ἄπλωνε τό κρύο του χέρι στό μέτωπό τους, πού ἔκαιγε σάν νά 'θελε ἔτσι νά τούς ρίξει τόν πυρετό...

Κι ὕστερα, ὁ Λευκός Ἀγγελος ἔβγαине γρήγορα γρήγορα ἔξω. Πήγαινε νά κουβαλήσει μονάχος του μέσα ἀπό τίς σκηνές κι ἄλλους τραυματίες. Μά ὁ κόσμος ὁ ἄλλος δέν τόν ἄφηνε. Ὅλοπρόθυμοι ἔτρεχαν ὅλοι νά τόν βοηθήσουν, νά τοῦ πάρουν τή δουλειά ἀπό τά ἀκούραστα χέρια...

Τότε ἴσα ἴσα εἶναι πού ἔνιωσε ὁ Ντυνάν πώς μέ τόσην ἀνθρώπινη ζεστασιά δίπλα του, θά μπορούσε νά συντρίψει τόν πόνο, νά τόν νικήσει... Καί τό μικρό Σολφερίνο νά μεγαλώσει: ἀπό φτωχό ἰταλιάνικο κουτσοχώρι, νά πλατύνει καί νά χωρέσει μέσα του ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα.

(Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος-Τόμος 2ος)

Δημήτρης Γιάκος

Ἀσκήσεις:

- Τί ἐννοεῖ ὁ συγγραφέας μέ τήν τελευταία παράγραφο;
- Τί ξέρετε γενικά γιά τό ἔργο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ;
- Ποιά εἶναι τά εἰδικά καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνα Ἑρυθροσταυρίτη;

63. ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΨΑΡΑΔΩΝ

“Όπως ξέρετε, παιδιά, τό ψάρεμα στήν Ἑλλάδα δέ γίνεται μόνο στό ἀνοιχτό πέλαγος καί κοντά στίς πολλές ἀκρογιαλιές τῆς ωραίας θαλασσινῆς πατρίδας μας, ἀλλά καί σέ εἰδικά ἰχθυοτροφεῖα, πού ἔχουν δημιουργηθεῖ κυρίως στίς λιμνοθάλασσες ἤ σέ ἄλλα κατάλληλα παραθαλάσσια μέρη. Εἰδικοί καί ἔμπειροι τεχνίτες — ψαράδες — φτιάχνουν μιά σειρά ἀπό φράγματα, μέ καλαμιές καί μέ ἄλλα εἶδη, πού μ’ αὐτά μποροῦν νά κλείνουν τά νερά τῆς λιμνοθάλασσας ἢ τῶν μικρῶν κόλπων. Σέ ὀρισμένη ἐποχή, ἀνοίγουν τά φράγματα, γιά νά μποῦν τά ψάρια, κι ἔπειτα τά κλείνουν πάλι, κι ἔτσι τά αἰχμαλωτίζουν. Ἐκεῖ τά ψάρια τρέφονται καί μεγάλωνουν καί σέ ὀρισμένες πάλι ἐποχές τά ψαρεύουν.

Τέτοια μεγάλα καί παραγωγικά ἰχθυοτροφεῖα εἶναι στό Μεσολόγγι, στήν ξακουσμένη του λιμνοθάλασσα, στή Βιστωνίδα, κοντά στήν Ἀλεξανδρούπολη, καί σέ ἀρκετά ἄλλα μέρη.

Ἀνάμεσα σ’ αὐτά εἶναι καί τά ἰχθυοτροφεῖα τῆς Κεραμωτῆς. Βρίσκονται κοντά στήν ὁμορφη πολιτεία τῆς Καβάλας, σέ μιά στενόμακρη καί χαμηλή λουρίδα μιᾶς γειτονικῆς ἀκρογιαλιᾶς, πού ἀπέχει ἀπό τήν Καβάλα μίαν ὥρα περίπου καί φαίνεται ἀπό αὐτήν σάν μακριά γλώσσα γῆς μέσα στή θάλασσα.

Σ’ αὐτά τά ἰχθυοτροφεῖα ψαρεύουν πάντα πολύ ψάρι, γιατί ἦταν καλά καί πλούσια.

Θά σᾶς διηγηθῶ τώρα μιά ἱστορία, μιά ἱστορία ἀληθινή, πού ἔγινε σ’ αὐτά τά ἰχθυοτροφεῖα τῆς Καβάλας καί δείχνει πόσα μποροῦν νά πετύχουν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἐργάζονται ὅλοι μαζί ἐνωμένοι καί ἀγαπημένοι, ὅταν ἀποφασίζουν νά κάμουν ἕνα ἔργο γιά τό σύνολο καί μέ τό σύνολο κι ὄχι ὁ καθένας καί γιά τόν καθένα χωριστά.

“Όταν τέλειωσε ο μεγάλος πόλεμος*, στά 1945, καί ή βασανισμένη πατρίδα μας έλευθερώθηκε από τήν κατοχή, οί ψαράδες τής Κεραμωτής, πού σέ όλη σχεδόν τήν κατοχή είχαν μείνει άνεργοι καί πολύ δυστύχησαν, έκαμαν τό σταυρό τους, άνασκουμπώθηκαν καί συνάχτηκαν ένας ένας στά ίχθυοτροφεΐα τους, άποφασισμένοι νά ξαναρχίσουν τή σκληρή δουλειά τους. Τά ίχθυοτροφεΐα όμως τής Κεραμωτής ήταν σχεδόν όλότελα καταστρεμμένα από τήν άναγκαστική εγκατάλειψη στά χρόνια τής κατοχής. Τό ποτάμι τής περιοχής, ό Νέστος, είχε μέ τόν καιρό άπλώσει τήν κοίτη του καί χυνόταν τώρα μέσα στά ίχθυοτροφεΐα. Έτσι αυτά είχαν σιγά σιγά σκεπαστεί από τά χώματα πού κατέβαζε τό ποτάμι.

Τότε οί τριάντα ψαράδες τών ίχθυοτροφείων αποφάσισαν ν’ αλλάξουν τήν πορεία του ποταμού, νά τόν ξαναγυρίσουν στήν παλιά του κοίτη καί νά έλευθερώσουν τό ίχθυοτροφεΐο. Οί ειδικοί τής Καβάλας είπαν στους ψαράδες πώς αυτό πού σκέφτονται νά κάμουν είναι αδύνατο. Οί άπλοί όμως ψαράδες δέν έχασαν τό θάρρος καί τόν ένθουσιασμό τους. Ρίχτηκαν όλοι στή δουλειά, μπήκαν όλοι πολλές φορές μέσα στό ποτάμι καί μέ κλαδιά, μέ ψαθόχορτα, μέ πλοκάρια** έπιασαν από δώ, έπιασαν από κει τά νερά του ποταμού καί κατάφεραν νά τόν γυρίσουν στήν παλιά προπολεμική του κοίτη.

Αυτό βέβαια δέν ήταν καθόλου εύκολη δουλειά. Δέν είναι καθόλου εύκολο νά γυρίσει κανείς τό ρεύμα του ποταμού, νά τό κάμει νά ύπακούσει στή θέληση του ανθρώπου. Μιά παλιά παροιμία λέει πώς «ό ποταμός γυρεύει τά δικαιώματά του πενήντα χρόνια», δηλαδή ό ποταμός, όταν μία φορά κάμει ένα πέραςμα καί μία κοίτη, δύσκολα αλλάζει πορεία, γίνεται πιά άφέντης καί κύριος του τόπου.

* ό Β΄ παγκόσμιος

** διάφορα πλέγματα.

Φυσικό λοιπόν ήταν οι τριάντα ψαράδες της Κερα-
μωτής να δουλέψουν σκληρά και κυρίως να δουλέψουν
όλοι μαζί, σάν μιά ψυχή και σάν ένα σώμα, για να κα-
τορθώσουν αυτό, πού πραγματικά θά ήταν ακατόρθωτο,
αν δούλευε ο καθένας χωριστά. Τήν πρώτη φορά μάλι-
στα δεν πέτυχαν. Άλλά δεν απογοητεύτηκαν, δεν έχα-
σαν τό κουράγιο τους. Τή δεύτερη φορά πέτυχαν. Έ-
διωξαν τό ποτάμι από τό ιχθυοτροφείο. Από κεί και
πέρα ή δουλειά δεν τούς φαινόταν πιά δύσκολη. Σιγά
σιγά έφτιαξαν τίς καλαμιές για τά φράγματα τών ιχθυο-
τροφείων, επισκεύασαν τά καλυβόσπιτά τους, ναυπή-
γησαν βάρκες, αγόρασαν και αυτοκίνητο, για να μετα-
φέρουν τά ψάρια στίς ψαραγορές.

Μάλιστα ένα χειμωνιάτικο βράδυ, εκεί στά τέλη
του Νοεμβρίου, ξέσπασε ξαφνικά μιά καταιγίδα, πού
κόντεψε να παρασύρει τά φράγματα και να καταστρέ-
ψει τό ώραϊο έργο. Οι ψαράδες όμως, μέ πίστη και μέ
κουράγιο πάλι, ξενύχτησαν όλοι μέσα στο ιχθυοτρο-
φείο. Βουτηγμένοι στά νερά ως τή μέση, καθάριζαν τά
φράγματα από τά φύκια, για να κυκλοφορούν ελεύθερα
τά νερά και να μήν παρασύρουν μέ τή δύναμή τους τά
φράγματα. Έφτασαν να παλέψουν ακόμη και μέ τά
κύματα της θάλασσας, για να εμποδίσουν τήν ένωσή
της μέ τό ιχθυοτροφείο.

Τά ξημερώματα, βέβαια, πού έδωσε ο Θεός και ή
καταιγίδα κόπασε, οι ψαράδες μόρεσαν πιά να βγούν
από τά νερά και να συναχτούν στά σπιτοκάλυβά τους
για να συνέλθουν. Οι περισσότεροι παρουσίαζαν, όπως
έλεγε τότε μιά έκθεση, «φαινόμενα ψύξεως», είχαν δη-
λαδή μισοπαγώσει. Δυό απ' αυτούς κινδύνεψαν να πε-
θάνουν.

Φυσικά αυτή ή ήρωική δουλειά και ή αλληλεγγύη
τών τριάντα φτωχών ψαράδων της Καβάλας έδωσε
τότε πλούσιους τούς καρπούς της. Τά ιχθυοτροφεία

οργανώθηκαν καλά, ή παραγωγή τους εξασφαλίστηκε, οί ψαράδες ξαναβρήκαν τό ψωμί τους, ὄχι δουλεύοντας παρασιτικά, ἀλλά προσφέροντας στούς συνανθρώπους τους οὐσιαστική ὑπηρεσία. Καί τό κράτος μας, πού εἶναι ὁ ἰδιοκτήτης τῶν ἰχθυοτροφείων, πήρε τότε ἀπό τούς ἀπλούς ψαράδες ἐνοίκιο πέντε φορές μεγαλύτερο ἀπό ἐκεῖνο, πού πρόσφεραν γιά τά ἰχθυοτροφεία στή δημοπρασία οἱ μοναχικοί ἰδιῶτες ἐπιχειρηματίες.

Πῶς ὅμως μπόρεσαν οἱ τριάντα φτωχοί καί ἄσημοι ψαράδες τῆς Καβάλας νά πετύχουν αὐτό τό ἔργο; Πῶς μπόρεσαν νά παρουσιαστοῦν ὅλοι μαζί, νά ὁμονοήσουν, νά μήν κάνει ὁ καθένας τοῦ κεφαλιοῦ του, νά ἐνώσουν ὅλες τίς δυνάμεις τους σέ μιά πειθαρχημένη δύναμη; Ἀκόμη, πῶς μπόρεσαν νά βροῦν καί τά χρηματικά μέσα πού χρειάζονταν γι' αὐτή τή δουλειά, τίς «πιστώσεις» δηλαδή, μέ τίς ὁποῖες συμπλήρωσαν τήν προσωπική ἐργασία τους;

Ὅλα αὐτά τά μπόρεσαν μέ τήν τυπική καί οὐσιαστική ἐνωσή τους σέ ἓνα συνεταιρισμό. Τοῦ ἔδωσαν τό ὄνομα τοῦ προστάτη τῶν ψαράδων καί ὅλων τῶν θαλασσινῶν, τό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Μέ τήν προστασία τοῦ Ἁγίου, ἀλλά καί μέ τήν ἀλληλεγγύη, τήν ἀλληλοβοήθεια, τήν αὐτοθυσία, τήν ὁμαδική ἀμίλλα καί μέ τή χαρά τῆς δημιουργίας μπόρεσαν οἱ ψαράδες αὐτοί νά κάμουν ἔργο ὠραῖο καί ὠφέλιμο.

Ἄν, ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια, θυμήθηκα ξανά αὐτή τή μικρή καί πολύ συγκινητική ἱστορία καί σᾶς τή διηγίεμαι, εἶναι γιατί μπορεῖ νά γίνει σέ ὅλους ἓνα πολυτιμο παράδειγμα, ἓνα σοφό δίδαγμα. Νά μᾶς διδάξει πῶς ἡ συνεργασία, ἡ ἀλληλεγγύη καί ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἡ ἀγάπη καί ἡ ὁμόνοια, βοηθοῦν τόν ἄνθρωπο νά κατορθώσει κάποτε καί πράγματα, πού θεωροῦνται ἀκατόρθωτα ἢ ἔστω πολύ δύσκολα.

(Συνεταιριστική Ἀνθολογία - Φ. Τζωρτζάκης)

Πέτρος Γλέζος

Δ.
ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ
ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ
ΛΑΟΥ ΜΑΣ

64. ΑΠΟΨΕ

Ἀπόψε ἡ γῆ σου εἶν' ὁμορφη, Θεέ μου, πέρα ὡς πέρα.
Τό λόφο ρείκια κόκκινα τόν ἔχουνε στολίσει,
σάν νά'ναι μιά παραμονή γλυκιᾶς γιορτῆς. Κι ἡ μέρα
σάν ἀγαθό χαμόγελο κι ἐκείνη ἀργεῖ νά σβήσει.

Δεξιά, ζερβά, στή μοναξιά τοῦ δρόμου, οἱ λεῦκες μένουν
ἀκίνητες στό λίγο φῶς. Δέ σειέται ἓνα κλαδί τους!
Δέν τρέμει οὔτ' ἓνα φύλλο τους. Κι ὅπου κι ἄν δεῖς,
σωπαίνουν
καί σάν μιά δέηση βουβή, θαρρεῖς, εἶν' ἡ σιωπὴ τους

Κάτω στά πλάγια τοῦ βουνοῦ, πού γέρνει βυθισμένο
μέσα στοῦ ὄνειρου τῇ σκιά, μέσ στή θολή γαλήνη,
τό μακρινό, τό βραδινό χωριό τ' ἀγαπημένο,
σάν ἄυλος τόπος γιά ψυχές πού εἶν' ἅγιες ἔχει γίνει.

Κι ἀπάνω ἐκεῖ δυό σύννεφα. Λές κι εἶναι ἀσπροντυ-
μένοι
ἀγγέλοι, πού μέ τ' ἀνοιχτά φτερά τους σταματῆσαν.
Κι ἤβραν τῇ γῇ τόσο ὁμορφη καί τόσο εὐτυχισμένη,
πού ἔμειναν καί τόν οὐρανό γι' ἀπόψε λησμονῆσαν.

(Ἀπαντα)

Λάμπρος Πορφύρας

Ἀσκήσεις:

— Ὁ ποιητής περιγράφει κυρίως τὴν ὁμορφιά καὶ τὴ γα-
λήνη τῆς φύσης. Μέ ποιές στροφές καὶ πῶς ἀκριβῶς;
— Ἐκτός ἀπὸ τὴν ὁμορφιά καὶ τὴ γαλήνη τῆς φύσης, τονί-
ζεται ἰδιαίτερα κανένα συναίσθημα, ποιο καὶ μέ ποιούς
στίχους;

65. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Είχα μείνει κάμποσον καιρό στο γραφικό χωριουδάκι του νησιού μας και χάρηκα τις όμορφιές και τη δροσιά του. Κουρασμένος από τό θόρυβο της πρωτεύουσας ζήτησα καταφύγιο σ' ένα χωριατόσπιτο, όπου ευγενικοί και φιλόξενοι άνθρωποι με περιποιήθηκαν έναν ολόκληρο μήνα σάν δικό τους. Ήμουν ένθουσιασμένος με την καλοσύνη και την άπλοϊκή ζωή των χωρικών, με τό μαύρο σιταρένιο ψωμί τους, τό ώραϊο δροσερό νερό, τά φρούτα και τ' αυγά, τά κοτόπουλα και τό άγνό γάλα.

Πρωί πρωί ξεκινούσα μ' ένα ραβδί κι ένα βιβλίο στο χέρι και χανόμωνα μέσα στις ρεματιές και στά λαγκάδια, στις άνθισμένες πλαγιές και στά όμορφα έξοχικά ξωκλήσια. Τό μεσημέρι γύριζα κουρασμένος στο σπίτι, για νά φάω και νά ξαπλωθώ κάτω από τη μουριά της αυλής ως τις πέντε τ' άπόγευμα. Τό βραδάκι πάλι, ό ταχτικός περίπατος στους τόπους με τους άνεμόμυλους και στή μακρινή ρεματιά με τις λυγαριές και τις παπαρούνες.

Μόλις είχα καθίσει σέ μιά πέτρα, πλάι στά θυμάρια και θαύμαζα τόν κάμπο, κατακόκκινον από τις παπαρούνες και χρυσωμένον από τά στάχυα. Από τά τζάκια των χωριάτικων σπιτιών ένας γαλάζιος καπνός άνέβαινε, σάν θυμίαμα ευχαριστήριο των ταπεινών στον Πλάστη. Ή καμπάνα του λευκού ξωκλησιού σήμανε τόν έσπερινό.

Είναι στιγμές, πού ή όμορφιά της φύσης μās φέρνει πολύ κοντά στο Θεό. Αίσθάνθηκα την ανάγκη νά σύρω τά βήματά μου ως τό λευκό έκκλησάκι. Ένα άσβεστο-χρισμένο δωμάτιο με τέμπλο από ξύλο βαμμένο και μερικές εικόνες άγίων. Στή μέση μιά χλωμή Παναγία, με τό μικρό Χριστούλη στά γόνατα, φωτιζόταν από μιά

καντήλα κρεμασμένη μπροστά της από την όροφή. Ένας παπάς γέρος διάβαζε δυνατά την ακολουθία του έσπερινοῦ, ἐνῶ στό πλάι τοῦ ἱεροῦ, ὄρθιος ἕνας μυλωνάς, μ' ἕνα μικρό κοριτσάκι στεκότανε μέ δεμένα χέρια σέ στάση εὐλαβική.

Ἄναψα τό κεράκι μου καί στάθηκα μέ κατάνυξη, ὥσπου τελείωσε ὁ έσπερινός.

Μόλις βγήκα, εἶδα μιά χαρούμενη συντροφιά ἀπό νέους καί νέες, πού γύριζαν ἀπό ἐκδρομή, φορτωμένοι λουλούδια. Τά γέλια τους γέμισαν τήν ἡχώ τοῦ βράχου, πού βρισκότανε πάνω ἀπό τήν ἀνηφοριά.

Σάν εἶδαν τό ξωκλήσι, πλησίασαν ὅλοι καί μπήκαν, γιά ν' ἀνάψουν ἕνα κερί. Ἐπειτα ἀπό λίγο στρώθηκαν στό γρασίδι κι ἄρχισαν τή συζήτηση:

— Κοιτάξτε ὁμορφιά ἐκεῖ πέρα, κάτω στόν ὀρίζοντα. Λές πώς ὁ ἥλιος, πού βασιλεύει, ντύθηκε μέ ἀληθινή πορφύρα χρυσοκέντητη. Τίποτα δέν εἶναι πιό ὁμορφο ἀπό τή φύση, εἶπε ἕνας.

Ὁ ζωγράφος τῆς συντροφιάς, ἕνα νέο παλικάρι, πού κρατοῦσε μολύβι καί χαρτί κι ἔκανε σκίτσα, ἀπάντησε στό φυσιολάτρη:

— Ξεχνᾷς ὅμως τήν τέχνη. Μέ τά ἴδια πρότυπα, πού τῆς δίνει ἡ φύση, κάνει ἀριστουργήματα.

— Εἶναι ἀστεῖο νά παραβάλλετε τίς φυσικές ὁμορφιές μέ τά παιχνιδάκια τῆς τέχνης. Ποιός τεχνίτης θά μπορούσε νά μᾶς δώσει τή δαντελωτή ἐμφάνιση ἑνός κρίνου, τό ἄρωμα τοῦ ρόδου, τό βελουδο τοῦ πανσέ;

Ὁ ζωγράφος ἐπέμεινε:

— Ὅλα τά χρώματα τά ἔχω στήν παλέτα μου, εἶπε. Μπορῶ μέ δύο πινελιές νά σᾶς δώσω τήν ἐντύπωση κάθε λουλουδιοῦ, τίς φτερωτές χάρες τῆς πεταλούδας, τήν κομπή γραμμή τοῦ βουνοῦ, τό σμαραγδένιο χρώμα τοῦ χορταριοῦ. Ὡραία ἡ φύση, ἀλλά δέ μᾶς παρουσίασε ἀκόμα ἕναν Παρθενώνα...

Μέ τή ζωγραφική σου ὅμως δέ μᾶς δίνεις οὔτε τήν εὐωδία τῶν λουλουδιῶν, οὔτε τό ἄρμονικό ψιθύρισμα τῶν φύλλων τους.

Βρῆκα τή στιγμή νά ἐπέμβω καί νά λάβω μέρος στήν ὁμιλία τους:

Καί οἱ δύο ἔχετε καί ἄδικο καί δίκιο. Ἡ φύση μᾶς δίνει τά ὑποδείγματα καί τά ὑλικά, τά σχέδια καί τά χρώματα· καί ἡ τέχνη σάν καλός ἐκτελεστής ἐκτελεῖ τόν προορισμό της.

Ἡ φύση εἶναι ἡ μεγάλη δασκάλα· ἡ τέχνη εἶναι ἡ «ἀριστοτέχνης» μαθήτρια. Χωρίς τήν πρώτη δέν μπορεί νά ὑπάρξει ἡ δεύτερη. Ἡ ἄρμονία τῶν χρωμάτων μιᾶς εἰκόνας, ἑνός κεντήματος εἶναι ἀπό τούς κήπους καί τά λουλούδια καί ἀπό τούς ἄλλους ὁργανισμούς τῆς φύσης. Ἡ γραμμή ἑνός ναοῦ, τό κιονόκρανό του ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική τῶν βουνῶν καί τῶν δέντρων· ἡ μελωδία τῆς μουσικῆς ἀπό τό κελάδημα τῶν πουλιῶν καί τήν ἄρμονία τῶν ἤχων.

Καί μέσα σέ ὅλα τά ὁμορφα πράγματα, ἀπό τό μικρό λουλουδάκι ὡς τόν ἀκτινοβόλο ἥλιο, ἀπό τό κοχύλι τῆς θάλασσας ὡς τό ἀσήμι τοῦ φεγγαριοῦ, ὑπάρχει ἡ μορφή τοῦ μεγάλου Καλλιτέχνη, τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνου, πού λατρεύεται καί στούς μαρμάρινους μεγαλόπρεπους ναούς καί στό φτωχικό μικρό αὐτό ἐκκλησιάκι.

Ὅλοι σώπασαν καί μέ κοίταξαν προσεχτικά.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Ἐνα κοπάδι πετροχελίδονα πέρσαν ἀπό πάνω μας φλύαρα καί χαρούμενα.

Στό μικρό κοτέτσι τοῦ παπᾶ οἱ κότες, ἀνεβασμένες σέ ξυλάκια, κούρνιαζαν πιά, ἐνῶ ἕνας παρδαλόφτερος πετεινός, τινάζοντας τά φτερά του, φώναξε μέ δυνατή φωνή «κουκουρίκου!»

Χαμογέλασα. Καί εἶπα στή συντροφιά τῶν ἐκδρομέων:

— Βλέπετε; Ἀκόμη κι ὁ κόκορας εἶνα σύμφωνος μαζί μου!

(Περιοδ. Παιδικός Κόσμος)

Σύλβιος

66. Ο ΗΛΙΟΣ

Σάν ἓνα γέλιο παιγνιδιστό ξαπλώθηκε πάνω στή γεμάτη ὁμίχλη πολιτεία ὁ ἥλιος. Σάν ἐπιδέξιος ἀκροβάτης σκαρφάλωσε ὥς τίς στέγες μέ τίς ψηλές καπνοδόχες κι ἔδωσε στά παλιά γερασμένα κεραμίδια ἓνα χρῶμα φρεσκάδας. Στίς ταράτσες ἀπλώθηκε σάν ἀδιόρθωτος τεμπέλης καί τά ψηλά ὀξυκόρυφα καμπαναριά τά ἔντυσε μέ γιρλάντες χρυσοῦ φωτός.

Ἐπειτα κατέβηκε ὥς τοὺς ὑγροὺς μισοσκοτεινοὺς δρόμους κι ἄπλωσε τό χρυσοκέντητο χιτώνα του πάνω στά πεζοδρόμια καί τά κατώφλια τῶν μαγαζιῶν καί στά μισόκλειστα σπίτια, στή λάσπη καί στήν ἄσφαλτο τή γλιστερή, στά δέντρα πού ἀκινητοῦσαν μελαγχολικά σάν διπλωμένα ἀπὸ μιάν ἀπειρη λύπη. Ἄφησε κατόπιν τά χρυσά φεγγοβόλα του σαντάλια σέ μιάν ἄκρη καί πήδησε ἀπὸ τ' ἀνοιχτά παράθυρα κι ἀπὸ τίς καγκελωτές αὐλόπορτες μέσα στά σπίτια καί σάλπισε μέ τό μελωδικό βούκινό του τήν ὑγεία καί τή ζωή.

Χτύπησε μέ τό λιγνὸ δάχτυλό του τοὺς κοιμισμένους φεγγίτες, κατέβηκε ὥς τά βάθη μέσα στά σκοτεινά ὑπόγεια, ζήτησε νά πλανηθεῖ μέσα στοὺς μακριοὺς ἀπροσπέλαστους διαδρόμους τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν. Κι ἔπειτα ξαναβῆκε στό δρόμο.

Ἐγινε σάν φιδάκι χρυσό, γλιστερό καί λιγνό καί κουλουριάστηκε πάνω στά τηλεφωνικά καί τά τηλεγραφικά σύρματα κι ἔσκυψε νά καθρεφτιστεῖ στά στενά ρεῖθρα τῶν πεζοδρομίων, τά γεμάτα νερά. Καί τυλίχτηκε σάν φλογισμένη κορδέλα στίς ρόδες τῶν κάρων καί τῶν ἁμαξιῶν κι ἀναδιπλώθηκε ἀνάμεσα στά τζάμια τῶν αὐτοκινήτων καί τινάχτηκε ἐλαφρά γύρω στούς στύλους, πού στέκονταν σάν τραχιοί λογχοφόροι στό μάκρος τῶν μεγάλων δρόμων.

Καί στάθηκε.

Φόρεσε μιά λαμπρή κατάχρυση ἵπποτική πανοπλία κι ἦρθε καί χτύπησε τήν πόρτα τοῦ κήπου. Σάν παλιός εὐπατρίδης περπάτησε ἀνάμεσα στίς πυκνές, γεμάτες φύλλα δεντροστοιχίες καί πῆγε καί χαιρέτησε τούς σοφούς μαρμαρένιους τοξότες. Κι ἔβγαλε τή βαριά περικεφαλαία του καί τήν ἔριξε μέσα στ' ἀκίνητα νερά τῆς στέρνας. Στό τέλος τίναξε τή χρυσόσκονη τῶν μαλλιῶν του στά συντριβάνια κι ἔφυγε, μέσα ἀπό τίς περικοκλάδες πού ἀγκαλιάζουν τά κάγκελα, ἐλαφρά σάν δειλό κυνηγημένο πουλί.

Ὅσοι τόν εἶδανε, εἶχαν ἓνα εὐθυμο γέλιο στά χεῖλη καί μιά γλυκιά καλοσύνη στήν καρδιά. Κάτω ἀπό τήν εὐεργετική προστασία του νόμιζε κανεῖς πώς δέν μπορούσε οὔτε ἡ ἐλάχιστη πονηρή κι ἄδικη σκέψη νά τανύσει τά μαῦρα της κατασκότεινα φτερά...

(Περιοδ. Λουλούδια)

Ἰωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

Ἀσκήσεις:

— Στό κεφάλαιο αὐτό ὑπάρχει πλῆθος ἀπό λογοτεχνικά στοιχεῖα, ὅπως προσωποποιήσεις, παρομοιώσεις, μεταφορές κτλ. Νά τά βρεῖτε καί νά τά κατατάξετε κατά εἶδος.

67. ΧΑΡΩΠΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Γέλα μου, ήλιε, γέλα μου καί λουῖζε με στό φῶς σου.
Μές στήν ψυχή μου ἀνάτελλε, καθῶς στόν οὐρανό σου.
Δείχνε με, κρίνο τοῦ Μαρτιοῦ, ρόδο τ' Ἀπριλομάη,
γιά νά μοῦ φτερουγᾷ ἡ καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

Παῖξε μου, κύμα τοῦ γιαλοῦ, καί χάιδευέ με, ἀγέρι,
σάν ἓνα χέρι ἀόρατο, κανεῖς πού δέν τό ξέρει.
Ταξίδευέ με στ' ὄνειρου τ' ἀτέλειωτα πελάη,
γιά νά μοῦ φτερουγᾷ ἡ καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

Διαμαντοστόλιστη πηγὴ, τρέχα καί δρόσιζέ με.
Γλυκοτραγουῖδα, ἀηδὸνι μου. Τρίλιες πλημμυρίζέ με.
Χαμόγελο τῆς μάνας μου, μή φεύγεις ἀπ' τό πλάι,
γιά νά μοῦ φτερουγᾷ ἡ καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

(Παιδικά Χαμόγελα)

Γιώργης Ι. Κρόκος

68. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Θέρος - τρυγος - πόλεμος! Νά τά τρία κεφάλαια, οἱ
τρεῖς μεγάλες στροφές στό χρονιάτικο ἔπος τῆς ἀγρο-
τικῆς ζωῆς καί ἰδιαίτερα τοῦ βορειοδυτικοῦ Μοριᾶ.
Γιὰτί ὁ Μοριάς αὐτός εἶναι ἓνα ἀπέραντο ἀμπέλι, πού
ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὥς τὴν ἄμμο τῶν
γραφικῶν κόλπων, σκαρφαλώνει στίς πλαγιές τῶν βου-
νῶν, καβαλικεύει τὰ διάσελα, γκρεμίζεται στίς ρεμα-

τιές, σκύβει κατά τίς ποταμιές καί σκεπάζει μέ τή χαρμόσυνη φυλλωσιά του καί τήν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς.

Ὁ τρύγος εἶναι τό μεγάλο πανηγύρι μέσα στόν πράσινο αὐτόν ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσή του! Οἱ κάμποι, τά πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι, ἀρχίζουν ἕνα πρῶι νά ζωντανεύουν, νά γελοῦν, νά φωνάζουν, νά μεθοῦν, νά τραγουδοῦν, μ' ἕνα σύνθημα, σάν νά πλημμύρισαν χαρά τά ἔγκατα τῆς Γῆς καί νά ξεχειλίσαν κι ἑξαφνα νά ξεχύθηκε, σάν πλατιά, μεγάλη, ὀμηρική βοή. Μά πρέπει νά βρεθεῖ κανεῖς, τήν ὥρα πού χαράζει, κάτω ἀπό τό αἰωνόβιο πλατάνι, κοντά στήν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τά κρύσταλλά της ἀνάμεσα στά διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιά νά μή χάσει τίποτα ἀπό τό βιβλικό θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιά τόν τρύγο.

Κεῖνη τή μέρα δέν κλείνει μονάχα τό μικρό μαγαζάκι τῆς πλατείας σέ κάθε χωριό. Κλείνουν ὅλα τά σπίτια. Δέ μένει ψυχή, σχεδόν οὔτε σκύλος.

Τά χωριά φεύγουν «σύν γυναιξί καί τέκνοις». Ὑπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στήν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τά «Ληνά», μικρές κατοικίες (ὑπόστεγα) γιά τό νέο σύστημα πού ξεραίνουν τή σταφίδα στή σκιά. Ὑπάρχει ἡ ἀποθηκίτσα γιά τόν καρπό καί τό ἄλωνι. Ἐκεῖ θά μένουν οἱ οἰκογένειες, ὥσπου νά μαζευτεῖ τελειωτικά ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικός ἀνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατά τά ἀμπέλια, πρὶν ἡ αὐγή σκάσει ἀκόμα στήν κορυφογραμμὴ τοῦ Βοδιᾶ (Παναχαϊκοῦ). Μπροστά ἀπό κάθε μικρό караβάνι περπατεῖ πάντα ἡ μάνα ἢ κι ἡ γιαγιά μ' ἕνα μικρό κάτασπρο σύννεφο μαλλί στή ρόκα τῆς καί τό ἀδράχτι ἀεικίνητο στό χέρι. Γιατί ἀπό τό χρόνο, πού ὁ καλός Θεός μᾶς ἔδωσε νά ζήσουμε, δέν πρέπει οὔτε στιγμή νά φεύγει στά χαμένα.

“Υστερα ἔρχεται ἡ κόρη, ἡ τσοῦπα ἡ χαμηλοβλεπούσα, μέ τό μαντίλι στά πλούσια μαλλιά, μέ τά μανάρια καί τή γίδα. Κι ὕστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, στρώματα, παιδιά, χεροκόφινα, τρυγοκόφινα, πανιά γιά τό σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, δροτσερέδες, κοντάρια, ὅ,τι φανταστεῖτε.

Κι αὐτός ὁ χείμαρρος βουίζει καί λιανοτραγουδεῖ καί συνοδεύεται ἀπό ἄρρυθμα γλυκά κουδουνίσματα.

Ὁ ἥλιος δέν ἔχει στείλει ἀκόμα τίς πρῶτες ἀχτίνες του στόν κάμπο καί τά τρυγομάχαιρα δουλεύουνε στά κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπό τό βάρος τοῦ καρποῦ. Τά δροσόχνουδα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλά στό χεροκόφινο. Οἱ λεπτές, δροσερότατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τόν ἀέρα μέ τίς στροφές τῆς «Διαμαντούλας». Ὅταν τό τρυγοκόφινο γεμίσει, τότε ἡ τσοῦπα, ἓνα ζωντανό μπρούτζινο ἄγαλμα, τό πετάει ἐλαφρά στόν ὦμο καί φεύγει σάν πέρδικα μέσ' ἀπό τό μονοπάτι πού σχίζει τό ἀμπέλι στά δυό, γιά τό ἀλώνι, ὅπου ἓνα μελίσσι θηλυκά, μέ χάχανα καί γέλια, κρεμοῦν τά τσαμπιά στά σύρματα τῆς τσιβιέρας, γιά νά ξεραθοῦν.

Σπύρος Μελάς

69. ΤΟ ΑΜΠΕΛΙ

— Ἀμπέλι μου πλατύφυλλο
καί κοντοκλαδεμένο,
γιά δέν ἀνθεῖς, γιά δέν καρπεῖς,
σταφύλια γιά δέ βγάζεις;
Μοῦ χάλασες, παλιάμπελο,
κι ἐγώ θά σέ πουλήσω.

— Μή μέ πουλᾷς, ἀφέντη μου,
κι ἐγώ σέ ξεχρεώνω.
Γιά βάλε νιούς καί σκάψε με,
γέρους καί κλάδεψέ με.

Βάλε γριές, μεσόκοπες,
νά μέ βλαστολογήσουν.
Βάλ' καί κορίτσια ἀνύπαντρα
νά μέ κορφολογήσουν.

Δημοτικό

70. ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Στερνό φεγγάρι ἄργεϊ στὸν οὐρανό. Ἡ νύχτα σβήνει λαγαρή *, νύχτα τοῦ Ἀπρίλη. Ὁ δρόμος, ὅξω ἀπὸ τὴ χώρα, θαμπολάμπει ὁλόισιος. Δροσιά στερνὴ ποτίζει τὸν ἀέρα. Ἀπρίλης εἶναι, ἀλλὰ θερμὴ πέρασε ἡ μέρα. Τό καλοκαίρι φτάνει μέ τό κάμα του.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

Τὴν περασμένη νύχτα, καὶ τίς ἄλλες, ἄγρυπνος ἀκολούθησα τό διάβα τους, ὅξω ἀπὸ τὴ χώρα. Παραστάθηκαν στ' ἁρμονικό τ' ἀργοπερπάτημα τῶν κοπαδιῶν, μέ τό μυριόλαλο κελάηδημα τῶν κουδουνιῶν, πού ξάφνιασε τὴ βάρυπνη τὴν πόλη, πού ζωντάνεψε, γιὰ νά τὸν ἀποχαιρετήσει, τὸν κάμπο τὸν ὀκνό.

Κι αὐτό τό πανηγύρι τό νυχτερινό βάσταξε μιά βδομάδα. Οἱ βλάχοι μέ τ' ἄρνια τους καὶ τὰ γίδια τους, οἱ βλάχοι μέ τὰ κινητά τὰ κατοικιά τους τώρα γυρίζουμε μ' ἀγάπη στά βουνά. Κι ἀφήνουνε στὸν κάμπο τό «ἔχε γειά» μέ τὴν ἀποστροφή τους.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

Γλυκοχαράζει. Ἀπάνου στή λουρίδα τὴ λευκὴ τοῦ δρόμου, πού περνάει, κάτι μαυρίζει. Κι ὕστερ' ἀπὸ τὴ λιτανεία τῶν κοπαδιῶν, πού νύχτες ἔλιωσε, κάποιος βοσκὸς ἄργεϊ. Πεζὸς μέ τὴν περίψηλη τὴ ράβδα του τὴ γυριστὴ, περήφανος διαβαίνει. Γλήγορα θά βρεῖ τὴ συντροφιά του, ἅς φαίνεται νά μὴν τονέ τραβάει ὁ πόθος της γοργός. Τό τέρμα του εἶναι γνώριμο, ὅπως καὶ τῶν ἀλλουνῶν.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

— Καλότυχη, γεροβοσκέ, κι ἡ ὥρα σου κι ἐσύ μαζί της. Σέ ζηλεύω! εἶπα στό βοσκό.

— Κι ἐγὼ θλίβομαι, εἶπε ὁ βοσκός. Καὶ κλαίω τό καθετί, πού σ' ἄλυσοκρατάει ἐδῶ. Κι ἐσένα κι ὅ,τι ἀνίκανο νά ξελευτερωθεῖ τό κλαίω. Καὶ δέν τό συμπαθῶ.

* καθαρὴ, ξάστερη.

— Χιλιάδες σάν ξμένα καί μυριάδες χαίρονται, βοσκέ, τήν ταπεινή τή ζήση τους μέσα στή χώρα. Κι άλλη αὐτοί δέν συλλογοῦνται ζήση πιό καλή ἀπό τή δική τους. Κοίταξε! Ἡ χώρα εἶναι γιομάτη ἀπό ψυχές, πού δέ νειρεύονται ἄλλο παρά τό χρυσάφι. Ἐσύ, τί θά ἔκνες στὸν τόπο τους, βοσκέ;

Στάθηκε ὁ γέρος σέ μιά στάση πού φοβέριζε. Ἡ μακριά ἀγκλίτσα του ἄστραφτε σάν σπάθα τρομερή· κίνημα θανάτου χάραξε στὸν ἀέρα καί σταμάτησε. Ὁ βοσκός εἶπε ὅ,τι ἤθελε νά πεῖ.

— Ὅλα θά τά γκρέμιζες; τόλμησα νά τονέ ρωτήσω. Χῶρες καί πολιτείες θά τίς σάρωνες ἀπό μπροστά σου; Τί θά γίνονταν οἱ ἄνθρωποι ἄσκεποι, γυμνοί, νοικοκυραῖοι χωρίς νοικοκυριό, πολίτες χωρίς πολιτεία;

— Κλαρίτες! εἶπε.

Καί ξαναπῆρε ἡσυχά τό δρόμο του.

(Λόγοι κι ἀντίλογοι)

Γιάννης Βλαχογιάννης

71. Ο ΓΕΡΟ-ΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
πάνω στὰ ψηλῶματα,
βόσκοντας τὰ πρόβατα!

Τίς κορφές ἐπάτησα
καὶ νυχτοπερπάτησα
καὶ σέ δέντρα γέρικα
εἶδα κι εἶδα ἀγερικά.

Σέ ψηλές ἀνηφοριές
σάν κοτσύφι χύθηκα,
κι ἔπεςα σέ ρεματιές,
καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στήν καπότα * μου
—φορεσιά καὶ στρῶμα μου—
εἶδα ὀνείρατα, γυρτός,
ξυπνητός καὶ κοιμιστός.

Σ' αἰτοράχη σκάλωσα,
μέ τό λύκο μάλωσα,
κι ἄναψα τρανές φωτιές
σέ τετράψηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστρι στό βουνό,
πού τό λένε Αὐγερινό,
καὶ στήν καθαρὴ βραδιά
χόρτασα τήν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δέ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δέ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρά τ' ἄρνιά
σάν παιδιά στήν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα,
εἰπ' ὁ Θεός καὶ γέρασα,
καὶ τό χιόνι τό πολὺ
μοῦ ἔπесе στήν κεφαλῇ.

Ἄιντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἄρνάκια μου,
πάμετε σιγὰ σιγὰ
καὶ μᾶς πῆρε ἡ βραδιά!

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

* κάπα (χοντρό μάλλινο ἐπανωφόρι τῶν χωρικῶν μέ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς).

Γυρίζω από τόν έξοχικό περίπατο, πού ἔκαμα μέ τόν ἥλιο μιᾶς γλυκιᾶς μέρας τοῦ Γενάρη. Πόσα ὥραϊα καί περίεργα πράγματα μοῦ ἔδειξε ὁ καλός φίλος, πού μέ συντρόφευε — ἕνας ἀρχαιολόγος καί ἱστοριοδίφης, πού ξέρει τήν Ἀττική μας σπιθαμή πρός σπιθαμή! Ἐδῶ τά κρυμμένα ἐρείπια μιᾶς παλιᾶς ἐκκλησιᾶς, ἐκεῖ τά λείψανα ἑνός ἱστορικοῦ σπιτιοῦ, παρακάτω ἕνα χαριτωμένο κολονάκι σκεπασμένο ἀπό κισσοῦς πού ἔχει κι αὐτό τήν ἱστορία του...

Ἀλλά ἐκεῖνο, πού μ' εὐχαρίστησε περισσότερο, ἐκεῖνο, πού τό ἔχω ἀκόμα μπροστά στά μαγεμένα μου μάτια, εἶναι κάτι, πού δέ μοῦ τό ἔδειξε ὁ φίλος μου, γιατί δέν ἦταν κι ἀνάγκη νά μοῦ τό δείξει:

Μιά ἀνθισμένη, κάτασπρη, χιονάτη ἀμυγδαλιά! Ἦταν ἡ πρώτη πού ἔβλεπα φέτος, καί μπορεῖτε πιά νά φανταστεῖτε τήν ἀγαλλίασή μου.

Πόσες φορές δέ θά τήν ἔχετε δοκιμάσει κι ἐσεῖς αὐτή τήν ἀγαλλίαση μπροστά σέ κάποια ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά! Σ' αὐτήν, πού μέσα στά χιόνια τοῦ Γενάρη βιάζεται νά ξεπετάξει τ' ἄσπρα της ἀνθάκια καί νά φουντώσει μ' αὐτά, πρὶν ἀκόμα βγάλει πράσινα φύλλα, γιά νά μᾶς δείξει πῶς ἡ ἀνοιξη ἔφτασε, γιά νά μᾶς δώσει παρηγοριά κι ἐλπίδα.

Ἀλλά κάθε ἄνθρωπος, πιστεύω, τά ἴδια αἰσθάνεται, ὅταν πρωτοβλέπει τό χειμωνιάτικο δέντρο ντυμένο ἀνοιξιὰτικη στολή. Καί μάλιστα, ὅταν ὁ χειμῶνας εἶναι ἀκόμα δριμύς, ὅταν τά βουνά εἶναι ὀλόγυρα χιονισμένα, ὅταν ὁ ἥλιος σκεπάζεται ἀπό σύννεφα κι ὅταν φυσάει τρελός παγωμένος βοριάς. Γιατί ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά εἶναι σάν νά μᾶς λέει:

Ἔχετε θάρρος, κι ὅλα αὐτά θά περάσουν γρήγορα Ἦ ἀνοιξη εἶναι κοντά. Ὁ οὐρανός θ' ἀνοίξει γαλάζιος,

ὁ ἥλιος θά λάμψει ζεστός, ὁ τρελοβοριάς θά γίνει αὔρα μυρωμένη, καί τά χιόνια θά φύγουν, γιά νά στρωθοῦν πράσινα ἀνθοκεντημένα χαλιά.

Φέτος πρωταντίκρισα τήν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά σέ μιὰ μέρα γλυκιά κι ἡλιοφώτιστη. Ὁ οὐρανός ἦταν ὁλός καθαρός, κι ἅμα ἔγειρε ὁ ἥλιος στό βουνό, ἕνα χλωμοκίτρινο μισοφέγγαρο ἄρχισε νά λάμπει καί σιγά σιγά νά δυναμώνει. Νύχτα γλυκιά σάν τήν ἡμέρα. Μά γι' αὐτό κι ἡ ὑπόσχεση τῆς ἀμυγδαλιάς μου φάνηκε πιό ἀληθινή, πιό βέβαιη.

Νάτην, ἡ ἀνοιξη ἔφτασε! Τί μπορεῖ νά μᾶς κάνει πιά ὁ ξεθυμασμένος χειμώνας, αὐτός, πού τόσο μᾶς τρόμαξε μέ τήν ἄγρια καί πρῶιμη εἰσβολή του;

Νά, κι οἱ ἡμέρες τώρα ὁλοένα μεγαλώνουν. Ὁ ἥλιος βασιλεύει ἀκόμα νωρίς, τά λαμπρά ὅμως δειλινά βαστοῦν πολύ. Δέν εἶναι σάν τό φθινόπωρο, πού εὐθύς σχεδόν μέ τό ἡλιοβασίλεμα πλάκωνε νυχτερινό σκοτάδι. Τώρα καταλαβαίνουμε «λυκόφως». Μισή ὥρα ὕστερα ἀπό τή δύση, φέγγει ἀκόμα σάν ἡμέρα.

Καί τί ὁμορφη ἡ ὥρα αὐτή! Τί γλυκό φῶς! Τί ὀνειρευτή διαύγεια στήν ἀτμόσφαιρα! Τί μακάρια γαλήνη, χυμένη παντοῦ, στόν οὐρανό, στή γῆ καί στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου!..

Νάτην, ἡ ἀνοιξη ἔφτασε! Αὐτή τήν ὥρα τοῦ δειλινοῦ, αἰσθάνεται κανεῖς τήν προσέγγισή της περισσότερο...

Ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά ἦταν στό περιβόλι ἐνός γνωστοῦ μας ξωμερίτη. Μπήκαμε μέσα κι ἐγώ τοῦ γύρεψα τήν ἄδεια νά κόψω ἕνα μικρό κλαδί.

— Μπά, καί μεγάλο, μοῦ ἀποκρίθηκε μέ προθυμία ὁ νοικοκύρης. Κι ἐτοίμασε τό κλαδευτήρι του, γιά νά μοῦ κόψει ὁ ἴδιος. Ὁ φίλος μου ὅμως τόν ἐμπόδισε, καί μένα δέ μ' ἄφησε νά κόψω παρά μιὰ κορφοῦλα.

— Αὐτά σοῦ φτάνουν, μοῦ εἶπε. Ἡ ἀμυγδαλιά δέν κά-

νει μόνο λουλούδια, αλλά και καρπούς. Κι είναι άμαρτία νά κουτσουρεύουμε έτσι ένα δέντρο καρποφόρο και χρήσιμο. Ειδικά τώρα μάλιστα, σέ βεβαιώνω πώς είναι φρονιμότερο ν' αφήσεις νά γίνουν μύγδαλα τά λουλούδια, πού θά μαραίνονταν άδικα στό βάζο σου. Κι ό κύρ Άντρέας από δώ (ό νοικοκύρης), πού θά είχε τήν καλοσύνη νά σοῦ δώσει όλακερο κλαδί, νά σοῦ στείλει μεθαύριο μιά σακούλα φρέσκο καρπό.

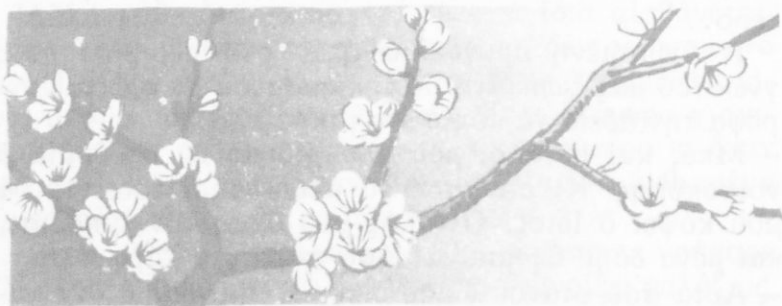
Φύγαμε μέ δυό-τρία λουλουδάκια ό καθένας. "Όταν φτάσαμε όμως στήν Όμόνοια, είδαμε όλόκληρα φορτώματα από κλώνους άνθισμένης άμυγδαλιάς νά κρατούν στά χέρια τους κυρίες και άνθοπωλές.

— Έ, γι' αὐτά τί λές; ρώτησα τό φίλο μου. Δέν έκανε νά πάρουμε και μεῖς τό κλαδί μας, μιά πού γίνεται τέτοια σπατάλη και σπαραγμός;

— Καθόλου, ἀποκρίθηκε ό φίλος μου. Ίσια ίσια γι' αὐτό. Έπειδή δέν μπορούμε νά έμποδίσουμε όλο τό κακό πού κάνουν οί άλλοι, δέ θά πει ότι πρέπει νά κάνουμε και μεῖς τό μερδικό μας. Αὐτό πού είδες είναι αληθινή καταστροφή.

Ό φίλος μου είχε δίκιο. Εῖπε μιάν αλήθεια, πού πρέπει νά τή θυμάται κανείς και νά τήν εφαρμόζει σέ κάθε τέτοια περίσταση.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

73. Ο ΓΕΡΟ - ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Τοῦ κάκου σέ βαραίνουν τά χινόπωρα!
Γεράματα δέν ἔχεις, γερο-πλάτανε.
Τήν ἀνοιξη εἶσαι νιός καί πάλι πράσινος.

Μιά μέρα νά ξαπόσταινα στόν ἴσκιο σου,
στή βρύση ὅπου πίνεις νά ξεδίψαγα
καί νά ἴβλεπα τό τί εἶδες τόν παλιό καιρό!

Γιά πές μου γιά τά χιόνια πῶς τά βάσταξες,
τά καλοκαίρια, πές μου, πῶς τραγούδησες,
πῶς ἔβλεπες τούς κλέφτες, τούς ἀρματολούς.

Γιά τό μικρό, γιά πές μου, τό κλεφτόπουλο,
πού στό λιθάρι πρῶτο καί στό πήδημα
τά βόλια λαχταροῦσε, τίς λαβωματιές. . .

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

74. Η ΚΥΡΑ - ΡΙΓΑΝΗ

Πάνω στά ξερά βουνά καί στά πυρωμένα ἀπό τόν
ἥλιο λιθάρια ζοῦσε ἡ κυρα - Ρίγανη. Κοντά της ζοῦσαν
ἡ Θυμάρω, ὁ Μάραθος μέ τά πράσινα μαλλιά καί τά
πολλά τά γένια, ὁ Θρούμπης, πού βοσκοῦσε τά πρόβατα
καί μάζευε τίς ἐλιές, ἡ κοπέλα ἡ Γαλατσίδα καί ἡ χο-
ντρή Πικραγγουριά.

Ὁ τόπος ἦταν ἥσυχος. Ἀνθρώποι σπάνια σύχναζαν ἐκεῖ. Μόνο κανένας περαστικός τούς ἔφερνε εἰδήσεις ἀπό τόν Κάμπο, ὅπου βασίλευε ἡ ὀξύθυμη Τσουκνίδα. Ἔτσι δέ φοβοῦνταν τίποτα. Μά καί ποιόν νά φοβηθοῦν στό κάτω κάτω; Ὁ δραγάτης ὁ Ξεράγκαθος κι ὁ φίλος του ὁ Πάλιουρος φύλαγαν ἄγρυπνα τά βουνά.

Ἡ κυρα-Ρίγανη θυμόταν τώρα τίς γιορτές, πού γίνονταν παλιότερα, τόν καιρό πού πανηγύριζαν οἱ Φλόμοι μέ τά κίτρινα λουλουδένια κοστούμια τους, πού λάμπανε στόν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ. Κι ἄναβαν τότε φωτιές οἱ Παπαροῦνες, καί φοροῦσαν χρυσοκίτρινες καί βυσσινιές φοῦντες τά Ξεράγκαθα, καί μοσχοβολοῦσαν τά Φασκόμηλα καί σιγοψιθύριζαν μέ τό ἐλαφρό ἀεράκι τά κάθε λογῆς Ἀγριόχορτα.

Ἦταν ἡ γιορτή τοῦ Ἀι-Γιαννιοῦ, πού γιορτάζει τοῦ Κάμπου καί τοῦ Βουνοῦ ὁ ἡλιοφρυγμένος κόσμος. Κεῖνη τή νυχτιά κατεβαίνει στή γῆ ὁ Ἀι-Γιάννης καί ρίχνει βάλσαμα καί μυρουδιές σ' ὅλα τά χόρτα καί τά λουλούδια. Ἡ Ρίγανη τότες ἀποχτάει τήν καυτερή εὐωδιά πού εἶναι ὅλο νοστιμάδα· ἡ Θυμάρω μοσχοβολάει· ὁ Μάραθος παίρνει τή δύναμη νά γιατρεύει τά πονεμένα μάτια· ὁ Θρούμπης γίνεται τό ἄρτυμα τῆς καλογριᾶς Ἑλιᾶς· ὁ Ἀγριοδυσόσμος καί ἡ Μέντα παίρνουν «ἀντιψύχι» γιά τούς ἄρρώστους· ὁ Φασκόμηλος γίνεται μαλαχτικός· ὁ Φλόμος γεμίζει τίς ρίζες· του μέ χυμούς πού γιατρεύουν κάθε πληγή· κι οἱ Παπαροῦνες ἀνάβουν φωτιές, ὅπως οἱ ἄνθρωποι στίς χῶρες, καί πηδοῦν ἀπό πάνω τους καί χαίρονται. Καί παίζουν οἱ πλουμιστές Πεταλοῦδες καί τά Μαμούδια.

Ἔτσι κυλοῦσαν οἱ γιορτές, ὥσπου ἐρχόταν ὁ χειμῶνας. Καί τότε ὅλα αὐτά τρύπωναν, ὅπου βολευόταν τό καθένα, καί περίμεναν νά ξανάρθει τό καλοκαίρι.

Μά μιὰ χρονιά πλάκωσε πολύ κακό. Ἀπιστοι ἤρθανε στή χώρα, ἔπιασαν ὅλους τούς δρόμους καί τά

μονοπάτια κι ὁ Ἅι-Γιάννης δέν μπόρεσε νά περάσει καί νά πάει κοντά στ' ἀγαπημένα του λούλουδα. Ἐκεῖνα βέβαια εἶχαν ἐτοιμαστεῖ γιά τή γιορτή, ἀλλά χωρίς τόν Ἅγιο ἀνάμεσά τους δέ γιόρτασαν.

Πέρασαν κάμποσες χρονιές δίχως νά φανεῖ ὁ Ἅγιος. Καί σκέφτηκαν ὅλοι κι ὅλα νά πᾶνε αὐτά νά τόν βροῦν. Κίνησαν οἱ Πεταλοῦδες, οἱ Παπαροῦνες, ὡς κι ἡ Πικραγουριά ἀκόμα, μά οἱ ἄπιστοι κι ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ κάμπου τίς ἐμπόδισαν.

Ἀποφάσισε νά πάει καί ἡ Ρίγανη, ἀφοῦ πρωτύτερα πῆρε τήν ἀντοχή τοῦ μπαρμπα-Κοτρόνα πού τή φύλαγε, τή σκληράδα τοῦ Ἑλατου καί γεροσύνη κι εὐωδιά πολλή ἀπό τόν ἥλιο τοῦ βουνοῦ.

Ἡ Ρίγανη περπατοῦσε μόνο νύχτα καί τή μέρα κρυβόταν στά κοτρόνια. Μιά νύχτα, ἐκεῖ πού λαγοκοιμόταν στό καταφύγιό της, πῆγε κι ἔπεσε δίπλα της ἓνα πουλάκι πληγωμένο. Τό ρώτησε ἂν εἶδε πουθενά τόν Ἅι-Γιάννη, πού προστατεύει τά βοτανικά, κι ἐκεῖνο τῆς ἀποκρίθηκε πὼς ἄνθρωποι κακοί ρήμαξαν τόν τόπο, χάλασαν τίς ἐκκλησιές καί δέ βγαίνουν πιά οἱ ἅγιοι. Ὡστόσο, ὁ Ἅι-Γιάννης ἦταν κοντά σ' ἓνα μοναστήρι.

Ἡ Ρίγανη πασπάλισε τήν πληγή τοῦ πουλιοῦ μέ τά φύλλα της, πού εἶχαν τή ζεστασιά τοῦ ἡλίου καί τοῦ κοτρονιοῦ τή δύναμη, τοῦ γιάτρεψε τόν πόνο, τοῦ σταμάτησε τήν αἱμορραγία καί τό παρακάλεσε νά τήν ὀδηγήσει ὡς τό μοναστήρι.

Τήν ἄλλη μέρα, πρωί πρωί, τό πουλάκι πῆρε τή Ρίγανη στή μυτίτσα του, τήν πῆγε στό μοναστήρι καί τήν ἄφησε μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ Ἅι-Γιάννη. Τό μοναστήρι ἦταν ἔρημο καί κατασκότεινο. Ὁ Ἅγιος ὅμως διακρινόταν καθαρά, τό ἴδιο ἡλιοψημένος κι ἀγαθός, ὅπως ἅμα πῆγαινε στά βουνά τους.

Ἡ Ριγανούλα ἔμεινε κεῖ, ἔγινε καλογριά κι ἀφοσιώθηκε στόν Ἅγιο. Ἐστείλε τό πουλάκι νά εἰδοποιήσει

καί τ' ἄλλα βότανα κι ἐκεῖνα ἔτρεξαν εὐθύς καί πῆγαν καί φούντωσαν καί ἄπλωσαν καί στόλισαν τίς ἔρημες αὐλές τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀπό τότε ἡ Ρίγανη δέ λείπει ἀπό κανένα βουνίσιο μοναστήρι.

Στό μεταξύ, ὁ Φλόμος ἄναβε στή χάρη τοῦ Ἁγίου τὰ λουλούδια του, σάν νά ἦτανε κεριά σέ μανουάλι. Ὁ Θρούμπης, γέρος πιά καί κουρασμένος, μάζευε τίς ἐλίές καί τίς ἔκανε νά εὐωδιάζουν. Κι ὁ Ξεράγκαθος στό πορτόσκαλο, μέ τίς χρυσές καί βυσσινιές του φοῦντες, τὰ χαντζάρια καί τ' ἀγκάθια του, φύλαγε καμαρωτός τοῦ μοναστηριοῦ τήν εἴσοδο.

Πέρασαν πάλι χρόνια καί χρόνια. Οἱ ἄπιστοι ἔφυγαν, οἱ παλιοί νοικοκυραῖοι τοῦ τόπου ξαναγύρισαν, ἄνοιξαν τίς ἐκκλησιές καί ξανάχτισαν τὰ μοναστήρια. Σάν πῆγαν καί στὸν Ἀι-Γιάννη καί εἶδαν τὰ βοτάνια καί τ' ἀγριόχορτα νά ἔχουν πνιγμένο τό καθετί, θέλησαν νά καθαρίσουν τὸν τόπο. Μά τὰ μαχαίρια καί τὰ δρεπάνια τους, λές κι ἦταν ἀπὸ χαρτόνι, δέν ἔκοβαν οὔτε ἓνα.

Τότε ὁ ἡγούμενος πρόσταξε νά κάμουν ἀγρυπνία. Τὰ βότανα ὅμως μοσχοβολοῦσαν τόσο πολύ, πού τοὺς πῆρε ὅλους ὕπνος βαθύς. Μολοντοῦτο, τό πρωί, σάν ξύπνησαν, τὰ βρῆκαν ὅλα καθαρὰ. Μόνο πού μέσα στίς ἀποθήκες, στοὺς τοίχους καί τὰ ράφια ἦταν κρεμασμένα ὅλα τὰ βότανα, τὰ γιαιτρικά τῶν ἀνθρώπων. Καί στά πόδια τὰ γυμνά τοῦ Ἀι-Γιάννη, μέ ξυλιασμένο τό κοτσάνι, ἀλλά ὅλο εὐωδιά καί νοστιμάδα, ἦταν ἀκουμπισμένη ἡ Ριγανούλα. Ἀπὸ τότε κεῖνο τό μοναστήρι τό εἶπανε τ' «Ἀι-Γιαννιοῦ τοῦ Ριγανᾶ».

Κι ἀπὸ τότε κι ὕστερα, κάθε χρόνο, στή γιορτή του, οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ γύρω βγαίνουν πρωί πρωί στά βουνά καί μαζεύουν βότανα. Γιατί, μ' ὅλα τὰ φάρμακα τῆς ἐπιστήμης, αὐτὰ δέν ἔπαψαν ποτέ νά ἔχουν τὴ γιαιτρευτική τους δύναμη: ὁ дуόσμος γιὰ τὰ ἐντερικά, τό χαμο-

μήλι γιά τό στομάχι, ό μάραθος γιά τά μάτια, τό φα-
σκόμηλο γιά τό κρυολόγημα, ό φλόμος γιά τίς πληγές,
ή άγριάδα γιά νά νεφρά...

Κι όπως λένε οί χωρικοί, τά βότανα κλείνουν μέσα
τους του ήλιου τή ζεστή πνοή, του πετροβουνιου τή
δύναμη, τής έρημιās τήν άγνότητα καί του 'Αι-Γιάννη
τήν εύλογία!

(Μακεδονική παράδοση)

75. ΧΑΜΟΜΗΛΙ

Χαμομήλι σεμνό, ταπεινό καί λεπτό
τά λιβάδια στολίζεις.

Μέ τά φύλλα λευκά, καί καρδιά καναριά,
όπου νά 'σαι μυρίζεις.

Σάν καί σένα πιό άγνό δέν ύπάρχει φυτό,
μές στήν πλάση πού στέκεις.

Σέ πατούν στήν κορφή καί τρανοί καί μικροί
καί κακία δέν έχεις.

Κι όταν τ' άλλα γελούν, καί του Μάη τραγουδούν
τό τρελό πανηγύρι,

σύ, κομμένο πονās κι άπλωμένο κοιτās

τό κλειστό παραθύρι.
Χαμομήλι λεπτό, ἄς μὴν τό'χεις καημό
πού ξεραίνεσαι μόνο·
ἔχεις θεῖο σκοπό... δέ σέ φτάνει αὐτό,
πού γιатρεύεις τόν πόνο;

(Περιοδ. Ἑλληνίδες Β. Ἑλλάδος) Φιλίτσα Τζαβάρα

76. Ο ΚΑΜΠΟΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Ὁ κάμπος τῶν Σερρῶν εἶναι ὁλοζώντανος. Καί τήν ὥρα τούτη τόν ἐξουσιάζουν τό καλαμπόκι, τό μπαμπάκι καί ὁ καπνός. Τά τελευταῖα μάλιστα βρίσκονται ἀπάνω στό λουλούδι τους.

Κι εἶναι μιά χαρά τοῦ ματιοῦ ἡ ἀτελεύτητη ἔκταση, ἡ γεμάτη μικρές ἀσπρορόδινες φλογίτσες, τό λουλουδάκι, πού πλημμυρίζει τούς καταπράσινους, πλατύφυλλους κάμπους τοῦ μπαμπακιοῦ, καί τά μικρά ἀσπρορόδινα κεφαλάκια, πού σαλεύουν ἐλαφρά στυλωμένα στὸν ὀρθό μίσχο τοῦ καπνοῦ.

Περισσότερο ἀπὸ τό καλαμπόκι καί τό σιτάρι, τό μπαμπάκι καί ὁ καπνός εἶναι οἱ δύο μεγάλες πηγές

τοῦ πλούτου καί τῆς εὐημερίας τῆς περιοχῆς.

Χιλιάδες ἄνθρωποι ξεκινοῦν πρωί πρωί, πρὶν φέξει ἀκόμα, γιὰ τὰ χωράφια. Κι ὅλος ὁ κάμπος ταραζεται ἀπὸ τὸν πρόθυμο ρυθμὸ τῆς ἐργασίας: δουλεύουν οἱ νοικοκυραῖοι μαζί μέ τοὺς παραγιοὺς καί τοὺς ἐργάτες, δουλεύουν οἱ νοικοκυρές καί τὰ κορίτσια καί τὰ μικρά παιδιά, συντροφιές συντροφιές. Καί τό μεσημέρι ξαπλώνονται στά πρόχειρα γιατάκια τους, κάτω ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τῶν μεγάλων δέντρων καί βρίσκουν τὴν ἀνάπαυση καί τό ξανάνιωμα.

Μεγάλα βουνά στεφανώνουν ὁλόγυρα τὸν κάμπο, ἄγρυπνοι φρουροί τῆς καρποφορίας του. Καί τ' ἀπειράριθμα ποτάμια, οἱ φλέβες πού ἀνοίγονται πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς ἀπὸ τὴν τεράστια κεντρικὴ ἀρτηρία, πού εἶναι ὁ Στρυμόνας, γίνονται ἡ χαρὰ τῶν ζώων, τῶν φυτῶν καί τῶν ἀνθρώπων. Τά δυσκίνητα, μά τόσο καλοκάγαθα καί τόσο φιλήσυχα ζῶα τῆς Μακεδονίας, πού ὀργώνουν ἢ σέρνουν ἀκόμα τοὺς βαριοὺς ἀραμπάδες στοὺς δύσκολους δρόμους τῆς ἐξοχῆς, πέφτουν μέ συγκρατημένη λαχτάρα στίς πρόσχαρες ροές, πού κεντοῦν τὴν πράσινη ἐπιφάνεια μέ τὴν ἀσημένια κλωστή τους.

Οἱ ἄνθρωποι σταματοῦν στίς μυστικές βρυσοῦλες, γιὰ νά εὐφράνουν τὸν κόπο τους μέ τό εὐγενικότερο πιότὸ πού δόθηκε στὸν ἄνθρωπο, αὐτὸ τό θαυμάσιο, τό «ἄριστον ὕδωρ». Παραπέρα οἱ ἄλωνιστικὲς μηχανές σχηματίζουν τοὺς χρυσοὺς σωροὺς τῶν δημητριακῶν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τῆς ἄγρυπνῆς τῶν χωρικῶν, πού χαίρονται μέ τὴν καρδιά τους τό χρυσὸ σπειρί, πού πέφτει ἀπάνω στό σπειρί, γιὰ νά κάμει τό χειμῶνα τους εὐχάριστο.

Βλέπω μ' εὐχαρίστηση τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μηχανῆς νά κατακτάει τοὺς κάμπους τῆς Μακεδονίας. Καί συλλογιοῦμαι πόσο γρηγορότερα, πόσο καλύτερα καί

πόσο ἀνθρωπινότερα γίνεται ἔτσι ἡ δουλειά :

Ἄς εἶναι εὐλογημένα τὰ καρτερικά ζῶα, πού αἰῶνες
τώρα ἔγραφαν μέ τὰ κουρασμένα τους πόδια τόν ἴδιο
πανάρχαιο κύκλο μέσα στ' ἄλώνι. Μά ἄς εἶναι πιά εὐ-
λογημένο τό ἐπινοητικό μυαλό, πού τάραξε μιά γιά
πάντα τόν ἀπάνθρωπο τοῦτο κύκλο!

(Ἑλληνικοί Ὁρίζοντες)
Ἀπόσπασμα

Ἰωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

ΣΗΜ. Τό βιβλίο τοῦ συγγραφέα «Ἑλληνικοί Ὁρίζοντες» ἔχει
γραφεῖ πρὶν εἰσαχθεῖ στὸν κάμπο τῶν Σερρῶν ἡ τευτλοκαλλιέργεια.

77. ΕΠΙΣΚΕΨΗ Σ' ΕΝΑ ΚΛΩΣΤΟΥΨΑΝΤΟΥΡΓΕΙΟ

Προκαταρκτική συζήτηση

Ὁ Δημήτρης ἦταν γιὸς ἐφοριακοῦ καὶ μέ τίς ὑπηρεσιακές μεταθέσεις τοῦ πατέρα του εἶχε γυρίσει ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ πολὺ μικρὸς ἔδειχνε μιὰν ἰδιαίτερη κλίση γιὰ τίς μηχανές καὶ συχνά δήλωνε πὼς ἅμα μεγαλώσει θά γίνει μηχανικός. Ὁ πατέρας του ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος μαζί του, γιατί ὡς τώρα, πού ὁ γιὸς του ἔφτασε στὴν πέμπτη τάξη, ἦταν πολὺ μελετηρὸς καὶ διάβαζε, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σχολικά, καὶ πολλὰ ἐξωσχολικά βιβλία. Γι' αὐτὸ δὲν τοῦ χαλοῦσε ποτέ τό χατήρι καί, ὅταν τύχαινε νά μὴν ἔχουν δουλειά καὶ οἱ δύο τους, τὸν πῆγαινε νά δοῦν τὰ σπουδαιότερα ἐργοστάσια κάθε τόπου, ὅπου ὑπηρετοῦσε.

Ἔτσι ὁ Δημήτρης εἶχε ἐπισκεφτεῖ τὴ Χαρτοποιία στὴν Πάτρα, τὴ Χαλυβουργικὴ στὴν Ἐλευσίνα, τὰ Τσιμεντάδικα καὶ τὰ Διυλιστήρια στὸν Ἀσπρόπυργο, τὰ Ναυπηγεῖα στὸ Σκαρμαγκά, τὰ Λιπάσματα καὶ τὴν Ὑαλουργία στὸν Πειραιά, τὴ Ζαχαρουργία στὴ Λάρισα, κι ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἄλλα μικρότερα ἐργοστάσια.

Τελευταῖα, ἡ οἰκογένεια βρέθηκε στὴν ὁμορφὴ μακεδονικὴ πόλιν Νάουσα κι ὁ Δημήτρης δὲν ἔκρυβε τὸν ἐνθουσιασμό του, πού θά τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νά δεῖ ἀπὸ κοντὰ ἐργοστάσια πού κινοῦνταν μέ νερό.

—Ὅλα τὰ ἐργοστάσια, πού εἶδαμε ὡς τώρα, πατέρα, ἔχουν ἓνα βασικὸ κοινὸ σημεῖο: Κινοῦνται μέ πετρέλαιο ἢ κάρβουνο ἢ ἀπευθείας μέ ἠλεκτρισμό, ἔλεγε ἓνα μεσημέρι, καθὼς ἔτρωγαν, ὁ Δημήτρης.

—Ἐνῶ τὰ ἐργοστάσια τῆς Νάουσας κινοῦνται μέ «λευκὸ ἄνθρακα», θέλεις νά πεῖς, παρατήρησε ἡ μητέρα, καμαρώνοντας γιὰ τὴ φιλομάθεια καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ γιοῦ της.

— Μάλιστα, μέ «λευκό άνθρακα». Κι αυτό είναι τό πιο σπουδαίο, γιατί έχουν μεγάλη οίκονομία στά καύσιμα.

— Ξέρω, ξέρω, είπε πάλι ή μητέρα χαμογελαστή. Κάτι μαθαίναμε κι έμεις μία φορά στά σχολεία μας. "Υστερα μήν ξεχνάμε πώς οί σημερινές γυναίκες έχουν πολύ προοδεύσει κι ενδιαφέρονται τό ίδιο μέ τούς άντρες γιά όλα τά προβλήματα, επαγγελματικά, εκπαιδευτικά, έπιστημονικά, κοινωνικά... Άκόμα καί γιά τά οικονομικά. Γι' αυτό θά παρακαλέσω τόν πατέρα νά έλθω κι έγώ στην πρώτη επίσκεψη πού θά κάνετε. Γιατί σίγουρα γιά κάτι τέτοιο άνοιξες τή συζήτηση σήμερα.

— Μετά χαράς! άπάντησε ό πατέρας. Μόνο πού πρέπει νά κάνετε λίγη ύπομονή, ώσπου νά κατατοπιστώ πρώτα. Στο μεταξύ, έσύ Δημήτρη, ζήτησε πληροφορίες από τούς συμμαθητές σου καί νά είσαι έτοιμος. Τό ξέρεις κι από άλλοτε: όταν θέλουμε νά επισκεφτούμε ένα εργοστάσιο, όπως τώρα, ή έναν αρχαιολογικό χώρο, μία έκθεση ή κάτι τέτοιο τέλος πάντων, φρόνιμο καί καλό είναι νά έχουμε συγκεντρώσει από πρίν όρισμένα στοιχεία, γιά νά γίνεται ή ενημέρωσή μας πιο εύκολη καί πιο καρποφόρα.

— Δέν τό ξεχνώ ποτέ αυτό, πατέρα. Κι άν θέλεις νά σοϋ πω κάτι, έχω πάρει κιόλας αρκετές πληροφορίες. Τό νερό π.χ., πού κινεί τά εργοστάσια εδώ, τό φέρνει τό ποτάμι Άραπίτσα. Αυτό έχει τήν πηγή του στη ρίζα ενός βράχου, πέντε περίπου χιλιόμετρα μακριά από τήν πόλη. Κατεβαίνει από κεί, διασχίζει τήν πόλη στη μέση καί σέ μερικά μέρη σχηματίζει καταρράχτες. Τό όνομα Άραπίτσα τοϋ τό έδωσαν, έπειδή τό νερό, μέ όλους τούς άσπρους άφρούς πού δημιουργούνται, καθώς πέφτει από ψηλά, φαίνεται μαϋρο, κατάμαυρο, μέσα στό σκιερό βάθος τής κοίτης του.

Ή Νάουσα έχει πολλά εργοστάσια έριουργίας, νηματουργίας, ύφαντικής, σχοινοποιίας, τελευταία μάλι-

στα απόχτησε κι ένα πού παρασκευάζει ζάχαρη από
τά τεϋτλα.

Ἐπίσκεψη στό ἐργοστάσιο

Δέν πέρασαν πολλές μέρες κι ένα πρωί ὁ πατέρας εἶδο-
ποίησε τή σύζυγο καί τό γιό του πώς τό ἀπόγευμα ἐξορ-
μοῦν γιά τήν πρώτη τους ἐπίσκεψη.

— Πού θά πᾶμε, πατέρα; ρώτησε ἀνυπόμονα ὁ γιός.
— Νομίζω πώς πρέπει ν' ἀρχίσουμε ἀπό τά κλωστο-
ὑφαντουργεῖα, ἀποκρίθηκε ὁ πατέρας. Παλαιότερα, τά
ἐργοστάσια, πού ἔχουν σχέση μέ τά ὑφάσματα, εἶχαν
σημειώσει ἐδῶ μεγάλη ἀνθηση.

— Καί βέβαια, εἶπε ὁ Δημήτρης. Τότε πού τό κάρβουνο
καί τό πετρέλαιο στοίχιζαν ἀκριβά, αὐτά τά ἐργοστά-
σια βρίσκονταν σέ μεγάλη ἀκμή ἐδῶ, γιατί εἶχαν φθη-
νή κινητήρια δύναμη. Ἐνῶ τώρα, πού ὁ ἠλεκτρισμός
ἔγινε πολύ προσιτός καί διαδόθηκε παντοῦ, ἰδρύθηκαν
σέ πολλά μέρη κλωστοῦφαντουργεῖα. Κι ὅσο νά 'ναι,
ἡ παραγωγή ἐδῶ μειώθηκε.

— Ξεκινᾶμε! Καί τά ὑπόλοιπα τά λέμε στό δρόμο ἢ στό
ἐργοστάσιο, εἶπε ὁ πατέρας.

Πῆγαν στήν πλατεία τῆς πόλης, πῆραν ἓνα ταξί καί
ὕστερ' ἀπό μικρή διαδρομή ἀνάμεσ' ἀπό στενά σοκά-
κια κι ἀνηφορικά λιθόστρωτα ἔφτασαν σ' ἓνα μεγάλο
ἐργοστάσιο. Στήν εἴσοδο τούς ὑποδέχτηκε ὁ ἐργοστα-
σιάρχης, ἔγιναν οἱ συστάσεις καί ἡ ξενάγηση ἄρχισε.

Πρῶτα πῆγαν στήν κινητήρια μηχανή, ἐκεῖ δηλαδή
ἀπ' ὅπου ἔφευγε ὅλη ἡ δύναμη, πού κινοῦσε ὅλα τά
ἄλλα μηχανήματα. Τό νερό πέφτει ἀπό ψηλά μέσα σέ
μιά κλειστή μηχανή, τήν «τουρμπίνα» καί τήν κινεῖ
μέ χιλιάδες στροφές τό λεπτό. Ἡ κίνηση αὐτή μετα-
τρέπεται σέ ἠλεκτρική ἐνέργεια, πού μέ τή σειρά της
κινεῖ καί φωτίζει ὅλο τό ἐργοστάσιο.

— Αὐτή εἶναι ἡ διαφορά μας μέ τά πετρελαιοκίνητα

ἐργοστάσια, ἐξήγησε ὁ ἐργοστασιάρχης. Ἐκεῖνα, γιά τήν κίνηση τῆς «τουρμπίνας», ξοδεύουν πετρέλαιο, πού σημαίνει χρήματα, ἐνῶ ἐμεῖς ξοδεύουμε σκέτο νερό, πού σημαίνει σχεδόν τίποτα.

Ἀπό κεῖ μπῆκαν μέσα στο ἐργοστάσιο. Ἐξαιρετική ἐντύπωση τούς ἔκαναν οἱ μεγάλες αἰθουσες, πού φωτίζονταν πλούσια, ἔλαμπαν ἀπό καθαριότητα καί μέ ειδικά μηχανήματα εἶχαν ἐξασφαλίσει ἓνα θαυμάσιο συνδυασμό ἀπό ἀερισμό, θέρμανση καί γενική ἄνεση. Ἐπίσης οἱ ἐργάτες, ἄντρες καί γυναῖκες, πού ἦταν καθαροί, πρόσχαροι κι ἐργάζονταν μέ ὄρεξη καί προθυμία. Πολλοί βρίσκονταν ἀνάμεσα σέ ἀργαλειούς κι ἓνα σωρό ἀδράχτια.

— Πόσους ἐργάτες ἀπασχολεῖτε, κύριε, καί πόσους ἀργαλειούς κι ἀδράχτια; ρώτησε ὁ Δημήτρης τόν ἐργοστασιάρχη.

— Γύρω στούς 1.000 εἶναι οἱ ἐργάτες μας, 300 οἱ ἀργαλειοί μας καί περίπου 15.000 τ' ἀδράχτια μας. Ἀρχιεργάτες στίς μηχανές εἶναι ὅλο ἄντρες σχεδόν, ἐνῶ στούς ἀργαλειούς καί στ' ἀδράχτια ἀποκλειστικά γυναῖκες.

— Καί πόσο μαλλί ἐπεξεργάζεστε τό χρόνο;

— Γύρω στό 1.000.000 κιλά μαλλί. Καί ἡ ἐτήσια παραγωγή μας κυμαίνεται στά 1.000.000 - 1.200.000 μέτρα ὕφασμα σέ διάφορα εἶδη. Παλαιότερα φτάναμε στά 2.500.000 μέτρα. Πρέπει ὅμως νά σᾶς πῶ πῶς τώρα δέν ἐπεξεργαζόμαστε μόνο μαλλί, ἀλλά καί διάφορες συνθετικές ἴνες, ὅπως ραιγιόν, νάυλον καί ἀκρυλικά, σάν τό τερυλέν, τό ὀρλόν καί ἄλλα, πού εἶναι πιό ἀνθεκτικά καί πιό ζωηρά στά χρώματα ἀπό τό μαλλί.

Στή συνέχεια οἱ ἐπισκέπτες πῆγαν στά πλυντήρια, στά βαφεῖα, στά στραγγιστήρια, στά στεγνωτήρια, στό σχεδιαστήριο. Τελικά, ὁ ἐργοστασιάρχης τούς ὁδήγησε ἀνάμεσα ἀπό τούς ἀργαλειούς, γιά νά ἰδοῦν μερικές λεπτομέρειες — ὅπως εἶπε ἡ κυρία ἐφόρου —, καί

κατάληξαν σέ μιá μεγάλη αποθήκη, όπου ήταν στοι-
βαγμένα χιλιάδες τόπια ύφασματα.

Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ Δημήτρη εἶχε φτάσει στό κατα-
κόρυφο. Καί εἶπε ψιθυριστά στόν πατέρα του :

— Γιά φαντάσου, πατέρα, νά βάζεις στή μιá ἄκρη ἀκά-
θαρτο μαλλί καί νά βγαίνουν στήν ἄλλη αὐτά τά ὠραῖα
ύφασματα!

— Καί μάλιστα τόσο ὠραῖα καί τόσο γερά, πού συνα-
γωνίζονται ἄριστα τά ξένα καί σιγά σιγά τά ἐκτοπίζουν
ἀπό τήν ἀγορά μας. Ἔτσι ἔχουμε ἄλλο κέρδος σέ
συνάλλαγμα, ἐκτός ἀπό τήν κινητήρια δύναμη. Καί
ξέρεις τί σημαίνει αὐτό γιά τήν ἐθνική οἰκονομία μας.

— Ξέρω, πατέρα, εἶπε ὁ Δημήτρη σοβαρά. Μοῦ φαί-
νεται πώς θά προτιμήσω νά γίνω κλωστοῦφαντουργός.
Καί στή στιγμή φάνηκε σάν νά συγκεντρώθηκε περισ-
σότερο στόν ἑαυτό του καί νά κατάστρωνε τά μεγαλε-
πήβολα σχέδιά του γιά τό μέλλον!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ἀσκήσεις:

— Νά φέρετε γενικές πληροφορίες γιά καθένα ἀπό τά ἐργο-
στάσια, πού εἶχε ἐπισκεφτεῖ ὁ Δημήτρη.

— Νά φέρετε ἱστορικές πληροφορίες γιά τή Νάουσα.

— Τί ξέρετε γιά τά ραιγιόν, νάυλον, ἀκρυλικά;

— Νά συζητήσετε γιά τή θέση τῆς γυναίκας στή σύγχρονη
κοινωνία.

78. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

Δόξα στο πνεῦμα τῆς δουλειᾶς, πού σμίγει
τίς χώρες, τίς καρδιές καί τούς ἀνθρώπους.
Ρόδο τινάζει ἡ πέτρα, ἄνθος ἀνοίγει
καί σπέρνει τή ζωή σ' ἄνανθους τόπους.

Δόξα στά χέρια, πού νικοῦν καί πλάθουν
στ' ἁμόνι, στό σφυρί καί στό λιθάρι·
στά νιάτα, πού ἀγρυπνοῦν νά ἴδουν, νά μάθουν,
στ' ἀλέτρι, στό κουπί καί στό δοξάρι.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τή γῆ, τῆς Γῆς λουλούδι,
χαρά ἐγινε ἡ δουλειά, θεά ἡ Ἑργάνη,
τ' ἀνθρώπου ὁ μόχτος γίνηκε τραγοῦδι,
καί τό κλωνάρι τῆς ἐλιᾶς στεφάνι.

Κι ἐμεῖς τ' ἀρχαίου δέντρου τά κλωνάρια,
στό κύμα, στό βουνό καί στ' ἀργαστήρι,
χαρούμενες κοπέλες, παλικάρια,
κινουῦμε στῆς δουλειᾶς τό πανηγύρι.

Στά χέρια μας, στά μάτια μας, ἀστράφτει
τῆς γῆς μας, τ' οὐρανοῦ κρουστή ἡ λαμπάδα,
μέσ στήν καρδιά γλυκός καημός ἀνάφτει
γιά Σένα, μάνα Ἑλλάδα! Ἑλλάδα! Ἑλλάδα!

Στρατής Μυριβήλης

79. ΤΑ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ

Κοντά στ' άλώνια τοῦ χωριοῦ εἶχε ἀνοίξει μιά μυρμηκοφωλιά. Ἑκατοντάδες μυρμήγκια τὴν κατοικοῦσαν. Μέρα καὶ νύχτα ἔμπαιναν κι ἔβγαιναν, ἀνοίγαν δρόμους πρὸς ὅλες τὶς θημωνιές καὶ πρὸς ὅλα τὰ άλώνια. Καὶ κουβαλοῦσαν, κουβαλοῦσαν.

— «Μισακάρηδες τοὺς ἔχουμε τοὺς μυρμήγκους», ἔλεγαν οἱ ἀγαθοὶ ἀγρότες καὶ γελοῦσαν. «Θά μᾶς φᾶν ὅλη τὴ σοδεῖα», πρόσθεταν ἄλλοι. «Πρέπει νά καταστρέψουμε τὴ φωλιά τους», συμφωνοῦσαν ὅλοι.

Ἀλλά δέν τό ἔκαναν. Γιατί, κατὰ βάθος, τὰ ἀγαποῦσαν. Τὰ ἐνιῶθαν σάν συντρόφους στή δουλειά. Τὰ τιμοῦσαν γιὰ τὴν ἀκούραστη ἀφοσίωσή τους πρὸς τὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας τους καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τους στήν ἐργασία. Ἔτσι καὶ οἱ χωρικοὶ ἦταν ἐργατικοὶ καὶ κοπίαζαν μέ ἰδρώτα καὶ μέ ἀγάπη ν' ἀποσπάσουν ἀπὸ τὸ χῶμα τὶς θρεπτικὲς οὐσίες πού ἔκρυβε μέσα του.

Τὰ μυρμήγκια τὰ εἶχαν σάν παράδειγμα. «Δουλευτὴς σάν τὸ μυρμήγκι», ἔλεγαν γιὰ ὅποιον ἐβλεπαν νά εἶναι καλὸς καὶ ἄξιος ἐργάτης. «Μυρμήγκι» ἔλεγαν τὸν οἰκονόμο ἄνθρωπο, πού νοικοκύρευε τὴν περιουσία του καὶ δέν τὴν ξόδευε ἀνώφελα. Γι' αὐτὰ καὶ γι' αὐτὰ, δέν τὰ ἐνόχλοῦσαν τὰ μυρμήγκια, ἀλλά τὰ ἄφηναν ἤσυχα νά κάνουν τὴν ἐσοδεῖα τους ἀπὸ τὶς θημωνιές κι ἀπὸ τὰ άλώνια.

Μιά μέρα εἶπαν στὸ γεωπόνο, πού ἔτυχε νά περάσει ἀπὸ τὸ χωριὸ κι ἐπισκέφτηκε τ' άλώνια:

— Τί ζῶα κι αὐτὰ τὰ μυρμήγκια!

— Ἔντομα, τοὺς ἀπάντησε ὁ γεωπόνος. Ἔντομα, ὅπως οἱ μέλισσες, οἱ πεταλοῦδες, οἱ μύγες, τὰ σκαθάρια.

— Ἔντομα; ἀπόρησαν οἱ χωρικοί. Πρώτη φορά τὸ μάθαιναν.

— Μάλιστα, ἔντομα, βεβαίωσε ὁ γεωπόνος, μὰ ἔντομα

κοινωνικά. Σέ τοῦτο μοιάζουν πολύ μέ τούς ἀνθρώπους. Ζοῦν, νά ποῦμε κατά χωριά. Νά, αὐτή ἐδῶ ἡ μυρμηγκοφωλιά, εἶναι ἓνα χωριό καί μάλιστα μεγάλο χωριό, μέ πληθυσμό περισσότερο ἀπό τόν πληθυσμό τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ.

— Ὡστε, εἶπε κάποιος, ὑπάρχουν καί μυρμηγκοκοινωνίες;

Βεβαίωτατα, ἀπάντησε ὁ γεωπόνος σοβαρά. Μυρμηγκοκοινωνίες μέ νόμους ἀπαράβατους καί μέ αὐστηρή πειθαρχία. Ὁ καθένας ξέρεי τή δουλειά του κι ἐκτελεῖ τό καθήκον του, χωρίς νά περιμένει νά τοῦ τό ἐπιβάλουν καί χωρίς νά τό ἀποφεύγει. Στά μυρμήγκια ὑπάρχει ἡ ἀνησυχία γιά τό μέλλον. Γι' αὐτό ἀποθηκεύουν τροφές ἀπό τό καλοκαίρι, νά τίς ἔχουν τή χειμερινή ἐποχή. Ἀκόμα ὑπάρχει καί καταμερισμός τῆς ἐργασίας στήν κοινωνία τῶν μυρμηγκιῶν. Ἀλλά ἀπό αὐτά εἶναι ἀπλοί ἐργάτες, πού δέν κάνουν ἄλλη δουλειά, παρά νά κουβαλοῦν τροφές. Ἀλλά ὅμως εἶναι ὀπλίτες, πού ἔχουν ἔργο νά φρουροῦν τή μυρμηγκοφωλιά καί νά τήν προστατεύουν πολεμώντας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τους.

— Μή μᾶς πεῖτε τώρα ὅτι τά μυρμήγκια κάνουν καί πολέμους; παρατήρησε εἰρωνικά κάποιος.

— Βέβαια, συνέχισε ὁ γεωπόνος. Κάνουν ἐκστρατείες, δίνουν μάχες μέ ἄλλες μυρμηγκοκοινωνίες καί πιάνουν αἰχμάλωτους, πού τούς κρατοῦν στή δική τους μυρμηγκοφωλιά, ὅπου οἱ νικητές τούς χρησιμοποιοῦν γιά ὑπηρέτες.

Εἶπε κι ἄλλα περίεργα πράγματα γιά τή ζωή τῶν μυρμηγκιῶν ὁ γεωπόνος. Καί τότε κατάλαβαν οἱ χωρικοί, γιατί ἐνιωθάν τόση συμπάθεια πρὸς ἓνα εἶδος ἔντομα, ἀπό τό ὅποιο δέν εἶχαν καμμιά ὠφέλεια καί μάλιστα ζημία. Ἦταν τόσο συγγενικός ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους μέ τή ζωή τή δική τους!

Ἐξακολουθοῦσαν λοιπόν οἱ χωρικοὶ νὰ παρακολουθοῦν τὴ ζωὴ στίς μυρμηγκοφωλιές καὶ νὰ ἐπαληθεύουν ὅσα τοὺς εἶχε πεῖ ὁ γεωπόνος.

Καὶ νά, μιά μέρα, εἶδαν τὰ μεγάλα μυρμήγκια νὰ εἶναι ἐφοδιασμένα μέ φτερά, πού τοὺς σκέπαζαν ὅλο τό κορμί καί μ' αὐτά δοκίμαζαν νὰ πετάξουν.

— Σωστά, ἔλεγαν τότε οἱ χωρικοὶ, μᾶς εἶπε ὁ γεωπόνος, ὅτι τὰ μυρμήγκια εἶναι ἔντομα.

Ὡστόσο, ἡ μυρμηγκοφωλιά εἶχε μπεῖ σέ μεγάλη κίνηση. Κάτι τό ἔκτακτο συνέβαινε. Φαίνονταν σάν νὰ ἐτοιμάζονταν γιά ταξίδι. Καί πραγματικά, ὕστερα ἀπό λίγο τὰ μυρμήγκια σηκώθηκαν στό φτερό, σάν ἓνα μικρό ἄσπρο συννεφάκι. Ἀρχισαν νὰ πετοῦν τραβώντας κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, γιά νὰ ξεμακρύνουν ἀπό τήν παλιά τους φωλιά.

Μά δέν ἔφευγαν ὅλα. Ἦταν μιά ἀποικία, πού εἶχε ἀποφασιστεῖ νὰ ξενιτευτεῖ, γιατί εἶχε στό μεταξύ μεγαλώσει ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς μυρμηγκοφωλιάς. Τό πρόβλημα λοιπόν ἦταν ἂν ἀρκοῦσε ἡ τροφή γιά ὅλους. Νά, ποιά ἦταν ἡ αἰτία τῆς μεταναστεύσεως.

Ποῦ ὅμως θά πῆγαιναν; Θά ἔβρισκαν καλύτερο μέρος ἢ χειρότερο;

Ποιός μπορούσε νὰ τό ξέρει; Ἕνα ἦταν βέβαιο: ὅτι ἡ ἀποικία ἔφευγε ὄχι μόνο γιά νὰ ἐλαφρώσει τό βάρος ἀπό τόν τόπο πού τὰ ἔτρεφε, ἀλλά καί γιά νὰ διαδώσουν τή φυλή τους καί πιο πέρα, σέ ἄλλα μέρη. Αὐτό τοὺς ὑπαγόρευε τό ζωικό τους ἔνστικτο. Αὐτό ἦταν ὁ «νόμος τῆς Φύσεως», στόν ὁποῖο ὀφείλαν νὰ ὑπακούουν.

(Περὶοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Παναγιώτης Γρίσπος

Ὁ πατέρας μου — μύρο τό κύμα πού τόν τύλιξε — δέν εἶχε σκοπό νά μέ κάμει ναυτικό.

— Μακριά, ἔλεγε, μακριά, παιδί μου, ἀπό τό ἄτιμο στοιχειό! Δέν ἔχει πίστη, δέν ἔχει ἔλεος. Λάτρεψέ την ὅσο θές. Δόξασέ την, ἐκείνη τό σκοπό της. Μήν κοιτᾷς πού χαμογελᾷ, πού σοῦ τάζει θησαυρούς. Ἀργά γρήγορα θά σοῦ σκάψει τό λάκκο ἢ θά σέ ρίξει πετσί καί κόκαλο, ἄχρηστον στὸν κόσμο.

Καί τὰ ἔλεγε αὐτὰ ἄνθρωπος, πού ἔφαγε τή ζωή του στό καράβι· πού ὁ πατέρας, ὁ πάππος, ὁ προπάππος, ὅλοι ὡς τή ρίζα τῆς γενιᾶς ξεψύχησαν στό παλαμάρι. Μά δέν τὰ ἔλεγε μόνο αὐτός, ἀλλά κι ἄλλοι γέροντες τοῦ νησιοῦ, πού εἶχαν ἀκόμη τούς κάλους στά χέρια. — Ἡ θάλασσα δέν ἔχει πιά ψωμί, ἔλεγαν κι ἀναστέναν. — Ἄς εἶχα ἓνα κτῆμα στή στεριά καί μαύρη πέτρα νά ρίξω πίσω μου.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς πολλοί τους ὄχι κτῆμα, ἀλλά νησί ὀλάκερο μποροῦσαν ν' ἀποκτήσουν μέ τὰ χρήματά τους. Μά ὅλα τὰ ἔριχναν πάλι στή θάλασσα. Παράβγαιναν ποιός νά στεριώσει μεγαλύτερο καράβι, ποιός νά πρωτογίνει καπετάνιος.

Κι ἐγώ, πού ἄκουγα συχνά τὰ λόγια τους καί τὰ ἔβλεπα τόσο ἀσύμφωνα μέ τὰ ἔργα τους, δέν μποροῦσα νά λύσω τό μυστήριο. Κάτι, ἔλεγα, θεϊκό ἐρχόταν κι ἔσερνε ὅλες τίς ψυχές καί τίς γκρέμιζε ἄβουλες στά πέλαγα, ὅπως ὁ τρελοβοριάς τὰ στειρολίθαρα.

Ἀλλά τό ἴδιο ἐκείνο κάτι μ' ἔσπρωχνε κι ἐμένα ἐκεῖ. Ἀπό μικρός τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα. Τά πρῶτα βήματά μου, νά εἰπεῖς, στό νερό τὰ ἔκαμα. Τό πρῶτο μου παιγνίδι ἦταν ἓνα κουπί ἀπό λουμίνι μ' ἓνα ξυλάκι ὀρθό στή μέση γιά κατάρτι, μέ δυό κλωστές γιά παλαμάρια, ἓνα φύλλο χαρτί γιά πανάκι καί μέ τήν παιδική

φαντασία μου, πού τό ἔκανε μάρκο τρικούβερτο. Πῆγα καί τό ἔριξα στή θάλασσα μέ καρδιοχτύπι. Ἄν θέλεις, ἤμουν κι ἐγώ ἐκεῖ μέσα. Μόλις ὅμως τό ἀπίθωσα καί βούλιαξε στόν πάτο. Μά δὲν ἄργησα νά κάμω ἄλλο μεγαλύτερο ἀπὸ σανίδια. Ὁ ταρσανάς* γιὰ τοῦτο ἦταν στό λιμανάκι τοῦ Ἀι-Νικόλα. Τό ἔριξα στή θάλασσα καί τό ἀκολούθησα κολυμπώντας ὡς τὴν ἐμπατή τοῦ λιμανιοῦ, ὅπου τό πῆρε τό ρέμα μακριά. Ἀργότερα ἔγινε πρῶτος στό κουπί, πρῶτος καί στό κολύμπι. Τὰ λέπια μοῦ ἔλειπαν.

— Μωρέ, γειά σου, κι ἐσύ θά μᾶς ντροπιάσεις ὅλους! ἔλεγαν οἱ γεροναῦτες, ὅταν μ' ἔβλεπαν νά τσαλαβουτῶ σάν δέλφινας. Ἐγώ καμάρωνα καί πίστευα νά δείξω προφητικά τὰ λόγια τους. Τὰ βιβλία — πῆγαινα στό Σχολαρχεῖο** θυμοῦμαι — τὰ ἔκλεισα γιὰ πάντα. Τίποτα δὲν ἔβρισκα μέσα νά συμφωνεῖ μέ τόν πόθο μου. Ἐνῶ ἐκεῖνα, πού εἶχα γύρω μου ψυχωμένα κι ἄψυχα, μοῦ ἔλεγαν μύρια: οἱ ναῦτες μέ τὰ ἡλιοκαμένα τους πρόσωπα καί τὰ φανταχτερά ροῦχα· οἱ γέροντες μέ τὰ διηγήματά τους· τὰ ξύλα μέ τὴ χτυπητὴ κορμοστασιά· οἱ κοπέλες μέ τὰ τραγούδια τους:

*Ὁμορφος πού 'ναι ὁ γεμιτζής***, ὅταν βραχεῖ κι ἀλλάζει καί βάλε τ' ἄσπρα ροῦχα του καί στό τιμόνι κάτσει.*

Τ' ἄκουγα ἀπὸ τὴν κούνια μου κι ἔλεγα πῶς ἦταν φωνὴ τοῦ νησιοῦ μας, πού παρακινούσε τοὺς ἄντρες στὴ θαλασσινὴ ζωή. Ἐλεγα πότε κι ἐγώ νά γίνω γεμιτζής καί νά κάτσω θαλασσοβρεμένος στό τιμόνι. Θά γινόμουν ὁμορφος τότε, παλίκaros σωστός. Θά μέ καμάρωνε τό νησί.

Ναί. Τὴν ἀγαποῦσα τὴ θάλασσα! Τὴν ἔβλεπα νά ἀπλώνεται ἀπὸ τό ἀκρωτήρι ὡς πέρα, πέρα μακριά, νά χάνεται στὰ οὐρανοθέμελα, σάν ζαφειρένια πλάκα

* ναυπηγεῖο ** σημερινό Γυμνάσιο *** παλιὸς ναύτης,

θαλασσόλυκος.

στρωτή, βουβή, καί πάσχιζα νά μάθω τό μυστικό της. Τήν ἔβλεπα ὀργισμένη ἄλλοτε νά δέρνει μ' ἄφρους τό ἀκρογιάλι, νά καβαλικεύει τά χάλαρα, νά σκαλώνει στίς σπηλιές, νά βροντᾷ καί νά ἡχάει, λές καί ζητοῦσε νά φτάσει στήν καρδιά τῆς γῆς, γιά νά σβήσει τίς φωτιές της.

Κι ἔτρεχα μεθυσμένος νά παίξω μαζί της, νά τή θυμώσω, νά τήν ἀναγκάσω νά μέ κυνηγήσει, νά νιώσω τόν ἀφρό της ἐπάνω μου, ὅπως πειράζουμε, ὅταν εἶναι ἄλυσσοδεμένα, τ' ἀγρίμια. Κι ὅταν ἔβλεπα καράβι νά σηκώνει τήν ἄγκυρα, νά βγαίνει ἀπό τό λιμάνι καί νά ἀρμενίζει στ' ἀνοιχτά, ὅταν ἄκουγα τίς φωνές τῶν ναυτῶν πού γύριζαν τόν ἀργάτη, καί τά κατευοδῶματα τῶν γυναικῶν, ἡ ψυχή μου πετοῦσε σάν πουλάκι θλιμμένο ἐπάνω του. Τά σταχτόμαυρα σκοινιά, τά ὀλοφούσκωτα πανιά, τά πόμολα, πού ἄφηναν φωτεινή γραμμή ψηλά, μ' ἔκραζαν νά πάω μαζί τους, μοῦ ἔταζαν ἄλλους τόπους, ἄλλους ἀνθρώπους, πλούτη, χαρές.

Καί νυχτόμερα ἡ ψυχή μου ἄλλον πόθο νά μήν ἔχει, παρά τό ταξίδι. Ἀκόμη καί τήν ὥρα, πού ἐρχόταν πικρό χαμπέρι στό νησί κι ὁ πνιγμός πλάκωνε τίς ψυχές ὅλων καί χυνόταν βουβή ἡ θλίψη ἀπό τά ζαρωμένα πρόσωπα ὡς τ' ἄψυχα λιθάρια τῆς ἀκρογιαλιάς· ὅταν ἔβλεπα τά ὀρφανοπαῖδια στούς δρόμους καί τίς γυναῖκες μαυροφόρες· ὅταν ἄκουγα νά διηγοῦνται ναυαγοί τό μαρτύριό τους, πείσμα μ' ἐπiane πού δέν ἦμουν κι ἐγώ μέσα. Πείσμα καί σύγκρυο μαζί.

Δέν κρατήθηκα περισσότερο. Ἐλεπε ὁ πατέρας μέ τή σκούνα στό ταξίδι. Μίσευε κι ὁ καπετάν Καλιγέρης, ὁ θεῖος μου, γιά τή Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ ἔπεσα στό λαιμό. Τόν παρακάλεσε κι ἡ μάνα μου ἀπό φόβο μήν ἀρρωστήσω. Μέ πῆρε μαζί του.

— Θά σέ πάρω, μοῦ λέει, μά θά δουλέψεις. Τό καράβι θέλει δουλειά. Δέν εἶναι ψαρότρατα νά 'χεις φαῖ καί ὕπνο.

Τόν φοβόμουνά πάντα τό θεϊό μου. Ήταν ἄγριος καί κακός σέ μένα, ὅπως καί στούς ναῦτες του.

— Κάλλιο σκλάβοι στό Ἀλιτζέρι * παρά μέ τόν Καλιγέρι, ἔλεγαν, γιά νά δείξουν τήν ἀπονιά του.

Κι ὁ λόγος του πάντα προσταγή. Μόνο ἀπελπισμένοι πηγαιναν στή δούλεψή του. Μά ὁ μαγνήτης, πού τραβοῦσε τήν ψυχή μου, ἔκαμε νά τά λησμονάω ὅλα. Νά πατήσω μιά στήν κουρβέτα, ἔλεγα, καί δουλειά ὀση θές.

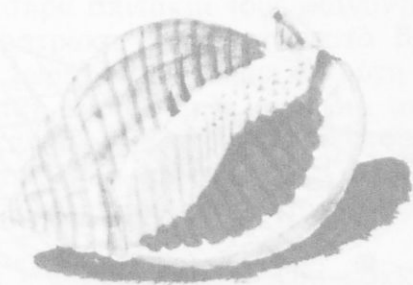
Ἀληθινά ρίχτηκα στή δουλειά μέ τά μοῦτρα. Ἐκαμα παιγνίδι τίς ἀνεμόσκαλες. Ὅσο ψηλότερα ἡ δουλειά, τόσο πρόθυμος ἐγώ. Μπορεῖ ὁ θεῖος μου νά ἤθελε νά παιδευτῶ ἀπό τήν ἀρχή γιά νά μετανιώσω. Ἀπό τήν πλύση τῆς κουρβέτας στό ξύσιμο· ἀπό τό ράψιμο τῶν πανιῶν στῶν σκοινιῶν τό πλέξιμο· ἀπό τό λύσιμο τῶν ἄρμενων στό δέσιμο. Τώρα στήν τρόμπα· τώρα στὸν ἀργάτη· φόρτωμα — ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα, πρῶτος ἐγώ.

Πρῶτος; Πρῶτος. Τί μ' ἐμελλε; Μοῦ ἔφτανε πῶς ἀνέβαινα ψηλά στή σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τή θάλασσα νά σκίζεται καί νά πισωδρομάει ὑποταχτική μου. Τόν ἄλλο κόσμο, τοὺς στεριανούς, μέ θλίψη τοὺς ἔβλεπα. . . Ψέ! . . . ἔλεγα μέ περιφρόνηση. Ζοῦνε τάχα κι ἐκεῖνοι!.

(Λόγια τῆς Πλώρης)

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

* Ἀλγέριο

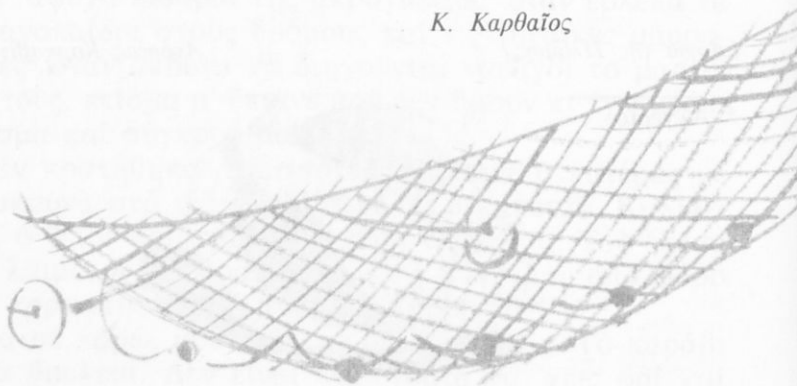
81. ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Σέ μαύρη θάλασσα πλατιά
ένα μικρό καράβι
πάνω πηδᾶ, κάτω βουτᾶ
καί τ' ἄγριο κύμα σκάβει.
κι ἕνα φωτάκι ἀπό μακριά
πού σβεῖ καί πάλι ἀνάβει.

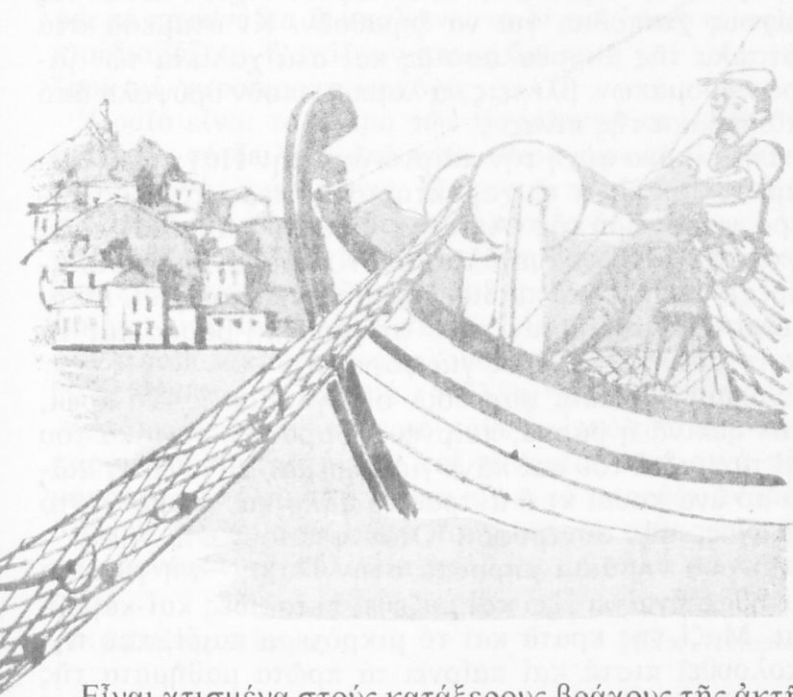
Τά κύματα ὅμοια μέ βουνά
μέ μουγκρητό ἄγριο ὁρμοῦνε,
μανιάζουνε κι ἀφρίζουνε
καί σποῦνε καί βροντοῦνε,
καί τό καράβι τ' ἀλαφρό
νά καταπιοῦν ζητοῦνε.

Μά αὐτό στήν ἄπατη ἐρημιά
τό φόβο δέ γνωρίζει.
Μέ τά πανιά του, ὀρθά, ἀνοιχτά,
πού ἀγέρας δέν τά σκίζει,
κατά τό φῶς τό μακρινό
γοργόφτερο ἀρμενίζει.

Κ. Καρθαῖος

82. ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ

Είναι χτισμένα στους κατάξερους βράχους τῆς ἀκτῆς, πού τούς χτυπάει διαρκῶς τό κύμα. Τά μικρούτσικα γκρίζα καί ἄσπρα σπιτάκια τους φαίνονται ἀπό τό πέλαγος σάν ὄστρακα, κολλημένα στό βράχο. Μόλις φτάσεις στό χωριό, σοῦ χτυπάει τή μύτη ἡ θαλασσινή καί ἡ ψαράδικη μυρουδιά, ἡ μυρουδιά τοῦ φυκιοῦ καί τοῦ ψαριοῦ καί τοῦ κοπανισμένου πεύκου, πού μέ αὐτό βάφουν τά παραγάδια καί τά δίχτυα· ἀκόμα κι ἡ μυρουδιά τοῦ κατραμιοῦ, πού εἶναι γιά νά παλαμίζουν τίς ψαρόβαρκες.

Οἱ δρόμοι εἶναι σέ πολλά μέρη κόκκινοι ἀπό τήν

κοπανισμένη φλούδα τοῦ πεύκου καί τὰ βράχια σέ μέρη μέρη μαῦρα ἀπ' τῆς φωτιᾶς τῆς κακαβιάς. Στίς μάντρες καί στά πεζούλια εἶναι ἀπλωμένα δίχτυα καί στούς τοίχους χταπόδια, γιά νά ξεραθοῦν. Κι ἀνάμεσα στά βότσαλα τῆς ἀκροθαλασσιᾶς καί στά χαλίκια τῶν μικρῶν δρομάκων, βλέπεις νά λαμποκοποῦν θρύψαλα ἀπό τὰ ὄστρακα τῆς πίνας.

Τήν εἰκόνα αὐτή τήν παίρνω ἀπό τήν Πάχη τῶν Μεγάρων, πού εἶναι τό χαρακτηριστικότερο, τό κλασικότερο ψαροχώρι τῆς Ἀττικῆς. Ἐδῶ τό παπούτσι εἶναι ἄγνωστο. Μικροί, μεγάλοι, σερνικοί καί θηλυκοί, ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά, περπατοῦν ξυπόλητοι. Εἶναι ἔτοιμοι νά πηδήσουν κάθε στιγμή στή βάρκα καί νά ἀνοιχτοῦν στό πέλαγος γιά ψάρεμα.

Ἐδῶ οἱ κάτοικοι ψαρεύουν οἰκογενειακῶς. Τό πρωί, ὅταν ξεκινᾷ ἡ βάρκα, παίρνει ὁ ψαράς τή γυναῖκα του καί τὰ παιδιά του καί πᾶνε γιά ψέρεμα. Ἡ γυναῖκα πιάνει τό ἕνα κουπί κι ὁ ἄντρας τό ἄλλο καί τραβοῦν στό πέλαγος, σάν σύντροφοι. Ὅταν φτάσουν στά νησιά — εἶναι δύο νησάκια μπροστά στήν Πάχη —, ἡ γυναῖκα συνηθῶς βγαίνει ἔξω καί μαζεύει πεταλίδες καί καβούρια. Μαζί της κρατᾷ καί τό μικρότερο παιδί, πού τήν ἀκολουθεῖ πιστά καί παίρνει τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ψαρικής. Ὁ ἄντρας μένει μέ τό ἄλλο ἢ μέ τὰ ἄλλα παιδιά στή βάρκα, ἀνοίγεται πιό πολύ, πάει στούς «μπάγκους» καί ρίχνει τὰ παραγάδια ἢ τούς κιούρτους. Ἐπειτα ψαρεύει μέ καθετή. Σ' ὅλες αὐτές τίς δουλειές τόν βοηθοῦν, ὅταν δέν ἔχουν σχολεῖο ἢ σχολική ἐργασία νά ἐτοιμάσουν, τὰ παιδιά του, πού ἀπό ὀχτῶ χρονῶν ξέρουν κουπί καί τιμόνι καί νετάρισμα καί δόλωμα παραγαδιῶν. Ὅταν περάσει καμιά ὥρα, ὁ ἄντρας σηκώνει τὰ παραγάδια, περνάει ἀπό τό νησί, παίρνει τή γυναῖκα του καί γυρίζουν ὅλοι στό χωριό.

Ἡ γυναῖκα τώρα ἔχει ἄλλη δουλειά. Θά μαγειρέψει

τήν κακαβιά, από τά φρέσκα ψάρια πού έπιασε ό άντρας της, ή θά κάμει πιλάφι μέ τίς πεταλίδες πού έπιασε ή ίδια. Τήν ίδια ώρα ό άντρας της στήν αϋλή νετάρει τά παραγάδια ή μπαλώνει τά δίχτυα, ένώ τά παιδάκια διαβάζουν ή παίζουν στους δρόμους καί τούς γεμίζουν μέ χαρούμενες κραυγές...

Ώραιό είναι τό θέαμα τών ψαράδικων στόλων, όταν ξεκινούν τό δειλινό από κάθε ψαροχώρι κι ανοίγονται στό πέλαγος γιά ψάρεμα. Μπροστά πάει τό ψαροκάικο καί πίσω του ακολουθάει μιά άλυσίδα από βάρκες. Δεύτερη στή σειρά, έρχεται ή μεγάλη βάρκα μέ τά δίχτυα, καί πίσω ακολουθούν οί βάρκες μέ τίς λάμπες, όλες μικρές, μιά κόψη, ένα σκαρί. Από μακριά μοιάζουν σάν προβατάκια, πού ακολουθούνε τή μητέρα τους, κι είναι δεμένα, τό ένα μέ τό άλλο, γιά νά μή χαθούν.

Από κάθε λιμάνι φεύγουν κάθε δειλινό τέσσερα-πέντε παρόμοια συγκροτήματα καί χάνονται σιγά σιγά πέρα μακριά στό πέλαγος. Κι όταν πέσει τό σκοτάδι, ανάβουν όλες οί βάρκες τά φῶτα τους καί τότε θαρρείς πώς μιά φανταστική πολιτεία πρόβαλε ξαφνικά πάνω στά νερά...

(Τό βιβλίο της θάλασσας)

Θέμος Ποταμιάνος

83. ΣΦΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

Ή θάλασσα

Χάνεται στά βάθη της ιστορίας ή άρχή του δέους καί του θαυμασμού τών ανθρώπων γιά τό υγρό βασίλειο της θάλασσας. Γιατί, όπως ξέρουμε, σύμφωνα μέ τό

σχέδιο της Δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος, ἡ θάλασσα ὑπῆρξε τό λίκνο της πρώτης μορφῆς ζωῆς.

Ἡ ὄψη της, ἡ ἀπεραντοσύνη της, τό γαλάζιο χρῶμα της, τά βαθιά νερά της, ὁ ἀνεξερεύνητος πλοῦτος τῶν βυθῶν της καί τό ἀκαταμάχητο μυστήριό της ἐρέθιζαν πάντοτε τή φαντασία τῶν ἀνθρώπων ἀπό τά πρῶτα τους βήματα. Τούς ἔκανε ἀνιχνευτές καί δούλους τῶν μυστικῶν της!

Ἔτσι, αἰῶνες τώρα, μαγνητισμένη ἡ σκέψη ἀπό τό μεγαλεῖο, τ' ἀκρογιάλια, τίς ὁμορφιές, τά ψάρια, τοὺς βυθοὺς καί τά θέλγητρα τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, σπρώχνει τήν ἀνθρώπινη περιέργεια στίς πιό τολμηρές περιπέτειες.

Ὡθεῖ τόν ἄνθρωπο νά γίνει ἐξερευνητής, ποιητής, ναυτικός, ταξιδευτής, ἀλλά καί ψαράς, βουτηχτής, κυνηγός, πού μερόνυχτα παλεύει μέ τό θεριό, τή θάλασσα. Ἀκατάπαυστα ἀγωνίζεται νά τῆς ἀποσπάσει τόν πλοῦτο, πού κρύβει στά σπλάχνα της.

Πόσα εἶδη ἀπό ὑδρόβια, ἀλήθεια, κινοῦνται μέσα στά σκοτεινά βάθη τῶν ὠκεανῶν; Πόσες ποικιλίες ἀπό ψάρια ὑπάρχουν; Καί πῶς ὀνομάζονται οἱ ὀργανισμοί, πού ζοῦν στό βασίλειο τοῦ ἀπέραντου πόντου;

Μυριάδες εἶναι οἱ ὀνομασίες, οἱ μορφές, τά μεγέθη, οἱ χρωματισμοί καί οἱ παραλλαγές τους. Κι ἀκόμα ἄπειρα τά μυστικά, οἱ συνήθειες, οἱ παραξενιές, οἱ ἰδιότητες τῶν ὀργανισμῶν, πού κινοῦνται στό γαλάζιο νερό.

Τό σφουγγάρι

Ἕνας ἀπό τοὺς ἄπειρους αὐτοὺς ὀργανισμούς εἶναι τό σφουγγάρι.

Ἀλλά τί εἶναι τό σφουγγάρι; Εἶναι ζῶο; Εἶναι φυτό ἢ ζωόφυτο, ὅπως ἰσχυρίζονται πολλοί;

Ὁ μέγας Ἕλληνας φιλόσοφος Ἀριστοτέλης εἶπε

πώς είναι ζώο. Ὁ Πλίνιος τό ὀνόμασε φυτό. Κι ἄλλοι νεώτεροι τό εἶπαν σπογγῶδες. Τά βιβλία λένε πώς είναι ἀτελής, πολυκύτταρος ὀργανισμός, πού ζεῖ στό νερό σάν φυτό.

Ὡστόσο, τό σφουγγάρι ἔχει αἰσθήσεις καί ἀναμφισβήτητα εἶναι ζώο σάν τά ψάρια. Ἀρχίζει τή ζωή του σάν ζώο, μεγαλώνει σάν φυτό καί τελειώνει σάν σφουγγάρι, πού. . . μαζεύει τά νερά στό νιπτήρα, στό μπάνιο, στό νεροχύτη.

Ζεῖ πάντα μέσα στό βυθό καί μοιάζει σάν κουνουπίδι ὄρθιο. Εἶναι μιά μαύρη μάζα πυκνή καί γλιστερή, πού πᾶς νά τήν πιάσεις καί τή σιχαίνεσαι. Οἱ τρύπες του, πού βλέπουμε, εἶναι γεμάτες ἀπό ἓνα εἶδος πηχτῆς λάσπης, πού κυκλοφορεῖ μέσα σ' ὀλόκληρο τόν κορμό τοῦ σφουγγαριοῦ, γιά νά μεταφέρει τίς χιλιάδες τούς μικροοργανισμούς, πού ἀποτελοῦν τήν τροφή του.

Ὁ πολλαπλασιασμός του εἶναι πολύ ἀπλός. Ὄταν ἔρθει ἡ ἐποχή του, ξεφεύγει ἓνα πολύ μικρό κομματάκι σφουγγάρι καί κολυμπώντας πάει καί κολλάει σέ κάποιο βράχο. Τίποτε ἄλλο δέ χρειάζεται. Κολλημένο στή θέση του μεγαλώνει ὀλοένα κι ἔπειτα ἀπό ἔξι χρόνια εἶναι ἔτοιμο.

Ἐτοιμο δηλαδή, γιά νά βουτήξει ὁ σφουγγαράς στό βάθος τοῦ νεροῦ καί μέ τό μαχαίρι του νά τό κόψει, ἀφοῦ βέβαια τό ἐπισημάνει πρωτύτερα μέ τό εἰδικό γυαλί του.

Ἐστερα, τό σφουγγάρι περνάει ἀπό μιά εἰδική κατεργασία: Πρῶτα πρῶτα ὁ σφουγγαράς τό ἀπλώνει στήν ἀκτή καί τό πατάει μέ τά γυμνά πόδια του. Μετά τό πλένει καί ξανά τό πατάει, τό περιποιεῖται καί τό δίνει στό ἐμπόριο. Ἔτσι, ἀπό μιά ἄγρια, σχεδόν μαύρη μάζα πού ἦταν στήν ἀρχή, γίνεται τώρα λευκό, ἀφράτο καί μαλακό, ἔτοιμο νά πλύνει τό σῶμα σου ἢ νά μπεῖ στήν κουζίνα.

Ἀνάλογα τώρα μέ τόν τόπο, τό μέγεθος καί τόν καιρό πού θά ψαρευτεῖ, τό σφουγγάρι χωρίζεται σέ ποιότητες. Πιο καλό εἶναι αὐτό πού τό λένε μελάτι. Γι' αὐτό καί τό κυνηγοῦν περισσότερο.

Οἱ σφουγγαράδες

Εἶναι πολλοί οἱ νησιῶτες μας πού ἀσχολοῦνται συστηματικά μέ τό ψάρεμα τοῦ σφουγγαριοῦ. Ὀλόκληρα νησιά, ὅπως ἡ Κάλυμνος, ἡ Σύμη, ἡ Κῶς, ἡ Ὑδρα, οἱ Σπέτσες ζοῦν ἀπό τό σφουγγάρι, πού ψαρεύουν στίς μακρινές ἀκτές τῆς Βεγγάζης, τῆς Τρίπολης καί γενικά τῆς βορειοαφρικανικῆς ἀκτῆς. Καί εἶναι οἱ Ἕλληνες οἱ καλύτεροι σφουγγαράδες τοῦ κόσμου κι ὠφελοῦν πολύ τή χώρα μας, γιατί γίνονται αἰτία νά εἰσάγεται δῶ ἀρκετό συνάλλαγμα.

Οἱ σφουγγαράδες φεύγουν ἀπό τά νησιά τους κατά τό Μάη καί γυρίζουν κατά τόν Ὀκτώβρη, ὥστερ' ἀπό ἔξι μηνῶν κόπους, μόχθους καί κινδύνους. Κάποτε ἀφήνουν καί νεκρούς πέρα στά βορειοαφρικανικά παράλια. Ἐξάλλου, ἡ ἀσθένεια τοῦ Πάρκινσον, πού παθαίνουν συνήθως οἱ βουτηχτές, ἔχει τήν αἰτία της στό ὅτι δουλεύουν κάτω στά βαθιά νερά. Εἶναι μιά ἀσθένεια, πού προκαλεῖ παράλυση στά πόδια καί στά χέρια, τρεμούλα σ' ὀλόκληρο τό σῶμα, καί κάνει τούς ἀνθρώπους ἀνίκανους σ' ὀλόκληρη τή ζωή τους.

Ἐντούτοις, κάθε χρόνο καί νέοι νησιῶτες ἔρχονται στή δουλειά. Μερικοί μάλιστα βουτοῦν καί δίχως σκάφανδρο. Δένουν ἀπλῶς μιά πέτρα στήν κοιλιά τους καί καταδύονται 20 καί 25 ὀργιές μέ μιά μόνο ἀνάσα, πού διαρκεῖ 2 καί 3 λεπτά μέσα στό νερό.

Ἔτσι, τό σφουγγάρι, πού στό τέλος καταντάει σφουγγαρόπανο, ἐκτός ἀπό τό ὅτι περνάει ἀπό μιά ἐπίπονη κατεργασία, συχνά κοστίζει καί τή ζωή τῶν ἀνθρώπων.

Σήμερα πάντως οί σφουγγαράδες ὅσο πᾶνε καί λιγοστεύουν. Γέμισε, βλέπετε, ἡ ἀγορά μέ τά συνθετικά σφουγγάρια, πού ἐκτόπισαν τό καθαρό καί γνήσιο εἶδος αὐτό τῆς θάλασσας, πού γιά πολλά χρόνια πλούτισε τόσο τή ζωή καί τή φιλολογία τῆς χώρας μας. Ἐνδεικτικά σημειώνουμε ὅτι, ἐνῶ ἡ παραγωγή τῶν σφουγγαριῶν τό 1948 εἶχε φτάσει τά 120.000 κιλά, μετά τό 1960 κατέβηκε στά 60.000!

(Θαλασσινοί ἀντίλαλοι)

Δημήτρης Φερούσης

84. ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Ἀπλώνουν στίς ἀντένες οἱ ναῦτες μάνι μάνι
τά κάτασπρα πανιά,
καί τό καράβι ἀγάλια βγαίνει ἀπ' τό λιμάνι,
ᾠρα καλή, παιδιά!

ᾠρα καλή! φωνάζουν μέ πικραμένα χεῖλια
κοπέλες στό γιαλό
καί χαιρετοῦν τούς ναῦτες μέ τ' ἄσπρα τους μαντίλια:
— Ταξίδι σας καλό!

Τό κάτασπρο καράβι σιγά σιγά μακραίνει
μέσ στή θολή ματιά,
καί ἡ πικροκυματούσα, πού ἀνάμεσά τους μπαίνει,
γίνεται πιό πλατιά.

Καί χάνεται σέ λίγο στῆς θάλασσας τήν ἄκρια
τό πιό ψηλό πανί,
στῶν κοριτσιῶν τά μάτια γυαλίζουνε τά δάκρυα
καί πνίγεται ἡ φωνή.

Κώστας Ἀθανασιάδης

85. ΤΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ

Τά δελφίνια εἶναι ζῶα τῆς θάλασσας. Ὅχι ὅμως ψάρια, ἀλλὰ κῆτη. Κι ὅπως ξέρουμε, τά κῆτη οὔτε αὐγά γεννοῦν οὔτε μέ βράγχια ἀναπνέουν. Γεννοῦν ἀπό ἓνα μικρό κάθε φορά καί ἀναπνέουν μέ πνευμόνια. Γι' αὐτό τά βλέπουμε κατά διαστήματα νά βγάζουν τό κεφάλι ἔξω ἀπό τό νερό, νά φρουμάζουν σάν ἄλογα καί νά εἰσπνέουν ἀπό τή μύτη ἀέρα.

Τό δελφίني εἶναι ζῶο κοινωνικό σάν τόν ἄνθρωπο. Ἡ μοναξιά δέν τοῦ ἀρέσει, τοῦ κάνει τή ζωή πληκτική. Εἶναι ζωηρό, χαρούμενο, παιγνιδιάρικο καί χορευτάρικο. Συχνά βλέπουμε στά ταξίδια μας νά μαζεύονται δύο, τρία ἤ καί περισσότερα μαζί, ν' ἀκολουθοῦν τά πλοῖα καί νά διασκεδάζουν τούς ἐπιβάτες μέ τό θεαματικό κολύμπι τους. Πλέον πότε μπρός, πότε στά πλάγια καί πότε στό πίσω μέρος τοῦ πλοίου, ἀνεβοκατεβαίνουν στό νερό, κάνουν ἄλματα, καλπάζουν, λικνίζονται στίς χαῖτες τῶν κυμάτων πού δημιουργεῖ ὁ ἕλικας καί εἶναι ὅλο νάζι καί καμάρι, λές κι ἔχουν ἐπίγνωση τῆς κολυμβητικῆς εὐελιξίας καί γρηγοράδας τους. Καί τρέχουν τ' ἀφιλότιμα μέ ταχύτητα 35 κόμβους τήν ὥρα, ὅσο περίπου καί τ' ἀντιτορπιλικά.

Πολύ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ νοημοσύνη τοῦ δελφινιοῦ, γι' αὐτό καί μαθαίνει νά ἐκτελεῖ διάφορα γυμνάσια, νά γελάει σάν ἄνθρωπος καί καμιά φορά νά μιμεῖται καί τή φωνή τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτές τίς διαπιστώσεις ἔκαναν τά Ἑργαστήρια Θαλάσσιων Ζώων τῆς Φλώριδας τῆς Ἀμερικῆς, ἀπ' ὅπου ἔχουμε πάρει καταπληκτικές πληροφορίες:

Λένε π.χ. πώς τό βάρος τοῦ ἐγκέφαλου τοῦ δελφινιοῦ εἶναι συγκριτικά μεγαλύτερο ἀπό τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φλοιός του πιά ἐκτεταμένος καί οἱ ἑλικες διπλάσιες καί πιά πολυσύνθετες. Λένε ἐπίσης πώς, ἐνῶ ἡ ὄραση

τοῦ δελφινιοῦ δέν εἶναι πολύ ἱκανοποιητική, ἡ ἀκουστική του ἀντίληψη εἶναι πιά περίπλοκη ἀπό τήν ἀνθρώπινη. Καί προσανατολίζεται μ' ἓνα σύστημα, πού ἐντοπίζει τόν ἤχο, σάν αὐτό πού χρησιμοποιοῦν οἱ νυχτερίδες, καί πιά τέλειο ἀκόμη ἀπό τό σόναρ πού διαθέτει τό ναυτικό, γιά νά ἐπισημαίνει τά ἐχθρικά ὑποβρύχια.

Ἡ στοργή τῶν δελφινιῶν στά μικρά τους, λένε οἱ εἰδικοί, εἶναι ἐκπληκτικά ἀνθρώπινη. Κι ἐκδηλώνεται μέ φωνές σέ διαφοροῦς τόνους καί μέ τήν ὅλη συμπεριφορά τους. Ἡ ἀλληλεγγύη πάλι πού δείχνουν μεταξύ τους εἶναι πολύ συγκινητική. Πολλοί ναυτικοί βεβαιώνουν πώς ἔχουν δεῖ δελφίνια νά βοηθοῦν τραυματισμένους συντρόφους τους, γιά ν' ἀνεβοῦν στήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καί νά βγάλουν τό κεφάλι ἔξω ἀπό τό νερό, γιά ν' ἀναπνέουν. Ὡστόσο, μερικοί ὑποστηρίζουν πώς, ἂν καμιά φορά πεινάσει πολύ ἓνα δελφίνι καί δέ βρίσκει τίποτε ἄλλο νά φάει, δέ διστάζει νά ἐπιτεθεῖ σέ πληγωμένο σύντροφό του ἢ νά φάει κάποιον μικρό δελφίνι τῆς ἀγέλης. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἀπόλυτα ἐξακριβωμένο.

Πιά συγκινητική ἀκόμα εἶναι ἡ συμπεριφορά τοῦ δελφινιοῦ ἀπέναντι στόν ἄνθρωπο. Ὁ Ρωμαῖος Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἓνα παιδί εἶχε ἐξημερώσει ἓνα δελφίνι καί εἶχαν γίνει φίλοι. Τό παιδί ἔτρεφε τό δελφίνι κι ἐκεῖνο μετέφερε κάθε μέρα τό παιδί ἀπό τό σπίτι στό σχολεῖο, πού ἦταν στήν ἀπέναντι ἀκτὴ τῆς θάλασσας, κι ἀπό τό σχολεῖο στό σπίτι. Τό παιδί ἀρρώστησε καί πέθανε. Τό δελφίνι ἐξακολουθοῦσε νά παρουσιάζεται κάθε πρωί στό μέρος, ὅπου συναντοῦσε τό παιδί, ὅταν ζοῦσε, καθόταν ἐκεῖ ὥρες ὁλόκληρες καί περίμενε. Τό παιδί φυσικά δέν παρουσιάστηκε. Καί τό δελφίνι σέ κάμποσον καιρό πέθανε ἀπό τόν καημό του.

Τό ἴδιο, λένε, συνέβηκε καί στά τελευταῖα χρόνια: Σέ

ένα φιόρδ της Νορβηγίας, ένα δελφίνι είχε πιάσει φι-
λία μ' ένα ναύτη που υπηρετούσε σέ υποβρύχιο. Δελ-
φίνι καί ναύτης έπαιζαν κάθε μέρα μέ πολλή ευχαρί-
στηση, ώσπου ό ναύτης μετακινήθηκε σέ άλλη βάση.
“Υστερ’ από λίγο τό δελφίνι βρέθηκε πεθαμένο.

‘Η μυθολογία μας έχει συνδέσει τό δελφίνι μέ τή
ζωή του ανθρώπου από τά πανάρχαια χρόνια. Σύμφω-
να μ’ αυτήν, άλλου πρώτα τά δελφίνια δέν ήταν ζώα,
αλλά άνθρωποι καί μάλιστα φοβεροί πειρατές, που όρ-
γωναν τίς θάλασσες, σκότωναν τούς ναυτικούς καί
κούρσευαν τά πλοία τους. Μιά φορά, ένας καπετάνιος
παρακάλεσε τούς θεούς νά τόν μεταμορφώσουν σέ λιο-
ντάρι, γιά νά κατασπαράξει τούς πειρατές. ‘Ο θεός Διο-
νυσος του έκαμε τή χάρη. Σάν είδαν οί πειρατές τό
λιοντάρι νά όρμάει καταπάνω τους καί κατάλαβαν πώς
δέν υπήρχε τρόπος νά γλιτώσουν από τά κοφτερά δό-
ντια καί τά σουβλερά νύχια του, παρακάλεσαν μέ τή
σειρά τους τούς θεούς νά τούς κάμουν ψάρια καί νά
πέσουν στή θάλασσα. ‘Ο Διόνυσος τούς λυπήθηκε κι
αυτούς καί τούς μεταμόρφωσε σέ δελφίνια.

Μετανιωμένα τώρα τά δελφίνια γιά τά προηγούμενα
έγκλήματά τους, αγάπησαν τούς θαλασσινούς καί τούς
συντροφεύουν στά ταξίδια τους. Τό ίδιο συντρόφευαν
ακούραστα στά ταξίδια καί στά γλέντια του καί τό θεό
Διόνυσο, που τά είχε ευεργετήσει.

‘Ισως, έπειδή ό θεός Διόνυσος στά γλέντια του μέ
τούς ανθρώπους συνοδευόταν πάντα από μουσικούς,
‘Ισως από άλλη αίτία, τά δελφίνια τρελαίνονται γιά τή
μουσική κι άμα άκούνε όργανα νά παίζουν, πλησιάζ-
ουν κοντά καί δέν ξέρουν πώς νά έκδηλώσουν τή χα-
ρά τους.

Σ’ αυτή τήν ιδιαίτερη αγάπη τους χρωστάει καί ό
μυθικός μουσικός ‘Αρίονας τή σωτηρία του. Σ’ ένα τα-
ξίδι του, λέει ό μύθος, ό μουσικός καθόταν στήν πρύ-

μνη τοῦ πλοίου κι ἔπαιζε τή λύρα του. Τά δελφίνια εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του καί τόν ἄκουγαν καταμαγεμένα. Σέ μιά στιγμή οἱ σύντροφοί του ἄρπαξαν τόν Ἀρίονα καί τόν πέταξαν στή θάλασσα, γιά νά τοῦ πάρουν τά χρήματα. Ἐνα ἀπό τά δελφίνια τόν πῆρε στή ράχη του καί τόν ἐβγαλε, χωρίς νά πάθει τίποτα, στό ἀκρωτήριο Ταίναρο.

Ἡ μυθολογία πάλι λέει ὅτι ἄλλο δελφίني ἔσωσε ἀπό σίγουρο πνιγμό τό γιό τοῦ Ὀδυσσέα τῆς Ἰθάκης Τηλέμαχο, πού μικρό παιδάκι, καθῶς ἔπαιζε, γλίστρησε κι ἔπεσε στή θάλασσα. Γι' αὐτό κι ὁ Ὀδυσσεάς, ἀπό εὐγνωμοσύνη, ἔκαμε τό δελφίني ἔμβλημα τοῦ πλοίου του.

Ὡστόσο, στά κατοπινά χρόνια δέν ἀναφέρονται ἄλλα παρόμοια περιστατικά. Δέ φταῖνε ὅμως τά δελφίνια, ἀλλά οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι.

Στά παλιά τά χρόνια, λένε, κάθε ναυαγός, πού τόν ἔπαιρνε τό δελφίني στή ράχη του καί τόν ἐβγαζε στήν ξηρά, ἐπειδή ἤξερε πῶς αὐτό ἦταν ἀδύνατο νά ζήσει ἔξω ἀπό τό νερό — γιατί ξεραίνεται τό δέρμα του καί πεθαίνει —, τοῦ ἔδινε μιά σπρωξιά καί κεῖνο βουτοῦσε πάλι στή θάλασσα. Κάποιος ὅμως τέτοιος ναυαγός, ἐξαντλημένος ἀπό τήν κούραση καί τήν ἀγωνία, ξέχασε ἢ δέν μπόρεσε νά σπρώξει τό δελφίني στή θάλασσα κι ἐκεῖνο πέθανε. Ἀπό τότε θύμωσαν τά δελφίνια καί συμφώνησαν νά μή σώζουν ναυαγούς.

Καί ὅμως! Τό ἔτος 1970, στήν ἀνατολική ἀκτή τοῦ νησιοῦ Μεγάλη Μπαχάμα, ἀρκετά δελφίνια προσφέρανε βοήθεια σέ λουόμενους πού βρέθηκαν σέ κίνδυνο.

Ἴσως, αὐτά, μπροστά στήν ὑποχρέωση, πού ἔχουν ἀπέναντι στόν τόπο τους, νά ἐξυπηρετοῦν τοὺς ξένους, γιά νά προσελκύουν ὄλο καί περισσότερους τουρίστες, παραβίασαν τή συμφωνία τους καί ξαναθυμήθηκαν τίς παλιές τους καλές συνήθειες... Ποιός ξέρει!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

86. Η ΜΟΛΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Τώρα πού ἔγινα συνταξιούχος, εἶχα τόν καιρό νά ἐπισκεφτῶ Μάη μήνα τή γενέτειρα. Καί, κατά τή συνήθειά μου, ἀπό τή δεύτερη κιόλας μέρα θέλησα νά κάμω ἕναν περίπατο στήν ἐξοχή, ν' ἀναπνεύσω καθαρό ἀέρα, ν' ἀπολαύσω τά ὁμορφα τοπία, νά πιῶ γάργαρο καί δροσερό νερό ἀπό τό κεφαλόβρυσο καί νά χαρῶ τά πουλιά στά κελαηδήματά τους. Περισσότερο εἶχα νοσταλγήσει ν' ἀκούσω λάλημα κούκου καί, σάν τό μικρό παιδί τοῦ παλιοῦ καιροῦ, νά ἐπαναλάβω τήν ἐρώτηση: — Κοῦκε μου, καλέ μου κοῦκε, πές μου πόσα χρονάκια θά ζήσω; Θά μετροῦσα τότε τά «κούκου κούκου!» κι ὅσα ἦταν ἐκεῖνα, τόσα χρόνια ζωῇ θά εἶχα... Παλαιά, ἀλλά ὥραϊα χρόνια γεμάτα ἀθῶα παιδική ἀφέλεια!

Γύρισα ἀπογοητευμένος! Πολλές τοποθεσίες, πού πλημμύριζαν ἄλλοτε στό πράσινο, ἦταν γυμνές, σκουπίδια ριγμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ καί κοῦκος πουθενά. Δέν ἦταν δύσκολο νά μαντέψω τήν αἰτία καί κοίταξα νά βρῶ εὐκαιρία, γιά ν' ἀνοίξω συζήτηση μέ τούς χωρικούς σχετικά μέ τή μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος καί νά πῶ ὅ,τι ἔπρεπε...

Εὐτυχῶς τήν ἀφορμή μοῦ τήν ἔδωσε ἕνας συνομήλικός μου τό βράδυ στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ:

— Περίπατο εἶδα πρωί πρωί, Θόδωρε, μά δέν πιστεύω νά εὐχαριστήθηκες, μοῦ εἶπε:

— Καί γιατί νά μήν εὐχαριστηθῶ; εἶπα κάνοντας τόν ἀδιάφορο.

— Γιατί δέν εἶναι σήμερα ὁ τόπος πού ἤξερες ἄλλοτε. Ξεραῖλα, ἀνδρία κι ἀφανισμός τῶν πουλιῶν. Πᾶνε τώρα ἐκεῖνα, πού ὁμόρφαιναν τό χωριό καί χαλοῦσαν τόν κόσμο ἀπό τίς φωνές. Πᾶνε οἱ σουσουράδες, οἱ ἀσπροκόωλες, οἱ τσοπανάκοι, οἱ πετροκότσηφοι, οἱ ἀμπελουργοί. Λιγοστές οἱ πέρδικες, σπάνια τά γαρδ-

λια καί τ' ἀηδόνια καί ζήτημα ἄν σ' ὅλη τή γύρω περιοχῇ ὑπάρχει ἕνα ζευγάρι κοῦκοι.

— Καί γιατί αὐτό; εἶπα πάλι κάνοντας τώρα πώς δέν καταλαβαίνω.

Γιατί δηλητηριάστηκαν τά πουλιά ἀπό τά ἔντομοκτόνα, τά φυτοφάρμακα, τά δηλητήρια καί τά μικρόβια, πού κουβαλάει μαζί της σήμερα ἡ ἀτμόσφαιρα. Δέ βλέπεις καί τά κλαρικά, πού γέμισαν ἀρρώστιες καί δέν καρπίζουν σάν πρῶτα;

— Καί ποῦ εἶσαι ἀκόμα, πρόσθεσε ἕνας γέροντας καί κούνησε περίλυπος τό κεφάλι του. Μολύνθηκε τό περιβάλλον, διαταράχτηκε — ὅπως λέτε σεῖς οἱ γραμματιζόμενοι — ἡ ἰσορροπία τῆς φύσης καί ἀφανίστηκαν τά πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Ὡσπου νά ῥθει κι ἡ σειρά τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί, ὅπως πᾶμε, δέν εἶναι δυνατό ν' ἀποφύγει κι ὁ ἴδιος τήν καταστροφή.

— Νομίζω πώς ἀξίζει νά τό συζητήσουμε λίγο, παρατήρησα τώρα μέ σοβαρότητα. Κι ἀμέσως ἔθεσα τό ἐρώτημα:

— Καί δέ μοῦ λές, γέροντα, πῶς ἀκριβῶς μολύνεται τό περιβάλλον; Μή μοῦ πεῖς βέβαια πώς φταῖνε μόνο τά ἔντομοκτόνα καί τά φυτοφάρμακα...

— Ὅχι, δέ φταῖνε μόνο αὐτά, εἶπε ὁ γέροντας, ἕνας ἀπό τοὺς πιό πολύπειρους κατοίκους τοῦ χωριοῦ μας, πού δέν ἄφηνε ἀδιάβαστο ὅποιοδῆποτε ἔντυπο τοῦ ἔπεφτε στά χέρια του. Καί πρόσθεσε: Περισσότερο εὐθύνονται τά καυσάερια, πού βγάζουν τ' αὐτοκίνητα καί τά ἀεροπλάνα, τ' ἀπόβλητα τῶν ἐργοστασίων, τά μαζούτ τῶν καλοριφέρ, τά πετρέλαια τῶν πλοίων, πού ρίχνονται ἀσυλλόγιστα στή θάλασσα καί τόσα ἄλλα...

— Σύμφωνα, ἀπάντησα. Ἀλλά, ὅπως θά ἔχεις διαβάσει στίς ἐφημερίδες ἢ θά εἶδες στήν τηλεόραση, τά τελευταῖα χρόνια ὄχι μόνο τό Κράτος μας, ἀλλά ὅλα τά Κράτη τοῦ κόσμου ἔχουν λάβει δραστικά μέτρα γιά

τόν περιορισμό σιγά σιγά και την τελική εξάλειψη του κακού. Γιατί είναι αλήθεια πως στίς πόλεις και στα βιομηχανικά κέντρα αυτό τό κακό παράγινε. Και οί άνθρωποι δεινοπαθοῦν. Σ' άλλες χώρες μάλιστα έχουν σημειωθεῖ σοβαρές δηλητηριάσεις και θάνατοι πολλῶν ἀνθρώπων και ζῶων. Σεῖς ὅμως ἐδῶ, γιά νά ἐντοπίσουμε τή συζήτηση στό χωριό μας, τί κάνετε, γιά νά διατηρηθεῖ τό ὠραῖο μας περιβάλλον ἀμόλυντο, κι ἂν θέλετε ἀκόμη, ἀναλλοίωτο;

— Τί κάνουμε ἐμεῖς; ἀντιγύρισε τήν ἐρώτηση ὁ γέροντας και στριφογύρισε στήν καρέκλα του μέ κάποια ἀμηχανία.

— Νά σᾶς πῶ ἐγώ τί κάνετε. Τό περιβάλλον ἐδῶ τό μολύνετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Κατά τήν ὀλιγόωρη περιπλάνησή μου μέσα κι ἐξω ἀπό τό χωριό παρατήρησα μέ μεγάλη μου λύπη ἄσχημα, φρικτά, θά ἔλεγα, πράγματα. Πολλές γυναῖκες ρίχνουν τ' ἀποπλύματα και τά σαπουνόνερα στίς αὐλές. Ἄλλες ἤ και οἱ ἴδιες πετοῦν τά κονσερβοκούτια, τά πλαστικά και τά σκουπίδια τῶν σπιτιῶν ὅπου τύχει κι ἔχουν μεταβάλει τίς ἄκρες τοῦ χωριοῦ μας σέ ἀνθυγιεινούς και πολύ ἐπικίνδυνους σκουπιδότοπους. Τά ζῶα περιφέρονται ἀνεμπόδιστα στούς δρόμους και τούς λερώνουν μέ τίς κοπριές τους, ἀφόρητη δυσωδία πνίγει τήν ἀναπνοή μας, οἱ μύγες πληθύνονται και πανηγυρίζουν.

Θυμᾶσαι πού παλιά λέγαμε πως εἴχαμε τή φτώχεια μας, ἀλλά μᾶς ἔτρεφε ὁ καθαρός ἀέρας; Μποροῦμε σήμερα νά ἰσχυριστοῦμε τό ἴδιο; Ἡ θά παραδεχτοῦμε πως, ἐνῶ τώρα ἔχουμε και τρῶμε, ἡ ὑγεία μας δέν εἶναι σάν και πρῶτα καλή, γιατί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καταστρέψαμε και μολύναμε τό περιβάλλον μας;

Γιατί, καθώς ξέρεις, τό περιβάλλον καταστρέφεται και ἀλλοιώνεται κι ἀπό ἄλλες ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου: ἀπό τήν ἀλόγιστη κοπή τῶν δέντρων π.χ. και ἀπό τούς

ἐμπρησμούς τῶν δασῶν, πού ἀμελεῖς ἢ ἀσυνείδητοι ἐγκληματίες προκαλοῦν. Ἄς μιλήσουμε ὅμως γιά τόν ἀφανισμό τῶν πουλιῶν, πού πολύ σωστά ἔχει διαπιστώσει ὁ φίλος μου Ἀντώνης:

Ὅπως εἶναι γνωστό, στό δάσος ζοῦν μόνιμα πλῆθος ζῶα, πουλιά καί θηλαστικά. Ἄν καταστραφεῖ αὐτό, τά ζῶα θ' ἀναζητήσουν ἄλλοῦ καταφύγιο. Κι ἐπειδή στίς μέρες μας ἡ καταστροφή τείνει νά πάρει γενική ἔκταση, τά ζῶα φεύγουν γιά πάντα, ἐνῶ ὅσα δέν μποροῦν νά φύγουν, πεθαίνουν. Παίρνω ἓνα παράδειγμα: Τά δάση, πού κάλυπταν τίς ρεματιές κάτω ἀπό τό χωριό μας, κόπηκαν, οἱ πηγές πού ἀνάβρυζαν ἐκεῖ στείρεψαν, τ' ἀηδόνια, πού ἄλλοτε εὐφραίναν τήν ψυχή μας μέ τούς ὁμορφους σκοπούς τους, χάθηκαν.

Ἀφήνω βέβαια ὅτι μέ τήν καταστροφή τῶν δασῶν παύει ἡ πλούσια παραγωγή τοῦ ὀξυγόνου καί ἡ ἀτμόσφαιρα μολύνεται περισσότερο. Ἀπό τή μιά λοιπόν ἡ μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας, ἀπό τήν ἄλλη ἡ στέρηση τῆς κατοικίας τῶν ζώων, τ' ἀνάγκασε νά φύγουν ἢ τά καταδίκασε σέ θάνατο. Στήν Ἰταλία ἔχουν ἐκλείψει ὀριστικά ἑκατόν πενήντα εἶδη ἀπό τά ζῶα πού ζοῦσαν ἐκεῖ. Τό ἴδιο περίπου συμβαίνει καί στήν Ἑλλάδα.

— Σάν νά 'χεις δίκιο, Θόδωρε, ἦταν ἡ αὐθόρμητη ἀπάντηση τοῦ γέροντα.

— Δέν ἀρκεῖ ν' ἀναγνωριστεῖ ἀπλῶς τό δίκιο μου, ἐπέμεινα ἐγώ, ἀλλά τό συμπέρασμα πού πρέπει νά βγεῖ ἀπό τή συζήτησή μας. Ἄς τό συνοψίσω:

Δικαιολογημένη σίγουρα ἡ ἀπαισιοδοξία μας γιά τό μέλλον τοῦ τόπου, πολύ μεγάλη ὅμως καί ἡ εὐθύνη ὅλων μας. Πρῶτα πρῶτα ἔχουμε χρέος ἐμεῖς νά διατηροῦμε τίς πόλεις καί τά χωριά μας καί ὁλόκληρο τό περιβάλλον μας καθαρό, ἀμόλυντο καί ἀναλλοίωτο. Τότε θά ἔχουμε καί τό δικαίωμα νά διαμαρτυρόμαστε, ἂν τό Κράτος δέ φροντίζει γιά τά καυσαέρια, τ' ἀπό-

βλητα τῶν ἐργοστασίων, τὰ πετρέλαια κι ὅλα τὰ σχε-
τικά.

Ἀλλιῶς φοβᾶμαι πῶς, ἂν ἀργήσω λίγο νά ξανάρθω
στό χωριό, ὅχι μόνο κοῦκο δέ θ' ἀκούσω, μά οὔτε καί
σπουργίτη θά δῶ!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ἀσκήσεις:

— *Νά συζητήσετε καί νά καταλήξετε σέ συμπεράσματα σχε-
τικά μέ τό πῶς θά βοηθήσουν στή διατήρηση τοῦ φυσικοῦ
περιβάλλοντος: οἱ γεωργοί, οἱ κτηνοτρόφοι, ἡ δασική ὑπη-
ρεσία, ἡ κοινότητα, ἡ ἐκκλησία, τό σχολεῖο.*

87. ΤΟ ΟΞΥΓΟΝΟ

— Τώρα, Μαρία, θά σοῦ ἐπιτρέψω νά δεῖς τηλεόραση,
εἶπε ἓνα βράδυ χαμογελαστός ὁ παππούς στήν ἐγγονή
του.

— Πῶς αὐτή ἡ ἐξαίρεση, παππού; Μήπως ἀπόψε δέν
ἔχω νά ἐτοιμάσω ἐργασία γιά τό σχολεῖο; ρώτησε ἐκ-
πληκτη ἡ Μαρία.

— Μά γι' αὐτό ἴσια ἴσια γίνεται ἡ ἐξαίρεση σέ μέρα καί
ῥα ἐργάσιμη. Γιατί εἶδα πῶς στή Χημεία ἔχετε αὔριο
γιά τό ὀξύγονο. Καί τώρα εἶναι μιά ἐκπομπή, πού θά
μᾶς δώσει ἀφορμή νά ἐξετάσουμε κατά κάποιον τρόπο
τό θέμα σου. Ἔτσι θά ὀλοκληρώσω μαζί σου καί μιά
ἀρκετά σχετική συζήτηση, πού εἶχα χτές βράδυ μέ τούς
χωρικούς μας.

— Καί τί θά δείξει ἡ τηλεόραση, παππού;

— Άναμεταδίνει μερικές εικόνες από την τελευταία αποστολή στο Διάστημα. Κι ένα από τα κύρια μέρη του προγράμματος θά είναι ή έξοδος ενός αστροναύτη από τό διαστημόπλοιο. Θά τόν δοῦμε νά έκτελεϊ στό κενό όρισμένες κινήσεις, πού θέτουν πολλά έρωτήματα, γιατί γίνονται σ' έναν κόσμο, πού είναι χωρίς βαρύτητα καί χωρίς όξυγόνο. Έμās τώρα μās ενδιαφέρει τό δεύτερο. Γύρισε λοιπόν τό κουμπί.

Κοίταξε τώρα πόσο αδέξιος φαίνεται ό αστροναύτης καί πόσο ασύμμετρες οί κινήσεις του! Έμποδίζεται, βλέπεις, όπως είναι «κλεισμένος» μέσα στή στολή του καί απειλείται κάθε στιγμή νά τυλιχτεί μέσα στό σωλήνα πού τόν τροφοδοτεί μέ όξυγόνο. Καί ξέρεις, καί τό ελάχιστο αέριο αν διαφύγει, θά εξασθενήσει τό κύκλωμα εισπνοής του καί θά επέλθει ό θάνατος!

— Καί βέβαια τό ξέρω, παππού. Έξω από τή γήινη ατμόσφαιρα δέν υπάρχει ούτε ίχνος όξυγόνου.

— Πολύ σωστά. Θά ήθελα όμως νά μου τό αναπτύξεις αυτό πιο αναλυτικά:

— Μάλιστα! Όσο ψηλότερα ανεβαίνουμε από τή γή, τόσο τά αέρια γίνονται αραιότερα. Πιο ψηλά από τά 5.000 μέτρα, γιά νά φέρουμε σέ πέρας μιά προσπάθεια πού απαιτεί λίγο χρόνο, πρέπει νά εισπνεύσουμε αέρα εμπλουτισμένον μέ όξυγόνο. Τά 6.000 μέτρα θεωρούνται τό πιο ακραίο όριο άντοχής του ανθρώπου κι εκεί πρέπει νά φορεθεί ή αναπνευστική μάσκα.

— Σ' αυτό, κόρη μου, σου προσθέτω πώς μερικοί θέλουν νά πουν ότι, αν ό μυθικός Ίκαρος είχε πραγματικά ανεβεί πολύ ψηλά, πάνω δηλαδή από τά 5.000-6.000 μέτρα, θά είχε πεθάνει από ασφυξία, πρίν ακόμα λιώσει τό κερί πού κρατούσε κολλημένα τά φτερά του.

Τήν ίδια δυσκολία αντιμετώπιζει ό άνθρωπος καί στή θάλασσα. Εκεί βέβαια υπάρχει όξυγόνο διαλυμένο στό νερό, αλλά ό άνθρωπος δέν μπορεί νά τό χρη-

σιμοποιήσει. Καί ξέρεις γιατί;

— Ναί. Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἀναπνέει μέ πνεύμονες καί ὄχι μέ βράγχια σάν τά ψάρια. Ὁ ἄνθρωπος εἰσπνέει τό ὀξυγόνο μόνο ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα, ἐνῶ τά ψάρια τό παίρνουν μόνο ἀπό τό νερό.

Γιά νά καταφέρει λοιπόν ὁ ἄνθρωπος νά ζεῖ ἔξω ἀπό τή γήινη ἀτμόσφαιρα καί μέσα στό νερό, πρέπει νά ἐφοδιάζεται μέ τίς γνωστές φιάλες ὀξυγόνου, καί νά τίς μεταφέρει εἴτε στό διαστημόπλοιο εἴτε στό αὐτόνομο σκάφανδρο, πού χρησιμοποιεῖ κατά τή μακροχρόνια παραμονή του μέσα στό βάθος τῆς θάλασσας.

— Πές μου τώρα, Μαρία, τί λένε τά βιβλία σου ὅτι εἶναι τό ὀξυγόνο;

— Εἶναι ἓνα ἀέριο ἀπαραίτητο γιά ὅλους τοὺς ὀργανισμούς, πού ἔχουν ζωή, γιά τά ζῶα δηλαδή καί γιά τά φυτά. Καί ἀποτελεῖ τά 21 ἑκατοστὰ σχεδόν τῆς γήινης ἀτμόσφαιρας.

— Κι ἂν κατεβεῖ κάτω ἀπό τά 21 ἑκατοστὰ;

— Ἄν ἡ ἀνάλογιά πέσει στά 17 ἑκατοστὰ, ἀρχίζουμε νά ὑποφέρουμε ἀπό ἰλίγγους. Ἄν πέσει στά 9 ἑκατοστὰ, λιποθυμοῦμε. Κι ἀνάμεσα στά 7-3 ἑκατοστὰ, πεθαίνουμε ἀπό ἀσφυξία. Αὐτά δέν τά ἤξεραν οἱ πρῶτοι ἀπό αὐτοὺς, πού ἀνέβηκαν ψηλά μέ τ' αερόστατα καί μερικοὶ πλήρωσαν τήν ἄγνοιά τους μέ τή ζωή τους.

— Τί ἄλλο λένε τά βιβλία σου, κόρη μου;

— Λένε ὅτι οἱ ἄνθρωποι καί τά ζῶα δέν μποροῦν νά διατηρηθοῦν στή ζωή χωρίς ὀξυγόνο, γιατί μ' αὐτό συντελεῖται ἡ καύση.

— Δηλαδή;

— Θά τό πῶ, ὅπως τό λένε τά βιβλία: Καύση εἶναι τό σύνολο τῶν χημικῶν ἀντιδράσεων, πού ἐπιτελοῦνται στοὺς ἰστούς τῶν ὀργανισμῶν καί ἀποτελοῦν τήν πηγή τῆς ζωικῆς θερμότητος.

— Καλά, ἄς τό ἀφήσουμε αὐτό γιά ἄλλη συζήτησή μας.

Σήμερα μάς φτάνει ή διαπίστωση ότι χωρίς τό όξυγόνο δέν μπορεί νά ζήσει κανένας έμβιος όργανισμός, αὐτά δηλ. πού έχουν ζωή.

— Προχώρει.

— Λένε ακόμα τά βιβλία μου ότι τό όξυγόνο συμμετέχει στή σύνθεση πολλών σωμάτων, πού είναι επίσης απαραίτητα γιά τή ζωή, όπως είναι τό νερό, πού είπαμε, αλλά καί ή ζάχαρη καί οί πρωτεΐνες.

— Σίγουρα, τά βιβλία σου θ' αναφέρουν καί ποιά είναι ή πηγή τοῦ όξυγόνου. Ή μήπως κάνω λάθος;

— Όχι, παππού, δέν κάνεις λάθος. Τά βιβλία μου λένε πώς τό μοναδικό έργοστάσιο παραγωγής τοῦ όξυγόνου είναι τό δάσος μέ τά δέντρα.

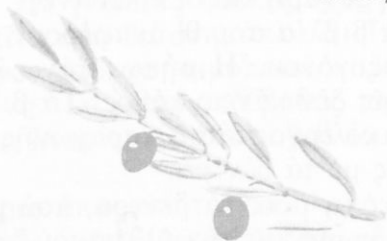
— Μάλιστα, κόρη μου, τά δέντρα, πού μέ τά πράσινα μέρη τους καί κυρίως μέ τά φύλλα, πού έχουν μέσα τους τή χλωροφύλλη — γι' αὐτήν θά κάνουμε λόγο άλλοτε — καί μέ τήν επίδραση τοῦ ήλιακοῦ φωτός, έχουν τήν ιδιότητα ν' απορροφοῦν τό άνθρακικό όξύ (πού μολύνει τήν ατμόσφαιρα) καί νά δίνουν όξυγόνο (πού τήν καθαρίζει).

“Όπου λοιπόν υπάρχουν πολλά δέντρα, εκεί ή ατμόσφαιρα είναι πιό καθαρή. Ύπάρχει δηλαδή λιγότερο άνθρακικό όξύ καί περισσότερο όξυγόνο. Γι' αὐτό κι όλος ό κόσμος φωνάζει: δάση καί πάλι δάση, τά πολυτιμότερα δημιουργήματα τοῦ Πλάστη στήν ύπηρεσία τῆς ζωῆς!

Δυστυχώς, κόρη μου, ή αναλογία τοῦ όξυγόνου στήν ατμόσφαιρα όσο πάει καί μειώνεται. Καί οί αἰτίες είναι πολλές, όπως έλεγα χτές βράδυ καί στους χωρικούς μας: ή υπερβολική ανάπτυξη τῆς βιομηχανίας, τά καλοριφέρ, τά πολλά αυτοκίνητα, ή καταστροφή τῶν δασών, ίσως καί οί πολλές πτήσεις στό Διάστημα. Κι αὐτό δέν είναι παρήγορο σημάδι γιά τή μελλοντική ζωή τοῦ άνθρώπου. “Ως τώρα βέβαια υπάρχουν τ' άνε-

ξάντλητα δάση στην περιοχή του Ἀμαζόνιου ποταμοῦ, πού μόνο αὐτά δίνουν στην ἀτμόσφαιρα τὰ 50 ἑκατοστά τοῦ ὀξυγόνου πού ξοδεύεται σ' ὁλόκληρη τὴν ὑφήλιο. Τί θά γίνει ὅμως, ἂν ἡ ἀπληστία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ κέρδος φτάσει ὥς ἐκεῖ κι ἀρχίσει τὸ ἀνελέητο ἔργο τῆς καταστροφῆς τους; Αὐτό δὲν τολμῶ οὔτε νὰ τὸ σκέφτομαι!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

88. ΑΓΑΠΗΣΕΤΕ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ

Ἀγαπήσετε τὰ δέντρα τὰ τρανά,
κάθε κάμπος νά γιορτάσει
καί τὸ μάτι νά χορτάσει,
νά χορτάσει πρασινάδες στά βουνά.

Νά ψηλώνει φουντωμένο τὸ κλαδί
καί τ' ἀγέρι νά μυρώνει,
κι ἀπὸ τὴ φωλιά τ' ἀηδόνι
νά θωρεῖ τίς ὁμορφιές, νά τραγουδεῖ.

Ἀγαπήσετε τὰ δέντρα τὰ ἱσκιερά,
πού στὸν ἴσκιο τους κεῖ κάτω
πήγαινε φωτιά γεμάτο
τὸ κλεφτόπουλο νά γεῖρει μιά φορά.

Τώρα πάει τραγουδώντας μέ τ' ἄρνιά
τό βοσκόπουλο ἐκεῖ πέρα
καί φυσᾷ τέτοια φλογέρα,
πού ζηλεύουν τά πουλάκια στά κλωνιά.

Ἀγαπήσετε τά δέντρα τά τρανά,
δεῖξτε τους μιά ἀγάπη χώρια,
νά ἔναι ἡ χώρα μας πανώρια,
νά γεμίσουν πρασινάδες τά βουνά.

Στέλιος Σπεράντσας

Ε.
ΑΠΟ ΤΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

89. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί εἶν' ἡ πατρίδα μας; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι;
Μὴν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;
Μὴν εἶν' ὁ ἥλιος της, πού χρυσολάμπει;
Μὴν εἶναι τ' ἄστρα της τὰ φωτεινά;

Μὴν εἶναι κάθε της ρηχό ἀκρογιάλι
καί κάθε χώρα της μέ τὰ χωριά,
κάθε νησάκι της, πού ἀχνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα της, χρυσή στολή,
πού ἡ τέχνη φόρεσε, καί τό καθένα
μιὰ δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

Ὅλα πατρίδα μας! Κι αὐτά κι ἐκεῖνα
καί κάτι, πού ἔχομε μέσ στήν καρδιά
καί λάμπει ἀθώρητο σάν ἡλίου ἀκτίνα
καί κρᾶζει μέσα μας: Ἐμπρός, παιδιά!

Ἰωάννης Πολέμης

90. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΗ

“Ένας όδοιπόρος ταξιδεύει στη γη της Ελλάδας. Είναι ξένος. Έχει μάθει από τά βιβλία, πώς ή γη αυτή έδω είναι ιερή, πώς κάθε σπιθαμή της είναι δεμένη μέ ιστορία. Ωστόσο, είναι κάτι πού τόν ξαφνιάζει: ένω περιμένει σέ κάθε βήμα του νά βρεί έναν τόνο δυνατό, μιά φωνή, πού νά υπογραμμίζει έντονα αυτό τό παρελθόν, αυτή τήν ένδοξη ιστορία, δέ βρίσκει παρά ένα σιωπηλό μεγαλειό. Βλέπει μιά φύση φωτεινή καί αυστηρή νά σκέπει ένα λαό άπλό, φτωχό καί περήφανο όσο δέ γίνεται άλλο. Ο ξένος λέει:

— Πού είναι λοιπόν τό μεγαλειό της Ελλάδας; Μήπως είναι μονάχα αυτά, έδω κι εκεί, τά άρχαία έρείπια;

Θά χρειαστεί νά μείνει λίγο ό ξένος στήν Ελλάδα. Καί τότε θά τό ανακαλύψει. Κληρονομημένο άπ’ τούς παλιούς χρόνους, άπό γενιά σέ γενιά, φερμένο μέσα άπό αιώνες φωτεινούς κι άπό αιώνες σκοτεινούς, ζει μέσα στό λαό τών ψαράδων καί τών βοσκών της τυραννισμένης τούτης γής, ζεστό σάν τό φώς πού καίει, ένα πάθος ζωής. Αυτό πού στήν τελευταία του άνάλυση είναι τό μεγαλειό της Ελλάδας: τό πάθος γιά τήν Έλευθερία καί τό πάθος γιά τήν Έκφραση. Γιά τήν έκφραση τήν καλλιτεχνική, πού κι αυτή πάλι δέν είναι άλλο άπό μιά λύτρωση, άπό κατάκτηση Έλευθερίας.

Πέφτοντάς πίσω άπό τό Καλλίδρομο, τό βουνό πέρα άπό τόν Παρνασσό, ό ξένος βρίσκει ένα βοσκό. Ο ξένος ξέρει πώς πλησιάζει σ’ έναν άπ’ τούς κορυφαίους χώρους του κόσμου, πού είναι εκεί γύρω. Καί λέει στό βοσκό:

— Τί τόπος είναι αυτός έδω; Πώς λέγεται τό μέρος;

“Ο βοσκός λέει άπλά:

— Τόν λένε Θερμοπύλια. Έδω είναι τά Θερμοπύλια.

“Ο ξένος αισθάνεται νά τόν κυριεύει δυνατή συγκίνηση. Λέει:

— Ξέρεις τί εἶναι Θερμοπύλες; Ξέρεις τί ἔγινε ἐδῶ;
— Ξέρω, λέει γαλήνια ὁ βοσκός, σάν νά λέει τήν πιό ἀπλή ἱστορία τοῦ κόσμου. Τό ἔμαθα ἀπ' τόν πατέρα μου. Ἀπ' τόν πάππο μου. Ἐδῶ, λέει, τούς σταματήσαμε.

Δέν ξέρεи νά πεῖ τούς «βαρβάρους», δέν ξέρεи νά πεῖ «Πέρσες». Ἡ Ἀνατολή παίρνει στά μάτια του ἓνα σχῆμα, γίνεται χρῶμα.

— Τούς ἀραπάδες, λέει. Τούς σταματήσαμε ἐδῶ!

Πιό πέρα ὁ ὁδοιπόρος περνᾷ ἓνα γεφύρι. Ρωτᾷ ἓναν ἄλλο βοσκό πού βρίσκεται ἐκεῖ κοντά:

— Ἔχει ὄνομα τοῦτο τό γεφύρι;

— Ἔχει. Τό λένε Ἀλαμᾶνα.

— Ἐγινε τίποτα ἐδῶ;

— Ἐδῶ τούς κρατήσαμε, λέει ὁ βοσκός. Τούς ἀραπάδες πού ἦρθαν νά μᾶς ρημάξουν.

Ὁ ὁδοιπόρος ἀφήνει τή στεριά καί μπαίνει σ' ἓνα καῖκι πού ταξιδεύει στό Αἰγαῖο. Θά μπαρκάρουν ἀπό τήν Κούλουρη μέ τό πέσιμο τοῦ ἡλίου. Φυσάει πουνέντες. Ὅλα παίρνουν ἓνα ἀνάλαφρο ὕφος στό Σαρωνικό, ὅταν φυσάει πουνέντες. Σέ λίγο βγαίνουν τά πρῶτα ἄστρα.

— Ξέρεις; λέει ὁ μοῦτσος τοῦ καϊκιοῦ στόν ξένο. Ἐδῶ ἔγινε τό μεγάλο κακό. Καί δείχνει τά νερά τῆς Σαλαμίνας.

— Σῶπα, ἐσύ! Τί ξέρεις, ἐσύ, ἀπ' αὐτά; βάζει μπροστά ὁ καπετάνιος τό μοῦτσο. Ἐλα νά σοῦ πῶ ἐγώ, λέει στόν ξένο.

Κι ἐνῶ ἀπό πάνω τους ἡ Μεγάλη Ἀρκτος γράφει ἀτάραχη τήν ἀργή πορεία της, ὁ καπετάνιος τοῦ καϊκιοῦ, πού φεύγει γιά τό Αἰγαῖο, λέει στόν ξένο γιά τό τί ἔγινε κείνη τή μακρινή μέρα σέ τοῦτα τά νερά τῆς Σαλαμίνας, τήν ὥρα πού ἀποφασίζόταν ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδας καί τοῦ κόσμου. Αὐτοσχεδίαζε, προσπαθοῦ-

σε μέ κινήσεις τῶν χειρῶν, δείχνοντας τόν ὀρίζοντα, νά δώσει ἓνα σχέδιο τῆς ναυμαχίας, τήν πορεία της. "Όλα αὐτά μέ φαντασία τόση ζωηρή σάν νά ἦταν πράματα χτεσινά, σάν γεγονότα πού τά ἔζησε ἢ πού τά μελέτησε.

— Πού τά ξέρεις ὅλ' αὐτά; λέει ὁ ταξιδιδώτης.

— Ἐγώ; ἀναρωτιέται ὁ καπετάνιος. Τό πῆρα ἀπ' τόν πατέρα μου, αὐτός τό πῆρε ἀπ' τόν πατέρα του. Ἔτσι τό ἔχουμε μεῖς.

Τή νύχτα ἔχει πολλά ἄστρα. Εἶναι πιά ἔξω ἀπό τό Σαρωνικό, εἶναι στό Αἰγαῖο. Καί τότε ὁ ξένος ξαπλωμένος στήν κουπαστή τοῦ καϊκιοῦ, ἀκούει τό μοῦτσο νά τοῦ λέει παράξενα παραμύθια γιά τήν Κυρά τῆς θάλασσάς του, γιά τή Γοργόνα. Ἐχει, λέει, στίς πλάτες της χρυσά φτερούγια κι ὅλο τριγυρίζει στά πέλαγα γυρεύοντας τόν χαμένο ἀδελφό της, τό Μέγα Ἀλέξαντρο, πού χάθηκε στίς χῶρες τῆς Ἀραπιάς.

— Τί γύρευε στά μέρη τῆς Ἀραπιάς ὁ Μέγας Ἀλέξαντρος; ρωτάει ὁ ξένος.

ἽΟ μοῦτσος δέν ξέρει τό λόγο. Ὅμως προσπαθώντας νά μαντέψει εἶναι ἀνίκανος νά φανταστεῖ τίποτα ἄλλο. Λέει ἀπλά:

— Θά πῆγε, φαίνεται, νά λευτερώσει τούς ἀνθρώπους.

Τήν ἄλλη μέρα τό καϊκι βρίσκεται στ' ἀνοιχτά τῆς Χίου. Ὁ ἥλιος ἀστράφτει πάνω στά μικρά κύματα. Ὁ ξένος κοιτάζει θαμπωμένος καί ἀμίλητος τό παιχνίδι τοῦ νεροῦ καί τοῦ φωτός. Τό κοιτάει κι ὁ καπετάνιος. Ὅμως γι αὐτόν τοῦτο ἐδῶ δέν εἶναι μονάχα παιχνίδι ἀπό νερό καί φῶς.

— Ἐδῶ, λέει, ὁ Κανάρης...

Ἔτσι ζεῖ, μέσα σέ τοῦτο τό λαό τῶν βοσκῶν καί τῶν ψαράδων, ἀπλά καί χωρίς ἐπίδειξη, συνέχεια καί ἰδανικό ζωῆς, τό πάθος γιά τήν Ἐλευθερία. Ὅταν πρίν ἀπό 150 περίπου χρόνια ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ δουλωμένου

λαού νά τά βάλει μέ μίαν Αὐτοκρατορία, ὅλος ὁ κόσμος γύρισε κατά πάνω του τά μάτια του:

— Τί θά κάμουν; εἶπαν οἱ ξένοι κουνώντας τό κεφάλι τους.

— Εἶναι ἀδύναμοι κι ὁ ἐχθρός τους εἶναι φοβερός. Αὐτό πού κάνουν εἶναι τρέλα.

Κι ἀληθινά ἦταν τρέλα. Ὅμως ἀπό τέτοιες τρέλες εἶναι συνθεμένο τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας...

(Τό ξεκίνημα τῶν μικρῶν)

Ἡλίας Βενέζης

91. ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΚΝΩΣΟ

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ ἀρχαία Κνωσός ἀσκεῖ μεγάλη γοητεία στούς ἐπισκέπτες. Πολλοί θέλουν νά πιστεύουν πώς ἓνα ἀπό τά πολλά μυστικά τῆς γοητείας αὐτῆς εἶναι καί ἡ σχετικά πρόσφατη, σέ σύγκριση βέβαια μέ ἄλλους ἀρχαιολογικούς μας τόπους, ἀνακάλυψή της, πού πραγματοποιήθηκε μόλις τό 1900. Γι' αὐτό ἴσως καί μερικά ἀπό τά μυστήρια πού κρύβει δέν ἔχουν ἀκόμα ξεκαθαριστεῖ.

Γνωστό εἶναι ὅτι ἀπό τό 2.000 ὥς τό 1.400 π.Χ. στήν Κρήτη ἀνθῆσε ἓνας ὑπέροχος, ἓνας λαμπρός πολιτισμός. Καί τόν δημιούργησε ἓνας λαός, πού καταγινόταν κυρίως μέ τή γεωργία, τό ἐμπόριο καί τή ναυτιλία. Ἦταν μάλιστα τόσο σίγουρος στό νησί του — ἔτσι τουλάχιστο νόμιζε — ὁ λαός αὐτός, πού οὔτε σκέφτηκε νά χτίσει τείχη γύρω ἀπό τίς πόλεις του. Θά πρέπει ἐπί-

σης νά διατηροῦσε στενές καί φιλικές, μάλλον δημοκρατικές, σχέσεις μέ τό βασιλιά του.

Ἡ φιλικότητα στίς σχέσεις λαοῦ — βασιλιᾷ φαίνεται καθαρά στ' ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ, πού ἦταν παλάτι καί ταυτόχρονα καί οἰκισμός καί διοικητικό κέντρο. Ἀνάμεσα στά βασιλικά διαμερίσματα καί στίς ἀποθηκές ὑπῆρχαν ναοί, θέατρα, ἀμφιθέατρα, αἴθουσες ἐκθέσεων, ὅλα μέ ἐλεύθερη τήν εἰσοδό τους στό λαό.

Ἐπιπλέον, οἱ ἀρχαῖοι Κρήτες ἦταν ἄνθρωποι φίλαθλοι καί ἀγαποῦσαν τά ἀκροβατικά, τά μπόξ καί ἰδίως ἓνα εἶδος ταυρομαχίας, πού συνδύαζε ἵππευση καί ἀκροβασίες ἐπάνω σέ ἄγριους ταύρους. Στίς τοιχογραφίες πού ὑπάρχουν στ' ἀνάκτορα βλέπουμε ἀκόμα τίς καθημερινές ἀσχολίες πλάι-πλάι μέ τίς δραστηριότητες τῆς βασιλικῆς Αὐλῆς. Κυριαρχικό μοτίβο σέ ὅλες τίς τοιχογραφίες εἶναι παντοῦ καί πάντα τά λουλούδια.

Τό παλάτι τῆς Κνωσοῦ ἦταν σωστός λαβύρινθος. Εἶχε μακριές βεράντες καί πολλές σκάλες, πού ὀδηγοῦσαν σέ διαφορετικά ἐπίπεδα. Σπιθαμή πρὸς σπιθαμή ὁλόκληρο ἀκτινοβολοῦσε ἀπό χάρη καί μεγαλοπρέπεια! Ἡ πέτρα κι ὁ σουβάς εἶχαν δουλευτεῖ μέ ἀσυνήθιστη μαστοριά κι ὁ τεχνικός ἐξοπλισμός του ἦταν πάρα πολύ προχωρημένος γιά τήν ἐποχή. Φανταστεῖτε ὅτι δέν ἔλειπε οὔτε τό τέλειο ἀποχετευτικό κι ἐσωτερικό ὕδραυλικό δίκτυο μαζί μέ τό τρεχούμενο νερό.

Τό ἴδιο ἐκπληκτικά ἦταν καί τά ἔργα τέχνης, πού στόλιζαν τό παλάτι: Ζωγραφίες, γλυπτά, ἀγγειογραφίες κι ἓνα σωρό ἄλλες διακοσμήσεις, πού μαρτυροῦσαν λαό λεβέντη καί γεμάτον ἀπό χαρά γιά τή ζωῇ. Τό πῖο ἀγαπημένο θέμα στίς παραστάσεις ἦταν τά ἀθλητικά ἀγωνίσματα. Ἀλλά καί στίς σκηνές, πού ἔδειχναν ἀνθρώπους νά δουλεύουν, πάλι ὁ κόσμος φαινόταν γεμάτος ἀπό ἐνθουσιασμό καί αἰσιοδοξία. Οἱ γεωργοί

γελοῦσαν, τραγουδοῦσαν καί χόρευαν καί οἱ γυναῖκες τοὺς παράστεκαν χαριτωμένες, ὁμορφες, τό ἴδιο λεβέντισσες, ἐντυπωσιακά ντυμένες καί φορτωμένες χρυσάφικα.

Χαρακτηριστικό πάλι εἶναι ὅτι στίς πελώριες ἀποθήκες βρέθηκαν μεγάλα πῆλινα κιούπια, ψηλά ὅσο ἓνας ἄνθρωπος, δεῖγμα κι αὐτό ἀφθονίας γεωργικῶν προϊόντων κι εὐμάρειας. Γεννιέται τώρα τό ἐρώτημα: — Νά ἦταν ἡ Κνωσός τό κέντρο ἢ ἡ ἔκφραση μιᾶς ἰδανικῆς ἀνθρωποκοινωνίας;

Κανείς δέν μπορεῖ νά ξέρει μέ βεβαιότητα. Ὅπως δὴποτε ὅμως, κι ἂν δέν ἦταν ἰδανική ἡ κοινωνία ἐκείνη, μέ τήν ἔννοια πού τῆς ἀποδίνουμε σήμερα, σίγουρα ἦταν δημιουργική, καλλιεργημένη, εὐαίσθητη, φιλότεχνη, ὑγιής κι εὐτυχισμένη.

— Ἀλλά τότε γιατί καί πῶς χάθηκε ξαφνικά;

Ἡ ἀπάντηση ξεφεύγει ἀπό τά ὅρια τοῦ ἐπισκέπτη. Ἴσως οἱ σοφοί τοῦ κόσμου κατορθώσουν νά τή δώσουν κάποια μέρα. Μερικοί βέβαια ἀποδίνουν τήν αἰτία σέ κάποιον κοσμογονικό κατακλυσμό, ἀλλ' αὐτό εἶναι μιά μόνο ὑπόθεση.

(Ὁ θαυμαστός κόσμος τῶν γνώσεων. Τόμος 19)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ὁ δρόμος ἀπό τίς Μυκῆνες, τό χωριό, γιά «τ' ἀρχαῖα» — ὅπως λένε οἱ χωρικοί — εἶναι κοντά δυό χιλιόμετρα. Μπορεῖ καί λιγότερο. Οἱ δάφνες ἔχουν ἀνθίσει. Φορᾶνε ἄσπρα, κόκκινα τουφωτά φορέματα. Ὀλόγυρα μυρίζει θυμάρι, τριμμένο ρετσίνι, ἑλληνική γῆ, καλοκαίρι.

Ἕνας διαβάτης ἀκολουθεῖ μαζί μέ τοὺς ἄλλους ἀπὸ κοντά στήν ἴδια στράτα. Φορεῖ χρυσά γυαλιά, μικροῦτσικα. Κρατάει περασμένη στὸν ὦμο φωτογραφική μηχανή. Εἶναι ντυμένος ξενικά, ἐκδρομικά. Φαίνεται, θά ἔρχεται γιά πρώτη φορά. Ἀπολαμβάνει μέ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση τό τοπίο. Τό ρουφάει. Τά μάτια του γυρνᾶνε παντοῦ ἀνήσυχα, ἐξερευνητικά, λαίμαργα. Βλέπει τίς βαριές σιλουέτες τῶν βουνῶν στό βάθος, τό γαῖδαράκο πού μασουλᾷ ἀμέριμνος τό ξερό χορτάρι, τά πουλιά πού τρελοπαίζουν καί τραγουδοῦν.

Ἄς τὸν γνωρίσουμε τὸν ξένο, γιά νά κάνουμε συντροφιά. Ἐδῶ ἔρημιά εἶναι βαριά. Εἶναι γεμάτη μνήμη, ἱστορία, παραμῦθια καί θρύλους.

— Καλημέρα σας. Γιά τίς ἀρχαιότητες τῶν Μυκηνῶν, παρακαλῶ;

Ὁ διαβάτης κοιτάζει ἑκπληκτος. Τά μικρά μάτια του πίσω ἀπὸ τοὺς ἄσπρους φακοὺς διαστελλόνται. Κουνάει τό κεφάλι, χαμογελάει ἀόριστα, προσπαθεῖ νά ἐννοήσει.

— Εἴστε ξένος, τουρίστας;

Ὁ διαβάτης τοῦ δρόμου τῶν Μυκηνῶν εἶναι πραγματικά ξένος. Φερμένος ἀπὸ κάποια μακρινή γῆ, γιά νά ἰδεῖ, νά μελετήσει, νά προσκυνήσει. Ἀποκρίνεται γαλλικά:

— Ναί, κύριε, εἶμαι ξένος. Ἀπὸ τό Τορίνο τῆς Ἰταλίας. Πηγαίνω νά δῶ τό παραμῦθι, πού ἄκουσα στά παιδικά μου χρόνια, τὴν ἱστορία, πού διάβασα ἔφηβος κι ἀγά-

πησα τόσο. Τόν τάφο τοῦ Ἀγαμέμνονα, τόν τάφο τῆς Κλυταιμνήστρας. Τίς ἀρχαῖες Μυκῆνες.

Καί σεῖς γιά κεῖ;

— Γιά κεῖ, κύριε, κι ἐγώ. Γιά τό ἴδιο παραμῦθι. Γιά τό ἴδιο προσκύνημα.

Γίνονται οἱ συστάσεις. Ὁ ξένος λέγεται Ἐνρίκο Τζουλιάνο. Εἶναι δικαστής στό Τορίνο, φιλέλληνας. Μᾶς συνδέει πιά ἡ ἴδια σκέψη, ἡ ἴδια ἐσωτερική παρόρμηση, ἡ ἴδια προσδοκία.

Ἡ διαδρομή γίνεται εὐχάριστη. Γίναμε κι ἐμεῖς φίλοι. Μιλᾶμε γιά τίς πατρίδες μας, γιά τοὺς πολιτισμούς τῶν λαῶν, γιά τόν πόλεμο πού ἤρθε καί πέρασε. Μιλᾶμε γιά τήν εἰρήνη γιά τήν πνευματική βασιλεία, πού τή μάχεται ὁ τροχός, ἡ μηχανή. Περπατᾶμε ἀντάμα, δίπλα δίπλα, μιά καρδιά. Τίποτα δέ μᾶς χωρίζει. Ἀδέρφια, πού πᾶνε ν' ἀνάψουν στήν ἐκκλησία τό κερί τους.

Οἱ Μυκῆνες σέ λίγο προβάλλουν. Λιάζονται οἱ γυμνές πέτρες, χάσκουν τά κυκλώπεια τεῖχη, οἱ τάφοι ἀνοιχτοί, ξεστήθωτοι, πυρωμένα τά χῶματα. Καρτερᾶνε.

— Οἱ Μυκῆνες! ψιθυρίζει ὁ δικαστής τοῦ Τορίνο καί βγάζει εὐλαβικά τό ἐκδρομικό του κασκέτο.

— Ναί, οἱ Μυκῆνες! Τό παιδικό μας ὄνειρο, φίλε.

— Τήν ξέρετε τήν ἱστορία τοῦ τόπου, τή μυθολογία τῶν Μυκηνῶν; μᾶς ρωτάει.

— Τή θυμᾶμαι, τήν ξέρω, τώρα τήν ἀνασταίνω στή μνήμη μου, τήν πληθαίνω στό νοῦ μου, Ἐνρίκο.

Ὁ ξένος θέλει νά τήν ἐπαναλάβουμε. Θέλει νά γεμίσει καί ἡ ἀκοή του ἀπό λέξεις, ὅπως τά μάτια του ἀπό τό θέαμα.

Μιλᾶμε γιά τή δόξα τῆς πεθαμένης πολιτείας. Γιά τή μοίρα τῶν Μυκηνῶν. Τή μοίρα τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Πύλη τῶν Λεόντων μᾶς φράζει τό δρόμο. Σταματᾶμε. Κοιτᾶμε τό μεγάλο ὀγκόλιθο, τό σχῆμα, τίς πέτρες, τό σχέδιο.

— Ἡ Πύλη τῆς βασιλείας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ψιθυρίζει ὁ προσκηνητὴς ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Τὰ τεῖχη ρημαγμένα, πεσμένα, περιμένουν τὸ θάνατο. Δοσμένα στὴν αἰώνια μοῖρα τῶν πραγμάτων, χάσκουν κουφालιές*, ρωγμές, ἀσβέστης λιωμένους.

Ὁ ξένος χαϊδεύει τίς πέτρες. Ὀνειροπολεῖ, ταξιδεύει, ἀνασταίνει τὸν παλιὸ μῦθο πού ἄκουσε στὴ μακρινή του πατρίδα.

— Ἐδῶ, γιὰ σκέψου, φίλε, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐδῶ ἦταν ἡ παλιά πολιτεία, πού ἔχτισε ὁ Περσέας μέ τοὺς Κύκλωπες! Πόσο σοφὰ διάλεξαν τὸν τόπο! Πολεμικὸ ὄρμητήριο. Σάν ἦρθαν κατόπιν οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τὴν Πισάτιδα — τὴν πατρίδα σου τὴν Ἀχαΐα — τὴν κυρίεψαν. Καὶ διαφέντεψαν χίλια χρόνια.

— Ναί, ξέने, οἱ Ἀτρεΐδες, ὁ Ἀγαμέμνονας, ὁ πρῶτος στοὺς πρῶτους. Στά τεῖχη τοῦτα δοξάστηκε, φίλε, ἡ Ἑλλάδα. Ὅμοια δόξα δέ γνώρισε ἄλλος τόπος.

Περπατᾶμε, κοιτᾶμε ὀλοτρίγυρα, ζοῦμε τὸ ὄνειρο, τὴ συγκίνηση. Σέ μιά στιγμή, νά, φτάνουμε.

— Οἱ τάφοι, οἱ τάφοι! Ἐδῶ ἦταν θαμμένοι οἱ βασιλιάδες!

Μετρᾶμε ἓνας, δύο, πέντε, ἕξι τάφοι. Ἀνοιχτοί, στόματα ἀχόρταγα, πού πεινασμένα ζήτησαν τὴ χόρταση στίς βασιλικές σάρκες, στίς σάρκες τοῦ ἀνθρώπου.

— Ξέρεις τί βρῆκαν ἐδῶ μέσα;

— Τὴ ζωὴ, ξέने. Τὸν πολιτισμό. Τὸν ἄνθρωπο.

Περπατᾶμε πάλι. Τ' ὄνειρο ἀκουμπᾷ στίς πέτρες, στίς κρύπτες. Παίζει κρυφτούλι μέ τίς ἀσφακιές, μέ τὴ ρίγανη. Στάχτη, ἀποκαΐδια, χορταριασμένες-μουχλιασμένες κεραμίδες, σπασμένα ἀγγεῖα. Μακριὰ ἀκούγεται ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου, πού ψάχνει νά βρεῖ μέσα στά χώματα τὴ ζωὴ.

Ὁ ἥλιος ἔχει ἀνέβει πολὺ ψηλά. Καίει, τσουρουφλί-

* κοιλώματα.

ζει. Τό φῶς λούζει. Ἡ ἀργολική γῆ κολυμπάει στήν καλοκαιριάτικη χαρά. Τά χῶματα, τοπιάρικα ἀπό τήν ποτισμένη βλάστηση καί τίς καλλιέργειες τοῦ κάμπου, δίνουν στό τοπίο τή χαρά τῆς ἐναλλαγῆς. Τήν παρουσία τῆς ζωῆς....Μακριά ἕνας τσομπανάκος ὁδηγεῖ τά πρόβατά του πρός τήν κορυφή τοῦ βουνοῦ, ἐνῶ ἀπό πέρα ἔρχεται ἀπόηχο τό βουητό τῶν τρένων πού περνᾶνε γιά τήν Κόρινθο.

Στά μάτια τοῦ ξένου φτερουγάει ἕνα κομμάτι στοχαστικοῦ ὄνειρου.

— Τί εἶναι; Τί ζητᾷς;

— Τόν μεγάλο τάφο τοῦ Ἀγαμέμνονα. Πᾶμε. Κατεβαίνουμε. Ὁ δρόμος στενός, κλειστός, φτιάχνει αὐλάκια εἴσοδο. Τό φῶς, πού ρουφούσαμε στό καστρότειχο, τώρα φεύγει, χάνεται. Ἡ συγκίνηση πληθαίνει, γίνεται ἀνησυχία, ταραχή, καρδιοχτύπι.

— Αὐτός θά εἶναι ὁ μέγας τάφος, ὁ θησαυρός τοῦ Ἀτρέα. Ὁ τάφος τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Ναί, αὐτός πρέπει νά εἶναι. Ἕνας θόλος, σάν μεγάλη κυψέλη, χωμένη στή γῆ. Πελεκητές πέτρες, πλάκες τόν στεργιώνουν καί τόν στολίζουν.

— Ἐξαίσιο, μεγαλόπρεπο... *manifico*...! ψιθυρίζει ὁ ξένος προσκυνητής. Ἀπλώνει τά χέρια καί τά δάχτυλα ψηλαφητά χαϊδεύουν τήν αἰωνιότητα. Ἐδῶ εἶναι ὁ παγκόσμιος τάφος... ψιθυρίζει πάλι καί στέκεται σ' εὐλαβική προσοχή. Τά χεῖλη του ἐλαφροτρέμουν. Ὁ ξένος προσεύχεται, προσεύχεται στή γλώσσα τῆς πατρίδας του.

Ζοῦμε τήν ὥρα τούτη, τή στιγμή, τό ὄνειρο τῶν Μυκηνῶν. Βρήκαμε αὐτό πού ζητούσαμε καί οἱ δύο. Ἡ ὥρα ἡ μεγάλη, ὁ χρόνος, ἡ στιγμή τοῦ ἀνθρώπου. Τό παρελθόν, ἡ ζωή, τό παρόν, ἡ αἰωνιότητα σφιχταγκαλιασμένη μέ τή φθορά.

Γιάννης Καραλής

(Μικρά ταξίδια)

93. ΜΥΚΗΝΕΣ

Ἀπάνω δῶ στους μακρινούς αἰῶνες,
οἱ πολυτάραχοι ἔζησαν Ἀτρεΐδες·
μές στά παλάτια ὀλόχρυσες κορόνες,
ἀτίμητες πορφύρες καὶ χλαμύδες

μά τώρα πού γενῆκαν ὅλα σκόνες,
μάτια γλυκόθωρα, καρδιές μ' ἐλπίδες
κι οἱ ματωμένες περιπέτειες μόνες,
δετές μέ τίς Αἰσχύλιες ἀλυσίδες,

κρατιοῦνται. Μπρός στήν Πύλη τῶν Λεόντων
τρομαχτικές μέ ζώνουν οἱ ἀναμνήσεις
τῆς τραγικῆς ματαιότητος τῶν ὄντων.

Καί σταματῶ πῶ κεῖ... Μιᾶς ἄγριας φύσης
ἢ ξέχωρη ὁμορφιά γύρω τριγύρω
μές στήν ψυχὴ μου στάζει κάποιον μύρο.

Κωνσταντῖνος Ν. Κωνσταντινίδης

94. ΜΥΣΤΡΑΣ

«Τό κάστρο, τ' ὠριόκαστρο, πού εἶναι στό κορφο-
βούνι», φαντάζει ἐπιβλητικό πάνω στό μυτερό ἀπόκομ-
μα τοῦ Ταῦγετου, πού λέγεται Μυστράς.

Κάτω ἀπό τό φράγκικο κάστρο κρέμεται κεῖ μιὰ

νεκροπολιτεία, πού στάθηκε από τίς πλουσιότερες καί τίς πιό φανταχτερές σέ χρόνια περασμένα. Τώρα, μέσα από τήν πρωινή βουνίσια καταχνιά, κάτω από τόν τιτανικό Ταϋγετο, προβάλλει σάν μισοσβησμένη ζωγραφιά.

Ὁ Μυστράς ἢ Μυζηθράς, ἡ Πομπήια τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαίωνα, στάθηκε, μαζί μέ τήν Κωνσταντινούπολη καί τό "Άγιον Όρος, ὀνομαστός γιά τά περίφημα βυζαντινά μνημεῖα του, ἀρχιτεκτονικά, γλυπτά καί ζωγραφικά, πού τ' ἀπόκτησε στά χρόνια τῶν Καντακουζηνῶν καί τῶν Παλαιολόγων. Τώρα πιά λίγα ἔχουν ἀπομείνει γιά νά θυμίζον τά περασμένα μεγαλεῖα του: οἱ κυριότερες ἀπό τίς γνωστές του ἐκκλησίες, τά σαραβαλιασμένα του δεσποτικά παλάτια κι ἀρχοντόσπιτα καί πάνω στήν κορυφή τό κάστρο τοῦ Βιλλαρδουίνου.

Στό κάθε βῆμα σου βλέπεις χαλάσματα κρεμασμένα στό κενό, πύργους, ὅπου ἀνάμεσά τους χάσκουν τρύπες καί καμάρες, πού ἔχασαν τήν τοξωτή καμπύλη τους. Βλέπεις ἀκόμη πεσμένα καμπαναριά, πού ἀπό αἰῶνες σῶπασαν τά σήμαντρά τους, βρῦσες στερεμένες, πλάκες κομμένες σέ χίλια συντρίμια.

"Υστερ' ἀπό κουραστικόν ἀνήφορο, στρίβοντας ἀριστερά, ἀντικρίζουμε τή θαυμαστή Παντάνασσα μέ τήν κομψόγραμμη ἀρχιτεκτονική της.

Ἡ Παντάνασσα, τρουλωτή βασιλική, χτίστηκε τό 1365 ἀπό τόν πρῶτο Δεσπότη τοῦ Μυστρά, Ἐμμανουήλ Καντακουζηνό, γιό τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Ἰωάννη Καντακουζηνοῦ· καί τό 1444 ἀνακαινίστηκε ἀπό τόν Ἰωάννη Φραγκόπουλο. Τώρα τή βλέπουμε τριγυρισμένη ἀπό τοίχους μέ λιγοστά παράθυρα, πρὸς τόν κάμπο τῆς Σπάρτης ἀνοιγμένα. Ἐκεῖ εἶναι τό φιλόξενο μοναστήρι μέ τά ὀλοκάθαρα κελιά.

Πρασινάδες, δέντρα, μεγάλα κυπαρίσσια στολίζουν τήν Παντάνασσα καί κορνιζάρουν μέ χάρη τοὺς ἐπιβλητικούς της τρούλους, τό ἀρχοντικό της καμπανα-

ριό και την ὁμορφη στοά της μέ τά σκαλισμένα κιονόκρανα.

Ὁ χρόνος τά ἔχει ὅλα σφραγισμένα μέ ἀλαβάστρινες καί κοκκινωπές ἀποχρώσεις. Μέσ' ἀπό τή γερή τοιχοδομία της προβάλλουν τά πιό ὁμορφα κεραμοπλαστικά κεντίδια.

Ἀπό τίς ὠραιότερες τοιχογραφίες τῆς Παντάναςσας εἶναι ἡ Πλατυτέρα μέ τούς Ἀρχαγγέλους, ὁ Εὐαγγελισμός, ἡ Γέννηση, ἡ Ὑπαπαντή καί ἄλλες.

Ὅπως καί οἱ ἄλλες ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ, ἔτσι καί ἡ Παντάναςσα εἶχε τέμπλο σκαλισμένο σέ μάρμαρο, ἀλλ' ἀπ' αὐτό δέν ἀπόμειναν παρά ἕνας ἀετός κι ἕνα λιοντάρι. Ὁ πρῶτος συμβόλιζε τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη καί τό δεύτερο τόν Εὐαγγελιστή Μάρκο. Καί τά δύο εἶναι φυλαγμένα τώρα στό μουσεῖο τοῦ Μυστρᾶ.

Σέ μιά προεξοχή, στά βόρεια τοῦ Μυστρᾶ, στέκουν τά δεσποτικά παλάτια τῶν Καντακουζηνῶν καί τῶν Παλαιολόγων ἡ τά «σαράγια τῆς Βασιλοπούλας», ὅπως τά λένε οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου. Στόν περίβολό τους μπαίνουμε, ἀφοῦ περάσουμε κάμποσα χορταριασμένα χαλάσματα, ἀπό τήν πύλη τῆς Μονεμβασίας, πού ἔκλεινε νοτιοανατολικά τόν πύργο καί τά τείχη τῆς Πανωχώρας μέ μιά σχάρα σιδερένια, ὅπως καί ἡ πύλη τοῦ Ναυπλίου, στή βορειοδυτική πλευρά.

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ θρόνου τῶν Παλαιολόγων, τριάντα τρία μέτρα μάκρος, μέ τ' ἀμέτρητα παράθυρά της, μοιάζει μέ ἀνεμοδαρμένο σκελετό, πού στέκεται ὀρθίος, σάν κρατημένος ἀπό μιά δύναμη ἀόρατη. Στόν τοῖχο φαίνεται ἀκόμα ἡ κόγχη, ὅπου ἦταν ὁ θρόνος κι ἀπό πάνω στά σμαράγδια, ὅπου στηριζόταν τό στέγασμά του. Πρός τό βοριά χωρίζουν τά κουφώματα, ἀπό ὅπου περνοῦσε, σάν μέσα σέ φαρδιούς σωλῆνες, ἡ ζέστη, ὅπως στά σημερινά καλοριφέρ, ὅταν ἀναβαν στά κάτω διαμερίσματα τά τζάκια στή γραμμή, γιά νά θερ-

μαίνεται τό ἀπέραντο παλάτι.

Γυρίζοντας ἀνάμεσα σέ τοῦτες τίς χαμένες δόξες, ἀθέλητα στή φαντασία σου προβάλλουν σιωπηλές σκιές αὐτοκρατόρων, καβάλα σέ χρυσοκάπουλα φαριά, βασιλίσσες μέ τίς πατρίκιες, σάν νά σιγομιλοῦν γύρω ἀπό ἓνα συντριβάνι, μέσα στήν ἀπέραντη αὐλή. Φλάμπουρα μέ χρυσούς δικέφαλους ἀετούς, ἀπό ψηλά τό κάστρο ὡς κάτω στήν ὠραία πολιτεία, λές κι ἀνεμίζονται στά πλουμιστά κοντάρια.

Κι ὡς ρίχνει τίς στερνές ἀχτίδες του ὁ ἥλιος ἐπάνω σέ μιὰ καμάρα, σχεδιάζεται μέσα σέ φωτοστέφανο, σάν κάτω ἀπό τοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη, μιὰ μορφή φεγγόβολη καί πονεμένη, ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος.

Αὐτό τό κάστρο, πού στάθηκε ἓνα ἀπό τά δυνατότερα τοῦ Μοριᾶ γιά τή στρατηγική του θέση, τό ἔχτισε ὁ Φράγκος πρίγκιπας Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος τό 1249, ὕστερ' ἀπό τήν κατάληψη τῆς Μονεμβασίας. Ἐβαλε μέσα πύργους γιά τοὺς ἵππότες, σπίτια γιά τοὺς φύλακες, ἀποθήκες, πλακόστρωτες αὐλές, τό στόλισε μέ ψηλές τοξοθυρίδες καί τό ἔκανε «κάστρον ἰσχυρό μέ ἄνδρας ἀνδρειωμένους», γιά νά προσέχει ἀπ' ἐδῶ πάνω τίς ἀνυπότακτες σλαβικές φυλές, πού εἶχαν πλημμυρίσει τόν Ταῦγετο.

Ἀθηνᾶ Ταρσούλη

Ἀσκήσεις:

- *Νά φέρετε πληροφορίες γιά τά πρόσωπα πού ἀναφέρονται.*
- *Μπορεῖτε νά κάμετε δική σας περιγραφή γιά τό Μυστρά;*
- *Διαβάστε σχετικά κείμενα Βενέζη, Κόντογλου, Κοντογιάννη, Καλαματιανοῦ.*

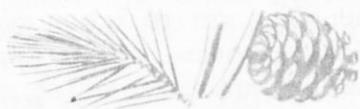
95. ΤΑΨΓΕΤΟΣ

Ἀνέβηκα, ΤαΨγετε, στήν πιό ψηλή κορφή σου
κι εἶδα τ' ἀπέραντο τῆς γῆς, τῆς θάλασσας τά πλάτια.
Σάν τόν αἰτό ἐκούρνιασα στόν Ἄι-Λιά μαζί σου
κι ἀγνάντεψα ἀπό κοντά τ' ἀστέρινα παλάτια.

Εἶδα τῆς νύχτας τίς σκιές καί τῆς αὐγῆς τά μάγια,
σάν ἀστραπή τήν ἐκλείσει τήν πλάσην ἢ ματιά μου.
Ἦπια τό μύρο τῶν δασῶν, πού σάλευαν στά πλάγια,
κι ἓνας θεός πῶς ἤμουν α ἐθάρρεψε ἡ καρδιά μου.

Ἡ Σπάρτη κάτω πρόβαλλε στοῦ ἡλίου τίς ἀχτίδες
ἀνθόσπαρτη ν' ἀπλώνεται στίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα,
πού στά νερά του πίστεψα πῶς παίζαν Νηρηίδες,
Σπαρτιατοπούλες ὁμορφες, λεβέντες σάν καί πρῶτα.

Ντίνος Βελογιάννης

96. ΔΕΛΦΟΙ

Πάντα εἶχα τόν πόθο νά ἰδῶ τοὺς Δελφούς. Νά ἰδῶ
τό βασίλειο τοῦ ξανθοῦ Ἀπόλλωνα. Νά ἰδῶ τό μαντικό
θρόνο τῆς Πυθίας, πού κανόνιζε μέ τοὺς χρησμούς
τῆς τήν τύχη ἀτόμων καί λαῶν, Ἑλλήνων καί βαρβά-
ρων. Καί κάποτε κατάφερα νά πραγματοποιήσω τόν
πόθο μου αὐτό μέ μιὰ καλή συντροφιά.

Ἦτανε μιὰ ἡλιόλουστη μέρα τοῦ Μάρτη. Ἀπ' τήν

Ίτέα, πού μᾶς ἔβγαλε τό βαπόρι, ἀνεβαίνουμε μέ αὐτοκίνητο τόν ἀνηφορικό δρόμο, πού ἀπ' τόν κάμπο σκαρφλώνει στίς χαμηλές πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ.

Ὅσο ἀνεβαίναμε ψηλότερα, τόσο ξάνοιγε περισσότερο μπροστά μας ὁ ἀπέραντος ἐλαιώνας τῆς Ἀμφισσας, πού φτάνει ὥς τό Χρυσό. Τό ὁμορφο χωριό πρόσχαρα ὑποδέχεται τοὺς ξένους μέ μιὰ σειρά μαρμαρένιες βρύσες μέ ἄφθονα νερά. Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε σιγά σιγά κι ἐμεῖς ἀχόρταγα κοιτάζαμε πότε τό ἀσημένιο φύλλωμα, πού στόλιζε τίς πυκνές ἐλιές, πότε τά γαλάζια νερά τοῦ Κορινθιακοῦ, πότε τά ὀλόγυμνα βουνά τῆς Ρούμελης καί πότε τίς δασωμένες πλαγιές τῶν βουνῶν τοῦ Μοριᾶ. Ὅλα γελοῦσαν γύρω μας, κάτω ἀπ' τό χρυσό φῶς τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου. Κι ὅλο λαχταροῦσε ἡ καρδιά μας ν' ἀντικρίσουμε τοὺς Δελφούς.

Ἀνεβήκαμε πιό ψηλά. Ἀφήσαμε τό αὐτοκίνητο στό συνοικισμό τῶν νέων Δελφῶν, καί λοξέψαμε δεξιά γιά τή νεκρόπολη τοῦ ἀρχαίου μαντείου.

Ξαφνικά ὅλα ἄλλαξαν γύρω μας. Ὁ γελαστός κάμπος δέ φαινόταν πιά καί οἱ μαλακές γραμμές τῶν πλαγιῶν, πού περάσαμε, χάθηκαν ἀπό τά μάτια μας. Σκληρές, τραχιές, ἀπότομες καί πανύψηλες ὀρθώνονται μπροστά μας οἱ Φαιδριάδες πέτρες καί ξεχωρίζει ἀπό μακριά ἡ φάραγγα τῆς Κασταλίας. Κάτω βλέπουμε μιὰ βαθιά, πολύ βαθιά κι ἀπότομη χαράδρα, πού τήν αὐλακώνει ἓνας ἀφρισμένος βαθύς χεῖμαρρος. Καί ψηλά, πολύ ψηλά, λευκάζουν οἱ χιονισμένες ἀκόμα κορυφές τοῦ Παρνασσοῦ. Ζαλίζεσαι στό θέαμα τῆς χαράδρας· ζαλίζεσαι στό ἀντίκρισμα τῶν ἀπότομων καί ψηλῶν βράχων· νιώθεις τόν ἑαυτό σου ἀδύνατο μπροστά στήν ἄγρια μεγαλοπρέπεια τῆς φύσης κι ἄθελα ψιθυρίζεις: — Ἀληθινά, ἐδῶ μόνο θεοί μπορούσαν νά κατοικοῦν!

Στή μέση τοῦ ἱεροῦ χώρου βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἦτανε τεράστιος ναός, εἶχε

42 μέτρα μήκος καί 23 πλάτος. Δέ σώζεται τίποτε ἀπό τήν ἀρχαία του λαμπρότητα. Στό βάθος τοῦ ναοῦ ἦτανε μία τρύπα, βαθιά σάν πηγάδι, ἀπό τήν ὁποία ἐβγαίνει ἡ Πυθία, μασώντας φύλλα δάφνης καί ἀναπνέοντας τούς ἀτμούς ἐκείνους, ἐρχόταν σ' ἐκσταση κι ἐβγαζε ἀναρθρες φωνές, πού οἱ ἱερεῖς τίς ἐγραφαν σέ στίχους. Αὐτοί ἦταν οἱ περίφημοι χρησμοί.

Οἱ πολίτεῖς, πού ἔστελναν πολλά δῶρα στό μαντεῖο, φρόντιζαν νά τά τοποθετοῦν σέ ἰδιαίτερα μικρά, ἀλλά πολυτελή κτίρια, τούς *θησαυρούς*. Ἐκτός ἀπό τά δῶρα, στούς θησαυρούς ἐβαζαν καί πολύτιμα πράγματα, γιά νά τά προφυλάξουν ἀπό ἐχθρούς. Ξεχωρίζει ἐκεῖ ὁ ἀναστηλωμένος θησαυρός τῶν Ἀθηναίων. Λαμπρός ἦτανε κι ὁ θησαυρός τῶν Κνιδίων. Ἀπ' αὐτόν στό μουσεῖο τῶν Δελφῶν μᾶς ἔδειξαν μερικά ἀγάλματα καί δίπλα ἀνάγλυφες παραστάσεις, πού τοποθετοῦνταν στήν πρόσοψη τῶν κτιρίων.

Τό στάδιο καί τό θέατρο τῶν Δελφῶν διατηροῦνται ἀρκετά καλά. Πρίν ἀπό λίγα χρόνια στό θέατρο παίχτηκε ἕνα δράμα τοῦ Αἰσχύλου. Ἀπ' ὅλο τόν κόσμο ἦρθαν νά παρακολουθήσουν τήν ἀνάσταση τοῦ Δελφικοῦ θεάτρου.

Προχωρώντας μῆκαμε στό μουσεῖο, λαμπρό κτίριο, δωρεά κι αὐτό, μαζί μέ τόσες ἄλλες, τοῦ Ἀνδρέα Συγγοῦ.

Στό μουσεῖο ὑπάρχουν πλῆθος ἀγάλματα. Ξεχωρίζει ἕνα χάλκινο ἄγαλμα σέ φυσικό μέγεθος, πού παριστάνει ἕναν ἡνίοχο. Θεωρεῖται τό καλύτερο ἄγαλμα τοῦ Μουσείου. Στή μορφή του βλέπεις τή μεγάλη προσοχή, πού δείχνει, κρατώντας τά ἡνία καί διευθύνοντας τό ἄρμα. Φαίνεται σάν νά νιώθει τή βαριά εὐθύνη, πού ἔχει ἀναλάβει.

Ὡραῖα διατηρεῖται ἕνα κατάλευκο μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Ἀντίνοου. Τό ἄγαλμα δέν εἶναι πολύ ἀρχαῖας

ἐποχῆς, ἀλλά τό μάρμαρό του ἔχει ἰδιαίτερη λαμπρότητα.

Πλησιάσαμε καί στίς Φαιδριάδες πέτρες. Στό κάτω μέρος ἑνός βράχου ἔτρεχε λίγο νερό. Ἐδῶ, μᾶς εἶπαν, εἶναι ἡ Κασταλία. Ἐδῶ κατέβαιναν ἀπ' τόν Παρνασσό οἱ Μοῦσες γιά τό λουτρό τους. Ἀπ' ἐδῶ ἔπινε καί ἡ Πυθία, πρίν ἀνεβεῖ στόν τρίποδα, γιά νά δώσει χρησμούς.

Πιοῦ πέρα φαίνεται τό γυμνάσιο τῶν Δελφῶν, τό γυμναστήριο, ὅπως λέμε σήμερα.

Γυρίσαμε καί πάλι στά σκορπισμένα ἐρείπια μέ θαυμασμό στήν ἀρχαία τέχνη, ἀλλά καί μέ πόνο βαθύ γιά τήν καταστροφή τόσων ἀτίμητων μνημείων.

Συλλογιζόμαστε τί δόξες καί τί μεγαλεῖα εἶδε ὁ ἐρημικός αὐτός τόπος καί πῶς κατάντησε σήμερα!.. Καί θυμηθήκαμε τή θλιβερή ἀπάντηση, πού ἔδωσε τό ἴδιο τό μαντεῖο τόν καιρό τοῦ ξεπεσμοῦ του στόν αὐτοκράτορα Ἰουλιανό, ὅταν ζητοῦσε νά τοῦ ξαναδώσει ζωή. Εἶναι μεταφρασμένη σέ στίχους ἀπό τόν Παῦλο Νιρβάνα:

— Δέν ἔχει δάφνη μάγισσα καί σπίτι πιά ὁ θεός...

Μές στή βραχώδη τήν ἐρημιά παραμιλάει ἡ Πυθία.

Στίς Φαιδριάδες, ἄγριες, πέφτει χλομό τό φῶς,
καί δάκρυα στάλες, δάκρυα βουβά ἡ Κασταλία.

(Μικροτάξιδα)

Δημήτριος Κοντογιάννης

Τό μονοπάτι ἀπ' τό Καταφύγιο τοῦ Ὀρειβατικοῦ γιά τήν κορυφή τοῦ Ὀλύμπου εἶναι τρομερά ἀνηφορικό. Θαρρεῖς πώς πάει ἴσια σχεδόν στή μέση τ' οὐρανοῦ.

Περνοῦμε πρῶτα ἀπ' τήν αὐτοσχέδια βρυσούλα, πού σχηματίζεται στή χαράδρα κάτω ἀπ' τά αἰώνια χιόνια. Εἶναι μιά ὑπόγεια χιονένια βρυσούλα, σάν μιά σπηλίτσα καμωμένη ἀπό χιόνι. Βρύση-Ἑσκιμῶ, ἀφοῦ μοιάζει μέ τά καμωμένα ἀπό πάγους σπιτάκια τῶν Ἑσκιμῶων. Ἡ βρύση τώρα δέ στάζει. Τό νερό της ἔχει πήξει ἀπό τό ψύχος τῆς νύχτας κι οἱ ἀδύνατες ροδαλές ἀχτίδες τοῦ πρωينوῦ ἡλίου δέν ἔχουν τή δύναμη ν' ἀρχίσουν τήν τήξη...

Λίγο πιο πάνω ἀπό τό Καταφύγιο κάθε βλάστηση ἐξαφανίζεται. Μιά ἄγρια ἔρημος ὅλο πέτρα ἀπλώνεται ὡς τίς κορυφές τοῦ βουνοῦ. Οὔτε δέντρο, οὔτε θάμνος, οὔτε χλόη πιά. Ἐδῶ εἶναι ἡ ζώνη τῶν αἰώνιων χιονιῶν. Μονάχα λίγα ἀγριοβότανα καί κάπου κάπου κανένα ἀγριολούλουδο, σάν τόν ἀμάραντο ἢ τό μή μέ λησμόνει, πού μέ ἰδιαίτερη λαχτάρα τά μαζεύουν οἱ ὀρειβάτες κι οἱ ὀρειβάτισσες γιά ἐνθύμιο τῆς ἀνάβασης, ἀφοῦ φυτρώνουν στό κατώφλι τοῦ παλατιοῦ τῆς Ἥρας.

Οἱ κορυφές τοῦ Ὀλύμπου δίνουν τήν ἐντύπωση πώς ἦταν ὅλες ἕνας συμπαγῆς πελώριος βράχος, πού σκίστηκε ἀπό τούς παγετῶνες, ἀπό σεισμούς ἢ κεραυνούς. Ἔτσι σχηματίστηκε ὁ Μύτικας καί τό Στεφάνι. Ὅλη ἡ ἄλλη γυμνή ἔκταση τῆς κορυφῆς, πού θέλει τρεῖς ὥρες ν' ἀνεβεῖ κανεῖς στίς πιο ἀπρόσιτες γωνιές της καί μέρες νά τήν περπατήσει βῆμα βῆμα, εἶναι σκεπασμένη μέ λιθάρια, μέ μικρά καί μεγαλύτερα χαλίκια ἢ σχιστόπετρες. Κι αὐτές σέ κάθε πάτημα τοῦ ὀρειβάτη ξεκολλοῦν καί κατακυλᾶνε στήν ἀπόκρημνη κατηφοριά. Θαρρεῖ κανεῖς πώς ἐδῶ πάνω, πού ἡ ἐρημιά

μοιάζει τόσο μέ ἐρημιά θανάτου καί τό νύχτωμα προκαλεῖ τόσο φόβο, ὁ οὐρανός βρέχει λιθάρια ἀπό καταβολῆς κόσμου.

Ὁ δρόμος, ὅσο ἀνεβαίνουμε, γίνεται πιό ἐπίπονος καί κουραστικός. Τό σκαρφάλωμα δύσκολο στούς ἐρημικούς τούτους βράχους. Κάποτε φτάνουμε στήν Κακόσκαλα, κάνουμε μιά στάση γιά ξεκούρασμα κι ἐπιχειροῦμε μέ προσοχή τό πέρασμά της.

Ἡ Κακόσκαλα εἶναι τό πιό ἐπικίνδυνο μέρος τῆς διαδρομῆς. Μιά στενή διάβαση ἀνάμεσα σ' ἓνα γκρεμό κι ἓνα τρομερό βάραθρο. Ὁ ὀρειβάτης διατρέχει ἐδῶ τόν κίνδυνο ἀπό στιγμή σέ στιγμή νά παραπατήσει καί νά γλιστρήσει στό χάος, πού χάσκει τρομακτικό κάτω ἀπό τά πόδια του...

Ἀκολουθώντας τήν ἐπικίνδυνη αὐτή διάβαση, περνῶμε ἕνας ἕνας ἀπ' τήν Κακόσκαλα στό τελευταῖο συγκρότημα βράχων, πού σχηματίζει τήν ψηλότερη κορυφή τοῦ Ὀλύμπου, τό Μύτικα, ὕψος 2.917 μέτρα! Εἴμαστε σκαρφαλωμένοι στή στέγη τῆς Ἑλλάδας! Μιά χαρωπή ἐορταστική συγκέντρωση ἀπό νέους ὀρειβάτες, πού ἔχουν τή σφριγηλότητα τῆς νιότης, κι ἀπό ὁμορφες ὀρειβάτισσες, πού μοιάζουν, ὅπως εἶναι ἀγκαλιασμένες ἐδῶ ψηλά, πάνω ἀπ' τά σύννεφα, σάν ἀρχαῖες θεές, πού χαίρονται τό ἀνέσπερο ὀλύμπιο φῶς καί τήν ὁμορφιά τῶν οὐρανῶν.

Τό θέαμα, πού αὐτή τή στιγμή θαμπώνει καί μαγεύει τά μάτια μας, εἶναι ἀληθινά θεῖο!

Ὅλη ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπλωμένη στά πόδια μας. Μέ τά βουνά της, τούς κόλπους της, τά γαλάζια ἡλιόλουστα πέλαγα, πού βρέχουν τά νησιά της! Βλέπουμε τήν Ἑλλάδα, ὅπως ὁ Δίας, ἡ Ἥρα, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἀπόλλωνας, ὅλοι οἱ δώδεκα θεοί! Κι εἶναι ἀσφαλῶς ὁ... μεγαλύτερος χάρτης τῆς Ἑλλάδας, πού μπορεῖ νά ἰδεῖ κανεῖς ἀπάνω στή Γῆ!

Τόν ὀρίζοντα τοῦ Ὀλύμπου ὀλόγυρα τόν στεφανώ-
νουν οἱ περήφανες κορυφογραμμές τῶν μακεδони-
κῶν, τῶν ἡπειρωτικῶν, τῶν θεσσαλικῶν βουνῶν. Κά-
τω βαθιά, πρὸς τὸ Νοτιά, πέρα ἀπ' τὴν Ὀρθρὴν τὰ στε-
ρεολλαδίτικα Βελούχι, Παρνασσός, Οἶτη, Βαρδούσια,
Γκιώνα. Πιό ἐκεῖ στὰ δυτικά, τ' Ἀγραφα καὶ τὰ Τζου-
μέρκα μέ τὴν ἡπειρωτικὴ Πίνδο καὶ τὴν ἀγέρωχη κο-
ρυφή τοῦ Σμόλικα. Πιό κάτω, πάλι κατὰ τὸ Νοτιά,
πίσω ἀπὸ τόν Κίσαβο, πού κρύβει τὸ Πήλιο, τὰ βουνά
τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ νησάκια τῶν Σποράδων. Ἀνατολι-
κά, οἱ γαλάζιες γῆινες γλῶσσες τῆς Χαλκιδικῆς, μέ
τόν κωνικὸ ὄγκο τοῦ Ἀθῶνα καταμεσῆς σχεδόν στήν
ἐκτασὴ τοῦ Αἰγαίου. Καὶ βορειοανατολικά, ἡ Ροδόπη
καὶ τ' ἄλλα βουνά τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης,
τυλιγμένα μέσα στὴ θολούρα τοῦ Βοριᾶ.

Πόση λαχτάρα ἔχει ἐδῶ πάνω τὸ μάτι νὰ δεῖ τὸ πα-
νόραμα τοῦτο τοῦ κόσμου, πού ἔτερπε τὰ μάτια τῶν
ἀθανάτων! Δέ χορταίνει ποτέ, ὅσο κι ἂν κοιτάει! Καὶ
συχνά, σάν ὁ ὀρίζοντας εἶναι καθαρός, στρέφει τὴν
ψυχὴ ἐκεῖ μακριά, στὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου θά
μποροῦσε νὰ δεῖ τίς γαλάζιες στεριές τῆς Τροίας!

Τὴ χαρὰ τους οἱ ὀρειβάτες τὴν ἐκδηλώνουν μέ τρα-
γούδια. Μά ὁ Δίας θύμωσε μ' αὐτοὺς τοὺς βέβηλους,
πού ἔχουν στρογγυλοκαθίσει στοὺς θρόνους του, χωρὶς
τὴν ἄδειά του... Ἀρπάζει ἀντάρες μέ τὸ Βοριά καὶ
κρύβει τὸ θεσσαλικὸ κάμπο. Ἀναταράζει τὰ σύννεφα,
πού χύνονται σάν τρελά ἄσπρα ἄλογα στὸν οὐρανὸ καὶ
μέ τίς χαῖτες τους τίς πολλές σκεπάζει τίς κορυφές τοῦ
Ὀλύμπου.

Οἱ ὀρειβάτες, πού μαντεύουν τὸ θεϊκὸ θυμὸ, καθὼς
ἀκοῦνε τὰ φαράγγια ν' ἀντιβουίζουν ἀπὸ τίς βροντές
τῶν μακρινῶν κεραυνῶν του, νιώθουν ἐδῶ ψηλά ὅλη
τὴν ἀδυναμία τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου, πού τρέμει στό
ξέσπασμα τῆς ἐρχόμενης ὀργῆς. Ἔτσι δίνεται τὸ σύν-

θημα τῆς κατάβασης, ὅσο ἄνθιζε ἀκόμα τό χαμόγελο
στά χεῖλη τῶν ἀθανάτων!

(Ἑλληνικά βουνά)
Ἀπόσπασμα

Κώστας Στούρνας

98. ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΣΑΒΟΥ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσαβος, τά δυό βουνά μαλώνουν
τό ποιό νά ρίξει τή βροχή, τό ποιό νά ρίξει χιόνι.
Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καί λέει τοῦ Κισάβου:
— Μή μέ μαλώνεις, Κίσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
πού σέ πατάει ἡ Κονιαριά κι οἱ Λαρσινοί ἀγάδες.
Ἐγώ εἶμ' ὁ γερο-Ὀλυμπος στὸν κόσμο ξακουσμένος,
ἔχω σαράντα δυό κορφές κι ἐξήντα δυό βρυσοῦλες,
κάθε κορφὴ καί φλάμπουρο, κάθε κλαδί καί κλέφτης.
Κι ὅταν τό παίρν' ἡ ἄνοιξη κι ἀνοίγουν τά κλαδάκια,
γεμίζουν τά βουνά κλεφτιά καί τά λαγκάδια σκλάβους.
Ἐγώ καί τό χρυσόν αἰτό, τό χρυσοπλουμισμένο,
πάνω στήν πέτρα κάθεσαι καί μέ τὸν ἥλιο λέγει:
— Ἦλιε μ', δέν κροῦς τ' ἀποταχύ, μόν' κροῦς τό μεση-
μέρι,
νά ζεσταθοῦν τά νύχια μου, τά νυχοπόδαρά μου;

Δημοτικό

99. ΑΓΙΑΣΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Σάν τίς προκομμένες μέλισσες, πού συχνάζουν σέ μέρη τερπνά, ἡσυχὰ καί ποιητικά, ἔτσι καί οἱ ἀσκητές διαλέγουν τίς πλέον ἐξαίσιες τοποθεσίες νά χτίσουνε τά μοναστήρια καί τ' ἀσκηταριά τους.

Ἡ ἀγαπημένη μας πατρίδα, ἡ Ἑλλάδα, πού ἔθρεψε παλαιούς ἀνθρώπους, στολίστηκε ἀπό τό Δημιουργό μέ πολλές χάρες. Καί μ' ὅλο πού ἔναι μικρή, καταστάθηκε ἀπ' Αὐτόν ἡ γωνιακή πέτρα τοῦ κόσμου. Οἱ ἀνθρώποι της σέ κάθε καιρό ἀγαποῦσαν νά ζοῦνε στά βουνά, στίς ἀκρογιαλιές, στίς σπηλιές, στά δέντρα.

Κι ἀλήθεια, καμιά ἄλλη χώρα δέν καλεῖ τόν ἀνθρώπο σάν μητέρα πονετικά καί φιλόστοργη, νά ζήσει στήν ἀγκαλιά της, ὅπως ἡ δική μας ἡ μητέρα. Γιά τοῦτο καί δέν εἶχε ποτέ στά πολὺ παλιά χρόνια μεγάλες πολιτεῖες, ὅπως ἄλλες χῶρες.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες χαίρονταν πολὺ νά χτίζουν ἱερά σέ ὁμορφα μέρη, ὅπου ἀνάβρυζε δροσερό νερό, ἀπάνου σέ ράχες καί σέ κάβους, ἀπ' ὅπου τ' ἀγνάντευε ὁ κόσμος κι εὐφραινόταν. Τό ἴδιο ἔκαναν καί οἱ κατοπινόι Ἕλληνες, σάν ἦρθε ὁ Χριστός στὸν κόσμο καί φώτισε τοὺς ἀνθρώπους. Τότες ἡ ψυχὴ τους ἔγινε ἀκόμα πιό ποιητική καί ἀνθίσε σάν κρίνος ἀγιασμένος. Σάν ἄλλαξε ἡ θρησκεία, πολλές ἐκκλησίες καί μοναστήρια χτίστηκαν ἀπάνου σ' ἀρχαῖα θεμέλια, σέ μέρη ὅπου βρίσκονταν πρωτότερα ναοὶ τῆς εἰδωλολατρίας ἢ μαντεῖα.

Τό Ἅγιον Ὅρος εἶναι ἓνας ἐπίγειος παράδεισος, ὅπου πήγανε νά ἡσυχάσουν ἀνθρώποι σεβάσμιοι κι ἀγιασμένοι. Αὐτό τό θεοσκέπαστο βουνό, στολισμένο μέ εἴκοσι μοναστήρια, μέ πολλές σκῆτες καί κελιά καί μ' ἀσκηταριά ἀναρίθμητα, εἶναι ἡ νέα Σιών τῆς καλογηρικῆς. Κι ὅλα αὐτά τά σεβάσμια προσκυνήματα βρίσκονται, ὅπως εἶπα, σέ τοποθεσίες ὠραῖες καί πολὺ

εὐφρόσυνες. Κάτι λίγα μόνο εἶναι πνιχτικά καί κατά-
ξερα, γιατί ἔτσι πρέπει, γιά νά παιδεύεται ἡ ψυχή.

Κατανυκτικό κι ἐξαίσιο θέαμα νά βλέπεις σέ κάθε
σπήλαιο, σέ κάθε δέντρο καί σέ πέτρα τῆς θάλασσας,
ἀπάνου στά βουνά τά ἔρημα καί μέσα στούς πυκνοῦς
λόγκους, ἀντί θηρία αἱμοβόρα, ἀνθρώπους ἄκακους κι
ἅγιους νά ψέλνουν καί νά ἐπιδίδονται σέ εἰρηνικά καί
σέ θεόπνευστα ἔργα. Ἔτσι ἡ ἔρημιᾶ ἐγινε παράδεισος
γλυκύτατος. Ἀφοῦ καί τ' ἄγρια δέντρα, πού 'ναι φυτρω-
μένα ἀνάμεσα στούς βράχους, τά ρουπάκια, οἱ σκίνοι,
τά πρινάρια καί τά σφερδούκλια, καί τ' ἄγρια λουλούδια,
ἁγιασμένα κι ἐκεῖνα, ἀδελφωθήκανε μέ τούς ἀσκητές.

Ἄν πεῖς καί γιά τά πουλιά τῆς ἐρημιᾶς καί τά ὄρνια
καί τούς αἰτούς, πού κουρνιάζουν στούς σκληροῦς βρά-
χους καί σέ σπηλιές, κι αὐτά ἀκόμα φέρνουν σέβας
στούς γέροντες, πετᾶνε ἀπάνου ἀπό τ' ἀσκηταριά τους
καί κουβεντιάζουν μαζί τους.

Ἀπάνου σ' ἓνα βράχο στέκεται ἓνα ἐλάφι κι ἔχει τόν
ἔσταυρωμένο ἀνάμεσα στά κλαδιά, πού τοῦ χάρισε ὁ
Θεός γιά κέρατα. Οἱ σαῦρες κάνουν συντροφιά στούς
ἐρημίτες, ἀνάμεσα στά χρυσάγκαθα. Ὡς κι οἱ ἀσπά-
λακοι κι οἱ σκαντζόχοιροι κι οἱ λαγοί καί τ' ἄλλα τά
κακόμοιρα ζωντόβολα, πού τρέμουν τόσο τήν κακία
τοῦ ἀνθρώπου, σιμά τους περιτριγυρίζουν, σάν πατε-
ράδες τούς ἔχουν. Ὅλα ἐδῶ εἶναι ἡμερα, γιατί τά φώτι-
σε ἡ Θεία Χάρη. Ἀφοῦ κι ὁ σκορπιός δέ δαγκώνει, κι
ἡ δεντρογαλιά παράτησε τήν κακία της. Ἡ ἀράχνη
πάλι εἶναι ἡ μοναχοκόρη τους καί ὑφαίνει ὅλη τή μέρα
στόν ἀργαλειό της, γιά νά στολίσει τήν πόρτα τῆς σπη-
λιᾶς τους.

Ὅλα λοιπόν εἶναι ἅγια, ὅλα τερπνά, σάν κόρδες ἀπά-
νου σέ μελωδική λύρα. Κι εὐφραίνονται ὅλα τά πλά-
σματα καί πανηγυρίζουν γύρω ἀπό τή μακαριότητα
τῆς πίστεως.

Τά ὄρη — κατά πῶς λέει τό ψαλτήρι — σκιρτοῦνε σάν ζαρκάδια. Τό ἓνα προβάλλει πίσω ἀπό τ' ἄλλο, χαρωπά, βουνά ἀρχαῖα τῆς μητέρας μας Ἑλλάδας: ὁ Ὀλυμπος, ὁ Παρνασσός, ὁ Ἑλικώνας, ἡ Πίνδος. Παλαιοὶ εἰδωλολάτρες ἀναγαλλιάζουν μέ καινούργια χαρά, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς τ' ἀγίασε κι ἔτσι κοντά στὴν ἀντρεία καὶ τὴν ἀρχαία δόξα ἔχουν τώρα καὶ τὴν ἀγιοσύνη. Γιατί τίποτε δέν εἶναι πιο μακάριο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ Αὐτός μᾶς ἔπλασε!

(Περιοδ. Ὁ Θησαυρὸς τῶν παιδιῶν)

Φώτης Κόντογλου

100. ΟΙ ΚΑΤΑΡΡΑΧΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΡΑΣ

Μά δέν μπορῶ ν' ἀφήσω τὴν Ἑδεσσα, χωρὶς νὰ περιγράψω αὐτό τό θαῦμα, πού λέγεται Ἄγρα σήμερα (τιμὴ καὶ δόξα τοῦ καπετάν Ἄγρα, πού μαρτύρησε στά χῶματα τοῦτα γιὰ τό καλὸ τῆς Μακεδονίας) καὶ πού λεγόταν Βλάντοβο πρωτύτερα.

Ὁ δρόμος, πού ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν Ἑδεσσα στὴν Ἄγρα, εἶναι ὁ δρόμος τοῦ παράδεισου. Καλοκαωμένος, ἀναπαυτικός, πλημμυρισμένος ἀπὸ δροσερὴ σκιά καὶ νερῶν κελαδήματα. Δέν εἶναι τό μάκρος του μεγάλο. Μερικὰ χιλιόμετρα, πού μπορεῖ χωρὶς κόπωση, πρῶι πρῶι, νὰ τὰ περάσει μέ τὰ πόδια ὁ ταξιδιώτης.

Ὁ ἀνήφορος εἶναι ὁμαλὸς καὶ σχεδὸν δέν τὸν καταλαβαίνει κανεὶς, καθὼς πορεύεται ἀνάμεσα στοὺς εὐωδιασμένους θάμνους, στίς πλατύφυλλες μουριές, τίς

καρπερές συκιές και τίς σκιερές καρυδιές, πού παρα-
στέκουν ανακουφιστικές στο φρύδι στενής κοιλάδας
γεμάτης νερά, πού κυλιοῦνται μακάρια, πού πέφτουν
ἀπό ψηλά μέ παφλασμό, πού περνοῦν ἀνάμεσα ἀπό τά
πράσινα καλάμια και πού σχηματίζουν δροσερά κου-
πάκια σπαρμένα στο ἀνθισμένο διάστημα κι ἀστραφτε-
ρά μέσα στο φῶς τοῦ μακεδονικοῦ καλοκαιριοῦ.

Στο τέλος τῆς πορείας βρίσκεται ἕνα χωριό πού πραγ-
ματοποιεῖ στά δρομάκια του τό μαγευτικό ὄνειρο τῆς
Βενετίας: τά σπίτια, καθὼς στήν Ἑδεσσα, καθὼς στή
Λειβαδιά, ἔτσι και ἐδῶ γέρνουν και καθρεφτίζονται
στά πλουσιοπάροχα νερά, πού περνοῦν και κελαηδοῦν
σύριζά τους.

Ἀπό τήν Ἄγρα, μυστικό μονοπάτι ἀνάμεσα στούς
κήπους μέ τίς ὑπερύψηλες καταπράσινες φασολιές και
τίς πληθωρικές μουριές, ὁδηγεῖ σέ μικρό προσηλιακόν
ἐξώστη: ξανοίγεις τό βλέμμα σου ἀπό κεῖ και στέκεις
μεθυσμένος.

Ἡ μαγγανεία τοῦ νεροῦ, πού πέφτει ἀπό θαυμάσια
ὑψη στήν καταπράσινη κοίτη του, πού ἀφρίζει σάν
ἄλογο μανιασμένο, πού πηδάει και χλιμιντράει, πο-
τίζει τό πνεῦμα σου, ὀλόκληρη τήν ἀδύνατη ὑπαρξή
σου, μέ τό ἐξαίσιό φίλτρο τῆς. Βρίσκεσαι μπροστά
στούς φημισμένους καταρράχτες τῆς Ἄγρας, σ' ἕνα ἀρι-
στοτέχνημα, πού τό ἔχεις κάποτε ἀκούσει σάν παρα-
μῦθι. Κι εὐλογεῖς τήν ὥρα και τή στιγμή, πού μπορείς
νά χορτάσεις μέ τά λαίμαργα μάτια σου τήν ἀνεξά-
ντλητη ὁμορφιά τοῦ τόπου και τοῦ ὁράματος. Συλλογιέ-
σαι πῶς αὐτό τό νερό ἔρχεται ἀπό ἀπρόσιτα, ἀνήλιαγα
βάθη, ἀπό σπηλιές και ἀγκαλιές βουνῶν, πού στέκουν
περήφανες ἀνάμεσα στούς αἰῶνες. Καί συλλογιέσαι
ἀκόμα πῶς χιλιάδες και χιλιάδες χρόνια τό νερό αὐτό
πέφτει μέ ἀδιάκοπο παφλασμό, σκεπασμένο μέ τά διά-
φανα, ἀπείραχτα λουλούδια τοῦ κάτασπρου ἀφροῦ του,

χωρίς νά βασανίζεται, χωρίς νά κουράζεται.

Ἀπέναντί του δέν εἶσαι τίποτε περισσότερο ἀπό ἓνα μικρό, πολύ μικρό ἀνθρωπάκι. Στέκεις περίεργο στόν προσηλιακό ἐξώστη σου, κοιτάξεις, θαμπώνεσαι καί περνᾷς. Αὖριο θά ῥθει ἄλλο ἀνθρωπάκι νά σταθεῖ στή θέση σου καί μεθαύριο ἄλλο, κι ἔτσι πάντα καί πάντα, χρόνια ἀτελεύτητα. Καί τ' ἀνθρωπάκια θά περάσουν, θά ταλαιπωρηθοῦν, θά κουραστοῦν, θά διψάσουν τό θάνατο καί θά σβήσουν. Μόνο τό νερό πάντα δροσερό, πάντα ζωντανό, πάντα εὐκίνητο θά ἐξακολουθεῖ νά χαίρεται τήν περήφανη μοναξιά του, νά πέφτει στούς βράχους του μέ παφλασμό, ν' ἀφρίζει καί νά τραγουδεῖ. Κι ὕστερα νά γίνεται εἰρηνικό καί πράο ποτάμι καί νά πηγαίνει νά ποτίσει τό λουλούδι καί τό λαχανικό, πού θά θρέψει τήν ὑλική ὑπαρξη καί θά εὐωδιάζει τόν πόνο καί τή χαρά καί θά εὐφράνει τήν ὄραση τοῦ ἑνός καί τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, αὐτῶν πού περνοῦν κι αὐτῶν, πού θά ῥθουν καί θά περάσουν μέ τήν ἀράδα τους.

Ἀπάνω ἀπό τόν κρυστάλλινο καταρράχτη ἀγρυπνεῖ μέ ἀνοιγμένες τίς φτεροῦγες του τό πνεῦμα τῆς Αἰωνιότητος. Καί, καθώς τόν κοιτάξεις, μέ τήν περαστική ἀπληστία σου, τή μικρή καί τήν ἐφήμερη, αἰσθάνεσαι πώς καί σύ βυθίζεσαι μέσα στήν πύο φωτεινή καί πύο λαμπρή Αἰωνιότητα. Κι ὁ ρυθμός τοῦ νεροῦ, πού πέφτει, γίνεται μακρινός ἀντίλαλος ἀπό ἓνα πλῆθος καλᾶμα-μαγικούς αὐλοῦς, πού τοὺς παίζουν στά λιγνά κι ἐπιδέξια δάχτυλά τους οἱ μικροί χαρούμενοι θεοὶ τῶν κοιλάδων καί τῶν δασῶν.

Φεύγεις ἀπό τήν Ἄγρα πρὸς τή στενόχωρη πολιτεία μέ ξαλαφρωμένη τήν καρδιά. Ἐξησες μιά θαυμάσια στιγμή, πού θ' ἄξιζε νά τήν εἶχες ζήσει μόνο καί μόνο γιά νά τήν κατακτήσεις.

(Ἑλληνικοὶ Ὅριζοντες)

Ἰωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

Ἀσκήσεις:

- Ποιός ἦταν ὁ καπετάν Ἀγρας καί μέ ποιά περίοδο τῆς ἱστορίας συνδέεται;
- Πῶς παρομοιάζεται τό νερό πού πέφτει ἀπό τούς καταρράχτες. Διαβάστε ὁλόκληρη τήν περικοπή.
- Γιατί ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται «ἀνθρωπάκι» μπροστά στό μεγαλεῖο τοῦ καταρράχτη;
- Τί σημαίνει «Ἀπάνω ἀπό τόν κρυστάλλινο καταρράχτη ἀγρυπνεῖ τό πνεῦμα τῆς Αἰωνιότητος»;

101. ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

Σάν πᾶς, σάν βρεθεῖς στά Γιάννινα, τήν ὁμορφὴ ἀκριτική πόλη μέ τή χιλιοχρονίτικη ἱστορία, κι ἀφοῦ χορτάσουν τά μάτια σου τό ἐξαίσιο ὄραμα τῆς Παμβώτιδας λίμνης, τῆς πιό εἰδυλλιακῆς τῆς πατρίδας, θ' ἀκούσεις νά σοῦ λένε γιά τό μεγάλο, τό ἀπέραντο σπήλαιο τοῦ Περάματος. Ρωτᾷς καί μαθαίνεις, πῶς εἶναι λίγο ἔξω ἀπό τά Γιάννινα, δύο τρία χιλιόμετρα. Ἡ περιέργεια κορυφώνεται ἀπό τίς περιγραφές, πού ἀκούς νά σοῦ διηγούνται, γιά τά θαυμαστά σχήματα, πού φτιάχνουν οἱ σταλαχτίτες κι οἱ σταλαγμίτες του.

Ἔτσι, σάν βρέθηκα μιάν ὁμορφὴ ἀνοιξιὰτικὴ μέρα στήν πόλη τῶν θρύλων, ξεκίνησα γιά τό Σπήλαιο. Ἐπαιξε καί γελοῦσε ὁ ἥλιος τρίγυρα. Μιά πράσινη θάλασσα κατέβαινε ἀπό τό Μιτσικέλι ὥς κάτω στό Νότο, στό πολυθρύλητο Μπιζάνι. Χαμογελοῦσε ἡ ἀνοιξὴ παντοῦ.

Φρεσκολουσμένα από τή βροχή πού ἔπεσε τή νύχτα, ὅλα μοσκοβολοῦν, λάμπουν. Στό χωριό γίνεται γάμος κι οἱ χωρικοί μαζεμένοι στό προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύφης γλεντᾶνε. Παίζουν λαγοῦτα καί βιολιά. Χορεύουν. Δέν μᾶς προσέχουν. Οὔτε κι ἐνδιαφέρονται. Ἔχουν συνηθίσει ἀπό ξένους...

Προχωροῦμε.

Μιά ἑκατοστή γελάδια, ἀγριογέλαδα λιγνά καί κοκαλιάρικα μᾶς κόβουν τό δρόμο. Τά πᾶνε στή λίμνη, στίς ὄχτες τῆς, ὅπου τό χορτάρι ἔχει λογκώσει. Θά φᾶνε τώρα τά γελάδια, θά παχύνουν. Τό καλοκαίρι ὑπόσχεται τόσα πολλά σέ τοῦτο τό εὐλογημένο λεκανοπέδιο, τήν ὄαση, μέσα στήν ἐρημιά τήν ἄλλη τῶν κακοτράχαλων ἡπειρωτικῶν βουνῶν.

Φτάνουμε.

Ὁ λόφος τῆς Γορίτσας ἐξωτερικά δέ μηνάει τίποτε. Μιά τσιμεντένια σκάλα ὀδηγεῖ στό στόμα τῆς Σηλιάς. Ἕνα ἄνοιγμα δύο τρία μέτρα σιδερόφραχτο.

Ἐξω ὁ ἥλιος παίζει. Χαμογελᾷ ἡ ζωή. Ἀποφασίζεις νά μπεῖς, νά χωθεῖς στό στῆθος τοῦ βράχου, στά σπλάχνα τῆς γῆς, κι ἔχεις ἀκαθόριστα συναισθήματα.

Ὅσο κι ἂν σ' ἔχουν προετοιμάσει, νιώθεις ἕνα περίεργο μούδιασμα νά τυλίγει τήν καρδιά σου. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἱστορία παλιά, παλιούς πολλούς δεσμούς μέ τά σπήλαια. Στάθηκαν οἱ πρῶτες γνωριμίες τοῦ προγόνου του. Τό πρῶτο ξεκίνημα γιά τή ζωή, τό πρῶτο καταφύγιό του. Αὐτό τόν προστάτεψε ἀπό τοὺς κεραυνούς καί τίς θύελλες, ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν ζώων, ἀπό τίς καταδρομές. Τοῦ στάθηκε, τό σπήλαιο, ἡ πρώτη ἐστία, ὁ πρῶτος πρῶτος κοινωνικός πυρήνας. Τό ἀραξοβόλι καί τ' ὀρμητήριο τῶν στοχασμῶν του.

Ὅπως περνᾶω μέσα καί μέ κουκουλώνει τό σκοτάδι καί ἡ ὕγρασία, θυμᾶμαι τόν πρόγονο, τόν παλιό παπ-

πού, τήν ἱστορία τήν ἀνθρώπινη. Οἱ σκέψεις ἄθελα γίνονται μελαγχολικές, ὁ νοῦς, γοργό περιστέρι, τα-ξιδεύει καί χάνεται στ' ἀπύθμενα βάθη τῆς ζωῆς...

Ἕνα σύγκρυο μέ περονιάζει. Τά μάτια παλεύουν νά συνηθίσουν στό σκοτάδι, πού τό μετριάζουν ἠλεκτρικές λάμπες ἐδῶ κι ἐκεῖ σπαρμένες.

Στήν ἀρχή ἓνας πέτρινος, σκληρός διάδρομος. Κι ὕστερα ἡ ἀποκάλυψη, ἡ μαγεία, τό ὄνειρο, ὁ μέγας θάλαμος!

— Ποῦ βρίσκομαι; ἀναρωτιέσαι. Μέσα στά σπλάχνα τῆς γῆς ἢ στήν κρυστάλλινη αἴθουσα αὐτοκρατορικοῦ μεγάρου;

Ἀνοίγει ἓνας θόλος σάν οὐρανός μέ μυριάδες ἀστέρια πού κατρακυλοῦν. Οἱ σταλαχτίτες! Οἱ σταλαγμίτες!

Τοῦτο δέν εἶναι ὄραμα, δέν εἶναι πράγμα. Εἶναι σύννεφο πού μάργωσε,* πού ἔπηξε. Εἶναι ἀτμός πού κρουστάλλωσε. Ἡ ἀνάσα, πού ἔγινε πολυέλαιος καί κρεμάστηκε στό στόμα ἑνός γίγαντα, κάποιου πολύφημου Κύκλωπα.

Ποιές κρυφές δυνάμεις δούλευαν στίς χιλιάδες τά χρόνια, ποιές μαστόρισσες κεντήστρες καί ποιοί ἀόρατοι τεχνίτες ἐργάστηκαν γιά τοῦτο τό καταπληκτικό ὄργιο τῶν σχημάτων, τῶν σχεδίων, τῶν πλαστικῶν ὄγκων; Κάκτοι, ὀρχοειδή, παρθενικοί κρίνοι, κιονόκρανα, ρυθμοί ὅλων τῶν παραδόσεων. Ἡ λιτότητα τοῦ Δωρικοῦ, ἡ πλαστικότητα τοῦ Κορινθιακοῦ, οἱ στήλες οἱ Καρυάτιδες τῆς Ἀκροπόλεως, τά τόξα τῶν γοθικῶν ναῶν, αἰγυπτιακά ἀραβουργήματα, σουλτανάτα, ὅλα μαζί καί καθένα χωριστά, ἀνέρα σάν καντήλες ἢ στημένα σάν βωμοί. Ὁ ὁδηγός μᾶς ξαφνιάζει, καθώς λέει: — Προχωρεῖτε, κύριοι, θά δεῖτε ἀκόμα πιό φανταχτεροῦς σταλαχτίτες καί σταλαγμίτες. Ἐλᾶτε.

Προχωροῦμε σάν τά παιδάκια, πού καταμαγεμένα ξεφυλλίζουν πολύχρωμο ἄλμπουμ μέ τοπία τῆς χιονι-

* πάγωσε

σμένης Ἑλβετίας, τῆς πυρωμένης Ἰσπανίας, τῶν νησιῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἀκοῦμε ἐκστατικοί τὸν ὁδηγό, ὅπως τότε πού εἴμαστε μικροί καί μᾶς διηγιόταν ἡ γιαγιά τό, παραμῦθι μέ τὴν πεντάμορφη βασιλοπούλα, πού τὴν ἄρπαξε ὁ μαῦρος δράκος καί τὴν ἐκλείσε στή σπηλιά του, τῇ γεμάτῃ τοῦ κόσμου τά θαύματα. Λέμε ἔτσι θά ἦταν, ἔτσι πρέπει νά ἦταν καί ἡ σπηλιά ἐκείνου τοῦ δράκου, τοῦ δράκου τῆς γιαγιάς μας, τῶν παραμυθιῶν.

— Βρισκόμαστε στό θάλαμο τῆς Περσεφόνης, συνεχίζει ὁ ὁδηγός. Κοιτάξτε, δεῖτε καλὰ ἐκεῖ στό βάθος ἕναν σταλαγμίτη, πού μοιάζει σάν τὴν κόρη τῆς Δήμητρας. .

Στὴ σκέψη ἀναφτερᾶνε τότε πολλὰ, καθὼς κοιτᾶμε τό δημιούργημα αὐτό τοῦ νεροῦ, πού ὅμοιό του θά ζήλευαν καί οἱ τεχνίτες πού σμίλεψαν τοὺς Παρθενῶνες. Οἱ θρύλοι, οἱ φαντασιώσεις, οἱ ἱστορίες τῆς φυλῆς καλπάζουν. Τά πάντα ἐδῶ μέσα εἶναι κι ἕνας μῦθος, μιὰ σελίδα ἀρχαία, ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Ἡρόδοτου, μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τοῦ Θεόκριτου τά εἰδύλλια. Κατάλευκες κολόνες στὴ σειρά. Παρθενῶνες, Σούνια, Δελφοί. Ἀπολιθωμένες καρδιές φυτῶν, σκελετοὶ ζώων, δέντρων. Μιὰ νεκρὴ φαντασμαγορικὴ πολιτεία ἀπλώνεται ὁλόγυρα. Παραστέκουν δίπλα μας μαρμάρινοι θρόνοι, κινέζικες παγόδες, γιαπωνέζικες μινιατοῦρες, ἱππότες τοῦ Μεσαίωνα μὲ βαριές πανοπλίες καί ξίφη, πελταστές καί μαραθωνομάχοι μὲ τίς ἀσπίδες τους. . . . Κι ἀπὸ πάνω χιλιάδες ἀγγελόμορφες φιγοῦρες, κολλημένες στό θόλο σκαλιστά κι ἄλλες πλαστικά, ἀνάερα, ἔτοιμες νά σ' ἀγγίζουν, νά σέ χαιρετήσουν, ν' ἀρχίσουν νά ψέλνουν ἂν τό θελήσεις ἢ νά τραγουδήσουν.

Ἡ ὕγρασία εἶναι βαριά. Τό σῶμα τό λούζει κρύος ἰδρώτας. Τά μάτια δέν προφταίνουν νά δοῦνε, δέ χωρᾶνε τίς εἰκόνες τά κύτταρα τοῦ ἐγκέφαλου. Πλημμύρισε θαῦμα. . .

Ένα σμάρι νυχτερίδες, ξεσηκωμένες δέν ξέρω από ποιά αίτια, ξεκόβουν από μιά γωνιά, όπου έχουν κουρνιάσει και ρίχνονται ξετρελαμένες σ' έναν πυρρίχιο χορό ανάμεσα σ' αυτό τό δάσος τών φοινικόδεντρων, στίς Συμπληγάδες. Γεμίζει ή σπηλιά γρυλισμούς, τσιριξιάς. Μιά μάχη άόρατη δίνουν οί νυχτερίδες. Ξεσηκώνουν τόν κόσμο μέ τά ξεφωνητά τους. Ή άσπρη πολιτεία παρακολουθεϊ μέ άπλανή μάτια τόν άγώνα τους...

Μιά μικρή λίμνη, στά πλαϊνά, γεμάτη, αλλάζει τό τοπίο. Τοῦ δίνει παρθενικότητα. Σκουραίνει τά νερά της. Εϊναι βαριά, θολά, πράσινα. Κι όμως πάνω τους χαμογελάει μιά άνθινη ζωή. Τά νούφαρα.

Μιά σταγόνα ξεφεύγει από έναν σταλαχτίτη και πέφτει στό νερό. Άκούγεται πού πέφτει.

Ό ήχος, ό πηχτός ήχος ξεδιπλώνεται όλόγυρα. Τό «παρών» τοῦ νεροῦ. Οί σταγόνες, τά μόρια τών αλάτων. Οί χιλιετηρίδες πού πέρασαν. Ή αιωνιότητα. Ό θεός...

Μιά ομάδα επισκέπτες φωτογραφίζεται στό βάθος. Τά φλås διασπαθίζουν τά σκοτάδια. Νομίζω πώς άστράφτει, πώς κάπου γίνεται χαλασμός. Παλεύουν οί σκοτεινές δυνάμεις, ό Κρόνος κάπου εκεί μέσα κρυμμένος έτοιμάζεται νά καταβροχθίσει τούς θεούς. Ό Ποσειδώνας όργισμένος. Ό Απόλλωνας γυμνός κι ώραιος κοιτάζει τή λύρα του...

Όπως περπατῶ σιγά σιγά στίς γλιστερές επιφάνειες, νιώθω τήν άδυναμία μας. Τά έργα σου, άνθρωπέ μου, άν τά φέρεις έδῶ μέσα, θά σέ γελοιοποιήσουν. Τά κάρυνα επιπλά μας, τό άσπρο ήλεκτρικό μας ψυγείο, τά μηχανήματα, πού φτιάχνουν ρουκέτες, παγωτά και ντι-ντι-τί. Σέ τοῦτο τό έργαστήρι, πού πουθενά δέ βλέπεις τροχούς κι έλικες, αντιπροσωπεύεται ή δημιουργία στήν όλότητά της. Κι ό,τι βλέπεις έγινε σχεδόν μέ τό τίποτε. Στάλα στάλα νεράκι. Μόριο μόριο άλάτι. Λίγος ύγρός άγέρας. Λίγα κύτταρα από χῶμα. Τίποτε άλλο. Καί νά,

τό βασίλειο τῶν παραμυθιῶν. Ἡ ἑναστρὴ νύχτα τῶν Χριστουγέννων, τό θαῦμα τῆς γῆς!

Πόση ὥρα ἔμεινα ἐκεῖ; Δέν κράτησα. Ὑποθέτω ὅση ὥρα ἀκούει ἓνα παιδάκι κοντά στό παραγώνι τῆ γιαγιά του, νύχτα χειμωνιάτικη, νά τοῦ λέει ἱστορίες, παραμύθια...

Ὕστερα, ὅταν ξαναβγῇκα ἔξω καί εἶδα ἀπό τό τούμπι* ἐκεῖνο τῆς Γορίτσας τὴν Παμβώτιδα νά λιάζεται, τίς ἀκρολιμνιές νά πρασινίζουν καί τὴν ἀνοιξὴ νά κεντάει τῇ γῇ μέ λουλουδιές καί χρώματα μύρια, στάθηκα ξανά ἐκπληκτος, πάλι μαγεμένος, πάλι ἐκστατικός! Ἀδιόρθωτος! Λές καί τὴν ὥρα κείνη γεννιόμουν, φερμένος σάν τὰ λουλούδια μέ τῆς ἀνοιξῆς τό φῶς.

Πόσο εἶσαι μέγας τεχνίτης, Θεέ μου, Θεέ τῆς ὁμορφιᾶς!

(Μικρά ταξίδια)

Γιάννης Καραλής

102. ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητάδες
τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε στῆς Ἀρτας τό γιοφύρι,
ὅλημερίς ἐχτίζανε, τό βράδυ γκρεμιζόταν.

Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καί κλαῖν' οἱ μαθητάδες:
— Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλεψές μας,
ὅλημερίς νά χτίζουμε, τό βράδυ νά γκρεμιέται.

Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσεν ἀντίκρυ στό ποτάμι,
δέν ἐκελάηδει σάν πουλί, μηδὲ σάν χελιδόνι,

* λόφος.

παρά κελάηδαι κι ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα:
— Ἄν δέ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δέ στεριώνει
καί μή στοιχειώσεται ὄρφανό, μή ξένο, μή διαβάτη,
παρά τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναικα,
πού ῥχεται ἀργά τ' ἀποταχύ καί πάρωρα τό γιόμα.

Τ' ἄκουσε ὁ πρωτομάστορας καί τοῦ θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μέ τό πουλί τ' ἀηδόνη:
ἀργά ντυθεῖ, ἀργά ἀλλαχτεῖ, ἀργά νά πάει τό γιόμα,
ἀργά νά πάει καί νά διαβεῖ τῆς Ἄρτας τό γιοφύρι.
Καί τό πουλί παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:
— Γοργά ντύσου, γοργ' ἄλλαξε, γοργά νά πᾶς τό γιόμα,
γοργά νά πᾶς καί νά διαβεῖς τῆς Ἄρτας τό γιοφύρι.

Νάτηνε καί ξανάφανεν ἀπό τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
Ἄπό μακριά τούς χαιρετᾷ κι ἀπό κοντά τούς λέει:
— Γειά σας χαρά σας, μάστοροι κι ἐσεῖς οἱ μαθητάδες;
μά τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργιομισμένος;
— Τό δαχτυλίδι τοῦ ἔπесе στήν πρώτη τὴν καμάρα
καί ποιός νά μπεῖ καί ποιός νά βγεῖ τό δαχτυλίδι νά ἔβρει;
— Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι ἐγὼ νά πᾶ στό φέρω,
ἐγὼ νά μᾶ κι ἐγὼ νά βῶ, τό δαχτυλίδι νά ἔβρω.

Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στή μέση πῆγε:
— Τράβα, καλέ, τὸν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
τί ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καί τίποτες δέ βρῆκα.
Ἕνας πηχάει μέ τό μιστρί κι ἄλλος μέ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καί ρίχνει μέγα λίθο.

— Ἀλίμονο στή μοίρα μας, κρίμα στό ριζικό μας!
Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες;
ἢ μιὰ ἔχτισε τό Δούναβη, κι ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
κι ἐγὼ ἡ πιό στερνότερη τῆς Ἄρτας τό γιοφύρι.

Ὡς τρέμει τό καρυόφυλλο, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ὡς πέφτουν τά δεντρόφυλλα, νά πέφτουν οἱ διαβάτες.

— Κόρη τόν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
τί ἔχεις μονάκριβο ἀδερφό, μή λάχει καί περάσει.
Κι αὐτή τόν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει:

— Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νά πέφτουν οἱ διαβάτες,
τί ἔχω ἀδερφό στήν ξενιτιά, μή λάχει καί περάσει.

Δημοτικό

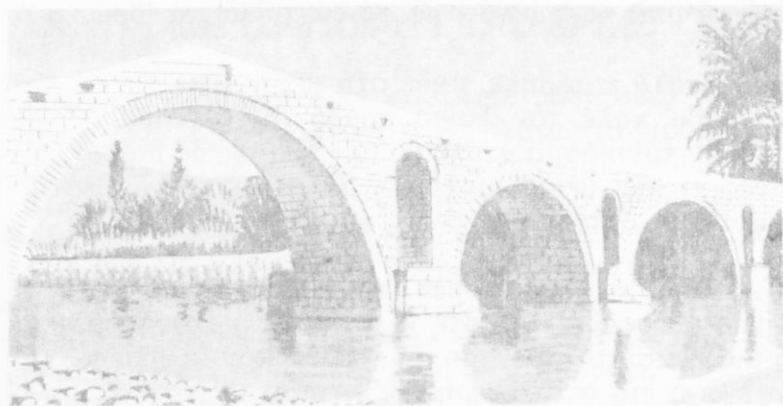
Ἀσκήσεις:

— Τό ποίημα εἶναι δημοτικό καί ἀναφέρεται σέ μιά λαϊκή παράδοση. Μιλήστε γενικά γιά τό δημοτικό τραγούδι (προέλευση, γνωρίσματα, μέτρο, στίχος, εἶδη), καθώς καί γιά τίς λαϊκές παραδόσεις.

— Νά ἀναλύσετε τό περιεχόμενο κάθε στροφῆς.

— Ὑπάρχει καμιά προσωποποίηση καί μέ ποιούς στίχους ἐκφράζεται;

— Τό ἴδιο καί ἂν ὑπάρχουν ἀντιθέσεις.

Ποῦ νομίζετε ὅτι βρίσκεστε καί μοῦ φορέσατε τὰ ταξιδιώτικά σας, καί περάσατε τὰ λουριά τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς σας ἀπό τό λαιμό, καί τρέχετε φουριόζοι γιά νά δεῖτε, ὅσο μπορεῖτε πιο πολλά, τίς λίγες ὥρες, πού διαθέσατε στή γνωριμία τῆς Κέρκυρας;

Δέ βλέπει κανεῖς τήν Κέρκυρα. Τή νιώθει. Ἀφήνεται στό χάδι τῆς. Χαίρεται στήν ἀπλότητά τῆς. Ἄν ἦταν μόνο γιά νά δεῖτε, δέν πηγαίνατε σέ καμιά ἀπό τίς τόσες πόλεις, πού προσφέρονται μόνο στήν ὄραση;

Ἡ Κέρκυρα, ἐκτός ἀπό τά μάτια, ζητᾷ καί τίς κεραῖες σας, γιά νά συλλάβουν τήν ψυχή τῶν προσώπων καί τῶν πραγμάτων τῆς, πού ἐνωμένα συνθέτουν τόν πίνακά τῆς. Μιά Κέρκυρα χωρίς τούς Κερκυραίους τῆς; Τί ἐλαττωματική εἰκόνα! Μόνο ἐναρμονισμένα τά δύο στοιχεῖα στό φυσικό περιβάλλον τους θά δώσουν ὁλοκληρωμένη τή σύνθεση.

Τή σύνθεση αὐτή χαιρόμαστε τώρα. Χωρίς σπουδή, δίχως πρόγραμμα. Τί χρειάζεται τό πρόγραμμα; Δέν ὑπάρχει τό περιττό γιά νά τό ἀποφύγετε. Ὅποια πέτρα κι ἄν σηκώσετε, μία ἱστορία θά βρεῖτε ἀπό κάτω. Σέ κάθε γωνιά μία παράδοση κι ἕνας θρύλος σᾶς περιμένουν. Ὅλα ἔχουν ν' ἀφηγηθοῦν ἀπό μία ἱστορία. Ἱστορίες πανάρχαιες καί ἱστορίες τῆς τελευταίας ὥρας. Ἀπό τότε πού ὁ Ὀδυσσεύς, κοιμισμένος στήν ἀμμουδιά, ξυπνοῦσε ἀπό τά βήματα τῆς Ναυσικᾶς, ὡς προχτές ἀκόμα πού ὁ κατακτητής ἔριχνε τίς ἐμπρηστικές στίς στέγες, γιά νά κάψει τὰ μέγαρά τῶν εὐγενῶν καί τὰ σπίτια τῶν ποπολάρων, τὰ πάντα στήν Κέρκυρα εἶναι μύθος καί ἱστορία.

Δέν ὑπάρχει χῶρος, πού νά μή σκεπάζεται ἀπό ἕνα θρύλο. Ἀρχαιότητα, Βυζάντιο, Βενετία, Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσία... Μόνο ὁ Τοῦρκος δέν ἔμεινε, γιά ν' ἀφή-

σει ἵχνη τῆς διαβάσεώς του.

Ζυμωμένη στό ἀπόσταγμα τόσων πολιτισμῶν, ἀκρότατο σημεῖο τῆς Ἀνατολῆς στή Δύση, πρῶτο σημεῖο ἐπαφῆς τῆς Δύσης μέ τήν Ἀνατολή, ἡ Κέρκυρα ἔχει ἀποκτήσει τό ραφινάρισμα καί τήν ἀβρότητα αὐτή, πού μόλις πατήσετε τό χῶμα της, σᾶς κάνει νά νιώθετε ὅτι βρίσκεστε σέ ἀπόσταση ἀπό τήν τραχύτητα τοῦ βαλκανικοῦ μας χῶρου.

Ἡ ἀπαλότητα δίνει τό ρυθμό τῆς ζωῆς. Ἀπαλά τά πάντα. Κι αὐτός ὁ τόνος τῆς φωνῆς. Δέ μιλοῦν. Θωπεύουν. Κάνετε νά μιλήσετε ἀνάμεσά τους, ἐσεῖς ὁ ξένος, κι ἔχετε τήν ἐντύπωση ὅτι φαλτσάρετε, ὅτι ἡ μπαγιέτα κάποιου μαέστρου θά σᾶς ἀφαιρέσει τό λόγο. Δέ δοκιμάζετε νά μιμηθεῖτε τήν προφορά τοῦ Κερκυραίου; Μιμηθήκατε τόν Κρητικό, τό Χιώτη, τό Ρουμελιώτη, τόν Ἀναπολίτη. Στόν Κορφιάτη θά δυσκολευτεῖτε. Γιατί ὁ λάρυγγας αὐτός ἔχει τή μουσική του ἀγωγή, πού τοῦ δίνει τήν ἁρμονία καί τήν ἀπαλότητα. Θά σᾶς χρειαστεῖ πολύ φῖνο αὐτί, γιά νά τά καταφέρετε καί στήν ἀντιγραφή ἀκόμα.

Λικνιζόμενοι σέ κύματα ἁρμονίας καί ἀπαλότητας ἀφηνόμαστε στούς δρόμους τῆς Κέρκυρας. Ὅπου μᾶς βγάζει τό καντούνι αὐτό μέ τά πέτρινα σκαλάκια του καί μέ τά ψηλά του σπίτια. Λίγα εἶναι τά μονώροφα στήν Κέρκυρα. Κλεισμένη ἀνάμεσα στά τείχη της, ἦταν ἀναγκασμένη ν' ἀναπτύσσεται μόνο πρός τά ἄνω. Ὅσα ἔχανε σέ πλάτος, τά κέρδιζε σέ ὕψος. Στενότατοι καί οἱ δρόμοι. Ὅλο καντούνια, πού σέ μερικά σημεῖα στενεύουν τόσο, ὥστε νά μή χωρᾷτε νά περάσετε μέ ἀνοιχτή ὀμπρέλα.

Οἱ ἐμπρηστικές βόμβες τῶν κατακτητῶν ἔχουν μεταβάλλει σέ πλατεῖες πολλὰ ἀπό τά καντούνια. Τά ἐβραϊκά κατά προτίμηση. Μένουν ὅμως ἀκόμα ἀρκετά ἀπό τά περάσματα αὐτά, γιά νά διατηροῦν τό χρῶμα τῆς πα-

λαιᾶς πόλεως. Ἐλᾶτε τώρα νά περάσουμε ἀπό τό γαλήνιο αὐτό καντούνι. Χαμόμηλο βλάστησε στίς ρωγμές τοῦ λιθόστρωτου. Ἄσπρο γιασεμί ἀναρριχίεται στούς τοίχους. Πίσω ἀπό τό ἱερό ἑνός Ἁγίου ιδιωτικῆς χρήσεως, πού στεγάζεται στό ἰδιόκτητο ἐκκλησιάκι τῆς οἰκογένειας, ἡ μανόλια ἀνάβει τίς ἀναρίθμητες λευκές λαμπάδες. Χορδές κιθάρας ἀντηχοῦν. Ἐνα νήπιο μέ ρόζ κορδέλα στά μαλλιά ἀνοίγει μέ ἀγαθότητα τά γαλάζια μάτια του, καθὼς τοῦ κρατᾶνε τό πηγουνάκι. Σᾶς καλημερίζει ἀπό τό κατώφλι τῆς ἡ γριούλα, πού ἐπιμένει στήν τοπική στολή τῆς. Εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς ξέρει; Στοιχίζει τόσο λίγο ἐδῶ ἡ καλημέρα...

Ὁ ἄνεμος αὐτός ἰλαρότητας θά σᾶς ἀκολουθήσει ὅπου κι ἂν πᾶτε. Στήν πόλη καί στήν ὑπαιθρο. Στό σπίτι τῆς μεσαιᾶς τάξεως, ὅπου καλόκαρδοι ἄνθρωποι κούρντισαν βιολιά καί κιθάρες, ὀργάνωσαν τήν πρόχειρη συναυλία τους κι ἐκτελοῦν τήν «Καβελерία» τους, γιά νά σᾶς τιμήσουν. Θά σᾶς ἀκολουθήσει στό παλιό ἀρχοντικό, ὅπου οἱ οἰκοδεσπότες του κατέχουν τή σπάνια τέχνη νά τηροῦν μέ αὐστηρότητα τό πρωτόκολλο, δίχως νά ψυχραίνουν τήν ἀτμόσφαιρα καί νά φυγαδεύουν τήν ἐγκαρδιότητα πού ἀπεχθάνεται τούς τύπους. Ἄνεμος πολιτισμοῦ, εὐγένειας καί ἀβρότητας.

Ἀδελφοί τῆς ἄλλης Ἑλλάδας, ἀνοιῖτε τά πνευμόνια νά τόν εἰσπνεύσετε. Δέν εἶναι συχνές οἱ εὐκαιρίες.

(Ὁ κόσμος καί οἱ Ἕλληνες)

Παῦλος Παλαιολόγου

Ἡ Ρόδος εἶναι γεμάτη ώραῖα τοπία καί ἀρχαιότητες. Καί ὅπου ὑπάρχει τό ἓνα, νά εἴστε βέβαιοι πῶς δέ λείπει καί τό ἄλλο.

Στίς κορφές τῶν βουνῶν, ἀπ' ὅπου τό μάτι ἀγκαλιάζει τήν ἀπέραντη θάλασσα καί τά παιγνίδια τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀπό ἀρχαῖες ἀκροπόλεις. Στούς σκαμμένους γραφικούς βράχους τῆς ἀκρογιαλιᾶς βρίσκονται τάφοι ἀρχαίων Ροδίων. Μαρμάρινες στῆλες καί κρῆνες λευκές μέσα σέ γοητευτικές πρασινάδες.

Μ' ὅλο πού τό νησί αὐτό γέννησε «ἀγέρωχους ἄνδρες», ὅπως λέει ὁ Ὅμηρος, ἡ φύση ἔχει μιᾶ ἡμεροσύνη καί μιᾶ γλυκύτητα, πού τή νιώθετε εὐκολα.

Δέν ἔμεινα, παρά μόνο μιᾶ ἡμέρα στήν ἀνοιξιάτικη φύση της. Τό ἄσπρο καράβι, πού μέ εἶχε φέρει μπρός στά κάστρα τῆς Ρόδου, περίμενε ὑπ' ἀτμόν, γιά νά μέ μεταφέρει καί σ' ἄλλα νησιά. Ἀρκεσε ὥστόσο ἡ σύντομη αὐτή ἐπίσκεψη, γιά νά γεμίσει ὁμορφιές ἡ ψυχή μου. Γιατί, κάνοντας τήν ἐκδρομή τῆς ἀρχαίας Λίνδου, εἶδα ἀρκετό μέρος ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Ρόδου. Ὁ δρόμος, πού φέρνει ἔως ἐκεῖ, περνάει μέσα ἀπό γοητευτικά χωριά, σάν μιᾶ κλωστή μέσα ἀπό χάντρες.

Τό ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο πρωινό, πού πήγαίνα στή Λίνδο, ὁ ἀέρας εὐωδιάζει γλυκά ἀπό τά θυμάρια καί τίς ἀνθισμένες πορτοκαλιές κι ἀπό τόν ἀχό τῶν πευκώνων. Σ' ὅλη τή διαδρομή τά μάτια μου δέν ἀντίκρισαν οὔτε μιᾶ σπιθαμὴ ἀπό φτωχική ἢ ἀσήμαντη φύση. Παντοῦ τά κυπαρίσσια, οἱ ἐλιές, τά πλατάνια καί τά πεῦκα ἔντυναν τοὺς λόφους καί τίς λαγκαδιές, καί στοὺς κάμπους ἀπλωνόταν ἡ τρυφερὴ πρασινάδα τῶν περιβολιῶν.

Τά χωριά τῆς Καλλιθέας, τοῦ Ἀρχάγγελου καί τῆς Μάλωνας πού ἦταν στό δρόμο μας, λεύκαζαν ἐπάνω στήν ἀπέραντη πρασινάδα, σάν κοπάδια ἀπό περιστέ-

ρια πού κάθονταν. Τό γενικό ἀσβέστωμα τῶν τοίχων καί ἡ πάστρα στίς αὐλές τους εἶχαν ἓνα γιορταστικό τόνο, πού φαίδρυνε ἀκόμη περισσότερο τήν ἀνοιξιᾶ-τικη ἀτμόσφαιρα.

Ἡ Λίνδος μοῦ προσφέρθηκε σάν ἓνα ποτήρι, ἀπό ὅπου ἦπια τήν ἐξαίρετη ὁμορφιά ὅλης τῆς Ρόδου. Γιατί τό θέαμά της συνδυάζει τή γοητεία καί τό ἐνδιαφέρον. Κι αὐτό ἀκόμη τό σημερινό χωριό δέ φέρνει ἀνάξια τό ἱστορικό του ὄνομα. Οἱ στενοί δρόμοι του θέλγουν μέ τή μεσογειακή νησιώτικη τους γραφικότητα καί τή μεγάλη πάστρα τους. Τά σπίτια, κολλημένα τό ἓνα μέ τό ἄλλο, μοιάζουν σάν κατάσπροι κύβοι. Αὐτά τά ταπεινά, μά καί πρόσχαρα μαζί νησιώτικα σπιτάκια, ἦταν ἀνακατωμένα μέ μέγαρα χτισμένα ἀπό Λίνδιους ἐμπόρους κι ἐφοπλιστές τοῦ 16ου αἵωνα.

Σ' ἄλλα σπίτια θαύμασα, κρεμασμένα στούς τοίχους σάν πολύτιμες εἰκόνες, τά ἐξαίσια ροδίτικα πιάτα. Δέν περάσαμε ἐπίσης ἀπό κατώφλι, ὅπου νά μήν ἔστεκαν χωρικές γυναικες, ντυμένες μέ τά πασχαλιάτικα τους φορέματα καί στολισμένες μέ τά φλουριά τους.

Ἐντούτοις, φύγαμε βιαστικά ἀπό τό χωριό, γιατί ἀνυπομονοῦσαμε ν' ἀνεβοῦμε στήν ἀκρόπολη τῆς ἀρχαίας Λίνδου, πού ὑψώνεται στήν κορυφή ἐνός ἀπότομου καί γυμνοῦ λόφου. Τό ἀνέβασμά του εἶναι κουραστικό, ἀλλά, ὅταν περνᾶτε τήν πύλη τοῦ κάστρου, βρισκόσαστε στήν ἀρχαία ἐλληνική ἀκρόπολη καί σάν οἰκοδεσπότες σᾶς ὑποδέχονται ἡ Ὅμορφιά καί ἡ Ἱστορία.

Στήν Ἀρχαία Λίνδο ὑψωνόταν ὁ περίφημος στήν ἀρχαιότητα ναός τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς. Καί τήν ἀκρόπολή της στόλιζαν προαύλια, βωμοί ἄλλων θεῶν, ἑκατοντάδες ἀγάλματα καί ἀναρίθμητες μαρμάρινες ἐπιγραφές μέ ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Λινδίων.

Πέρασα στήν ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς Λίνδου μιάν ὥρα καί εἶχα τήν αἴσθησις ὅτι ζοῦσα ζωντανό τό παρελθόν.

Κάτω από τό φωτεινό καί γαλάζιο οὐρανό βασίλευε
μιά γαλήνη αἰωνιότητος. Ἐνα ἀπέραντο τοπίο στεριᾶς
καί θάλασσας ἀπλωνόταν κάτω ἀπό τά πόδια μου. Ὁ
ἥλιος χρύσιζε τήν ὀμορφιά του. Τά μάτια μου περιφέ-
ρονταν ἀναποφάσιστα, σάν νά μήν ἤξεραν νά διαλέξουν
τό σημεῖο, ὅπου θά τοὺς ἄρεσε περισσότερο νά σταθοῦν.

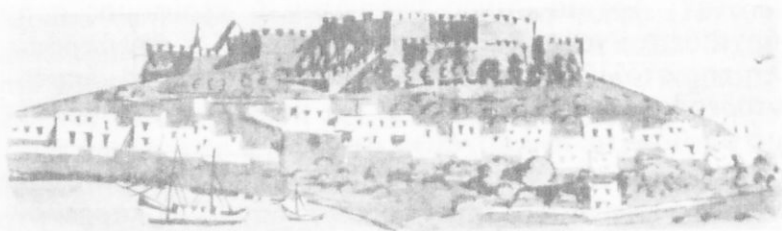
Ἔβλεπα τό λιμάνι, ἀπό ὅπου ξεκίνησε μιά μέρα μέ τίς
τριήρεις του ὁ μυθικός βασιλιάς Τληπόλεμος, γιά νά
λάβει μέρος στόν Τρωικό πόλεμο. Ἔβλεπα τόν τάφο τοῦ
Κλεόβουλου, ἐνός ἀπό τοὺς ἑπτὰ σοφούς τῆς ἀρχαίας
Ἑλλάδος. Ἔβλεπα τίς ἀκτές, πού ἔμπαιναν βαθιά μέσα
στή θάλασσα.

Τό σημεῖο ὅπου ἐπιτέλους σταμάτησα, ἦταν ἕνας
μικροσκοπικός ὄρμος, κάτω ἀπό τό λόφο, κλειστός σάν
δαχτυλίδι, πού γυάλιζε σάν μιά μεγάλη ζαφειρόπετρα.
Σ' αὐτόν, λένε, βγῆκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν γύρι-
ζε ἀπό τή Ρώμη καί κατήχησε τοὺς Ροδίους στή θρη-
σκεία τοῦ Ναζωραίου.

Μά ὁ νοῦς μου πέταξε ἀμέσως σέ μιάν ἄλλη μορφή.
Σ' αὐτόν ἐκεῖ τόν ὀρμίσκο, σκέφτηκα, θ' ἀποβιβάστηκε
δίχως ἄλλο ἢ Ἑλένη τοῦ Μενέλαου, ὅταν — ὅπως λέει
ὁ θρύλος — ἦλθε στή Λίνδο, ἀφοῦ ἔπεσε ἡ Τροία. Ποῦ
ἄλλοῦ ἄλλωστε, παρά σ' αὐτή τήν ἀγκαλιά, θά ἔβρισκε
καλύτερο καταφύγιο ἀπό τήν τρικυμία καί τοὺς ἀνθρώ-
πους;

(Διασκευή Θ. Παρασκευόπουλου)

Κώστας Οὐράνης

105. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Ἀστράφτουν καί τά δώδεκα νησιά μας σάν πετράδια
δεμένα σέ πολύτιμο βραχιόλι ἑλληνικό.
Βραχιόλι, πού τ' ἀσήμωσαν τῆς Λευτεριάς τά χάδια
καί τῆς Ἑλλάδας τό φιλί τό τίμιο καί γλυκό.

Δέ σᾶς ἐμάρανε ἡ σκλαβιά πού τόσα χρόνια τώρα
νά σᾶς μαθήσει κοίταζε τά ὀλάσπρα σας φτερά.
Μές στήν καρδιά σας κρύβατε τῆς Λευτεριάς τά δῶρα
καί στή ματιά σας ἔλαμπε ἡ ἑλληνική χαρά.

Κι ὅταν τῆς θείας Ἀνάστασης χτυπήσανε οἱ καμπάνες
καί τό ποδάρι του ὁ ἐχθρός τό ξάνοιξε μέ βιά,
ἀπό τοῦ Ὀλύμπου τίς κορφές ἀκούστηκαν παιάνες,
γιά τά δεσμά της πού ἔσπαζε παντοτινά ἡ σκλαβιά.

Γιάννης Β. Ἰωαννίδης

106. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΔΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Θά θυμοῦμαι πάντοτε ἐκεῖνο τό κυπριακό πρωινό.
Ἦταν οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἀνοιξης. Ἡ ἀτμόσφαιρα
ἦταν ζεστή σάν τό καλοκαίρι τῆς Ἀττικῆς. Τό αὐτοκί-
νητο, πού ξεκινάει ἀπ' τή Λευκωσία, πάει ὅλο ἀριστερά,
σύμφωνα μέ τό σύστημα τῆς βρετανικῆς τροχαίας, κι
ἔχω τό φόβο πώς θά τρακάρουμε μέ τό ἄλλο ὄχημα, πού
ἔρχεται ἀπ' τήν ἀντίθετη κατεύθυνση. Αὐτό τό αἶσθημα
τό παθαίνουν ὅλοι οἱ ξένοι.

Ξανοιγόμαστε ἀπ' τή Λευκωσία καί τίς φτωχές καμπίσιες ἐκτάσεις τίς διαδέχονται ποῦ καί ποῦ τά περιβόλια, συστάδες καρποφόρων δέντρων καί κυπαρισσιῶν. Τά χρώματα ἀλλάζουν σιγά σιγά. Πράσινες κορφές λόφων φανερώνονται καί μερικοί ἀνεμόμυλοι γυρίζουν μέ τό πρωινό ἀγέρι τά φτερά τους, ἀντλώντας τό λιγοστό νερό, πού ὁ σημερινός μάρτυρας τοῦ νησιοῦ, ὁ κύπριος ἀγρότης, τό ἀξιοποιεῖ σταγόνα πρὸς σταγόνα, γιά νά ξεγελάσει τή γῆ. Καί ἡ γῆ τοῦ δίνει σέ ἀντάλλαγμα τοῦ ἰδρώτα καί τοῦ μόχθου τήν πατάτα, τό κριθάρι, τήν ἐλιά καί τά καλύτερα μῆλα τῶν Ἑσπερίδων: τά μεγάλα κι εὐγευστα, τά ὠραῖα πορτοκάλια τῆς Κύπρου.

Ὁ κόλπος τοῦ Μόρφου, μέ τίς νότιες ἀκτές τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀντίκρυ, ἔχει ξυπνήσει, μά εἶναι νυσταγμένος καί νωθρός ἀκόμα, μέσα στή γλαυκότητα τοῦ ἀνοιξιάτικου πρωينوῦ. Τό ὁμώνυμο χωριό ἀπλώνεται λίγο πιο πάνω ἀπ' τή θάλασσα. Τό ἀφήνουμε δεξιά καί, καθώς περνοῦμε μέσα στούς ἀγρούς, μέ ὀλοένα καί πιο πυκνότερη βλάστηση, συναντοῦμε μιά ἀπροσδόκητη βιομηχανική περιοχή: Τό ξερό. Ἐδῶ εἶναι οἱ τεράστιες ἐκτάσεις ἐγκαταστάσεων, πού ἐπεξεργάζονται τά κυπριακά μεταλλεύματα. Στιβαρές μορφές ἐργατῶν δουλεύουν ἐντατικά μέσα σ' ἓνα θόρυβο μηχανῶν, ντεκοβίλ καί καπνοῦ. Ἀπ' ἐδῶ ἀφήνουμε τή θάλασσα κι ἀνηφορίζουμε γιά τό ὀρεινότερο συγκρότημα τοῦ νησιοῦ.

Ἡ διαδρομή ἀνάμεσα στά χωριά Λεύκα, Καλοπαναγιώτη, Μουταλά καί τό κατάφυτο καί θαλερότατο ἐκεῖνο θέρετρο τῶν Λευκωσιατῶν, τόν Πεδουλά, εἶναι ἓνα χάρμα ἀπό σμαράγδινες εἰκόνες, πού ἀλλάζουν ἐντελῶς τό χαρακτήρα τοῦ χαμηλότερου κυπριακοῦ τοπίου.

Τό τελευταῖο αὐτό χωριό ἀπλώνεται σέ μιά ψηλή κοιλάδα, πού ἡ ὁροσειρή τῆς γῆς, μέ τίς χαρούμενες αὐλακιές τῶν τρεχούμενων νερῶν, τρέφει μεστωμένες κερασιές — πού εὐτυχίσαμε νά δοκιμάσουμε τόν εὐφρόσυνο

καρπό τους — καί θαλερές μυγδαλιές μέ τά πρῶτα ὑπό-
ξίνα τσάγαλα, αὐτά πού δοκιμάζοντάς τα ἔχεις τήν αἰ-
σθησι τῆς νεότητος καί τῆς ἀνοιξης, ὅπως τότε πού τά
ἔτρωγες παιδί!

Ἀνεβαίνουμε τίς κορδέλες τοῦ τουριστικοῦ δρόμου.
Εἴμαστε πιο πάνω ἀπ' τά 1000 μέτρα. Πού καί πού ἀνά-
μεσα στίς βουνοπλαγιές φαίνεται ἓνα κομμάτι θάλασ-
σας, ἄλλοτε ἔντονα μπλέ, ἄλλοτε θαμπό, συγχεόμενο
μέ τό γλαυκό τοῦ ὀρίζοντα. Ἀλλά τώρα μᾶς ἔπνιξαν τά
βουνά καί ἡ θάλασσα χάθηκε. Ὁ δρόμος ἀνηφορίζει,
ἡ μηχανή ἀγκομαχάει κι ὁ ὁδηγός κάνει μιά ἀναγκα-
στική στάθμευση σ' ἓνα ὀρεινό χάνι, ἀκριβῶς ἀπάνω
στό στεφάνι μιᾶς χαράδρας, γιά νά βάλει νερό στό ντε-
πόζιτο πού ἀχνίζει καί ἀπειλεῖ.

Μέσα στή ρεματιά κι ἀπάνω ψηλά ἀπ' τά κεφάλια
μας θροοῦν πλατάνια καί βαρυίσκιωτες καρυδιές, νερά
πέφτουν ἀπό μιά πλούσια κρήνη ἀπάνω στ' ἄσπρα βό-
τσαλα. Καί ψηλά μας δυό κοτσύφια σπαθίζουν τά φυλ-
λώματα ἀπό κλαδί σέ κλαδί, σ' ἓνα ἀλλεπάλληλο καί
λαχανιασμένο κυνηγητό.

Ἐδῶ σέ τοῦτο τό χάνι φυσάει ἓνας ἀέρας τῆς Ρούμε-
λης, κρύος, ἐλεύθερος, ἀντρίκειος, πού δένει τά μέλη καί
τούς χαλαρωμένους μῦς, δυναμώνοντας καί ξυπνώντας.
Ἐρχεται καί τό τσίπουρο, ἔρχονται κι οἱ ἐλιές μέ τό
παστό χοιρομέρι κι ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται ἀκόμη πιο
ἐγκάρδια.

Ἀπ' τό σημεῖο αὐτό καί πέρα σταματάει ἡ ἄσφαλτος
κι ἀρχίζει ἓνας ὁμαλός καρόδρομος, πού ὁδηγεῖ σκαρ-
φαλώνοντας ἀπάνω σέ πευκόφυτες ἐκτάσεις, στό ἱστο-
ρικό μοναστήρι τοῦ Κύκκου.

Μιά ποιητικότερη ξύλινη γέφυρα μᾶς περνάει ἀπό
μιά ἀβυσσαλέα χαράδρα πρὸς τίς βουνοκορφές τῆς πέρα
μεριάς, ὅπου κρέμεται σάν αἰτοφωλιά ὁ Κύκκος. Αὐτό
τό γεφύρι, θαῦμα γραμμῶν μέ τίς ἄβαφες ξύλινες τρα-

βέρσες του, μοῦ ἴδωσε νά καταλάβω καλά, πόσο ὠραιότερο μπορεῖ νά φανεῖ ἓνα ἀνθρώπινο ἔργο, ὅταν εἶναι ἐναρμονισμένο μέ τό γύρω περιβάλλον. Ὁ Κύπριος μηχανικός πού τό ἔκανε θά ἔπρεπε νά κατεχόταν τήν ὥρα τῆς ἐμπνευσης τοῦ σχεδίου ἀπ' αὐτό πού καθορίζουμε μέ τή λέξη «μεράκι». Κι ἀληθινά ἦταν τόσο ὁμορφο, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισκέπτες τοῦ νησιοῦ κατέβηκαν γιά νά περάσουν μέ τά πόδια, ἀφήνοντας τό μάτι νά βυθιστεῖ μέσα σέ μιᾶ ἀτελεύτητη θάλασσα πράσινου.

Τό ἴδιο θέαμα, μά ἀπό ἄλλη πλευρά, παρουσιάζεται σάν φτάνεις στόν εὐρύχωρο αὐλόγυρο τοῦ Μοναστηριοῦ. Θεριεμένες βελανιδιές καί πλατάνια φρουροῦν τοὺς ἐξωτερικούς ἐπιβλητικούς τοίχους του, ἐνῶ ἀριστερότερα ἀκοντίζεται μιᾶ πυραμιδική κορφή, τό «θρονί τῆς Παναγίας», ὅπου, κατά τήν παράδοση, βρέθηκε ἡ ἱστορική παμπάλαια εἰκόνα ἀπό κηρομάστιχα, τό μεγάλο κειμήλιο τοῦ Κύκκου.

Ἦταν κάπως... λεβέντικη καί πρόσχαρη, τότε, ἡ εἰσοδός μας στό Μοναστήρι. Ἕνα megafono, ἀπ' τή μεγάλη κεντρική πύλη τῆς Μονῆς, σκόρπιζε κείνη τήν Κυριακή τά μοτίβα ἑνός δημοτικοῦ τραγουδιοῦ γιά τοὺς εὐλαβικούς προσκυνητές, πού καθισμένοι στά μακριά τραπέζια ἀπολαμβάνουμε τά «περισσεύματα τῶν κλασμάτων», μέ τή συνοδεία ἑνός βαθύχρωμου κρασιοῦ, μέ μεγάλα χαρίσματα, ὅπως διαπιστώσαμε ἀργότερα. Καί τό megafono ἐπαναλάμβανε:

— «Νά ἔχα ἓνα μῆλο νά ῥιχνα
στό πέρα παραθύρι,
νά τσάκιζα τό μαστραπά, ρόιδο μου,
πού ἔχεις τό καρνοφύλλι...»

Ἦταν τό ραδιόφωνο τῆς Ἀθήνας πού μετέδιδε δημοτικά τραγούδια. Μέ τοὺς γοργούς ἤχους τοῦ κλαρίνου,

τό Μοναστήρι ἔπαιρνε ἔκφραση· καί μέ μιά εἰλικρίνεια ἔξω ἀπό τή μοναχική συμβατικότητα, ἔφερνε τόν ἀντί-
λαλο τοῦ γενναίου ἡγουμένου του Ἰωσήφ, πού μαρτύ-
ρησε στίς 10 Ἰουλίου τοῦ 1821, κρεμασμένος ἀπ' τοὺς
Τούρκους στή συκαμνιά ἀπέναντι στό Διοικητήριο. Τόν
κρέμασαν, γιατί θέλησε νά φέρεי στήν Κύπρο, μπροστά
στή μύτη τῆς αὐτοκρατορίας, τό ἐπαναστατικό σάλπι-
σμα τοῦ Γένους.

Κι ἔτσι, μέ τὰ φτερά τῆς μουσικῆς, γυρίσαμε ὅλο τό
Μοναστήρι ἀπ' τή μεγάλη του ἐκκλησία, τό συνοδικό,
ὡς τήν ἐκτεταμένη τραπεζαρία, πού μπορεῖ νά φιλοξε-
νήσει ἑκατοντάδες ἄτομα.

Ἀξίζει ν' ἀνεβεῖ κανεῖς στόν Κύκκο, μόνο καί μόνο
γι' αὐτή τήν τραπεζαρία, γιά νά χαρεῖ τό θέαμα, πού ξα-
νοίγεται ἀπ' τὰ δεκατέσσερα παράθυρά της: Ἀπέναντι
φαίνονται οἱ ψηλότερες ὀροσειρές τῆς Κύπρου, χλοϊ-
σμένες, σφριγηλές, χωρίς νά ἔχουν τίποτε ἀπό τή σκλη-
ράδα τῶν γυμνῶν βουνῶν τῆς Ἠπείρου καί τοῦ Μοριᾶ,
ὅλες τυλιγμένες σ' αὐτή τήν περιοχή μέσα σ' ἓνα σγου-
ρό, ἀδιαπέραστο πράσινο.

Τό κατηφόρισμα ἀπ' τή Μονή, μέ κατεύθυνση τήν
Πάφο, εἶναι μιά χαρμόσυνη ἐναλλαγή ἀπό δάση πεύ-
κων καί σχίνων, πού τὰ ποικίλλουν συντροφικές ἀπό λι-
γνές λυγρές λευκες, αὐτά τὰ λυγρόκορμα κυπρίκα
«καβάκια». Τό αὐτοκίνητο περνᾷ σάν βέλος μέσα ἀπό
πραγματικές πράσινες στοές παρθένας δασικῆς φυτείας,
πού δοκιμάστηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια τόσο σκληρά
ἀπό τοὺς ἐμπρησμούς τοῦ κατακτητῆ.

Μέ τό ἡδονικό αὐτό κατηφόρισμα, φτάνουμε στήν
περίφημη κοιλάδα τῶν Κέδρων. Δέν εἶχα δεῖ ἄλλη φορά
κέδρα, πού βέβαια δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ τοὺς εὐω-
δεροὺς θάμνους τῆς Βυτίνας καί τῆς Πάρνηθας. Τοῦτα
εἶναι κάτι ψηλόκορμα δέντρα, μέ λεπτότατα ὀριζοντιω-
μένα κλαδιά, σάν ὀπτασίες ἀέρινων ὑπάρξεων. Περπα-

τήσαμε λίγη ώρα μέσα στή μοναξιά τους, αντικρίζοντάς τα, όπως βλέπουν οί επισκέπτες ενός μουσείου τίς έξαυλωμένες μορφές τών πινάκων του Γκρέκο.

Πιο κάτω άλλη αλλαγή σκηνογραφίας. Ὁ Σταυρός τῆς «Ψώκας», ἓνα κατάφυτο ρέμα μέ θορυβώδη νερά, πλατάνια, μεγάλα ρόμπολα, πού ἀπάνω τους σκαρφαλώνει μιὰ ποικιλία ἀγριόβατων καί ἄλλων ἀναρριχώμενων φυτῶν, ἀσφαλισμένες φωλιές κάθε εἴδους πουλιῶν, πού χαλοῦσαν κυριολεκτικά τόν κόσμο τήν ὥρα τοῦ λυκόφωτος.

Τ' ἀκούγαμε ἀπ' τό μεγάλο μπαλκόνι τοῦ δασικοῦ σταθμοῦ πού ξαποστάσαμε, τρώοντας τό στεγνό ζαχαρωμένο κιτρόμηλο καί μέ μεγάλη δυσκολία ξεκινήσαμε, σουρουπώνοντας, γιά νά φτάσουμε ἀργά τή νύχτα στή Μονή τῆς περιοχῆς Πάφου, τή Χρυσορογιάτισσα.

Ἦταν ἓνα μικρό, μά νοικοκυρεμένο μοναστήρι. Ἀστραφτε ἀπό πάστρα. Τά πεύκινα δοκάρια κι οἱ φιλαδέλες τῆς ὀροφῆς ἦταν χρωματισμένες μ' ἄσπρο καί γαλάζιο. Μετά τό δεῖπνο μέ τό «χαλούμιν» καί τό γλύκισμα-πετιμέζι μέ καρύδια — πήγαμε στά ἤλεκτρόφωτα κελιά μέ τούς λευκοῦς νιπτῆρες καί τά χιονάτα σεντόνια πού μύριζαν σαποῦνι.

Ἀπ' τήν ἀνοιχτή αὐλόπορτα ἀκούγαμε τήν κρήνη, πού ἔχυνε τό νερό της στή στέρνα τοῦ περιβολιοῦ. Πληθος ἄστρα καθρεφτίζονταν στά νερά της, διάφανα, διαμαντένια, ἄντα σάν τή νύχτα, πού ἔπεφτε σιγαλά σέ κεῖνο τό ψήλωμα τῆς Κύπρου. Τό νερό τῆς βρύσης ἔπεφτε σάν τό δάκρυ. Ἔτσι καθαρή σάν τό δάκρυ ἦταν καί ἡ ψυχή μας ἐκεῖνο τό βράδυ στήν Κύπρο.

(Γαλάζια Πορεία)

Παῦλος Κυριαζής

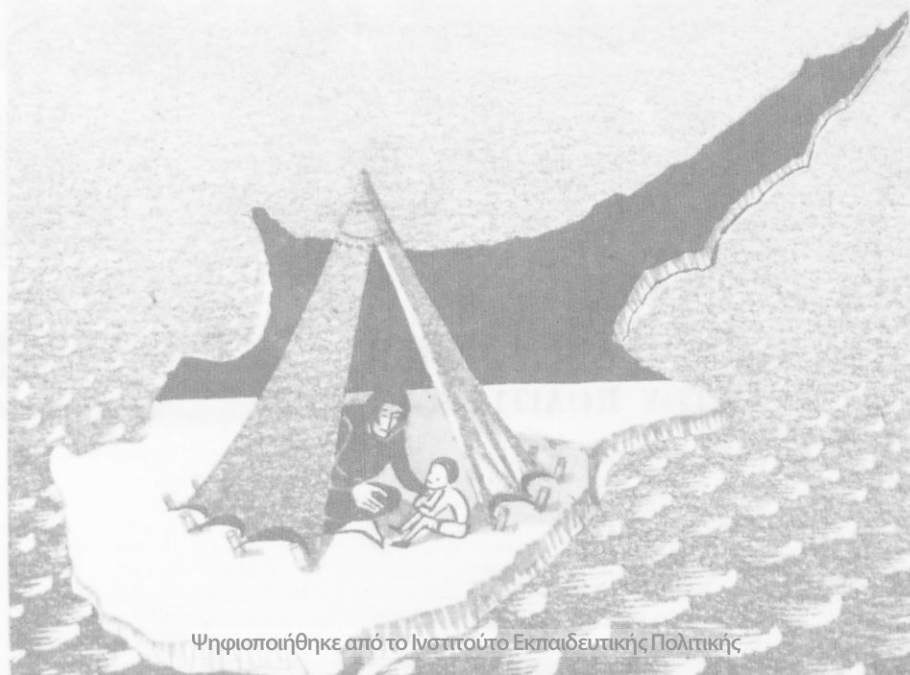
107. ΚΥΠΡΟΣ

Στοῦ πελάγου τά πέρατα — Ἀκρίτας τρανός
τῆς φυλῆς, πού ἔχει ἀνάψει τῆς σοφίας ἡ δάδα,
σάν ὁρόσημο στέκεις φωτοβόλος φανός,
γιά νά λές: «Ἀπό δῶ ἀρχινᾷ ἡ Ἑλλάδα».

Κάθε τόσο σοῦ θραύει ὁ ἐχθρός τό σπαθί,
πότ' ὁ ἕνας, πότ' ὁ ἄλλος σέ κρατοῦν σκλαβωμένη,
μ' ἄν στό χῶμα σου ἔχουν δυνάστες σταθεῖ,
τήν Ἑλλάδα ἡ ψυχὴ σου λαχταρᾷ καί προσμένει.

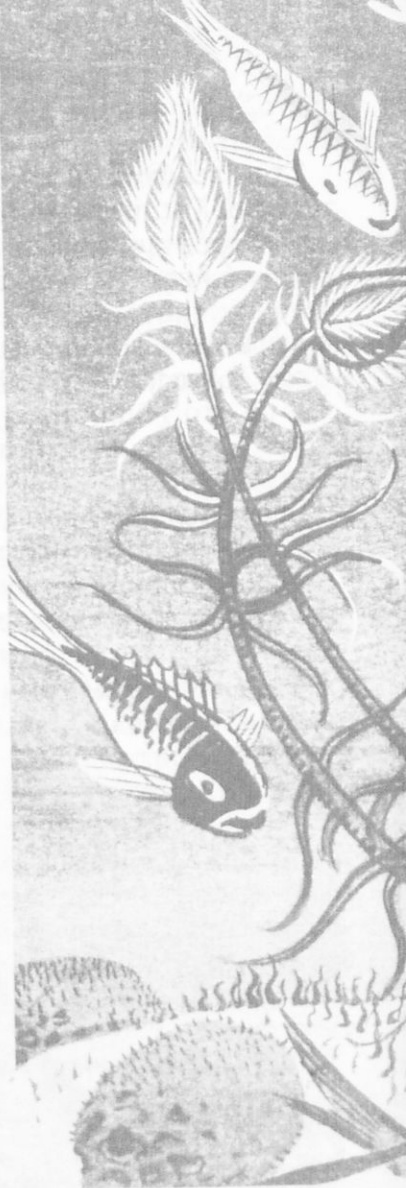
Τί σημαίνει ἄν αἰῶνες τῇ σκλαβιά σου πενθεῖς,
ἄν γιορτάζεις τίς νίκες τῆς φυλῆς μαυροφόρα,
σέ ποτίζει τό αἶμα τῶν ἀγώνων κι ἀνθεῖς
καί θά σ' εὖρει ὁλόδροση τῆς Ἀνάστασης ἡ ὥρα!

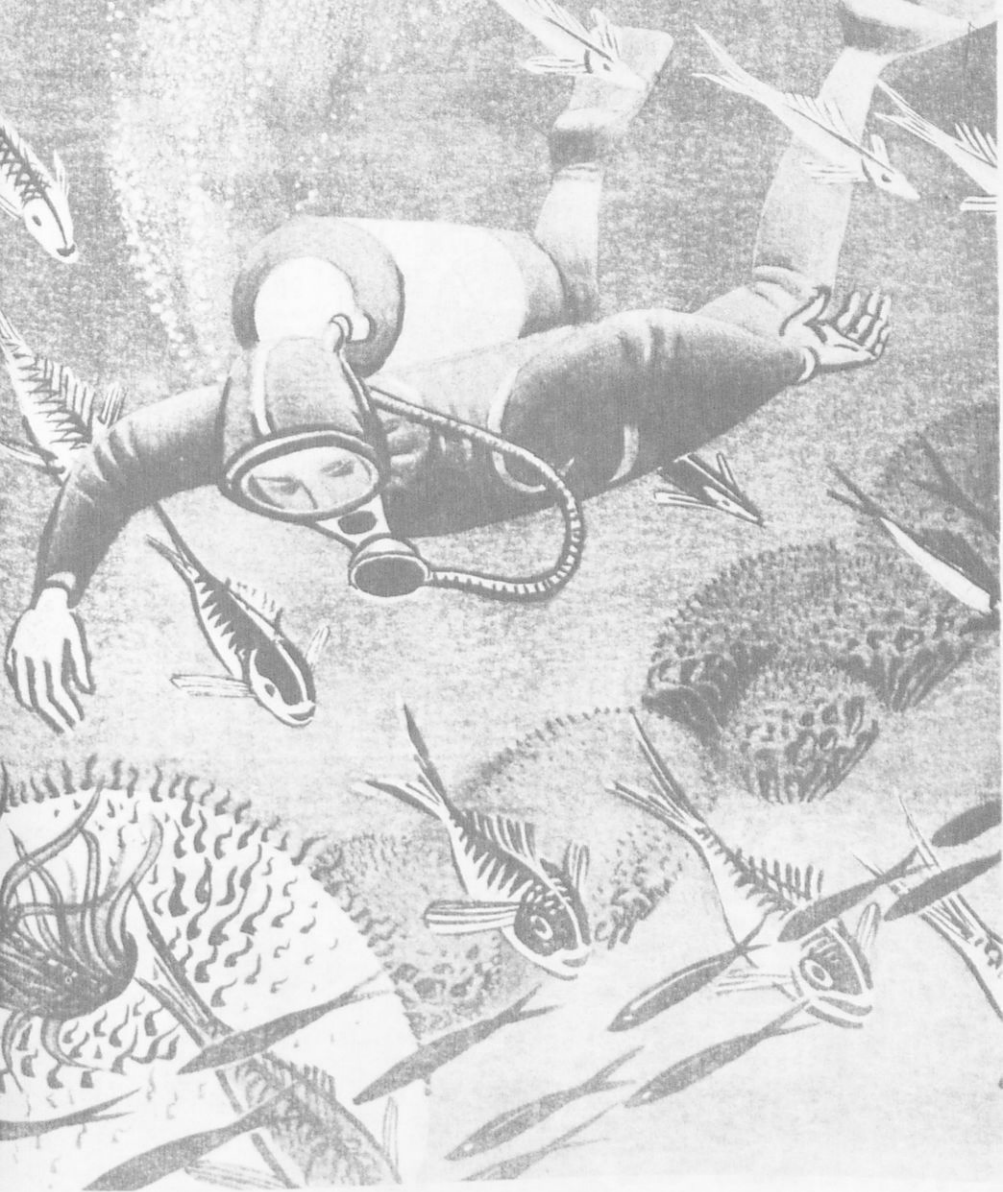
(Νεώτερη Σχολ. Ἀνθολογία Θ. Γιαννόπουλου) Ἀπόλλων Λεονταρίτης

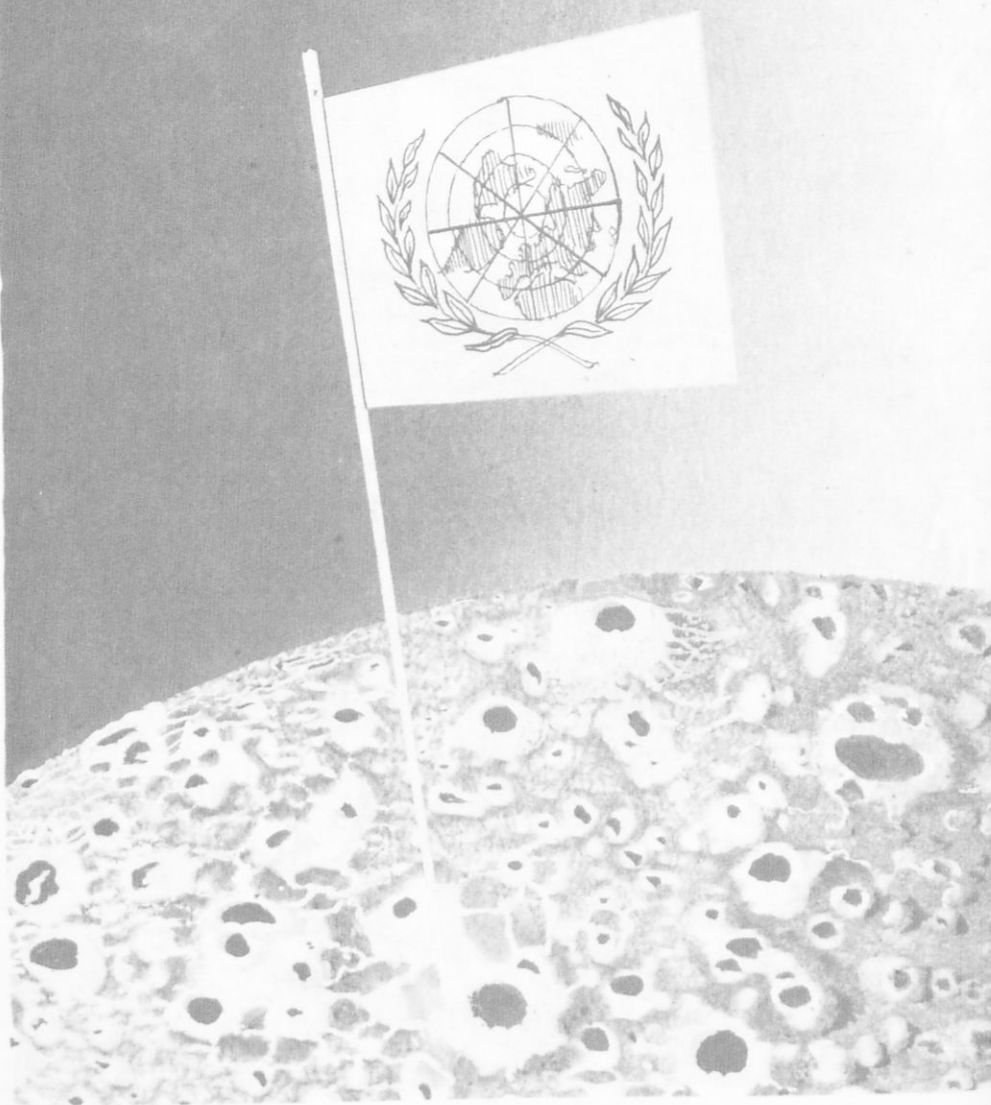

ΣΤ.

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

108. ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Δόξα σ' αὐτούς, πού μάζεψαν σπειρί σπειρί τή γνώση
καί τῆς ἀλήθειας ὕψωσαν τόν πύργο τό λαμπρό.
Δόξα σ' αὐτούς, πού κάμανε στή γῆ νά ξημερώσει
καί δίδαξαν τῆς Ἀρετῆς τό χρέος τό Ἱερό.

Μέ τό γιγάντιο χέρι τους μέσ ἀπό τά βιβλία
τά νιάτα πάντοτε ὀδηγοῦν σέ δρόμους φωτεινούς.
Σύντροφοι ἀκούραστοι, πιστοί, μαζί μας στά θρανία
ανοίγουν μπρός στά μάτια μας καινούργιους οὐρανούς.

Σάν τόν ἀνθό, πού τήν αὐγή μιᾶς νέας ζωῆς χαράζει
καί τό χιλιόχρονο δέντρί νέους πετᾶ βλαστούς,
μιὰ φλόγα ἅς καίει στά στήθια μας, καθώς τό χρέος μᾶς
[κράζει,
ἐμεῖς οἱ νέοι νά γίνουμε καλύτεροι ἀπ' αὐτούς. . .

Χάρης Σακελλαρίου

109. ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

Ὁ κένταυρος Χείρων

Στό Πήλιο, ανάμεσα στίς ὀξιές καί τά ἔλατα, ζοῦσε ἓνας κένταυρος σοφός ὅσο καί καλός. Μέ φύλλα στεφανωμένο τό γέρικό του κεφάλι, μέ δέρμα λύκου σκέπασμα στούς δυνατούς του ὤμους, περπατοῦσε σιωπηλά στά δάση καί κάτω ἀπό τά πέταλά του ἔτριζαν τά ξερά κλαδιά.

Ἄν καί γέρος, στεκόταν ἴσιος καί ἀλύγιστος καί σήκωνε ψηλά τά πόδια του, σάν ἄτι πού καμαρώνει. Τό πρόσωπό του ἔδειχνε σκέψη καί μεγαλεῖο, μαζί μέ κούραση μεγάλη. Τόσα χρόνια τώρα ζοῦσε στά βουνά του, τόσα χρόνια εἶχαν περάσει ἐπάνω του, μονότονα ὅλα καί κουραστικά. Καί, ὅσο μακριά κι ἂν ξεχώριζε τό μέλλον, δέν ἔβλεπε καμιά ἀλλαγή γιά κεῖνον, γιατί οἱ θεοί τόν εἶχαν κάνει ἀθάνατο. Εἶχε βαρεθεῖ τή ζωή μέ τίς λύπες καί τούς κόπους της καί ὁμως καμιά ξαλάφρωση δέν ἔβλεπε.

Τό κουρασμένο ἥσυχο βλέμμα του ἀνέβαινε στά δέντρα, πού ἐνωμένα πάνω ἀπό τό κεφάλι του ἔκαμαν σάν θόλο ὀλοπράσινο, κι ἔπειτα πάλι ἀδιάφορο γλιστροῦσε ἀπάνω στούς κορμούς καί χαμένος στή σκέψη του κοιτάζε ἐμπρός του χωρίς νά βλέπει. Ἡ ὁμορφιά τοῦ κόσμου δέν τόν συγκινοῦσε πιά, οὔτε τόν ἐνδιέφερε. — Χείρων! Χείρων! ἔξεσπασαν ἔξαφνα ζωηρές φωνές κοντά του. Καί καμιά δεκαριά παιδιά ὄρμησαν μέσα ἀπό τά δέντρα καί τόν τριγύρισαν. Ἀνάμεσά τους εἶχαν ἓνα παιδί μέ γαλανά μάτια, πού μέ τό δεξιό χέρι ἔσφιγγε τ' ἀριστερό του.

— Δάσκαλε!, φώναζαν τά ἄλλα παιδιά. Βοήθησέ τον. Φίδι τόν δάγκασε!

Ὁ κένταυρος ἀμέσως παραμέρισε τίς σκέψεις του κι ἔπιασε τὸ πονεμένο χέρι.

Γιὰ τοῦτα τὰ παιδιὰ ξυπνοῦσε ἀκόμα κάποια φλόγα μέσα του, καί ὅσο σκοτισμένος καί ἂν ἦταν, πάντα ἔμενε πρόθυμος νὰ τὰ βοηθήσει, νὰ τὰ διδάξει. Γιατί μόνος σκοπός τῆς ζωῆς του ἦταν νὰ τὰ μεγαλώσει καί νὰ τὰ κάνει ἄντρες καλοῦς καί γενναίους.

Ἐξέτασε τὸ χέρι, πού ἄρχισε κιόλας νὰ μελανιάζει, κι εὐθύς διάταξε:

— Γρήγορα, στή σπηλιά. Ἴσως προφταίνω νὰ τὸ κάψω.

Τὸ πρόσωπό του ὅμως ἦταν σκοτισμένο. Γύρισε νὰ φύγει, ὅταν ἓνα μακρὺ σφύριγμα τὸν ἔκανε καί σήκωσε τὸ κεφάλι.

Ἕνα πρόσωπο γελαστό φάνηκε πάνω ἀπὸ ἓνα βράχο καί μιὰ ζωηρὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Ποῦ τρέχετε καί δέ μέ περιμένετε;

Ἐξαφνα ὅμως ἀνήσυχα:

— Πληγώθηκε κανένας σας; Τί ἔπαθες, ἐσύ, ἐκεῖ κάτω; Στάσου κι ἔρχομαι.

Καί κατρακυλώντας τίς πέτρες πήδησε κοντὰ τους ἓνα ἀγόρι μέ κρεμασμένα γύρω στή μέση του διάφορα δέματα χορτάρια. Ἡ καλοσύνη ἦταν γραμμένη σ' ὅλο τὸ πρόσωπό του, πού τώρα ἔσκυβε συμπονετικά στὸ πληγωμένο χέρι.

Ὁ Ἀσκληπιὸς θεραπεύει γιὰ πρώτη φορά

— Ἀχ, καημένε μου! ἔλεγε χαϊδεύοντάς το, πῶς θὰ πονεῖς! Φίδι τὸ ἔκανε; Μά στάσου, κάτι ξέρω νὰ σοῦ κάνω...

— Ἀφῆσε, δάσκαλε, μπορῶ νὰ τὸ γιατρέψω. Ἀλήθεια σοῦ λέω, ἄφῆσε νὰ δεῖς...

Εἶχε κιόλας λύσει ἓνα δέμα ἀπὸ τῆ ζώνη του καί μέ νευρικά δάχτυλα γύρευε ἓνα χόρτο.

— Νά ἐτοῦτο γύρευα!, φώναξε πιάνοντας ἕνα βοτάνι. Σήμερα τό βρῆκα· ἀπό μιά λύκαινα τό ἔμαθα. Φαντάσου, δάσκαλε. Τό μάσησε λίγο, ἔγλειψε τήν πληγή της, πού ἦταν ὅμοια μ' αὐτήν, κι εὐθύς γιатρεύτηκε. Σάν τήν εἶδα λοιπόν νά φεύγει τρεχάτη, μάζεψα ὅσο βρῆκα ἀπό αὐτό τό βοτάνι. . . Νά, πές μου τώρα, πονεῖς ἀκόμα;

Ἐνῶ μιλοῦσε, εἶχε ἀπλώσει λίγα φύλλα στήν πληγή ἐπάνω, τήν εἶχε δέσει σφιχτά μέ μιά ζώνη καί τώρα κοίταζε ἀνήσυχα τό σύντροφό του.

— Πές μου, πονεῖ ἀκόμα πολύ;

Ὁ μικρός κοίταζε τό δεμένο χέρι του καί λίγο λίγο ἔφευγε ὁ πόνος ἀπό τό πρόσωπό του. Ἀναστέναξε ξαλαφρωμένος καί μ' εὐγνωμοσύνη σήκωσε τό βλέμμα στό σύντροφό του.

— Χάρά σ' ἐσένα, Ἀσκληπιέ, εἶπε. Οἱ θεοί νά σοῦ δώσουν εὐτυχία. Κουνῶ κιόλα τά δάχτυλα καί σέ λίγο οὔτε θά τό αἰσθάνομαι.

Μέ ἀγάπη πέρασε ὁ Χεῖρων τό χέρι στά μαλλιά τοῦ μαθητῆ του.

— Ἐσύ καί τό δάσκαλό σου θά περάσεις! μουρμούρισε.

Ἦταν μέγας λόγος αὐτός. Γιατί ὁ Χεῖρων ἦταν γνωστός ὄχι μόνο στήν πατρίδα του, ἀλλά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα ὡς ὁ ἐπιτηδειότερος καί σοφότερος γιатρός πού ὑπῆρχε.

Καί ὅμως, ἡ προφητεία ἀλήθεψε.

Μεγάλωσε ὁ Ἀσκληπιός, ἄφησε τό δάσκαλό του καί κατέβηκε ἀπό τά δροσερά βουνά, ὅπου τόσοι ἥρωες πέρασαν τά παιδικά τους χρόνια κοντά στό σοφό κένταυρο.

Κατέβηκε στή γῆ ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους καί πόνεσε ἡ καρδιά του σάν εἶδε τίς ἀρρώστιες καί τίς δυστυχίες πού τούς ἔτρωγαν. Σπλαχνικά γιатρεύε ὅποιον συναντοῦσε καί γρήγορα μαθεύτηκε σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα, πώς ὁ Ἀσκληπιός, ὁ γιός τοῦ Ἀπόλλωνα καί τῆς βασιλοπούλας Κορωνίδας, γιатρεύε καί τούς πιό ἀπελπι-

σμένους. Κοπάδια ἔρχονταν οἱ ἄρρωστοι νὰ τόν δοῦν καί τί μέ βότανα, τί μέ ἄλλα γιαιτρικά, ὅλους τοὺς ἔστελνε πίσω γιαιτρεμένους.

Τά ἀσκληπιεῖα

Ἀπό ὅλους τοὺς ναοὺς του (ἀσκληπιεῖα τοὺς ἔλεγαν) τρεῖς ἦταν οἱ κυριότεροι: τῆς Ἐπιδαύρου, τῆς Κῶ καί τῆς Περγάμου, ὅπου πολλοὶ γιαιτρεύονταν ἀπὸ τοὺς Ἀσκληπιάδες, τοὺς γιούς καί τοὺς μαθητές τοῦ θεοῦ.

Στή μέση τοῦ ναοῦ ἦταν ἓνα μεγάλο δωμάτιο, ὅπου ἔστηναν τό ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καί ὅπου ἔτρεφαν οἱ ἱερεῖς φίδια ἱερά.

Οἱ ἄρρωστοι ξαπλώνονταν στά πόδια τοῦ ἀγάλματος καί στό σκοτάδι μόνο τά χρυσοπράσινα φίδια ἔβλεπαν, πού σκέπαζαν τά μάρμαρα σάν ζωντανό κινούμενο χαλί. Ἐβλεπαν ἐπίσης καί τό ἥσυχο ἄσπρο πρόσωπο τοῦ θεοῦ, πού βαστώντας στό ἓνα χέρι τό ραβδί του, μέ ἓνα φίδι τυλιγμένο γύρω ἄπλωνε τό ἄλλο βοηθητικά στοὺς ἀρρώστους.

Ἐκεῖ περνοῦσαν ὁλόκληρη νύχτα καί τό πρωῒ ἔλεγαν στοὺς ἱερεῖς τό ὄνειρο ἢ τό ὄραμα πού εἶδαν. Κι ἐκεῖνοι τοὺς ἐξηγοῦσαν τότε ποιά θεραπεία τοὺς συμβούλευε ὁ θεός.

Ὅποιος γιαιτρευόταν ἀφιέρωνε στό ναό μιά πλάκα, πού παρίστανε τῇ γιαιτριά του. Πολλές τέτοιες πλάκες βρέθηκαν προπάντων στήν Ἐπίδαυρο, ὅπου φαίνεται νὰ ἦταν ὁ ἀρχαιότερος καί σημαντικότερος ναός.

Καί σήμερα ἀκόμα τό ραβδί τοῦ Ἀσκληπιοῦ μένει τό σύμβολο τῆς γιαιτρικῆς.

(Μύθοι καί θρύλοι)

Ἀλεξάνδρα Δέλτα

110. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τό χαρτί

— Μάλιστα, αγαπητό μου παιδί. Μή σοῦ φαίνεται καθόλου παράξενο. Τά ώραῖα ἄσπρα φύλλα τῶν τετραδιῶν σου καί τά ώραῖα χρυσοδεμένα βιβλία σου γίνονται ἀπό κουρέλια.

— Καί τό ὁμορφο βιβλίο μέ τίς εἰκόνες καί τά παραμύθια, πού μοῦ χάρισε προχθές ὁ πατέρας;

— Ναί! Κι ἐκεῖνο καί κάθε ἄλλο βιβλίο. Ἡ ἀπό κουρέλια θά εἶναι ἢ ἀπό τό ξύλο μερικῶν δέντρων. Τέτοια δέντρα ὅμως ἡ πατρίδα μας δέν ἔχει καθόλου ἢ δέν τά ἔχει στίς ἀναγκαῖες ποσότητες. Ἔτσι, τά δικά σου βιβλία, πού ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος ἐγίναν ἐδῶ, δέν εἶναι ἀπίθανο, νά εἶναι ἀπό πατσαβοῦρες πεταγμένες στή λάσπη τοῦ δρόμου, ἀπό τρύπιες κάλτσες κι ἀπό λιωμένα ἐσώρουχα.

— Ἀλήθεια, πῶς γίνεται ἓνα βιβλίο, παππού;

Κι ὁ παππούς ἄρχισε:

— Ἐχεις ἰδεῖ μερικούς ἀνθρώπους, πού μαζεύουν κουρέλια στά σκουπίδια; Γιά τό χαρτί τά μαζεύουν. Τά συγκεντρώνουν ὅλα σ' ἓνα μέρος, τά διαλέγουν, ἄλλα γιά τό καλύτερο καί ἄλλα γιά τό κατώτερο χαρτί, τά πλένουν μέ προσοχή καί τά ρίχνουν στίς μηχανές. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ψαλίδια πού τά κόβουν σέ κομμάτια, ἀγκίστρια πού τά ξεσκίζουν, τροχοί πού τά μασοῦν, τ' ἀναταράζουν μέσα στό νερό καί τά μεταβάλλουν σέ πάστα. Τότε ρίχνουν μέσα διάφορα φάρμακα, ὅπως χλώριο π.χ., καί ἡ πάστα καθαρίζει καί γίνεται ἄσπρη. Ἀλλες μηχανές τήν ἀπλώνουν ὕστερα σέ λεπτά στρώματα μέσα σέ κόσκινα. Ἐκεῖ στραγγίζει τό νερό καί ἡ πάστα γίνεται πιο πυκνή. Κατόπιν ἄλλοι κύλινδροι πιέζουν τήν πάστα καί τήν κάνουν φύλλα, ἄλλοι τήν ξεραίνουν κι

ἄλλοι τή λουστράρουν. Ἔτσι τό χαρτί εἶναι ἔτοιμο.

Ἐδῶ θά πρέπει νά διευκρινίσω ὅτι: Σήμερα, μέ τήν τεράστια ἐξάπλωση τοῦ βιβλίου καί γενικά τοῦ χαρτιοῦ, θά ἦταν πολύ ἀστεῖο νά θέλαμε νά καλύψουμε τίς ἀνάγκες τῆς ἀγορᾶς μέ κουρέλια. Γι' αὐτό τά πάντα σχεδόν γίνονται μέ πρώτη ὕλη τό ξύλο καί σέ δεύτερη μοῖρα μέ σπάρτο, ἄχυρο, ἰνδοκάλαμο ἢ ζαχαροκάλαμο. Μέ τή διαφορά πῶς στή χώρα μας δέν ἔρχεται ξύλο, ἀλλά ξυλοπολτός. Τά ἐργοστάσια ἔξω δηλ., ὅπως στή Σουηδία, στόν Καναδά καί ἄλλοῦ, κατεργάζονται τούς κορμούς τῶν δέντρων καί τούς μεταβάλλουν σέ ξυλοπολτό. Τά δικά μας ἐργοστάσια — καί τέτοια βρίσκονται κυρίως στήν Ἀθήνα, στήν Πάτρα, στό Αἴγιο, στή Δράμα — παραλαμβάνουν τόν ξυλοπολτό καί μέ τήν κατάλληλη ἐπεξεργασία παράγουν τά διάφορα εἶδη τοῦ χαρτιοῦ, ἀπό τό χαρτί τοῦ χασάπη ὥς τά χαρτιά πολυτελείας. Μόνο πού γιά τά ἐξαιρετικά χαρτιά πολυτελείας χρησιμοποιοῦν ἀκόμα τά κουρέλια.

— Ποῦ νά φανταστεῖ κανεῖς, παππού, πῶς αὐτό τό εὐγενέστατο φύλλο χαρτιοῦ ἔχει τόσο ταπεινή, ἄς ποῦμε, καταγωγή!

— Καί εἶναι περήφανο γι' αὐτό, Μαρία. Δέν κοιτάζει τί ἦταν, ἀλλά τί ἔγινε. Μάλιστα! Αὐτό τό ἀσήμαντο ὑλικό ἔγινε τό μέσο τῆς πιό εὐγενικῆς ἐργασίας, τῆς πνευματικῆς!

Ἡ συγγραφή

Γιά νά γίνει τώρα τό βιβλίο, εἶναι ἀπαραίτητες δύο βασικές ἐργασίες: τοῦ συγγραφέα πού σκέφτεται καί τό γράφει, καί τοῦ τυπογράφου πού τό τυπώνει.

Ἀλλά δέν εἶναι μικρή δουλειά νά σκεφτεῖ κανεῖς καί νά γράψει ἓνα βιβλίο. Πρέπει ν' ἀφιερῶσει σ' αὐτό ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς του καί νά ἐργαστεῖ πολύ πνευμα-

τικά. Ξέρεις όμως ότι η πνευματική εργασία εξαντλεί πιο γρήγορα τις δυνάμεις του ανθρώπου από τη σωματική.

— Βέβαια, βέβαια! Καταλαβαίνω πόσο δύσκολο είναι να γραφεί ένα βιβλίο, αφού εγώ για μία έκθεση ή για μία επιστολή μιὰς μόνο σελίδας κάνω τουλάχιστο μισή ώρα, ώσπου να βρω την πρώτη λέξη. Κι αφήστε ύστερα! — Μήπως είναι η πρώτη ή η τελευταία λέξη στο βιβλίο, παιδί μου; Ο συγγραφέας πρέπει να γνωρίζει ένα σωρό πράγματα για κάθε είδος βιβλίου, πού θέλει να γράψει. Κι αυτά να τα έχει τόσο καλά ξεκαθαρισμένα στο μυαλό του, ώστε να μπορεί να τα διατυπώνει καθαρά, για να τον καταλαβαίνει ο κόσμος. Γιατί μόνο έτσι μπορεί από τα βιβλία να μορφώνεται και στο νοῦ και στην ψυχή και στο χαρακτήρα.

— Κι αν αυτός ο κόσμος είναι παιδιά σάν κι ἐμένα; Φαντάζομαι τί δυσκολίες θ' αντιμετωπίζουν οί συγγραφείς παιδικῶν βιβλίων! Έτσι δέν είναι;

— Έτσι καί κάτι παραπάνω. Γι' αυτό κι ἐσύ κι ὅλα τά παιδιά τῆς ἀνθρωπότητος πρέπει νά χρωστᾶτε ἀπεριόριστη εὐγνωμοσύνη στοὺς ἀνθρώπους, πού τόσο κουράζονται, γιά νά σᾶς δώσουν τά μέσα νά μορφωθεῖτε.

Ἡ ἐκτύπωση

— Ἀλλά τή μεγαλύτερη εὐγνωμοσύνη, Μαρία, πρέπει νά τή χρεωστοῦμε ὅλοι μας, μικροί καί μεγάλοι, στὸν Ἰωάννη Γουτεμβέργιο, τὸν ἐφευρέτη τῆς τυπογραφίας. Ἐσύ, μπορείς σήμερα μέ δέκα αὐγά τῆς κότας νά πάρεις ἓνα βιβλίο, ἐνῶ γιά ν' ἀποκτήσουν οἱ ἄνθρωποι ἓνα τέτοιο βιβλίο στά παλιά χρόνια, θά ἔπρεπε νά πουλήσουν τ' ἀμπέλι τους. Κι ὅσοι εἶχαν ἀμπέλια καί χρήματα — οἱ λίγοι — καλά, οἱ ἄλλοι — οἱ πολλοί — ὅμως;

— Ἀσφαλῶς τότε πολὺ λίγοι θά μάθαιναν γράμματα, ἔ;

— Μόνο λίγοι; Ἐλάχιστοι. Τά βιβλία τότε γράφονταν μέ τό χέρι (χειρόγραφα) καί χρειαζόταν πολὺς χρόνος γιά νά γραφεῖ ἓνα ἓνα, ἐνῶ σήμερα σέ μιά ὥρα μποροῦν νά τυπωθοῦν ἑκατό — διακόσια — χίλια καί περισσότε-
ρα. Γι' αὐτό τότε ἦταν πανάκριβα, ἐνῶ σήμερα εἶναι ἀρκετά φτηνά.

— Ἀλήθεια, πῶς γίνεται τό τύπωμα τῶν βιβλίων, παπού;

— Πρόσεξε, Μαρία, γιά νά καταλάβεις.

— Φαντάσου, κάτι μικρά καί κοντά μεταλλικά ραβδάκια σάν τό μισό σπῖρτο, πού τό καθένα στήν κορυφή ἔχει σκαλισμένο ἀπό ἓνα γράμμα τοῦ ἀλφάβητου, ἓνα ση-
μεῖο στίξης, ἓναν ἀριθμό, ἓνα σημάδι, τέλος πάντων, ἀπ' αὐτά, πού χρειάζονται γιά νά τυπωθεῖ τό βιβλίο. Αὐτά λέγονται τυπογραφικά στοιχεῖα.

Κάθε τυπογραφεῖο ἔχει πολλὰ στοιχεῖα γιά κάθε γράμ-
μα καί τά ἔχει σέ μιά κάσα, χωρισμένη σέ μικρά τετρα-
γωνάκια. Στό κάθε χώρισμα εἶναι γράμματα ἑνός μόνο
εἴδους: ἐδῶ τό Α, ἐκεῖ τό α, ἀλλοῦ τό Ἀ, τό Ἄ, τό Ἅ, τό
Β, τό β, τό γ, κ.ο.κ.

Ὁ στοιχειοθέτης, εἰδικός ἐργάτης τοῦ τυπογραφείου,
ἔχει μπροστά του τό χειρόγραφο τοῦ συγγραφέα, παίρ-
νει ἓνα ἓνα γράμμα καί συνθέτει τίς λέξεις, τίς σειρές,
τή σελίδα. Τίς λέξεις καί τίς σειρές τίς τοποθετεῖ στό
«συνθετήριο», κι αὐτό, μόλις συμπληρωθεῖ ἡ σελίδα,
τό δένει γύρω γύρω μέ σπάγκο, γιά νά μή σκορπιστοῦν
τά στοιχεῖα.

Τά τελευταῖα χρόνια τή στοιχειοθέτηση τήν κάνουν
μηχανές, μονοτυπικές ἢ λινοτυπικές, ὅπως τίς λένε.*
Ἄλλ' αὐτό εἶναι ἄλλη δουλειά. Καί θά μιλήσουμε ἄλ-
λοτε.

Μέ πολλές σελίδες μαζί σχηματίζεται ἡ τυπογραφική
πλάκα, πού τή βάζουν στό πιεστήριο. Ἐκεῖ εἶναι ἓνας

Σημ. Πολύ τελευταῖα, γιά τή στοιχειοθέτηση χρησιμοποιοῦνται
ἠλεκτρονικοί ἐγκέφαλοι.

κύλινδρος αλειμμένος με μελάνι, πού, με την κίνηση πού κάνει κάθε φορά, άκουμπάει στην πλάκα καί την αλείφει, ενώ άμέσως μπαίνει από πάνω της ένα φύλλο χαρτιού, όπου, με λίγη πίεση, τυπώνονται τά γράμματα.

Τά φύλλα αὐτά τά παίρνει άργότερα ό διπλωτής, τά διπλώνει καί τά παραδίνει στό βιβλιοδέτη, πού παρουσιάζει τό βιβλίο έτοιμο.

— Άχ! καλέ παππού, πώς ήθελα νά τά έβλεπα αὐτά τά πράγματα! Πόσο θά μοῦ άρεσε! Τώρα, πού βλέπω πόσος κόπος χρειάζεται γιά νά έτοιμαστει ένα βιβλίο, τό άγαπῶ άκόμη περισσότερο κι ευγνωμονῶ όχι μόνο τό συγγραφέα, αλλά καί τό στοιχειοθέτη καί τόν πιεστή καί τό βιβλιοδέτη καί κάθε άνθρωπο, πού καταγίνεται με την ευγενική αὐτή εργασία.

— Θά σέ πάω σ' ένα τυπογραφείο, Μαρία. Φτάνει πού τόση ώρα με άκουσες με τόση προσοχή. Κι είναι ξέρεις ή αδυναμία μου νά χαίρω ιδιαίτερα καί νά κάνω όποιαδήποτε χάρη στά παιδιά, πού ευχαριστιούνται καί ζητούν νά διδάσκονται τά ωφέλιμα πράγματα.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

111. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑΪΔΑ

Τόν περασμένο Αύγουστο ό πατέρας μου με πήρε μαζί του σ' ένα ταξίδι, πού θά έκανε ως τή Θεσσαλονίκη. Είχα άκούσει τόσα πολλά γιά τή δευτέρα πρωτεύουσα τής πατρίδας μας, την όμορφη «νύμφη» του Θερμαϊκού», καί είχα μεγάλη επιθυμία νά την επισκεφτώ.

Ξεκινήσαμε λοιπόν ένα πρωινό από την Αθήνα, πε-

ράσαμε τή Θήβα καί πρίν ἀπό τό μεσημέρι βρισκόμαστε στό ὕψος τοῦ χωριοῦ Ἀλίαρτος (παλιότερα τό λέγανε Μούλκι).

Δεξιὰ μας ἀπλωνόταν μιὰ ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, πού σκέπαζε σέ μεγάλη ἀπόσταση τή γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσιτιές! Καί πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό! Δέν μπορῶ νά τά μετρήσω, καθώς τρέχουμε, ἀλλά θά ἔχει πέντε κι ἕξι τό καθένα.

Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε μέ ταχύτητα σαράντα περὶπου χιλιόμετρα τήν ὥρα, κι ἐμεῖς μπορούσαμε νά διακρίνουμε δεξιὰ μας, ἐκτός ἀπό τ' ἀραποσίτια, τίς θερισμένες ἐκτάσεις τῶν σιταριῶν, τίς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καί τά περιβόλια, στά ὁποῖα οἱ καλλιεργητές μέ τίς φανταχτερές τους φορεσιές φαίνονταν ἀπό μακριά σάν κινούμενα ἄνθη μέσα στόν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

Ἡ ἔκταση αὐτή εἶναι πραγματικά καί μεγάλη — 250.000 στρέμματα — ἀλλά καί πολύ γόνιμη. Ἀξίζει νά τή θαυμάζουμε! Ἄν ἤξερες ὅμως καί τήν ἱστορία της, δέ θά θαύμαζες τόσο τήν πρασινάδα καί τήν πλούσια παραγωγή, ὅσο τή σκληρή κι ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά δημιουργήσει αὐτό πού βλέπεις. Ἄν ἤξερες τόν ἀγῶνα, πού ἔκαμε πολεμώντας τά στοιχεῖα τῆς φύσης ὁ ἄνθρωπος, γιά νά μεταβάλλει πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπό ἐστίες δυστυχίας σέ πηγές εὐτυχίας. . .

— Βέβαια, πατέρα, πολλές φορές ἄκουσα στό σχολεῖο μας γιά μεγάλα τεχνικά ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας προπάντων ἡ τῆς Θεσσαλίας. Κι ἀπό ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θά ἐργάστηκε καί τί χρήματα θά ξόδεψε τό Κράτος μας γιά τήν ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνιστεῖ στή Μακεδονία π.χ. γιά νά ἐξαφανίσει τίς τρομερές πλημμύρες, τίς κατα-

στροφές καί τήν έλονοσία!

—'Α! αὐτή ἡ έλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακό γιά τήν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ὅτι ὑπόφερε ἀπό αὐτήν ὁ περισσότερος πληθυσμός μας. Ὅλοι ὅσοι κατοικοῦσαν στίς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, ἀλλά καί σέ ἄλλα μέρη, ὀλόκληρο τό χρόνο ζοῦσαν μέ τό κινίνο στήν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι γιά ἐργασία. Εὐτυχῶς ὅμως τώρα γλίτωσαν.

Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν ἔχουν ἀποδώσει στήν καλλιέργεια περισσότερα ἀπό 1.600.000 στρέμματα, γλίτωσαν ὅμως καί τούς ἀνθρώπους μας ἀπό τήν έλονοσία καί τίς καταστροφές.

Ἄλλ' ἄς συνεχίσουμε τή συζήτησή μας γιά τήν περιφέρεια αὐτή, πού ἔχουμε τώρα μπροστά μας, γιά νά δεῖς ἀπό πόσο μακριά ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά ὑποτάξει τά στοιχεῖα τῆς φύσης στή δύναμή του. Ἀπό τόσο μακριά, ὥστε κινδυνεύει νά χαθεῖ μέσα στά βάθη τῶν αἰώνων.

Καί στά πολύ παλιά χρόνια καί στά νεώτερα ὅλη αὐτή ἡ ἔκταση, πού τή βλέπεις τώρα νά εἶναι καταπράσινη πεδιάδα, ἦταν μιά λίμνη, ἡ Κωπαῖδα, ἡ μεγαλύτερη ἴσως ἀπ' ὅλες τίς λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικά μέρη της, τά ψηλότερα, ξεραίνονταν τό καλοκαίρι καί οἱ ἀνθρώποι τά καλλιεργοῦσαν. Τά λίγο βαθύτερα ὅμως ἔμεναν λιβάδια καί βάλτοι μέ πολλά στάσιμα νερά, πού ἦταν παντοτινή καί μόνιμη ἐστία τῆς έλονοσίας. Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειας ὑποφέρανε πολύ ἀπό τίς ἀσθένειες. Γι αὐτό ἀπό τά ἀρχαῖα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μέ τήν ἀποξήρανσή της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατά τήν προϊστορική περίοδο, πρίν ἀπό τό 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθεῖ ἀπό τούς τότε κατοίκους, τούς Ὁρχομενίους. Αὐτοί μάλιστα εἶχαν τότε ἀπό τό πραγματικά εὐφορότατο ἔδαφός της τόσο

πολλά προϊόντα, πού τούς χάρισαν ἀμύθητα πλούτη.

Ἀλλά οἱ Θηβαῖοι, κατά τό 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὀρχομενίων, γιά νά τούς πάρουν τά πλούσια χτήματα. Κι ἐπειδὴ δέν μπόρεσαν νά τούς νικήσουν, ἔφραξαν τίς καταβόθρες πού εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιά νά φεύγουν τά νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τήν περιοχή καί μαζί ἔπνιξαν πολλές πόλεις, πού ἦταν ἐκεῖ χτισμένες.

Ἀργότερα, στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλέξανδρου (325 π.Χ.), ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξηράνση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάδια καί ἄλλα παρόμοια, ἀλλά τό ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπό τούς Βοιωτούς καί σταμάτησε.

Ἔτσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὥς τά 1876. Τό Ἑλληνικό Κράτος, ἐλεύθερο πιά ἀπό τή μακροχρόνια σκλαβιά, ἄρχισε τήν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιά νά καλυτερέψει τή θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνάθεσε τότε καί τήν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαίδας σέ μιὰ ἀγγλική ἐταιρεία, πού ἐξακολουθοῦσε νά ἐργάζεται ὥς τά τελευταῖα χρόνια.

Ἡ ἐταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιά νά σκάβουν τό ἔδαφος καί νά πετοῦν τά χώματα, ἄλλα γιά νά φτιάχνουν τ' ἀναχώματα ἀπό τή μιὰ μεριά καί ἀπό τήν ἄλλη στίς διώρυγες πού κατασκεύαζε, ἄλλα γιά νά τρυποῦν τούς βράχους: Καί τί δέν ἔφερε!

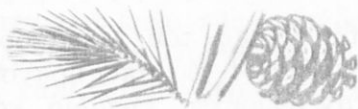
Καί χρησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτή ἐρεῦνησε καί βρῆκε τά παλιά ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὀχετούς, πηγάδια καί καταβόθρες καί διοχετεύσε τά νερά τῆς λίμνης ἀνάμεσα ἀπό τό βουνό Σκορπονέρι στή θάλασσα τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἐργασία αὐτή κράτησε πάρα πολλά χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικά στόν καιρό τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στά χρόνια τῶν πολέμων καί πάλι ἐπαναλαμβάνόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδόν ὁλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπό τά νερά, καί

ὅλη ἡ περιοχή γλίτωσε ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς καὶ τίς ἀσθένειες. Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ χτήματά τους ἀπὸ τὸ πρωὶ ὥς τὸ βράδυ καὶ δέν παύουν νὰ εὐγνωμονοῦν τὸ Κράτος, πού δέ λυπήθηκε μόχθους κι ἐξοδα, γιὰ νὰ τοὺς χαρίσει τὴν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

112. ΤΟ ΣΤΕΜΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΩΝΑ

‘Ο χρυσοχόος καὶ τὸ βασιλικὸ στέμμα

Μιά μέρα, στὶς Συρακοῦσες τῆς Σικελίας, ἓνας ἄνθρωπος ἔτρεχε γυμνὸς στοὺς δρόμους τῆς πόλης καὶ φώναζε:

— Εὔρηκα! Εὔρηκα!

‘Ο κόσμος ξαφνιάστηκε. Καὶ ξαφνιάστηκε πιο πολὺ, γιατί ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δέν ἦταν ἄγνωστος οὔτε τυχαῖος. Ἦταν ὁ σοφὸς Ἀρχιμήδης, πού ἔμενε στ’ ἀνάκτορα, κοντὰ στό βασιλιά Ἰέρωνα.

— ‘Ο δυστυχισμένος! ἔλεγε ὁ κόσμος. Σίγουρα τρελάθηκε. Τί κρίμα!

Καὶ εἶχε δίκιο ὁ κόσμος. Πῶς ἦταν ἀλλιῶς δυνατό ἓνας ἄνθρωπος, πού ἔχει γερό τὸ μυαλό του, νὰ γυρίζει γυμνὸς στοὺς δρόμους καὶ νὰ φωνάζει...

Κι ὁμως! ‘Ο σοφὸς Ἀρχιμήδης δέν εἶχε τρελαθεῖ. Τὸ μυαλό του ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι σὰν πρῶτα γερό. Μά τότε τί εἶχε συμβεῖ;

‘Ο βασιλιάς, μ’ ὅλο πού ἡ χώρα του ἦταν πολὺ μικρή,

ἤθελε νά φοράει τό μεγαλύτερο στέμμα τοῦ κόσμου. Κάλεσε λοιπόν τόν πιό ξακουστό χρυσοχόο τῆς χώρας του, τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι καί τοῦ εἶπε:

— Πάρε αὐτό τό χρυσάφι. Θά μοῦ φτιάσεις ἓνα στέμμα, τό ὠραιότερο πού μπορεῖ νά γίνει. Θέλω νά μέ ζηλεύουν ὅλοι. Πρόσεξε ὅμως, θά μεταχειριστεῖς ὅλο τό χρυσάφι πού σοῦ δίνω κι ἄλλο μέταλλο δέ θ' ἀνακατώσεις.

— Θά γίνει, ὅπως προστάξεις, βασιλιά μου, ἀποκρίθηκε ὁ χρυσοχόος. Παίρνω δέκα λίτρες χρυσάφι. Σέ ἐνενήντα μέρες θά σοῦ παραδώσω τό στέμμα μέ τό ἴδιο ἀκριβῶς βάρος.

Ἔτσι κι ἔγινε. Στίς ἐνενήντα μέρες ὁ χρυσοχόος ἔφερε στό βασιλιά τό στέμμα. Ἦταν πολύ ὠραῖο, φτιαγμένο μέ μεγάλη λεπτότητα καί τέχνη. Ὅσοι τό εἶδαν τό θαύμασαν καί εἶπαν πῶς ὅμοιό του δέν ὑπάρχει στὸν κόσμο.

Ὁ βασιλιάς τό φόρεσε στό κεφάλι του, κοιτάχτηκε στὸν καθρέφτη, τό καμάρωσε, τό θαύμασε καί κατόπιν τό ζύγισε στή ζυγαριά του.

Ἦταν ἀκριβῶς δέκα λίτρες.

— Μπράβο! εἶπε στό χρυσοχόο ἐνθουσιασμένος. Εἶσαι καλὸς τεχνίτης, μά καί τίμιος ἄνθρωπος. Σοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμὴ! Καί τὸν ἀντάμειψε βασιλικά, πλούσια.

Τό πρόβλημα τοῦ Ἀρχιμήδη

Ἀλλά στ' ἀνάκτορα ζοῦσε κι ὁ σοφὸς Ἀρχιμήδης, πού τὸν κάλεσε ὁ βασιλιάς νά θαυμάσει κι αὐτὸς τό πολύτιμο στέμμα.

— Ὠραία, πολύ ὠραία ἐργασία! παρατήρησε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀφοῦ περιεργάστηκε καλὰ τό στέμμα. Τό χρυσάφι ὅμως...

— Τί; εἶπε ὁ βασιλιάς. Τό χρυσάφι; Ζύγισα τό στέμμα

στή ζυγαριά καί ζυγίζει ακριβῶς δέκα λίτρες, ὅσο ἔδωσα. Ἄ, ὁ χρυσοχόος εἶναι τίμιος ἄνθρωπος.

— Ναί, εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης. Βέβαια, τό βάρος εἶναι τό ἴδιο, μά τό χρυσάφι δέ μοῦ φαίνεται νά ἔχει τό λαμπερό ἐκεῖνο χρῶμα πού εἶχε, ὅταν ἦταν ἀκατέργαστο.

Ὁ βασιλιάς μπῆκε σέ σκέψεις. Τί θά μπορούσε νά κάνει ὁ χρυσοχόος, γιά νά τόν γελάσει;

— Θά μπορούσε ὁ χρυσοχόος, συμπλήρωσε ὁ Ἀρχιμήδης, νά κρατήσῃ μιά ἢ δύο λίτρες χρυσάφι καί νά τό ἀντικαταστήσῃ μέ ἴσο βάρος ἀπό ἀσήμι ἢ κασσίτερο.

— Καί ὑπάρχει τρόπος νά τό ἐξακριβώσουμε αὐτό; ρώτησε κάπως στενοχωρημένος τώρα ὁ βασιλιάς.

— Δυστυχῶς, ὄχι! Ἐγώ τουλάχιστο ὡς τώρα δέν ξέρω κανέναν τρόπο, ἀπάντησε ὁ Ἀρχιμήδης.

Δέν ἦταν ὅμως κι ἀπό τούς ἀνθρώπους, πού παραδέχονται εὐκολα πῶς ἓνα πράγμα εἶναι ἀδύνατο. Καί πάντα τοῦ ἄρεσε νά λύνει δύσκολα προβλήματα. Ἔτσι, ὅταν κάτι τόν ἀπασχολοῦσε δέν τό ἄφηνε, ἀλλά τό μελετοῦσε, τό σκεφτόταν, τό βασάνιζε, ὥσπου ἐβρίσκει τή λύση του.

Τό πρόβλημα λοιπόν, πού ἔβαλε τώρα στό μυαλό του ὁ Ἀρχιμήδης νά λύσει, ἦταν νά βρεῖ τρόπο νά ἐξακριβώσει, ἂν ὁ χρυσοχόος γέλασε ἢ ὄχι τό βασιλιά. Μέ αὐτό ξυπνοῦσε τό πρωί, μ' αὐτό κοιμόταν τό βράδυ.

Ἡ λύση τοῦ προβλήματος

Μιά μέρα, μέ τή σκέψη συγκεντρωμένη στό ἴδιο ζήτημα, ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε στό μπάνιο νά κάνει τό λουτρό του. Ἡ μπανιέρα ἦταν γεμάτη ὡς τά χεῖλη. Ὁ Ἀρχιμήδης γδύθηκε καί μπῆκε μέσα. Ὅπως ἦταν φυσικό, μιά ποσότητα ἀπό τό νερό χύθηκε ἀπό τά χεῖλη τῆς μπανιέρας ἔξω. Αὐτό γινόταν κάθε φορά, πού ὁ σοφός ἔπαιρνε τό λουτρό του, ποτέ ὅμως πρωτύτερα δέν τό εἶχε προ-

σέξει. Καί τό πρόσεξε μόνο τώρα. Καί μάλιστα τοῦ ἑκα-
με ἐντύπωση. Τήν ἴδια στιγμή σκέφτηκε:

— Πόσο νερό, ἄραγε, ἐκτοπίζω, ὅταν μπαίνω στή μπα-
νιέρα; Σίγουρα θά ἐκτοπίζω τόσον ὄγκο, ὅσος εἶναι ὁ
ὄγκος τοῦ σώματός μου. Ἄν λοιπόν βυθίσω στή μπανιέ-
ρα ἓνα σῶμα, πού ἔχει μικρότερο ὄγκο ἀπό τό σῶμα
μου, σίγουρα καί τό νερό πού θά ἐκτοπιστεῖ, θά εἶναι
λιγότερο.

Καί συνέχισε τή σκέψη του:

— Τό χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπό τό ἀσήμι. Ἄν ἔχω
δύο στέμματα, ἓνα ἀπό καθαρό χρυσάφι κι ἓνα ἀπό χρυ-
σάφι ἀνακατωμένο μέ ἀσήμι καί τό καθένα ζυγίζει ἀπό
δέκα λίτρες, τά δύο στέμματα αὐτά δέ θά ἔχουν τόν ἴδιο
ὄγκο. Ὁ ὄγκος τοῦ νοθευμένου στέμματος θά εἶναι μεγα-
λύτερος. Ἄν λοιπόν πάρω δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι
καί τό βυθίσω σέ μιά λεκάνη γεμάτη νερό καί μαζέψω
πάλι τό νερό πού θά χυθεῖ, θά πρέπει, ἂν τό χρυσάφι
τοῦ στέμματος εἶναι καθαρό, καί τά δύο δοχεῖα νά ἔχουν
ἴση ποσότητα νεροῦ. Ἄν τό στέμμα εἶναι νοθευμένο,
τότε τό δεύτερο δοχεῖο πρέπει νά ἔχει περισσότερο
νερό. . .

Αὐτό ἦταν. Οἱ συλλογισμοί τοῦ Ἀρχιμήδη ἦταν σω-
στοί. Τό πρόβλημα λύθηκε καί τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα
θά μπορούσε νά δοκιμαστεῖ.

Καί ἦταν τόση ἡ χαρά τοῦ σοφοῦ γιά τή νέα του ἀνα-
κάλυψη, πού ξέχασε πῶς ἦταν γυμνός στό λουτρό, βγῆκε
ἔξω στούς δρόμους καί φώναζε: Εὕρηκα! Εὕρηκα!

Πόσο ἀξίζει ἡ ἀπλή ἐκείνη ἀνακάλυψη μόνο ὁ Ἀρ-
χιμήδης τό εἶχε νιώσει τότε. Ἀργότερα ὁλόκληρη ἡ
ἀνθρωπότητα κατάλαβε πῶς ἀξίζει πολύ περισσότερο ἀπό
τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, πού δοκιμάστηκε μέ τόν τρόπο
τοῦ Ἀρχιμήδη καί βρέθηκε πραγματικά νοθευμένο.

(Διασκευή)

Δημήτριος Κοντογιάννης

Ἀσκήσεις:

- *Νά ἐπαναλάβετε τήν Ἀρχή τοῦ Ἀρχιμήδη στά ὕγρά καί στά ἀέρια.*
- *Νά ἀναφέρετε ἄλλες ἐφευρέσεις τοῦ Ἀρχιμήδη.*
- *Σᾶς θυμίζει τίποτε τό «Μή μοῦ τοὺς κύκλους τάραττε»;*
- *Νά γράψετε περίληψη γιά κάθε ἐπί μέρους ἐνότητα σέ ὁλόκληρο τό κεφάλαιο.*

113. Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟΥ

Ἔτσι εἶναι, παιδιά μου, ὀρισμένες ἐφευρέσεις, ὅπως τό γυαλί π.χ. ἢ τό στηθοσκοπιο, πού εἶπαμε χτές, ὀφείλονται σέ τυχαῖα γεγονότα, ἐνῶ ἄλλες ὀφείλονται σέ κάποια ἀποτυχία, ὅπως ἡ πενικιλίνη — γι' αὐτήν βλέπετε σ' ἄλλο κεφάλαιο τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας — ἢ τό βαρόμετρο. Σήμερα θά ἐξετάσουμε τό δεύτερο: Μ' αὐτά τά λόγια ἄρχισε τή συζήτηση μιά μέρα ὁ δάσκαλος στό μάθημα τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς. Καί συνέχισε:

Τό ἔτος 1643, ὁ μέγας δούκας τῆς Τοσκάνης θέλησε νά στολίσει τοὺς κήπους του, πού εἶχε στή Φλωρεντία, μέ τρεχούμενα νερά. Καί πρόσταξε τοὺς ἐργάτες ν' ἀνοίξουν ἓνα πηγάδι καί νά σταματήσουν, ὅταν θά συναντοῦσαν στρῶμα μέ νερό. Στά 15 μέτρα βρέθηκε τό ὑδροφόρο στρῶμα. Οἱ τεχνικοὶ ἐγκατάστησαν ἀμέσως μιά ἀναρροφητική ἀντλία, γιά ν' ἀντλήσουν νερό, ἀλλά κατάπληκτοι διαπίστωσαν πῶς αὐτό ὄχι μόνο δέν ἔφτανε ὡς τήν ἐπιφάνεια, ἀλλά δέν ἐννοοῦσε ν' ἀνεβεῖ πάνω ἀπό τά 10,33 μ. ἀπό τό ὑδροφόρο στρῶμα.

Ἡ ἀπρόοπτη ἐκείνη ἀνωμαλία τοὺς γέννησε μερικά ἐρωτήματα :

— Μήπως ἡ ἀποτυχία ὀφειλόταν στό σπάσιμο κάποιου κυλίνδρου καί δέν τό πῆραν εἶδηση;

— Μήπως ὑπῆρχε κάποιο μυστηριῶδες ὄριο, πού δέν μπορούσε τό νερό νά τό ξεπεράσει; Καί ποιοῦ ἦταν αὐτό τό ὄριο;

Ὑστερ' ἀπό παράκληση τοῦ μεγάλου δούκα, ὁ μεγαλοφυῆς φυσικός τῶν χρόνων ἐκείνων Εὐαγγελιστής Τοριτσέλλι ἀνάλαβε νά λύσει τό μυστήριο. Καί ξεκίνησε μέ τοὺς πολύ ἀπλοῦς συλλογισμούς:

Ξέρω ὅτι ὁ ἀέρας ἔχει βάρος, ἀνάλογο μέ τήν πυκνότητά του. Ὅτι ἡ γῆ περιβάλλεται ἀπό στρῶμα ἀέρα, τήν ἀτμόσφαιρα. Ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα στά ὑψηλότερα μέρη της εἶναι ἀραιότερη, ἄρα εἶναι ἐλαφρότερη, ἐνῶ στά χαμηλότερα εἶναι πυκνότερη, ἄρα βαρύτερη. Ὅτι μέ τό βάρος της ἡ ἀτμόσφαιρα ἀσκεῖ πίεση στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἐπομένως, ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση, πού ἀσκεῖται πάνω στή γῆ, ἄρα καί στήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, δέν τό ἀφήνει ν' ἀνεβεῖ ὅσο ἐμεῖς θέλουμε. Ἀλλά πόση εἶναι αὕτη ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση; Αὐτό λοιπόν ἦταν τό πρόβλημά του.

Μπορεῖ κανεῖς νά μιλήσει πιό κάτω; ρώτησε στή συνέχεια ὁ δάσκαλος, πού εἶχε μάθει τοὺς μαθητές του νά προπαρασκευάζονται ἀπό τό σπίτι γιά τά ἐπόμενα μαθήματά τους.

— Μάλιστα, κύριε. Ἐγώ θά μιλήσω, εἶπε ἓνας.

Ὁ Τοριτσέλλι, γιά νά μετρήσει τήν ἀτμοσφαιρική πίεση, ἔκανε διάφορα πειράματα. Πῆρε ἓνα γυάλινο σωλήνα ὥς ἓνα μέτρο μακρύ καί μέ ἄνοιγμα ἓνα ἑκατοστό. Τόν ἐκλείσε ἀπό τό ἓνα ἄκρο καί τόν γέμισε μέ ὑδράργυρο. Ὑστερα τόν ἀναποδογύρισε σέ μιά λεκάνη, πού εἶχε κι αὕτη ὑδράργυρο. Παρατήρησε τότε ὅτι ὁ ὑδράργυρος τοῦ σωλήνα δέ χύθηκε ὅλος μέσα στόν ὑδράργυρο

της λεκάνης, αλλά στάθηκε στο ύψος των 76 εκατοστών. Ζύγισε τότε το βάρος της στήλης αυτής και ήταν 1033 γραμμάρια.

— Θά προχωρήσω εγώ, είπε άλλος μαθητής.

Ο Τοριτσέλλι σκέφτηκε: Ἀφοῦ τό νερό εἶναι 13,6 φορές ἐλαφρότερο ἀπό τόν ὑδράργυρο, ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση μπορεῖ νά ἰσορροπήσει στήλη νεροῦ τῆς ἴδιας ἐπιφάνειας 13,6 φορές μεγαλύτερη. Δηλαδή: $76 \times 13,6 = 1033$ μέτρα, πού ἔχει βάρος ἐπίσης 1033 γραμμάρια.

— Φανταστεῖτε τώρα τή χαρά τοῦ ἀκούραστου φυσικοῦ, συμπλήρωσε ὁ δάσκαλος, ἀπό τή διαπίστωση ὅτι οἱ σκέψεις του τόν ὁδήγησαν στή σωστή λύση τοῦ προβλήματος. Ἐτρεξε στούς κήπους τοῦ δούκα καί σύστησε στούς ἐργάτες ν' ἀνεβάσουν τό νερό μέ μιᾶ ἀντλία στά 10,33 μ. καί ἀπό κεῖ μέ ἄλλη ἀντλία σέ ἄλλα 10,33 μ. καί συνέχεια.

Τό πρῶτο βαρόμετρο λοιπόν ἦταν ὁ σωλήνας τοῦ Τοριτσέλλι. Κατόπιν ἡ τεχνολογία ἐπινόησε καί κατασκεύασε ἄλλα, μεταλλικά ἢ ὑδραργυρικά, ὅπως λέγονται—θά τά ἐξετάσουμε στό ἐπόμενο μάθημα —, πού ἐξυπηρετοῦν σέ πολλούς τομεῖς τήν ἀνθρωπότητα: μέ τό βαρόμετρο μετροῦν τό ὕψος ἐνός τόπου καί, τό σπουδαιότερο, προβλέπουν τόν καιρό.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπαν πολλά παιδιά μαζί. Κι ἓνα ἀπό ὅλα πρόσθεσε:

— Ἡ πρόγνωση τοῦ καιροῦ, αὐτή πού ἀναγγέλλουν συχνά τά δελτία τῆς Μετεωρολογικῆς Ὑπηρεσίας ἀπό τό ραδιόφωνο καί τήν τηλεόραση, εἶναι πολύτιμη προπάντων στούς ναυτικούς, πού κανονίζουν τά ταξίδια τους κι ἀποφεύγουν τά πολλά ναυάγια. Τό ἴδιο καί στούς καλλιεργητές τῆς γῆς, πού σέ περίπτωση ἐπερχόμενου παγετοῦ π.χ. παίρνουν ἔγκαιρα τά μέτρα τους καί γλιτώνουν τίς σοδεῖές τους ἀπό τήν καταστροφή.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ἀσκήσεις:

- Πῶς ἐφευρέθηκαν τό γυαλί καί τό στηθοσκόπιο;
- Ἐκτός ἀπό τό βαρόμετρο, ποιά ἄλλα βοηθητικά ὄργανα χρησιμοποιοῦν οἱ μετεωρολόγοι γιά τήν πρόγνωση τοῦ καιροῦ;
- Νά φέρετε περισσότερες πληροφορίες γιά τόν Τοριτσέλλι.

114. Ο ΣΟΦΟΣ ΠΟΥ ΕΠΑΙΖΕ ΜΕ ΤΑ ΒΟΤΣΑΛΑ

Εἴκοσιεφτά μόλις χρονῶν ὁ Ἰσαάκ Νεύτων εἶχε γίνει κιόλας καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τοῦ Καίμπριτζ. Στό ἀναμεταξύ, πλήθαιναν κι οἱ ἀνακοινώσεις του, οἱ πρωτότυπες θεωρίες του πάνω στά μαθηματικά καί στή φυσική, πού τόν ἔκαναν διάσημο. Ἐνιωσε ὅμως κάτι σάν κούραση. Καί σάν τελείωσαν τά μαθήματα, γύρισε στό πατρικό χτῆμα νά ξεκουραστεῖ, ν' ἀποφύγει κιόλας καί κάποιαν ἐπιδημία, πού σερνόταν τότε στήν πολιτεία.

Τό καλοκαίρι πέρασε κι ἦρθε τό φθινόπωρο. Κάποιο πρωί, καθώς καθότανε μέ τήν ἀνισούλα του Σίσσυ στό παγκάκι τοῦ κήπου του, εἶχε καρφώσει τό βλέμμα του σέ μία μηλιά φορτωμένη κατακόκκινα μῆλα. Ἡ ἀνισιά του τόν κοίταζε, χωρίς νά μιλάει. Ἦξερε πώς, ὅταν ὁ θεῖος σκεφτόταν, οἱ ἄλλοι ἔπρεπε νά σωπαίνουν. Ξαφνικά ὅμως τόν ἄκουσε νά φωνάζει:

- Γιατί τάχα;
- Καλέ θεῖε, τοῦ κάνει, τί ἔπαθες;
- Καί τόν σκούντησε, παραξενεμένη.

— Τό είδες, μικρή μου, τό μῆλο ἐκεῖνο, πού τώρα δά ἔπεσε χάμω, στό χῶμα;

— Ἔ, ναί, καλέ θεῖες, ἀποκρίθηκε ἡ μικρή. Τό εἶδα. Τόσο σπουδαῖο τό βρίσκεις;

— Γιατί τάχα νά πέσει χάμω, στό χῶμα;

Ἡ Σίσσυ τόν στραβοκοίταξε:

— Καί πού ἤθελες, καλέ θεῖε, νά πέσει; Στόν οὐρανό;

Ἡ μήπως νά μείνει ξεκρέμαστο στόν ἀέρα;

— Σοῦ φαίνεται παράξενο, ἴσως κι ἀνόητο... Ἔτσι δέν εἶναι, μικρούλα μου Σίσσυ; γύρισε καί τῆς εἶπε ὁ σοφός τῆς θεῖος. Καί τή χάιδεψε στοργικά στό πηγούνι. Ὡστόσο... μή χαμογελᾷς, σέ παρακαλῶ! Κι αὐτά τά δύο πού εἶπες μπορούσαν ἄριστα νά συμβοῦν! Γιατί τό μῆλο νά πέφτει ὁλόισα κάτω, στό χῶμα; Γιατί νά μὴν παίρνει μιάν ἄλλη κατεύθυνση; Δέ βρίσκεις πῶς εἶναι κάποια δύναμη, πού τό σέρνει στή γῆ;

— Καλέ θεῖε, ἐσύ εἶσαι σοφός... κι ἐγώ εἶμαι μιά κουτή, μιά μικρή ἀνιψιά σου, πού δέ νιώθει τίποτε... Τί θές νά σοῦ πῶ;

— Σοφός... σοφός! ἔκαμε ὁ Νεύτων ἐνοχλημένος. Καί σηκώθηκε γιά νά φύγει. Ὅλοι ἔτσι μοῦ λένε. Μά ἄκουσε νά σοῦ πῶ, Σίσσυ, παιδί μου:

Δέν εἶμαι τίποτα, τό ἀκοῦς; Δέν ξέρω τίποτα, τό καταλαβαίνεις; Ὅπως εἶδες καί ἡ ἴδια, εἶμαι κι ἐγώ ἓνα μωρό... μιά μικρή, ἀνυποψίαστη Σίσσυ, πού οὔτε κἀν ξέρει γιά ποιό λόγο τό μῆλο τραβιέται ὁλόισα στή γῆ!

— Καλέ θεῖε, ἔκαμε τό παιδί καί σύρθηκε πίσω του. Γιατί νά πικραίνεσαι; Ἐσύ ξέρεις τόσα... θά βρεῖς μιά μέρα καί στό ἀπλό τοῦτο πράμα κάποιαν ἐξήγηση!

— Ξέρω... Ξέρω, λές, τόσα... Ὁ Θεός μόνο ξέρει, τί ξέρω!

Καί παίρνοντας μαζί τῆς τόν πιό κοντινό δρόμο γιά τό σπίτι, ἔπιασε καί τῆς εἶπε πῶς ὅσα περισσότερα μάθαινε, τόσο περισσότερο ἔβλεπε πῶς δέν ἤξερε τίποτα.

Οἱ ἀνθρώπινες γνώσεις, παιδί μου, τῆς ἔλεγε περπατώντας, ἀκοντίζουν στό ἄπειρο... Ἐκεῖ πού λές πώς ἔφτασες πιά κάπου, πώς ἐπιτέλους ἔμαθες ὅσα ἦταν νά μάθεις, ἀνακαλύπτεις ἓνα πρῶι πώς βρίσκεσαι στήν ἀρχή... Κι ἀρχίζεις μιὰ νέα πορεία... Καί ξαναφτάνεις κάπου — καί ξαναρχίζεις!...

Ὅταν ἤμουν παιδί, στά χρόνια σου πές, κρατοῦσα ἓνα κοχύλι, ἐκεῖ στήν ἀκρογιαλιά, καί νόμιζα πώς κρατάω τόν κόσμο ὁλάκερο... Ἔτσι καί τώρα. Ἀπό ὅλο τό οἰκοδόμημα τοῦ Θεοῦ κρατάω ἓνα πετράδι καί νομίζω πώς κρατάω τόν κόσμο ὁλάκερο: τῆ Σοφία καί τήν Ἀλήθεια! Οἱ ὠκεανοί ὅμως τῆς γνώσης στέκουν ἀνεξερευνήτοι μπρός μου, ἀπροσπέλαστοι... Σάν κατεβεῖς κάτω, στό Καίμπριτζ, θά ἰδεῖς στό γραφεῖο μου, στήν πιό καλή θέση, ἓνα κοχύλι κι ἓνα πετράδι... Ὅσοι τά βλέπουν, παραξενεύονται, μέ ρωτοῦν... Καί γώ κάθομαι καί τούς λέω αὐτά ὅλα πού σοῦ εἶπα καί σένα.

Δέν εἶμαι σοφός, τούς φωνάζω. Γιά τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Δέν ξέρω τίποτα!... Ἐνα παιδί εἶμαι, ἓνα ἀνυποψίαστο ἀγοράκι, πού παίζει στήν ἀκρογιαλιά μέ τά βότσαλα...

— Μά κι αὐτά πού τούς λές, θεῖε μου, παρατήρησε σοβαρά ἡ μικρή, σοφά εἶναι! Καί δείχνουν πώς ξέρεις πάρα πολλά, κι ἄς λές πώς δέν ξέρεις τίποτα! Ξέρεις ποιοί λένε πώς τά ξέρουν ὅλα;

— Ποιοί; ἔκαμε ὁ σοφός Νεύτων, κοιτάζοντας τή μικρή μέ πολλήν ἀπορία.

— Ἐκεῖνοι πού δέν ξέρουν τίποτα! Ὅσοι ξέρουν, δέ λένε πώς ξέρουν!...

— Σοφή κουβεντούλα μοῦ εἶπες, τῆς χαμογέλασε τότε ὁ θεῖος της. Καλά λένε πώς ἀπό τό στόμα τῶν νηπίων θά μάθεις ὁλάκερη τήν ἀλήθεια! Μπράβο, παιδί μου! Ἄκου, καί σύ σήμερα μέ ἔμαθες πάρα πολλά...

— Πάρα πολλά; ἀπόρησε ἡ μικρή, ἀνοίγοντας τόσο τό στόμα. Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό πού λές, θεῖε;

Καί σταμάτησε, κοιτάζοντάς τον μέσα στά μάτια.
— Έννοῶ τοῦτο, ἀγαπημένη μου Σίσσυ, τῆς ἀποκρίθηκε ὁ σοφός Νεύτων, σταματώντας κι ἐκεῖνος κοντά της: πῶς ἡ ἴδια ἐσύ σήμερα, πέρα ἀπό τό νόμο τῆς Φύσης, πού εἶναι νά βγεῖ ἀπό τοῦτο τό μῆλο καί πού στριφογυρίζει αὐτή τή στιγμή στό μυαλό μου*, μέ ἔμαθες ποιὰ εἶναι ἡ ἀληθινή σοφία! Μπράβο σου, Σίσσυ, παιδί μου! Εἶσαι σοφή!

Καί συγκινημένος βαθιά, ἔσκυψε καί τή φίλησε.

(Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητας)
Τόμος τρίτος

Δημήτρης Γιάκος

Ἀσκήσεις:

- Νά ἐπαναλάβετε ὅ,τι ξέρετε γιά τή βαρύτητα.
- Πῶς διαγράφεται ὁ χαρακτήρας τοῦ Νεύτωνα ἀπό τίς συζητήσεις του μέ τήν ἀνιψιά του;

115. Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗΣ

Ἡ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ

Τό κρύο ἔτσουζε. Ὀλόκληρο τό Γκρήνηση τῆς Σκωτίας ἦταν τυλιγμένο σέ παγερά σεντόνια ὁμίχλης. Κι ὁ Τζαίημς Βάτ, ἓνα φτωχόπαιδο ἔντεκα μόλις χρονῶν, μαθητευόμενος σ' ἓνα ἐργαστήρι πού ἔφτιαχνε ἐπιστημονικά ὄργανα, γύριζε στό σπίτι του. Τά δάχτυλά του

* Ἐννοοῦσε τό νόμο τῆς βαρύτητας.

μούδιαζαν από την παγωνιά και βάδιζε γοργά με τη μύτη χωμένη στο κασκόλ, ζητώντας έτσι να ζεσταθεί.

— Κρύο, μητέρα! Ξεπάγιασα! φώναξε μόλις μπήκε στο φτωχικό τους.

— Ρίξε ένα δύο ξύλα στη φωτιά, νά δυναμώσει, και πιές ένα καυτό τσάι για νά συνέλθεις, τόν συμβούλεψε η μάνα του.

Όπως σέ όλα τά έγγλέζικα σπίτια, πάνω στη σόμπα σιγόβραζε ένα μεγάλο μπρίκι με νερό. Καί τό παιδί, καθώς ζύγωνε νά ζεσταθεί, κάρφωσε κεϊ τό βλέμμα. Από τό έσωτερικό του δοχείου άκουγόταν τό κοχλάκισμα του νερού κι ό άτμός του άνασήκωνε τό σκέπασμα και ξεφευγε καυτός. Ό Τζαίημς τό κοιτάξε συλλογισμένος.

— Δές, μάνα, πόση δύναμη έχει ό άτμός, είπε σέ λίγο, σάν νά μονολογούσε.

— Τό νερό τό σπρώχνει, άπάντησε η μάνα, σηκώνοντας τό κεφάλι από τό ροϋχο πού μάλωνε. Κάνε τό τσάι νά ζεστοκοπηθείς κι άφησε τό σκέπασμα ήσυχο.

Ό μικρός, υπάκουος, πήρε μιá τσαγιέρα, ζεμάτισε τό τσάι και ξανάβαλε τό δοχείο στη φωτιά, χωρίς νά τό ξαναγεμίσει ως άπάνω. Έπειτα, με τό φλιτζάνι στό χέρι, κάθισε εκεί κοντά, χωρίς νά πάψει νά κοιτάζει τό κλειστό μπρίκι. Καί νά, σέ λίγο τό σκέπασμά του άρχισε νά άνασηκώνεται, λές και κάποια δύναμη τό έσπρωχνε από μέσα.

— Μητέρα, φώναξε πάλι τό παιδί. Τό νερό είναι τέσσερα δάχτυλα κάτω από τό χέιλι του δοχείου. Κι όμως, πάλι τό καπάκι χοροπηδά. Ό άτμός κι όχι τό νερό τό σπρώχνει.

— Έ! και μ' αυτό τί βγαίνει;

— Βγαίνει πώς ό άτμός έχει δύναμη.

— Καί τό νερό πού κυλά έχει δύναμη!

— Σωστά! Γι αυτό τό βάζουμε νά γυρίζει τους μύλους. Γιατί λοιπόν η δύναμη του άτμου νά πηγαίνει χαμένη;

— Έλα, Τζαίημς, πιές τό τσάι σου κι ἄσε τίς περιτιτές κουβέντες, ἀποκρίθηκε ἡ μάνα, χωρίς νά σηκώσει τώρα τό κεφάλι ἀπό τό μπάλωμα.

Μά σέ λίγο μιά φωνή πόνου τήν ἔκανε νά τιναχτεῖ. Ὁ μικρός ἔβλεπε τό σκέπασμα νά σαλεύει ἀπό τήν πίεση κι ἀναρωτιόταν, ἄν ὁ ἀτμός θά κατάφερνε ν' ἀνασηκώσει καί πιό μεγάλο βάρος. Ἀθόρυβα πλησίασε στή σόμπα, ἄπλωσε τό χέρι του καί μέ τήν παλάμη πίεσε τό σκέπασμα. Γιά μιά στιγμή τό καπάκι ἔμεινε ἀκίνητο. Μά ἔπειτα ὁ ἀτμός νίκησε καί ξέφυγε ἀπό μιά χαραμάδα. Τό παιδί ξεφώνισε ἀπό τό κάψιμο.

— Τζαίημς, ἀγόρι μου, τί τρέχει; τί ἔπαθες; φώναξε ἡ μητέρα. Καί στή στιγμή βρέθηκε κοντά του.

— Ὁ ἀτμός!... γκρίνιασε κείνος, δείχνοντας τό ζεματισμένο χέρι του. Θέλησα νά δῶ πόση δύναμη ἔχει, μά... τίναξε τό σκέπασμα καί...

— Τό ἀχνιστό νερό σ' ἔκαψε, ἐπέμεινε ἡ μάνα.

— Δέν ἦταν τό νερό, κλαπούρισε μέσα στούς πόνους του ὁ μικρός, ἀλλά ὁ ἀτμός... Ἐχει πολύ μεγάλη δύναμη...

— Πάψε νά παίζεις μ' αὐτά τά πράματα, Τζαίημς! τόν μάλωσε αὐστηρά ἡ κυρία Βάτ. Δέ σοῦ ἔγινε μάθημα αὐτό πού ἔπαθες;

Ὁ μικρός δέ μίλησε. Ἄφησε τή μητέρα του νά τοῦ ἀλείψει μέ βούτυρο τό ἔγκαυμα καί νά τό δέσει μ' ἓνα ξαντό, μά τό μυαλό του δέν ἔπαψε νά δουλεύει. Τό τσούξιμο στό χέρι τόν ἔκανε νά συλλογίζεται ἀδιάκοπα πόση δύναμη πηγαινε χαμένη κι ἀνεκμετάλλευτη.

Ὁ μικρός Βάτ ἀρχίζει τά πειράματα

Ὅταν τήν ἄλλη μέρα πῆγε στό ἐργαστήρι καί τόν ρώτησαν, γιατί εἶχε δεμένο τό χέρι του, ἐκεῖνος τοῦς διηγήθηκε τό ἐπεισόδιο.

Ἐπιστημονικά ὄργανα ἔφτιαχνε τό ἀφεντικό καί οἱ

πελάτες του ήταν ἐπιστήμονες ἢ φοιτητές.

— Τά πειράματα δέ γίνονται μέ τό χέρι, εἶπε ἓνας μηχανικός, ἀκούγοντας τήν ἀφήγηση τοῦ Τζαίημς Βάτ. Χρειάζεται προσοχή καί τύχη. Κι ἀφοῦ σ' ἐνδιαφέρει τόσο πολύ ὁ ἀτμός καί ἡ δύναμή του, θά σοῦ δανείσω ἓνα βιβλίο σχετικό.

Τό εἶπε καί τό ἔκανε. Τήν ἄλλη κιόλας μέρα, τοῦ ἔφερε τό βιβλίο πού τοῦ εἶχε τάξει.

Ὁ μαθητευόμενος ρούφηξε κυριολεκτικά τήν ἀπλή ἐκείνη μελέτη. Εἶδε ἔτσι πώς κι ἄλλοτε πρίν ἀπό κεῖνον εἶχαν ἐνδιαφερθεῖ γιά τίς τεράστιες δυνατότητες τοῦ ἀτμοῦ καί διάβασε ὅσα εἶχε διαπιστώσει ὁ Παπίνος πρίν ἀπό πενήντα χρόνια. Ἕνας ὁλόκληρος κόσμος ὁλοκαίνουργος κι ἄγνωστος ὥς τότε ἀνοιγόταν μπροστά του. Κι ἀναρωτιόταν πῶς τόσες δεκαετίες εἶχαν περάσει ἀπό τή συνταρακτική αὐτή ἀνακάλυψη κι ἀκόμα δέν εἶχαν βρεῖ τόν τρόπο νά τόν χρησιμοποιοῦν πρακτικά γιά κάθε εἶδους κίνηση.

Μιά βδομάδα ἀργότερα, γύρισε σπίτι του φορτωμένος μέ κάθε λογῆς σωλῆνες κι ἔμβολα. Κι ὅταν ἡ μητέρα του μπῆκε στήν κουζίνα γιά νά μαγειρέψει, ὁ μικρός ἄρχισε νά μαστορεύει πάνω ἀπό τό ἀχνιστό μπρίκι...

Ὅταν ἔπειτα ἀπό κάμποσο ἄκουσε στήν ἐξώθυρα τό κλειδί τοῦ πατέρα του, ὁ Τζαίημς ἔτρεξε νά κρυφτεῖ καί περίμενε νά ἰδεῖ τί ἐντύπωση θά ἔκανε στόν κύριο Βάτ ἡ μηχανή πού εἶχε σκαρώσει.

Τό φῶς δέν ἦταν ζωηρό κι ὁ νεοφερμένος δέν πρόσεξε ἀμέσως τόν παράξενο θόρυβο πού ἔκανε τό νερό στό μπρίκι. Μά ὅταν πλησίασε στή σόμπα, ξαφνιάστηκε. Ἐκεῖ ψηλά, στήν ἄκρη ἐνός σωλήνα, χοροπηδοῦσε ἓνα κουκλάκι.

— Τί εἶναι αὐτό; ἀπόρησε.

Ὁ γιός του παρουσιάστηκε θριαμβευτικά.

— Ἐγώ τό ἔφτιαξα, ἀνάγγειλε. Ἡ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ τό

κάνει νά κινιέται.

Οί όμιλίες τράβηξαν τήν κυρία Βάτ από τήν κουζίνα.

—“Αχ! θά καεῖ μ' αὐτές τίς τρέλες του ό μικρός, στέναξε.
“Όλο γιά τόν άτμό μιλά.

—“Όλοι γιά τόν άτμό μιλοῦν σήμερα, άποκρίθηκε ό άντρας της. Εῖναι ή καινούργια έλπίδα τοῦ κόσμου.

— Θά μοῦ δώσεις λοιπόν ἔξι πένες, γιά ν' αγοράσω ἕνα βιβλίο γιά τίς εφαρμογές τοῦ άτμοῦ; φώναξε ξεθαυρεῦοντας ό Τζαίημς.

‘Ο πατέρας του χαμογέλασε:

—“Ας εῖναι, εῖπε μέ συγκατάβαση. Κι ἔβγαλε καί τοῦ μέτρησε τά λεφτά πού γύρευε.

Τό παιδί ἔτρεξε ν' αγοράσει τό βιβλίο.

— Πές του νά μήν καταπιάνεται μέ τέτοια επικίνδυνα πράματα, εῖπε στόν άντρα της ή κυρία Βάτ. Προχτές ἔκαψε τό χέρι του.

‘Ο Τζαίημς Βάτ έφευρέτης

— Πρέπει νά προσέχει. . . Κι ἔπειτα πού ξέρεις. . . Μπορεῖ νά γίνει έφευρέτης. . .

—‘Ο γιός μας; Μά δέν εῖναι γραμματισμένος, άπόρησε, γουρλώνοντας τά μάτια ή μητέρα.

‘Ο άντρας της σήκωσε τούς ώμους.

— Τί σημαίνει; Τήν άτμομηχανή, πού ύψώνει στά μεταλλεία τούς κάδους καί άντλεῖ τό νερό, ξέρεις ποιός τήν ἔφτιαξε; Ένας ἑργάτης, ό Σαβαρύ.

‘Η κυρία Βάτ τόν άκουγε κατάπληκτη.

—“Ωστε μπορεῖ κι ό Τζαίημς νά γίνει έφευρέτης; μουρμούρισε άχνά, σάν νά μήν πίστευε παρόμοιο θαῦμα.

— Μονάχα ό Θεός τό ξέρει, ἔκανε στοχαστικά ό άντρας της, εὔσεβης κουάκερος *. Δέ διάβασες στή Βίβλο πώς

* Λαϊκή όνομασία τών όπαδών τής προτεσταντικῆς ‘Εταιρείας τών Φίλων τοῦ Λαοῦ.

Ἐκεῖνος «τά ἀσθενῇ θεραπεύει καί τά ἐλλιπῇ ἀναπληροῖ;». Ἐκεῖνος δίνει τή φώτιση καί τή δύναμη στό μυαλό τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖνος συμπληρώνει ὅσες ἱκανότητες μᾶς λείπουν.

— Μακάρι νά φωτίσει καί τό γιό μας, ψιθύρισε σταυρώνοντας τά χέρια ἡ μάγα.

— Ὅσο γιά τόν Τζαίημς... ἔρχομαι ἀπό τό ἐργαστήρι τοῦ ἀφεντικοῦ του καί μοῦ ἔλεγε...

Ἐριξε πίσω του μιά γοργή ματιά, γιά νά βεβαιωθεί πώς ὁ μικρός δέν εἶχε γυρίσει καί συνέχισε:

— Μοῦ ἔλεγε λοιπόν πώς τό παιδί μας ἔχει σπάνια ἀντίληψη. Μέσα σ' ἕξι μῆνες μονάχα ξεπέρασε τόν ἄλλο μαθητευόμενο πού τρία χρόνια δουλεύει ἐκεῖ. Καμιά φορά μάλιστα φοιτητές, πελάτες τοῦ μαγαζιοῦ, ζητοῦν τή γνώμη του γιά τοῦτο ἢ γιά κείνο. Ἄκουσαν τά βήματα τοῦ μικροῦ πού ἀνέβαινε τή σκάλα χαρούμενος γιά τή μικρή ἐκείνη ἐπιτυχία — τήν πρώτη σέ σειρά ὁλόκληρη ἀπό ἄλλες σημαντικότερες — καί σώπασαν.

Σέ λίγο πρόβαλε στήν πόρτα ὁ Τζαίημς, κρατώντας ὀρθάνοιχτο τό βιβλίο τῆς Μηχανικῆς.

— Ὅλο γιά μεταβίβαση τῆς δύναμης μέ ἔμβολα μιλοῦν, φώναξε ἐξωτερικεύοντας τίς σκέψεις του. Μά αὐτό δέ φτάνει. Τό σπουδαῖο εἶναι νά μεταβιβάσουν τήν κίνηση σέ ρόδες. Αὐτό πρέπει νά βροῦν.

— Βρές το, ἐσύ, εἶπε μισοαστεῖα ὁ πατέρας του.

— Θά τό κάνω, εἶπε ὁ Τζαίημς Βάτ μέ αὐτοπεποίθηση, λές κι ἔδινε τήν ὥρα ἐκείνη ἐπίσημη ὑπόσχεση στούς ἄλλους καί στόν ἑαυτό του.

Κι ἀληθινά, τό πέτυχε. Τά πειράματα πού ἄρχισε τό ἐντεκάχρονο παιδάκι μέ τό μπρίκι, ὅταν κόχλαζε πάνω στή σόμπα, τά συνέχισε μ' ἐπιμονή καί μέθοδο. Τριάντα μόλις χρονῶν δημιούργησε τήν πρώτη ἀτμομηχανή. Καί ἦταν τόσο καλομελετημένη, πού καί οἱ σημερινές,

όσο κι αν είναι τελειοποιημένες, δέ διαφέρουν βασικά από κείνη.

(Παιδιά που δοξάστηκαν)

Καλλιόπη Σφαέλου – Βενιζέλου

116. ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΑ ΧΑΠΙΑ

“Όλη τή νύχτα τό σπίτι ήταν ανάστατο. Ή μικρή Έλένη είχε πυρετό, βογγοῦσε κι ανάσαινε δύσκολα. Καί τό πρωί ξημερώθηκε μέ φλεγμονή καί λευκά στίγματα στό λαιμό. Ή πατέρας ἔλειπε. Ή γιαγιά ξαγρυπνοῦσε πάνω στό προσκέφαλο τῆς ἐγγονῆς. Ή έντεκάχρονος Βαγγέλης, ἀδελφός τῆς Έλένης, εἶχε πάει στό διπλανό χωριό νά εἰδοποιήσει τό γιατρό. Κι ἡ μητέρα πηγαινοερχόταν ἀπό τό δωμάτιο τῆς ἄρρωστης στά δωμάτια τῶν ἄλλων παιδιῶν τρομερά ἀνήσυχη. Περίμενε τό γιατρό καί τό γιό της μέ ἀγωνία καί εἶχε τό αὐτί της στυλωμένο συνέχεια στήν πόρτα.

— Μή φοβάστε καθόλου, κυρία μου, τήν καθησύχασε ὁ γιατρός, ὅταν ἦρθε κι ἐξέτασε τήν ἄρρωστη. Εἶναι βέβαια λίγο σοβαρή ἡ κατάσταση, ἀλλά σᾶς ὑπόσχομαι πῶς σέ 48 ὥρες ὁ πυρετός θά πέσει κι ὁ λαιμός θά καθαρίσει, φτάνει νά δίνετε στή μικρή, πρωί-μεσημέρι-βράδυ, τά χαπάκια πού θά σᾶς συστήσω. Γιά ν' ἀποφύγουμε μάλιστα κάθε ἐπιπλοκή, τά χαπάκια θά τά συνεχίσετε ὀχτώ ἡμέρες.

— Καί ποιά εἶναι αὐτά τά θαυματουργά χάπια, κύρ γιατρέ; ρώτησε ὁ Βαγγέλης, πού πάντα ἤθελε νά μαθαίνει

καί νά πλουτίζει τίς γνώσεις του.

— Εἶναι πενικιλίνη, παιδί μου, ἀποκρίθηκε ὁ γιατρός. Σωτήριο φάρμακο. Καί ἡ ἀνθρωπότητα τή χρωστάει στόν...

— Ἀλέξανδρο Φλέμιγκ, σίγουρα, πετάχτηκε αὐθόρμητα ὁ Βαγγέλης καί ταυτόχρονα ζήτησε συγγνώμη ἀπό τόν γιατρό γιά τή διακοπή πού τοῦ ἔκανε.

— Πολύ χαίρομαι, παιδί μου, πού γνωρίζεις τό ὄνομα τοῦ ἐφευρέτη τῆς πενικιλίνης, εἶπε μέ συμπάθεια ὁ γιατρός. Καί θά χαρῶ ἀκόμη περισσότερο, ἂν, ἐκτός ἀπό τ' ὄνομα, γνωρίζεις κι ἄλλα ἀπό τή ζωή καί τό ἔργο τῆς διάσημης αὐτῆς προσωπικότητας!

— Ἐχω διαβάσει, ἄρχισε ὁ Βαγγέλης, πώς ὁ Ἀλέξανδρος Φλέμιγκ κατάγεται ἀπό τή Σκωτία καί γεννήθηκε τό 1881 ἀπό γονεῖς φτωχοῦς γεωργούς. Μεγάλωσε στό πατρικό του σπίτι καί βοηθοῦσε τόν πατέρα του στήν καλλιέργεια τῶν χωραφιῶν, ἀλλ' ἀπό μικρός εἶχε σπουδαία κλίση στά γράμματα καί ζωηρή ἐπιθυμία νά γίνει γιατρός.

Μιά καλοκαιρινή μέρα, ἐκεῖ πού ὁ νεαρός Φλέμιγκ βρισκόταν σ' ἓνα παραλιακό χωράφι τους, ἄκουσε ξαφνικά ἀπό τό μέρος τῆς θάλασσας κραυγές πού ζητοῦσαν βοήθεια. Ἐτρεξε γρήγορα, βούτηξε στό νερό κι ἔσωσε ἓνα συνομήλικό του ἀγόρι πού κινδύνευε νά πνιγεῖ.

Οἱ γονεῖς τοῦ ἀγοριοῦ, πού — τί σύμπτωση! — ἦταν ὁ μετέπειτα μέγας Οὐίνστον Τσώρτσιλ τῆς Ἀγγλίας, ἀφοῦ εὐχαρίστησαν μ' ὅλη τήν ψυχή τους τό νεαρό Φλέμιγκ, τόν ρώτησαν τί ἤθελε νά τοῦ προσφέρουν. Κι ἐκεῖνος ἀπλά καί θαρρετά τούς παρακάλεσε νά τόν βοηθήσουν νά σπουδάσει καί νά γίνει γιατρός. Ἡ ὑπόσχεση δόθηκε, ὁ Φλέμιγκ ἔγινε γιατρός καί στά 1928 ἔφτασε νά γίνει καθηγητής τῆς Βακτηριολογίας στό Λονδίνο καί νά ἐγκαταστήσει τό μικροβιολογικό ἐργαστήριό του σ' ἓνα νοσοκομεῖο.

— Νομίζω πώς πρέπει νά συμπληρώσω ἐγώ τώρα, εἶπε ὁ γιατρός, ἀφοῦ παίνεψε τό Βαγγέλη καί τοῦ εὐχήθηκε νά γίνει κι αὐτός μεγάλος ἐπιστήμονας.

Στό νοσοκομεῖο ἐκεῖνο ὁ Φλέμιγκ εἶχε ἐπιδοθεῖ στήν καλλιέργεια ὀρισμένων μικροβίων καί στήν ἔρευνα τῆς ἀνθεκτικότητάς τους σέ διάφορα φάρμακα. Ἐνα ὥραῖο πρωινό, ἐκεῖ πού ἀπό προηγούμενες μέρες εἶχε τοποθετήσει πάνω σέ μιά ζελατίνη γιά καλλιέργεια μικρόβια τοῦ σταφυλόκοκκου (πού προκαλεῖ τούς δοθιῆνες καί τήν ὀστεομυελίτιδα), παρατήρησε ὅτι σέ μιά ἄκρη τῆς ζελατίνης δέν εἶχε ἀναπτυχθεῖ κανένα μικρόβιο.

— Εἶναι φανερό πώς ἡ καλλιέργειά μου δέν πέτυχε, ἦταν ἡ πρώτη σκέψη τοῦ ἐρευνητῆ ἐπιστήμονα. Πρέπει ὅμως νά δῶ πού ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία μου: στήν τύχη, στήν ἀφηρημάδα ἢ στήν ἀδεξιότητά μου.

Καί δέν ἄργησε νά τό μάθει: Καθώς παρατηροῦσε τή ζελατίνη, εἶδε πώς τό μέρος, ὅπου δέν εἶχε ἀναπτυχθεῖ κανένα μικρόβιο σταφυλόκοκκου, εἶχε σκεπαστεῖ ἀπό μούχλα. «Πενικίλλιουμ νοτάτουμ» τή λένε στήν ἐπιστημονική γλῶσσα. Πῆρε τότε λίγη ἀπ' αὐτήν τή μούχλα, τήν ἔβαλε πάνω στούς σταφυλόκοκκους καί εἶδε μέ ἑκπληξη καί μεγάλη του χαρά πώς καταστράφηκαν. Ἐκαμε κι ἄλλη δοκιμή, τό ἴδιο ἀποτέλεσμα. Συνέχισε κατόπιν τίς ἔρευνές του καί κατάληξε στό συμπέρασμα ὅτι ἡ βακτηριολυτική — ὅπως τήν ὀνόμασε — δύναμη τῆς πενικιλλίνης του θανατώνει κι ἄλλα μικρόβια καί κυρίως αὐτά, πού προκαλοῦν τίς πνευμονίες, τήν ἐλονοσία, τόν τυφοειδή πυρετό, τή μηνιγγίτιδα, τή φυματίωση τῶν ὀστέων, τή γάγγραινα κ.ἄ.

Ἀνακοίνωσε τά πορίσματα τῶν ἀνακαλύψεων του σέ διάφορες ἱατρικές ἐταιρεῖες, ἀλλά οἱ γιατροί τόν ἄκουγαν ἀδιάφοροι καί δύσπιστοι. Ὁ Φλέμιγκ βέβαια δέ δεῖλιασε. Ἐπέμεινε στίς ἔρευνές του καί τελικά μιά βιομηχανία στίς ΗΠΑ, τό 1939, ἀσχολήθηκε μέ τή βιο-

μηχανική παραγωγή του αντιβιοτικού.

Πόσο ευεργετική και σωτήρια για τον κόσμο στάθηκε ή ανακάλυψη της πενικιλίνης φαίνεται από τους επόμενους αριθμούς:

Πρίν από την πενικιλίνη, στίς 100 περιπτώσεις ασθενειών από βροχοπνευμονία, μηνιγγίτιδα, φυματίωση των οστών και τυφοειδή πυρετό, πέθαιναν 30, 99, 30 και 20 αντίστοιχα. Μετά, στο ίδιο ποσοστό ασθενειών, πέθαιναν 6, 2, 1 και 0,6 αντίστοιχα.

Μάλιστα, αγαπητοί μου, τελείωσε ο γιατρός. Γι' αυτό ή ανθρωπότητα πολύ δίκαια έχει ανακηρύξει τον Άλέξανδρο Φλέμιγκ μεγάλο ευεργέτη και του εκδηλώνει με κάθε τρόπο αμέριστη την ευγνωμοσύνη της!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

117. ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΙΑ ΚΙΟΥΡΙ

Οί άνθρωποι, πού είχα απαντήσει κείνο τό βράδυ στο παγκάκι του έρημικου πάρκου, οί αναπάντεχοι σύντροφοί μου μιās άγρυπνης νύχτας, μου μίλησαν. Μου είπαν ό,τι ήξεραν γι' αυτό πού τους ρωτούσα, για τή ζωή δηλ. και τό έργο του ζεύγους Κιουρί. Πότε μιλούσε ό ένας, πότε ό άλλος. Καί μέ τόν ίδιο πάντα τρόπο. Ό ένας συμπλήρωνε και βοηθοῦσε τόν άλλο.

Ήξερα ίσαμε τότε πολύ λίγα για τους Κιουρί. Δέν είχα ακόμα «εγκύψει», όπως λένε, στο έργο τους. Ήξερα πού είχαν γεννηθεί — στή Γαλλία ό Πέτρος Κιουρί, στήν

Πολωνία ή γυναίκα του· πότε πέθαναν — στά 1906 ό ένας, στά 1934 ή άλλη. Ήξερα, τέλος, ποιά χρονιά είχαν καταφέρει ν' απομονώσουν τό ράδιο — κάπου εκεί στά 1902. Μιά άπλή χρονολογία, πού έγινε όρόσημο στά χρονικά τής επιστήμης.

Δέν ήξερα καλά καλά όμως, πόσοι κόποι είχαν χρειαστεί, γιά νά φτάσουν ως ατή τή χρονολογία εκείνοι πού τή δημιούργησαν... Κόποι, ξενύχτια, κούραση τοῦ μυαλοῦ καί τοῦ κορμιοῦ ἀπερίγραπτη! Τέσσερα όλόκληρα χρόνια κλεισμένοι καί οί δύο τους μέσα σέ ένα ἀνήλιο καί ὑγρό ἐργαστήριο, σκυμμένοι μέρα νύχτα στ' ἀπανωτά πειράματά τους. Χρειάστηκε ν' ἀγοράσουν καί νά κουβαλήσουν μέ δικά τους έξοδα έναν τόνο πισσουρανίτη ἀπό τή Βοημία. Γιατί μέσα σ' αὐτό τό όρυκτό κρύβονταν τά δύο ραδιενεργά στοιχεῖα πού ἀναζητοῦσαν.

Ξέθαβαν πρῶτο τό πολώνιο — ή Μαρία Κιουρί τό βάφτισε ἔτσι ἀπό τό όνομα τής πατρίδας της, τής Πολωνίας. Μέσα στό διοξειδίο αὐτοῦ τοῦ όρυκτοῦ φωλιάζει κι ένα ἄλλο ἀδελφό καί πιό σημαντικό στοιχεῖο, τό ράδιο. Εἶναι μία λευκή θαμπή σκόνη, πού δέν παραλλάζει ἀπό τό κοινό ἀλάτι. Όστόσο, ή ἀκτινοβολία του, όταν τό απομονώνουν, ξεπερνάει κάθε πρόβλεψη: εἶναι δύο ἑκατομμύρια φορές πιό δυνατή ἀπό τήν ἀκτινοβολία πού ἐκπέμπει τό οὐράνιο.

Κι ἀκόμα δέν ἔχουν φτάσει στό τέλος. Οἱ ἄπιστοι Θωμάδες τοῦ καιροῦ τους, γιά νά πειστοῦν, ζητοῦν νά τούς καθορίσουν τό εἰδικό βάρος τοῦ νέου στοιχείου. Καί θά χρειαστοῦν οἱ Κιουρί ἄλλα τέσσερα χρόνια, γιά νά τό βροῦν κι αὐτό καί νά πείσουν τούς ἄπιστους...

Όχτώ χρόνια κόπου καί μόχθου! Ἀβοήθητοι ὑλικά, οἱ Κιουρί ἀναγκάζονται νά παραδίνουν μαθήματα, νά διδάσκουν σέ διάφορες σχολές, γιά νά κερδίζουν τό ψωμί τους. Ἐντούτοις ξοδεοῦν ἀσυλλόγιστα τίς λιγοστές

οικονομίες τους, γιά νά προμηθεύονται τίς πρώτες ύλες, πού τούς χρειάζονται γιά τά πειράματά τους.

Ἄν ὅμως τά οικονομικά τους περισσεύματα ἔχουν κάποιο ὄριο, πού δέν μποροῦν νά τό ξεπεράσουν, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οἱ σωματικές καί πνευματικές δυνάμεις τους εἶναι ὁλότελα δικές τους. Κι αὐτές τίς ξοδεύουν χωρίς κανένα μέτρο. Πέφτει λιπόθυμη ἡ Μαρία πάνω στά πειράματα, ἄρρωσταίνει ὁ ἄντρας της, μά δέ λυγίζουν. Ἡ ψυχή τους στέκει ἀλύγιστη. Λαμπάδα τό φῶς της πού τούς καίει. Μά καί πού σύγκαιρα φωτίζει τό δρόμο τους.

Κι ὁλοένα προχωροῦν. Ὅταν τελικά φτάσουν στό τέρμα, ὅταν τό ράδιο θ' ἀναγνωριστεῖ ἐπιστημονικά σάν οὐσία αὐτόνομη, σάν στοιχεῖο αὐθύπαρκτο, οἱ δύο μεγάλοι ἐκεῖνοι ἐπιστήμονες καί ἄνθρωποι θά ἔχουν τήν αἴσθηση πώς βρίσκονται ἀκόμα στήν ἀρχή.

Κι ἂν ἔχουν ἀνακαλύψει κάτι τό πρωτόφαντο, τό πρωτεϊκό καί τό ἄγνωστο, δέ θά τό κρατήσουν ζηλότυπα γιά τόν ἑαυτό τους. Δέ θάβάλουν δηλαδή σ' ἓνα κουτί ἐκεῖνα τά ἐλάχιστα χιλιοστά τοῦ γραμμαρίου ἀπό τό ράδιο, πού κατόρθωσαν ν' ἀπομονώσουν καί νά σταθοῦν νά καμαρώνουν ὕστερα μέ σταυρωμένα τά χέρια τήν ἀκτινοβολία του.

Καταλαβαίνουν πώς ἀπό δῶ καί πέρα πρέπει νά βγάλουν τό θετικό κέρδος ἀπό τή μεγάλη ἀνακάλυψή τους. Ὅχι βέβαια τό κέρδος τό ὑλικό. Θά μπορούσαν, ἂν ἤθελαν, νά πετύχουν ἓνα προνόμιο, ἓνα δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας, καί νά γίνουν πλούσιοι ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη. Ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή κάποιοι τεχνικοί ἀπό τό Μπούφαλο τῆς Ἀμερικῆς, πού ἐνδιαφέρονταν γιά τή βιομηχανική ἐκμετάλλευση τοῦ ραδίου, τούς ζήτησαν τά ἐπιστημονικά στοιχεῖα, πού θά τούς εὐκόλυναν στήν ἐπιχείρησή τους. Κι ἄς μὴν ξεχνᾶμε πώς ἓνα μόνο γραμμάριο ράδιο στοιχίζει ὁλόκληρη περιουσία.

Στίς κρίσιμες ἐκεῖνες ὥρες οἱ Κιουρί δέ σκέφτονται σάν... ἰδιοκτῆτες θησαυροῦ, ἀλλά σάν ἄνθρωποι. Τό νά ἐκμεταλλευτοῦν γιά ὑλικό κέρδος τό ράδιό τους, πού γιά νά εἶναι σπάνιο δείχνει νά ἔχει σπουδαῖο ἐμπορικό μέλλον, αὐτό τό βρίσκουν ὁλότελα ἀντίθετο πρός τό ἐπιστημονικό πνεῦμα, πού τούς ἐμπνέει καί τούς φλογίζει. Καί μέσα σέ μιὰ στιγμή, οἱ δύο σκέψεις, οἱ δύο καρδιές γίνονται μία, ὅπως πάντοτε σ' αὐτό τό θαυμάσιο ζευγάρι, πού πέρα ἀπό τήν ἀμοιβαία ἀγάπη τους τούς ἐνώνει καί ἡ κοινή λατρεία γιά τήν ἐπιστήμη τους. Καί χωρίς τόν παραμικρό δισταγμό δίνουν τά στοιχεῖα, πού τούς ζήτησαν ἀπό τήν Ἀμερική.

Ἔτσι ἀπό μόνοι τους διάλεξαν γιά πάντα ἀνάμεσα στή φτώχεια καί στά πλούτη. Μά ποιά φτώχεια; Ἄν εἶναι φτώχεια τό πάθος γιά τήν ἐπιστήμη, ὁ πόθος νά ἡμερέψεις τόν ἀνθρώπινο πόνο. Γιατί πρός τά ἐκεῖ τραβοῦν τώρα οἱ Κιουρί. Τό ράδιο μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ γιά τήν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων — νά γλυκάνει τόν πόνο τους. Θά γίνει ὁ μεγαλύτερος σύμμαχος, ὁ μοναδικός γιά τήν ὥρα, στήν καταπολέμηση τῆς φριχτῆς ἀρρώστειας, πού παιδεύει τήν Ἀνθρωπότητα — τοῦ καρκίνου!

Ξαναπαίρνουν ὁλόψυχα τό νέο τους δρόμο ὁ Πέτρος καί ἡ Μαρία. Ἀλλά ἐκεῖ, στό ξεκίνημα, τούς περιμένει ὁ θάνατος. Ἐχει στήσει τό καρτέρι του γιά τόν ἕνα ἀπό τούς δύο... Ὁ Πέτρος σκοτώνεται ἀπό δυστύχημα. Καί ἡ Μαρία ἀπομένει μόνη. Ὁ σύντροφος τῆς νιότης της, ὁ μέγας βοθητός, ὁ πιστός συνεργάτης της ἔχει χαθεῖ γιά πάντα.

Ὡς τότε ζοῦσε καί δούλευε σ' ἕνα ἔργο ἀσύγκριτο μιά ψυχῇ σέ δύο σώματα. Ἀπό δῶ καί πέρα, θά βαδίσει μόνο του πιά τό δρόμο πού ἄνοιξαν μαζί τό ἕνα σῶμα, αὐτό πού ἔχει ἀπομένει στή ζωῇ. Ἡ Μαρία Κιουρί. Μέ τή διαφορά πώς μέσα σ' αὐτό τό σῶμα δέ θά φωλιάζει μιά ψυχῇ μονάχα. Ἀπό δῶ καί πέρα καί γιά τριάντα

σχεδόν χρόνια, όσα τής μέλλονται νά ζήσει ακόμα τής Μαρίας, μέσα στό αδύνατο, κουρασμένο, τό ταλαιπωρημένο καί πολυβασανισμένο κορμί της θά φωλιάζουν δυό ψυχές: ή δική της καί του Πέτρου, πού χάθηκε όριστικά καί τόσο αναπάντεχα.

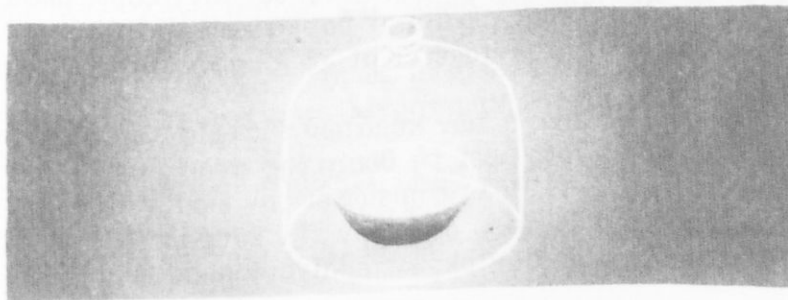
Μέ τή δική της δύναμη θά πορευτεί πιά ή Μαρία — καί μέ τήν άλλη, του άντρα της στό πλάι, πού θά τή ζεσταίνει καί θά τήν έμψυχώνει ώς τό τέλος. Δυό στοιχειά ξεχωριστά ήταν καί τό πολώνιο μέ τό ράδιο. Μά τά ένω-νε ή ίδια ακτινοβολία, ή ίδια ραδιενέργεια!

Θά γνωρίσει τιμές καί δόξες αφάνταστες στά υπόλοι-πα χρόνια τής ζωής της ή Μαρία Κιουρί. Καί θά τίς μοιράζεται νοερά πάντοτε μ' εκείνον πού τής έλειψε. Τό ράδιο τό εκμεταλλεύτηκε ή βιομηχανία σάν σπάνιο καί πανάκριβο στοιχείο. Ή Μαρία Κιουρί τό εκμεταλ-λεύτηκε μέ τό δικό της τρόπο, τοποθετώντας το στήν ύπηρεσία του ανθρώπινου πόνου.

Τό ράδιο! Ένα μάτι, πού άγρυπνεϊ πάνω από κάθε άνθρωπο, πού στέκει πλάι στό προσκέφαλο κάθε πονε-μένου. Πού κι όταν ακόμα δέν κατορθώνει νά τόν για-τρέψει, πάλι του χαρίζει τήν ευλογημένη παρηγοριά, ήμερεύοντας τόν πόνο του...

(Μεγάλοι άνθρωποι)

~ Άλκης Τροπαιάτης

Ἡ πόρτα, μέ τά διακόσια κιλά βάρος, ἔκλεισε στό βαθυσκάφος «ΤΕΡΓΕΣΤΗ». Στό ἐσωτερικό του μόλις εἶχαν μπεῖ δυό ἄντρες: ὁ Ἑλβετός Ζάκ Πικκάρ — γιός τοῦ διάσημου ἐξερευνητῆ τῆς στρατόσφαιρας Αὐγουστου Πικκάρ—κι ὁ Ντόναλ Βάλς, Ἀμερικανός ὑποπλοίαρχος. Καί τώρα κοιτάζονται, σάν νά βλέπονται γιά πρώτη φορά.

Ὁ Εἰρηνικός ὠκεανός, ἀρκετά ταραγμένος, κουνάει τή μικρή σφαῖρα, πού πλέει ἀκόμα στήν ἐπιφάνεια. Σέ μερικά λεπτά οἱ δυό ἄντρες θ' ἀπομονωθοῦν τελείως καί θά μποῦν σ' ἓναν κόσμο, πού οὔτε καί ἡ πιό τολμηρή φαντασία θά μπορούσε νά συλλάβει. Τό «ΤΕΡΓΕΣΤΗ», σχεδιασμένο καί κατασκευασμένο ἀπό τόν Αὐγουστο Πικκάρ, ἐτοιμάζεται νά κατεβεῖ στά βάθη τῆς ἀβύσσου, πού βρίσκεται στά νησιά Μαριάννες.

Εἶναι 23 Γενάρη τοῦ 1960.

Ὁ Πικκάρ ρίχνει ἓνα βλέμμα στόν πίνακα μέ τά ὄργανα διοικήσεως τοῦ βαθυσκάφους. Ὁ Βάλς σκύβει σ' ἓνα φεγγίτη. Ἀπό πάνω, ἀπό τό ρυμουλκό «Βάντανκ», πού τούς ὁδήγησε ὡς ἐκεῖ, τούς τηλεφωνοῦν ὅτι μποροῦν νά βυθιστοῦν ὅποια ὥρα τό θελήσουν. Καί τούς εὐχονται «καλή τύχη!».

Ὁ Πικκάρ ἀνοίγει τό μηχανήμα, γιά νά γεμίσουν μέ νερό οἱ δεξαμενές. Τό νερό χύνεται πάνω ἀπό τά κεφάλια τους, ἀλλά τό θόρυβο πού κάνει δέν τόν ἀκοῦνε μέσα ἀπό τήν ἀτσαλένια σφαιρική βάρκα τους. Ἡ φουσκοθαλασσιά τούς τραντάζει. Καί τό σκάφος ἀρχίζει νά βυθίζεται.

Σέ λίγο ἡ ταραχή τῶν κυμάτων τῆς ἐπιφάνειας ἐλαττώνεται καί παραχωρεῖ τή θέση της στήν ἡρεμία τῶν βαθιῶν νερῶν. Ὁ Βάλς σημειώνει τήν ὥρα, ἐνῶ οἱ βελόνες τοῦ μανόμετρου δείχνουν τήν κάθοδο: 5, 10, 20, 30 μέτρα. Οἱ δυό ἄντρες κατεβαίνουν μέσα σ' ἓνα λα-

μπρόγαλάζιο νερό, πού φωτίζεται ακόμη από τό φῶς τοῦ ἡλίου.

Τό μανόμετρο τώρα δείχνει 200 μέτρα. Ὁ Πικκάρ παρατηρεῖ ἀπό τό φεγγίτη καί διαπιστώνει πῶς ἡ φωτεινότητα ἐλαττώθηκε σημαντικά. Ἀνάβει τούς προβολεῖς καί βλέπει ὅτι διασχίζουν μιὰ ὑγρή ὁμίχλη ἀπό μόρια μικροῦτσικα ὡς δύο χιλιοστά τό καθένα. Εἶναι τό πλαγκτόν.

Ἡ κάθοδος συνεχίζεται. Τό μανόμετρο δείχνει βάθος 500 μέτρα. Ἐξω πάντα τό πλαγκτόν. Μόνο πού τό νερό γίνεται ὅλο καί πιό ψυχρό. Οἱ δύο ἄντρες ἀρχίζουν νά τουρτουρίζουν.

Ὁ Πικκάρ ἀφήνει κανονικά τό ἀπόβαρο, γύρω στόν ἕναν τόνο γιά 1000 μέτρα καθόδου, μέ ταχύτητα 1 μέτρο περίπου στό δευτερόλεπτο.

Ἐπει' ἀπό λίγο ἢ πολύ — κανένας δέν ξέρεי — τό μανόμετρο δείχνει 4.500 μέτρα. Ὁ Βάλς πληροφορεῖ τό «Βάντανκ» ὅτι συναντοῦν πάντοτε τά μόρια τοῦ πλαγκτοῦ. Ὁ Πικκάρ συνεχίζει ν' ἀφήνει ἀπόβαρο. Τό κρῦο ὅλο καί μεγαλώνει. Τό τουρτούρισμα γίνεται πιό ἔντονο. — 8.250 μέτρα! ψιθυρίζει ὁ Πικκάρ. Πρέπει νά ἐπιβραδυνθεῖ ἡ κάθοδος. Καί ἡ ταχύτητα νά μειωθεῖ στά 60 ἑκατοστά τό δευτερόλεπτο.

Ἐδῶ καί τρεῖς ὥρες οἱ δύο σύντροφοι ἐναλλάσσονται μέ τή σειρά μπροστά στά ὄργανα. Μέσα ἀπό τούς φεγγίτες βλέπουν μέ πολλή ἐκπληξη μυριάδες ἀπό φωσφορίζοντες ὁργανισμούς καί ψάρια πολυποίκιλα σέ σχήμα, μέγεθος καί ἀποχρώσεις νά περνοῦν μέ ὅλη τους τήν ταχύτητα. Μετά ὅμως ἀπό τά 6.500 μέτρα παρατήρησαν ὅτι ὅλα αὐτά λιγότευαν καί σέ εἶδη καί σέ ἀριθμούς.

Σιγά σιγά καί σταθερά πλησιάζουν στό βάθος τῆς ἀβύσσου. Ὁ Πικκάρ ἀφήνει κι ἄλλο ἀπόβαρο κι ἐπιβραδύνει τήν κάθοδο στά 30 ἑκατοστά τό δευτερόλεπτο.

Τώρα είναι οί πιό κρίσιμες στιγμές! Θά κάτσουν όμαλά; Καί τί άραγε θά βρούν; Βούρκο, βράχους, άσυνήθιστα κι έντελώς άγνωστα ζώα;

Ή σφαίρα όλο καί κατεβαίνει. Τό μανόμετρο δείχνει 9.700, 9.800 μέτρα! Ή πίεση τοῦ νεροῦ στά τοιχώματα ξεπέρασε τούς 50.000 τόνους! Άν τύχει καί δέν άντέξουν αὐτά τά τοιχώματα καί πάθουν τίποτα ρωγμές; Τί άγωνία, Θεέ μου!

Ή Ο Πικκάρ ξαναπηγαίνει στό φεγγίτη καί προσπαθεῖ μέσ' από τόν κώνο τοῦ φωτός, πού ρίχνουν οί προβολεῖς στό πηχτό σκοτάδι, νά ἰδεῖ κάτι. Δέ διακρίνει τίποτα. Μά... ξαφνικά βγάζει μιá δυνατή φωνή:

— Βλέπω τό βυθό! Βλέπω τό βυθό! Καί τά μάτια του λάμπουν ἐξαλλα.

Ή Βάλς κοιτάζει μέ τή σειρά του. Μιá γαλαζωπή κηλίδα, πού φαίνεται αρκετά μακριά, διαπερνάει τή μαυρίλα τοῦ βάθους. Κι όλο πλαταίνει καί πλησιάζει. Τώρα ξεχωρίζει ἕνα πάρα πολύ παχύ στρώμα βούρκου καί χαλίκια μαζί.

Ξαφνικά τό βαθυσκάφος κάθεται. Τό μανόμετρο δείχνει 10.907 μέτρα! Ένα χαμόγελο θριάμβου φωτίζει τά πρόσωπα τῶν δύο συντρόφων. Κι άμέσως δίνουν τό σήμα, γιά νά τ' άκούσει τό πλήρωμα τοῦ Βάντανκ κι από αὐτό όλόκληρη ἡ άνθρωπότητα:

— Έδῶ «Τεργέστη»! Μᾶς άκούτε; Φτάσαμε στό βυθό! Μᾶς άκούτε;

Στό μεταξύ ἕνα σύννεφο βούρκου σηκώνεται γρήγορα. Οί φεγγίτες σκοτεινιάζουν. Ή Ο Πικκάρ δέ διακρίνει τίποτε πιά. Τό σύννεφο άνέβηκε πρός τά παγωμένα νερά. "Υστερα ξανακάθισε. Τό κρύο ἔχει γίνει άφόρητο.

Όταν ἐπιτέλους τό νερό καθάρισε, οί δύο άντρες βλέπουν από τούς φεγγίτες καί θαυμάζουν: Ένα κοκαλιάρικο ψάρι, πού μοιάζει σάν γλώσσα κι ἔχει καί τά δύο του μάτια στό ἴδιο μέρος, στέκει σάν άκίνητο. Άνάμεσα στά

χαλίκια ξεχωρίζει ένα κατακόκκινο όστρακόδερμο.
‘Η ζωή λοιπόν είναι παρούσα σ’ όλόκληρο τόν πλα-
νήτη μας. Καί για πρώτη φορά στήν ιστορία του άβυσ-
σαλέου σκοταδιού μία άκτίνα φωτός δίνει τό περίγραμ-
μα τών μορφών ενός άγνωστου ως τώρα κόσμου...

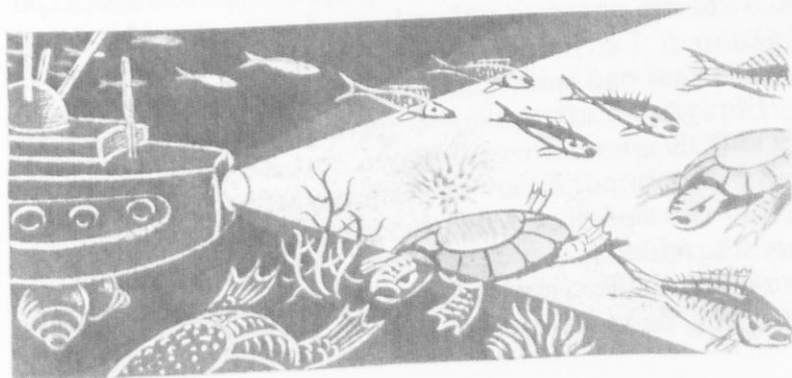
Αυτός άλλωστε ήταν καί ό κύριος σκοπός της κα-
θόδου ως εκεί του Πικκάρ καί του συντρόφου του.
Γιατί είναι βέβαιο πώς οι δυό άντρες δέν αποδύθηκαν
στήν τρομερά επικίνδυνη αυτή περιπέτεια μόνο για νά
πραγματοποιήσουν έναν άθλο... Νά κατακτήσουν ένα
ρεκόρ...

‘Η κατάδυση του βαθυσκάφους «ΤΕΡΓΕΣΤΗ» στό με-
γαλύτερο βάθος τών ωκεανών είχε καθαρά επιστημονικά
κίνητρα: ήθελε ν’ αποδείξει ότι μέ τίς απαιτούμενες
γνώσεις, τά κατάλληλα μέσα καί τόν απαραίτητο ήρωι-
σμό είναι δυνατή ή εξερεύνηση της άβυσσου.

‘Ας έπωφεληθοῦν τώρα οι βιολόγοι, οι ζωολόγοι, οι
γεωλόγοι, οι ωκεανογράφοι κι όλοι οι ειδικοί έρευνητές
κι επιστήμονες κι ας ευρύνουν τό πεδίο της γνώσης σε
έναν τομέα πού τόν θεωρούσαν όλότελα κλειστόν. ‘Ο
δρόμος άνοιξε!

(‘Η έποποιία τών εξερευνήσεων)

‘Επιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Όνομάζεται Γκιούρι Γκαγκάριν. Είναι νέος κι όμορφος. Έχει τό βλέμμα καθαρό, σάν τόν καιρό πού κάνει κείνη τή μέρα (12 Ἀπρίλη 1961), καί τά μάτια του είναι γαλανά, σάν τόν οὐρανό πού θά διασχίσει σέ λίγο.

Δίπλα του ύψώνεται ό πύραυλος, πού θά τόν προωθήσει στό Διάστημα. Είναι ό ΒΟΣΤΟΚ Ι, ένα είδος πελώριας κατακόρυφης όβίδας, μέ ένα μικρό θάλαμο στήν κορυφή της, πού θά ύποδεχτεί τόν πρῶτο κοσμοναύτη.

Ό Γκαγκάριν βγάζει τήν αεροπορική του στολή τοῦ ύπολοχαγοῦ. Φορεῖ τώρα τήν ειδική στολή: μιά μπλέ έλαφριά φόρμα καί άπό πάνω ένα πορτοκαλί σκάφανδρο. Βάζει στ' αὐτιά του τά άκουστικά καί όλόκληρο τό κεφάλι του είναι αιχμάλωτο μέσα σέ μιά βαριά κάσκα, πού μοιάζει σάν κάσκα δύτε.

Δίνει τήν άναφορά του, σύμφωνα μέ τούς στρατιωτικούς κανονισμούς:

— Ὑπολοχαγός Γκαγκάριν, έτοιμος γιά τήν πρώτη πτήση μέ τό κοσμικό σκάφος ΒΟΣΤΟΚ Ι.

Στίς 9 ή ώρα καί 7 λεπτά τό πρωί (7 καί 39' ώρα Μόσχας), μέσα σέ μιά βροντή κεραυνοῦ, ό τεράστιος όγκος τοῦ ΒΟΣΤΟΚ ύψώνεται άργά πρὸς τόν οὐρανό καί ύστερα όλo καί πιό γρήγορα καί άκόμα πιό γρήγορα. Μέσα στό θάλαμο ό Γκαγκάριν αισθάνεται αὐτή τήν ᾠθηση νά τόν πιέζει στό κάθισμα, σάν μιά άκατανίκητη δύναμη.

Εὐτυχῶς ή πίεση θά σταματήσει σέ λίγο, γιατί τό ΒΟΣΤΟΚ μπαίνει στήν τροχιά του. Τώρα ό άνθρωπος καί ό δορυφόρος έχουν τήν ίδια ταχύτητα: 28.000 χιλιόμετρα τήν ώρα. Καί ό άνθρωπος μπορεῖ νά κινιέται. Βλέπει πῶς είναι ή ζωή εκεί, όπου δέν ύπάρχει βαρύτητα, γιατί τά σώματα, πού άφήνει έξω άπό τό δορυφόρο, δέν πέφτουν, αλλά μένουν μετέωρα.

Στὴν ἀρχὴ πετάει ἀνατολικά, πάνω ἀπὸ τὴν Ἀσία. Ἡ μέρα ἔχει κιόλας τελειώσει, ὁ ἥλιος ἔδωσε στὸν ὀρίζοντα. Ἔτσι, ὅταν βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανό, εἶναι νύχτα. Στὸ βάθος ἑνὸς μαύρου οὐρανοῦ τὰ ἀστρα λάμπουν ἐκθαμβωτικά, σχεδὸν ἀφόρητα.

Καὶ τὸ ταξίδι συνεχίζεται. Τώρα πετάει πάνω ἀπὸ τίς νοτιοαμερικανικὲς Ἀνδεῖς καὶ μέ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου βλέπει τὸ ἀκρωτήριό Χόρν. Γιατί στὸ μεταξύ τελείωσε ἡ νύχτα καὶ νέα μέρα ἀρχίζει. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ κατευθύνεται πρὸς τὴν Ἀφρικὴ. Κοντεύει πιά μεσημέρι, ὅταν ξαναφτάνει ψηλά ἀπὸ τίς στέπες τῆς Ρωσίας.

Τέλος, τὸ ταξίδι τελειώνει. Ὁ γύρος τοῦ κόσμου, ὁ πρῶτος πῶς πάνω ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα, ἔχει συμπληρωθεῖ. Καὶ τώρα ἀρχίζει ἡ ἐπιβράδυνση καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ δορυφόρου στὴν ἀτμόσφαιρα. Κρίσιμη στιγμή, γιατί ἡ θερμότητα, πού παράγεται ἀπὸ τὴν τριβή, μπορεῖ νὰ εξαφανίσει τὰ πάντα μέσα σ' ἐλάχιστα δευτερόλεπτα. Τελικά, τὸ ἀλεξίπτωτο ἀνοίγει.

Δίπλα στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, κοντά στή μικρὴ πόλη Σμελόβσκα, δύο χωρικὲς βλέπουν νὰ ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος τους ἓνας γελαστός νέος μέ περίεργα ροῦχα.

— Εἶμαι ὁ Γκιούρι Γκαγκάριν. Μόλις πραγματοποίησα τὸ γύρο τοῦ κόσμου! τοὺς λέει, σάν νὰ ἦταν τὸ πῶς ἀπλὸ, τὸ πῶς κοινὸ πράγμα.

Τί ἡμέρα ἔχουμε; Πάντοτε 12 Ἀπρίλη. Καὶ τί ὥρα; 10 καὶ 55'. Δηλαδή, αὐτός ὁ γύρος τοῦ κόσμου κράτησε μόλις 10 ὥρες καὶ 55' πρῶτα λεπτὰ ἀκριβῶς. Γιά τὴν ἴδια διαδρομὴ πάνω στή Γῆ οἱ ναῦτες τοῦ Μαγγελάνου εἶχαν χρειαστεῖ 3 ὁλόκληρα χρόνια.

Ἡ νύχτα, πού πέρασε ὁ Γκαγκάριν, εἶναι ἡ ἴδια πού θὰ ἔλθει αὐτὸ τὸ βράδυ, ὅταν θὰ ἐορτάζει τὸ θρίαμβό του. Καὶ ὁ ἥλιος, πού εἶδε νὰ ἀνατέλλει στίς Ἀνδεῖς,

εἶναι ὁ ἴδιος πού τόν ξύπνησε σήμερα τό πρωί.

Τί παράξενο!

(Ὁ οὐρανός)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ἀσκήσεις:

— *Νά ἐπαναλάβετε ὅσα ἔχετε διδαχτεῖ γιά τούς τεχνητούς δορυφόρους, τούς πυραύλους, τά διαστημόπλοια.*

— *Θυμηθεῖτε: Πότε ἐκτοξεύτηκαν οἱ Σπούτνικ Ι, Ἐξπλόρερ Ι, Ἀπόλλων Ι0 καί τί ἀποστολή εἶχε ὁ καθένας.*

— *Τί σᾶς θυμίζουν ἀκόμα τά ὀνόματα: Λάικα, Βαλεντίνα Τσερέσκοβα, Ἀπόλλων 9.*

120. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Τά ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, πού πρῶτοι πάτησαν στό σεληνιακό ἔδαφος, ἀξίζει νά μείνουν στή μνήμη μας:

Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Νήλ Ἀρμστρογκ. Ὁ δεύτερος ὁ Ἐντγουν Ὡλντριν. Μαζί τους καί ὁ πιλότος Μάικ Κόλλινς, πού ὁδήγησε τό διαστημόπλοιο ΑΠΟΛΛΩΝ γύρω ἀπό τή Σελήνη καί τό ξανασύνδεσε μέ τή σεληνιακή μονάδα ΛΕΜ-ΑΕΤΟ τή βάφτισαν στήν ἐπιστροφή της.

Ἱστορική μέρα ἡ 20 Ἰουλίου 1969.

Ὁ πύραυλος ΚΡΟΝΟΣ V, πού μετέφερε τό διαστημόπλοιο, ἦταν τεράστιος. Εἶχε ὕψος μεγαλύτερο ἀπό 100 μέτρα, πλάτος περισσότερο ἀπό 10 καί χρειάστηκε 4 ἑκατομμύρια λίτρα καύσιμα γιά τό ταξίδι του. Ὃταν ξεκίνησε, στίς 17 Ἰουλίου 1969, ἡ φλόγα, πού πετάχτη-

κε από τόν πρῶτο κινητήρα του, τόν πιό ισχυρό, ἔφτασε σέ μήκος 500 μέτρα!

Γιατί ὁ πύραυλος ἔπρεπε νά διανύσει μεγάλο διάστημα, προτοῦ φτάσει στόν προορισμό του. Ἡ Σελήνη ἀπέχει 384.000 χιλιόμετρα ἀπό τή Γῆ, ἀλλά, γιά νά πάει κανένας ἐκεῖ, πρέπει νά τήν ἀκολουθήσει, καθώς συνεχίζει νά τρέχει στήν τροχιά της γύρω ἀπό τή Γῆ. Κι αὐτό σημαίνει πάνω ἀπό 1 ἑκατομμύριο χιλιόμετρα.

Χωρίς ἐμπόδια, τό ΑΠΟΛΛΩΝ, πού μετέφερε τό ΛΕΜ-ΑΕΤΟ, ἔφτασε στό πεδίο ἑλξης τῆς Σελήνης. Τότε τό ΛΕΜ ἀποσπᾶστικέ καί ὀδηγημένο ἀπ' τόν Ἄρμστρογκ κατέβηκε ἀργά στή Σελήνη. Ἡ μονάδα αὐτή (ΛΕΜ) δέν ὀδηγεῖται σάν ἀεροπλάνο, ἀλλά μέ μικροῦς πυραύλους, πού ἐπιτρέπουν τήν κίνησή του πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις.

Οἱ ἄνθρωποι θυμοῦνται ἀκόμη τό ἱστορικό ἐκεῖνο γεγονός.

— Φανταστικό! φώναξε ὁ Ἄρμστρογκ, ὅταν πάτησε τό πόδι του στό σεληνιακό ἔδαφος. Καί πρόσθεσε:

— Ἕνα μικρό βῆμα γιά τόν ἄνθρωπο, ἕνα βῆμα γίγαντα γιά τήν ἀνθρωπότητα!

Ὅλα ὅσα συνάντησαν οἱ γῆινοι κατά τήν παραμονή τους στή Σελήνη ἦταν γεμάτα ἐκπλήξεις. Οἱ μετακινήσεις τους ἦταν εὐκολες, γιατί ἡ βαρύτητα ἐκεῖ εἶναι ἕξι φορές μικρότερη ἀπό ὅ,τι στή Γῆ. Ἡ σημαία δέν κυμάτιζε, γιατί δέν ὑπάρχει ἀτμόσφαιρα καί κανένας ἄνεμος δέ φυσάει. Ὁ ὀρίζοντας ἦταν κοντινός, γιατί ἡ ἀκτίνα τῆς Σελήνης εἶναι ἴση μέ τά τρία ἐνδέκατα τῆς ἀκτίνας τῆς Γῆς. Καί μακριά στόν οὐρανό φαινόταν ἡ Γῆ σάν ἀκίνητη καί γεμάτη χρώματα.

Μιά ἀπό τίς κύριες φροντίδες τοῦ Ἄρμστρογκ καί τοῦ Ὡλντριν ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀσφάλισαν πρῶτα τό σκάφος τους, ἦταν νά μαζέψουν πέτρες καί νά τίς μεταφέρουν στή Γῆ.

Ἀπό τότε κι ἄλλοι ἄνθρωποι κατέβηκαν στή Σελήνη. Κι ὅλοι μεταφέρανε στή Γῆ πέτρες. Αὐτός θά εἶναι ὁ ἀντικειμενικός σκοπός τῶν ταξιδιῶν ἐκεῖ γιά πολὺν καιρό ἀκόμα.

Τί τίς θέλουν ὅμως αὐτές τίς πέτρες; Μήπως περιέχουν χρυσάφι ἢ διαμάντια; Χωρίς ἄλλο, ὑπῆρχε κι αὐτή ἡ ἐλπίδα. Ἀλλά γιά τοὺς ἐπιστήμονες σημασία ἔχει ὅχι ν' ἀνακαλύψουν θησαυρούς, μά νά πλουτίσουν τήν ἐπιστήμη. Καί οἱ σεληνιακοὶ λίθοι εἶναι πολύτιμοι, γιατί ἐπιτρέπουν νά γνωρίσουμε τήν ἱστορία ἄμεσα τῆς Σελήνης κι ἔμμεσα καί τῆς Γῆς.

Γνωρίζουμε ὅτι στό Σύμπαν ὅλα γερνοῦν κι ὅτι μποροῦμε νά προσδιορίσουμε τήν ἡλικία μιᾶς πέτρας π.χ. ἢ μιᾶς γεωλογικῆς «ἀπόθεσης». Μέ τή μετατροπή τοῦ στοιχείου ἀργοῦ σέ κάλιο κατορθώσαμε νά ὑπολογίσουμε τήν ἡλικία τῶν σεληνιακῶν λίθων, πού ἔφερε ὁ Ἄρμ-στρογκ. Γύρω στά 4.500.000.000 ἔτη. Ἀλλά αὐτή εἶναι καί ἡ ἡλικία τῆς Γῆς καί ὅλου τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.

Στή συνέχεια, οἱ ἐπιστήμονες ἐνδιαφέρθηκαν γιά τή σύνθεση τῶν σεληνιακῶν λίθων. Κι ἐδῶ πάλι δέν ἔλειψαν οἱ ἐκπλήξεις.

Ἡ σεληνιακή «ἄμμος» ἀποτελεῖται ἀπό ἑκατομμύρια ὑαλοποιημένους βόλους. Τά στοιχεῖα πού ἐπικρατοῦν εἶναι τά ἴδια μέ τῆς Γῆς. Ἡφαιστειακά κυρίως πετρώματα. Περιέχουν ὅμως περισσότερα σπάνια μέταλλα ἀπό τά δικά μας ἡφαιστειακά πετρώματα, ὅπως τιτάνιο, ζirkόνιο καί χρώμιο.

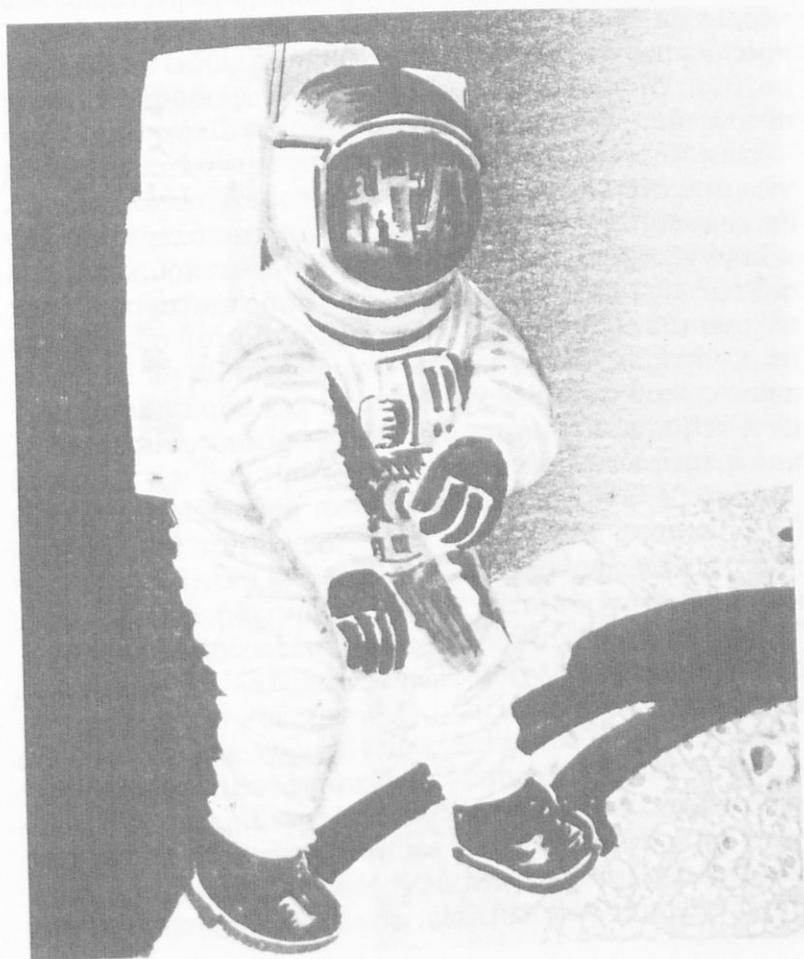
Ἡ μελέτη τῶν λίθων ἐπιβεβαίωσε ἐπίσης ὅτι δέν ὑπάρχει νερό στή Σελήνη. Κι οὔτε ὑπῆρξε ποτέ. Ἐπομένως, δέν ὑπῆρξε ποτέ οὔτε ζωή.

Φαίνεται λοιπόν πῶς ἡ Σελήνη εἶναι μιά τεράστια πέτρινη σφαῖρα. Αὐτή κάποτε ὑποβλήθηκε σέ πολὺ μεγάλες θερμοκρασίες καί παράμεινε πολὺ ραδιενεργός.

Ὡστόσο, ὁλόκληρη ἡ ἱστορία της δέν εἶναι τέλεια γνωστή. Καί γιά νά γίνει, θά χρειαστεῖ νά περιμένουμε πολλά χρόνια ἀκόμα.

(Ὁ οὐρανός)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

121. Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ

Δέν ξέρω κατά ποιά περίεργη σύμπτωση ή άπονομή τῶν βραβείων Νόμπελ σέ διάφορους ἐπιστήμονες μοῦ ξανάφερε στό νοῦ τούς ἀφανεῖς ἐφευρέτες. Τούς ἀνθρώπους δηλαδή πού συμβάλανε, πρῶτοι αὐτοί, ὅσο δέν παίρνει, γιά τήν κοινωνική προκοπή, χωρίς ὅμως νά κερδίσουν καί τήν ἀναγνώριση. "Ολοι τους στάθηκαν πραγματικά ἄτυχοι στό κεφάλαιο αὐτό. Οὔτ' ἓνα «εὐχαριστῶ», οὔτε κán ἓνα ψίχουλο εὐγνωμοσύνης καί γιά αὐτούς ἀπό τήν ἀνθρωπότητα πού τόσο εὐεργετήθηκε.

"Ολη τήν εὐγνωμοσύνη, ὅλες τίς τιμές καί τήν ἀναγνώριση τίς πῆραν οἱ μεγάλοι. Αὐτοί πού ὠφέλησαν μέ ἐπινοήσεις πιό ἐντυπωσιακές: πού καταπολέμησαν καί τελικά ἐξουδετέρωσαν τρομερά μικρόβια· πού κατάργησαν, μέ τίς μεγάλες ταχύτητες, τίς ἀποστάσεις· πού ὑποτάξανε τόν ἠλεκτρισμό, μεταβάλλοντάς τον σέ φῶς καί σέ κινητήρια δύναμη· πού αἰχμαλώτισαν τά ἐρτζιανὰ κύματα· πού συντρίψανε τό ἄτομο καί παραβιάσανε καί κατακτήσανε τό Διάστημα. "Ολα γι αὐτούς. Καί ἡ δόξα καί ἡ τιμή καί ἡ δίκαιη ἀναγνώριση!

Αὐτό βέβαια ἦταν καί τό σωστό. Ἐκτυφλωτική ὑπῆρξε ἡ ἀστραπή τῆς σκέψης τους, πού φώτισε τούς ἀνθρώπους, πού τούς ἀνακούφισε ἀπό πολλά ἀπ' τά δεινὰ τους καί τούς ὁδήγησε στήν τόσο ἐκπληκτική πρόοδό τους. "Αξιός λοιπόν ὁ μισθός τους καί πάνω σ' αὐτό κανεῖς δέ θά μπορούσε, ὄχι ἀπλῶς νά πεῖ, ἀλλ' οὔτε κán καί νά σκεφτεῖ διαφορετικά.

"Αξιζαν ὅμως καί οἱ ἄλλοι — ἀξιζαν καί οἱ ἀφανεῖς τήν εὐγνωμοσύνη μας. Γιατί αὐτοί παρακολούθησαν τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τά πρῶτα της βήματα. Τῆς δώσανε τή σοφή της πείρα καί μάλιστα κατά τρόπο πού τῆς ἐξασφάλισε πραγματικούς ὅρους ἀνθρώπινης ζωῆς. Τήν ξεχώρισαν ἀπό τά ζῶα, τήν καλλιέργησαν καί τήν

ἀνέβασαν τήν ἀνθρωπότητα. Κι ὅλα αὐτά στά πρῶτα της βήματα. Χωρίς προηγούμενα, χωρίς δημιουργημένη παράδοση καί χωρίς κανέναν ὁδηγό. Ψηλαφητά καί μέ μόνους ὁδηγούς τήν παρατήρηση καί τήν πείρα.

Ποιοί εἶν' αὐτοί; Μά ποιοί ἄλλοι ἀπό τοὺς ἐφευρέτες τῶν μικρῶν καί τῶν ἐλάχιστων; Τοὺς ἐπινοητές τῶν ἀπλῶν, ἀλλά καί γι' αὐτό πολύ χρήσιμων πραγμάτων:

Γυμνοί ξεκίνησαν οἱ ἄνθρωποι καί, γιά νά προφυλαχτοῦν ἀπό τίς βροχές καί τό κρύο, τυλίγονταν μέ δέρματα καί προβιές, πού προσπαθοῦσαν νά τίς συγκρατήσουν στό κορμί τους μέ φλοῦδες ἀπό τά δέντρα ἢ καί μέ ἀγκάθια. Φανταστεῖτε τά βάσανά τους, ὅταν ὅλα αὐτά ἔσπαζαν καί κόβονταν κι ἔμεναν ἐντελῶς ἀπροφύλαχτοι. Φανταστεῖτε ὅμως καί τή χαρά τους, ὅταν κάποιος ἔβαλε κάτω τό κεφάλι του, σκέφτηκε καί τοὺς πρόσφερε τήν κουμπότρυπα. Μάλιστα, φίλοι μου, τήν κουμπότρυπα! Μήπως ἦταν μικρή ἢ ἐφεύρεσή της; Ἀναλογιστεῖτε λίγο τί θά συνέβαινε, ἂν δέν ὑπῆρχε, καί τότε τά λέμε.

Ἄμ' ἡ ἀνακάλυψη πάλι τοῦ βελονιοῦ, τί σᾶς λέει; Σκέφτηκε κάποιος νά πάρει ἓνα κομμάτι σύρμα, νά τοῦ ἀνοίξει στήν ἄκρη μιά τρυπούλα κι ἀπό κεῖ νά περάσει μιά χόρτινη κλωστή στήν ἀρχή. Ἀπ' ἐκεῖ καί πέρα τό μυστικό γιά τό στέρεο, τό ἀσφαλισμένο ντύσιμο εἶχε παραβιαστεῖ κι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μπεῖ στό σωστό δρόμο τῆς ἀνθρωπιᾶς.

Ἀλλά ὑπάρχει καί ἡ ρόδα, πού δέν ἦταν μικρό πράγμα. Ποιός τήν ἀνακάλυψε; Ποιός σκέφτηκε πρῶτος νά περάσει δυό ρόδες ἀπό ἓναν ἄξονα καί νά τοποθετησε πάνω τους ἓνα κασόνι; Ἡ ἀνακάλυψή της ἦταν μιά ἀληθινή ἐπανάσταση στίς συγκοινωνίες καί τίς μεταφορές. Ἦταν τό μεγάλο πῆδημα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τήν πρόοδο καί τήν κατάκτηση τῆς ζωῆς.

Πόσες καί πόσες παρόμοιες ἀνακαλύψεις δέν προηγήθηκαν, ὥσπου νά φτάσει ὁ ἄνθρωπος στή σημερινή

καταπληκτική του εξέλιξη! Μικρές καί άσήμαντες μᾶς φαίνονται, έπειδή τώρα τίς έχουμε κάνει χτήμα μας, έπειδή τίς συνηθίσαμε.

Δέν είναι όμως. "Όπως δέν είναι μικρά άποκτήματα: τό ταπεινό χτένι, πού χτενίζουμε τά μαλλιά μας· τό ξυράφι, πού ξυριζόμαστε· κι άκόμη κι αϋτή ή προετοιμασία τοϋ καθημερινοϋ φαγητοϋ μας, πού γιά νά φτάσει στή σημερινή γευστική του προκλητικότητα, πέρασε άπό πολλά στάδια δοκιμασίας. "Όλα αϋτά μᾶς φαίνονται ίσως άσήμαντα καί μικρά.

Ποιός όμως μπορεί νά μᾶς βεβαιώσει ότι εκείνα, πού συνηθίσαμε νά λέμε μικρά, δέν είναι καί τά πιό μεγάλα; Κανείς.

Πραγματικοί δημιουργοί, άληθινοί ποιητές λοιπόν καί οί έφευρέτες τών έλάχιστων. Δέν είναι μεγάλοι; Μά μήπως ύπάρχουν μικροί καί μεγάλοι ποιητές; "Υπάρχουν μόνο ποιητές, έφόσον βέβαια είναι πραγματικά ποιητές. Οί ποιητές ή είναι ή δέν είναι. Καί οί άφανείς δημιουργοί τών έλάχιστων ύπῆρξαν άληθινοί ποιητές. Τούς ανήκει έπομένως ή τιμή ενός μνημείου πού πρότεινε κάποιος. Ένός μνημείου, άφιερωμένου στόν «Άγνωστο Έφευρέτη»!...

Πάνος Σπάλας

Ζ. ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΓΓΕΛΗΣ ΝΙΚΟΣ. Γεννήθηκε στὸν Ἀποκόρωνα Χανίων τὸ 1930. Σπούδασε πολιτικὲς ἐπιστῆμες καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴ δημοσιογραφία καὶ τὴ λογοτεχνία. Ἔργα του: «Στὸν Ἰσκιο τῆς Μαδάρας», «Δασκαλογιάννης», «Ἀλέξιος Καλλέργης, ὁ μέγας ἄρχων», «Κρητικὸς λαϊκὸς θρῆνος, μοιρολόγια καὶ μοιρολογῆτρες».

ΑΓΡΑΣ ΤΕΛΛΟΣ. Φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Εὐάγγελου Ἰωάννου. Γεννήθηκε στὴν Καλαμπάκα τὸ 1899 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1944. Σπούδασε νομικά καὶ ὑπηρέτησε ὡς ὑπάλληλος στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐγραψε πεζὰ καὶ προπάντων ποιήματα καὶ μάλιστα ἀπὸ 8 χρονῶν. Κυριότερα ποιητικὰ ἔργα του: «Τὰ βουκολικά καὶ τὰ ἐγκώμια», «Καθημερινές», «Τριαντάφυλλα μιανῆς ἡμέρας». Τὸ τελευταῖο ἐκδόθηκε μετὰ τὸ θάνατό του. Ὅλα τὰ ποιήματα εἶναι λυρικά καὶ διακρίνονται γιὰ τὴ λεπτότητα, τὴ χάρη καὶ τὴν εὐγένειά τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἓναν τόνο μελαγχολίας.

ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στὸ Βατούμ τοῦ Καυκάσου τὸ 1916 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1946. Ἦταν φτωχὸς καὶ γιὰ νὰ σπουδάσει ἐπαιζε φλάουτο σέ νυχτερινὰ κέντρα. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴν πεζογραφία καὶ τὴν ποίηση. Ἐργάστηκε σέ διάφορα περιοδικὰ καὶ γιὰ λίγον καιρὸ εἶχε ἐκδώσει κι ἓνα μικρὸ δικό του, τὴν «ΑΡΓΩ». Ἔργα του: τὸ ποιητικὸ «Εἰδύλλια», τὰ διηγήματα «Ἐβδομος οὐρανός» καὶ μιά μετάφραση ἀπὸ ρωσικὰ ποιήματα.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Γεννήθηκε τὸ 1824 στὴ Λευκάδα καὶ πέθανε τὸ 1879. Σπούδασε νομικά στὴν Ἰταλία καὶ Γαλλία. Ἀντιπρόσωπος τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του στὴν Ἰόνιο Βουλὴ ἀγωνίστηκε ὅσο λίγοι γιὰ τὴν Ἑνωσιὴ τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν ἔνωση ἐξελέγη βουλευτὴς στὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ. Ἔργα του εἶναι: «Στιχοιργήματα», «Μνημόσυνο», «Κυρά Φροσύνη», «Ἀθανάσιος Διάκος» καὶ «Φωτεινός» πού ἔμεινε ἀσυμπλήρωτος. Ἐμπνεύστηκε ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν ἀρματολῶν. Ἡ ποίησή του διακρίνεται γιὰ τὸ λυρικὸ τόνο καὶ τὸ ἥρωικό της ὅφος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Γεννήθηκε στὸ Φανάρι τῆς Πόλης τὸ 1867 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1945. Σπούδασε ἱατρικὴ, ἀσχολήθηκε ὁμως κυρίως μὲ τὴ λογοτεχνία καὶ ἰδίως μὲ τὸ πεζογράφη-

μα. Έχει αφήσει ακόμη και πλούσιο μεταφραστικό έργο. Από τα βιβλία του ξεχωρίζουμε τά: «Εικόνες Κων/πόλεως και Ἀθηνῶν», «Εικόνες από τό Φανάρι» και «Θρύλοι τῆς Πόλης». Στά έργα του διακρίνουμε μεγάλο πατριωτισμό, παρατηρητικότητα και άφηγηματική δύναμη.

ΒΕΝΕΖΗΣ ΗΛΙΑΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ διακεκριμένου πεζογράφου Ἡλία Μέλλου. Γεννήθηκε στό Ἀιβαλί τῆς Μ. Ἀσίας τό 1904 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1973. Στή Μικρασιατική καταστροφή πιάστηκε αἰχμάλωτος από τούς Τούρκους και δούλεψε σκληρά ὡς τό 1923 σέ καταναγκαστικά έργα. Στήν Ἀθήνα διορίστηκε τραπεζικός υπάλληλος. Ἀσχολήθηκε πολύ μέ τήν πεζογραφία και άφησε τεράστιο και σπουδαίο λογοτεχνικό έργο, γι' αὐτό ἐξελέγη και ἀκαδημαϊκός. Από τά βιβλία του ξεχωρίζουμε: «Γαλήνη», «Νούμερο 31328», «Ἐξοδος», «Ὁρα πολέμου», «Αἶγαῖο», «Αἰολική γῆ», «Ὠκεανός», «Ἀργοναῦτες», «Ἄνεμος», «Νικημένοι» κ.ἄ. Σ' ὅλα διακρίνουμε μία ἄμεση παρατηρητικότητα και μία ἀνθρωπιστική πνοή και διάθεση.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στή Ναύπακτο τό 1867 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1945. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία και μέ ἱστορικές και λαογραφικές μελέτες. Ἐμπνεύστηκε κυρίως από τούς Ἐθνικούς μας ἄγῶνες. Κυριότερα έργα του εἶναι: «Λόγοι και Ἀντίλογοι», «Τά παλικάρια τά παλιά», «Μεγάλα χρόνια», «Διηγήματα», «Ἱστορική Ἀνθολογία» κ.ἄ. Συγκέντρωσε τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα κι ἐξέδωκε τή «Βιογραφία τοῦ Καραϊσκάκη», τά «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη», τά «Στρατιωτικά ἐνθυμήματα Σ. Κασομούλη» κ.ἄ. Διακρίνεται γιά τή ζωντανή δημοτική γλῶσσα και τό ποιητικό του ὕφος. Ἡ προσφορά του στό Ἑλληνικά γράμματα θεωρεῖται τεράστια.

ΒΛΕΣΣΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1910 κι ἐγκαταστάθηκε στήν Ἑλλάδα μετά τή Μικρασιατική καταστροφή. Ἀπό πολύ νέος ἄρχισε ν' ἀσχολεῖται μέ τά γράμματα και μέ μεταφράσεις γάλλων κυρίως συγγραφέων. Ὅλα τά έργα του και ὡς συγγραφέα και ὡς ἐκδότη εἶναι παιδικά. Παράλληλα έχει ἐκδώσει τά περιοδικά «Παιδικός κόσμος» και «Χαρούμενες ὥρες». Από τά έργα του ἀναφέρουμε τά: «Στό θρόνο τοῦ Βυζαντίου», «Χωρίς πατέρα», «Εὐθυμες ἱστορίες», «Ἀληθινές ἱστορίες».

ΓΙΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Κατάγεται από γενιά ήπειρώτικη και γεννήθηκε τό 1914 στό Ἀγρίνιο. Σπούδασε νομικά καί φιλολογία ἑλληνική καί γαλλική. Ὑπηρέτησε ὡς υπάλληλος στό Ὑπουργεῖο Παιδείας καί ὡς διευθυντής στό Ὑπουργεῖο Προεδρίας. Πολυγرافότατος, ἄρχισε νά γράφει ἀπό φοιτητής καί σιγά σιγά καταπιάστηκε μέ ὅλα σχεδόν τά εἶδη τοῦ πεζοῦ λόγου (πεζογράφημα, δοκίμιο, κριτική). Ἀρκετά βιβλία του ἔχουν βραβευτεῖ ἀπό τήν Ἀκαδημία, τό Σύνδεσμο Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καί σέ διαγωνισμούς. Κυριότερα παιδικά ἔργα του εἶναι: «Δέκα ἄνθρωποι», «Ἐθνικοί Εὐεργέτες», «Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας», «Παραμῦθια τῆς Κύπρου», «Στή χώρα τοῦ μύθου», «Τά σήμαντρα τῆς Ἀγία-Σοφιάς», «Ἕνας γέρος ἀπό τή Φρυγία», «Μικροί θεοί τοῦ Ὀλύμπου», «Μεγάλες μορφές τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Σέ συνεργασία μέ τόν Ἄλκη Τροπαιάτη ἔγραψαν τό τρίτομο βιβλίο «Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητας» κι ἐπιμελήθηκαν τήν ἐφτάτομη ἀνθολογία μέ τίτλο «Τ' ἀγαπημένα μου διηγήματα».

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Γεννήθηκε τό 1912 στή Μυδαλία Ἀρκαδίας. Σπούδασε παιδαγωγικά στό διδασκαλεῖο Τριπόλεως καί στό πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ὑπηρέτησε σέ πολλά σχολεῖα καί περιφέρειες ὡς δάσκαλος καί ὡς ἐπιθεωρητής καί συνταξιοδοτήθηκε μέ τό βαθμό τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου. Δημοσίευσε ἄρθρα καί μελέτες μέ παιδαγωγικό περιεχόμενο, καθώς καί τά βιβλία: «Ἡ διδακτική τῶν ἐκθέσεων» καί «Ἡ πρώτη ἀνάγνωση καί γραφή κατά τήν ὀλική μέθοδο». Ἐχει συγγράψει ὅλα σχεδόν τά βοηθητικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καί βραβεύτηκε ἀπό τό Ὑπουργεῖο Παιδείας γιά ἀναγνωστικά Α', Β', Γ', Ε' καί ΣΤ' Δημοτικοῦ καί νεοελληνικά ἀναγνώσματα Γ' Γυμνασίου. Κυριότερα παιδικά ἔργα του εἶναι: «Νεώτερη Σχολική Ἀνθολογία» καί «Ἱστορίες καί Ἀνέκδοτα ἀπό τήν Ἑθνική μας Ζωή». Τελευταῖα ἐπιμελήθηκε τίς ἐκδόσεις: «Ὁ Θαυμαστός Κόσμος τῶν Ζώων», «Ὁ Θαυμαστός Κόσμος τῶν Φυτῶν», «Ὁ Θαυμαστός Κόσμος τῶν γνώσεων «Γιατί; πῶς; ποῖος;», «Ἡ ἐποποιία τῶν ἐξερευνήσεων», «Ἀνακαλύπτω καί μαθαίνω», κ.ἄ.

ΓΛΕΖΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Γεννήθηκε στήν Ἀπείρανθο Νάξου τό 1902. Σπούδασε νομικά, ἐργάστηκε ὡς δημόσιος υπάλληλος καί ἀπό πολύ νέος ἀσχολεῖται μέ τή λογοτεχνία (διήγημα, δοκίμιο). Ἔργα του μέ διηγήματα: «Φθινοπωρινή ἐξοχή», «Πρώτη γνωριμία».

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στο Ήράκλειο Κρήτης τό 1860 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1937. Σπούδασε νομικά, ἀσχολήθηκε ὅμως καί μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία. Κυριότερο ἔργο του: «Οἱ Κρήτες μου». Διακρίνεται γιά τόν ἀσυγκράτητο πατριωτισμό του.

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΓΕΩΡΓΙΑ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1904. Ἐγκαταστάθηκε στήν Ἀθήνα πρίν ἀπό τή Μικρασιατική καταστροφή κι ἐργάστηκε ὡς δημοσιογράφος. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία, πεζογραφία καί ποίηση, γιά παιδιά κυρίως καί γιά νέους. Μετάφρασε ἀκόμα ἔργα ἀπό τήν παγκόσμια λογοτεχνία κι ἔγραψε καί ἀρκετά θεατρικά ἐπίσης γιά παιδιά. Κυριότερα παιδικά βιβλία της: «Τά πρῶτα φτερουγίσματα» (ποιητικό), «Νάνος Τραλαλάς» (παραμῦθι), «Διγενής Ἀκρίτας», «Τριάντα διαλεχτά παραμῦθια», «Ἱστορίες καί παραμῦθια ἀπό ὅλον τόν κόσμο», «Μέγας Ἀλέξανδρος», «Ὀδύσεια Ὀμήρου» καί πολλά ἄλλα.

ΔΕΛΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Κόρη τῆς Πηνελόπης Δέλτα, γεννήθηκε τό 1905 στήν Ἀθήνα. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί δημοσίευσε διάφορα παιδικά διηγήματα σέ περιοδικά. Μέ πολλή εὐχαρίστηση διαβάζεται τό βιβλίό της «Μῦθοι καί Θρύλοι».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. Γεννήθηκε τό 1874 στήν Ἀλεξάνδρεια καί πέθανε τό 1941 στήν Ἀθήνα. Ἀσχολήθηκε ἀρκετά ἐνῶρίς μέ τά γράμματα καί ἰδιαίτερα καλλιέργησε τήν παιδική λογοτεχνία, ὅπου ἀναδείχτηκε πολύ μεγάλη. Τά ἔργα της εἶναι ὅλα παρμένα ἀπό τή θρησκευτική καί τήν ἐθνική μας ζωή κι ἔχουν ἀγαπηθεῖ πολύ ὄχι μόνο ἀπό τοὺς μικροὺς, ἀλλά καί ἀπό τοὺς μεγάλους. Ξεχωρίζουμε τά βιβλία της: «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ», «Τόν καιρό τοῦ Βουλγαροκτόνου», «Τά μυστικά τοῦ Βάλτου», «Γιά τήν πατρίδα», «Ὁ Μάγκας», «Ὁ Τρελαντώνης», «Παραμῦθια χωρίς ὄνομα», «Παραμῦθια κι ἄλλα» κλπ.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Γόνος μεσολογγίτικος γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1859 καί πέθανε τό 1951. Σπούδασε φιλολογία ἐδῶ καί στή Γερμανία. Ὑπηρετήσε πολλά χρόνια ὡς τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί ὡς Διευθυντής Γραμμάτων καί Τεχνῶν. Ἐγινε καί ἀκαδημαϊκός. Πολυγραφότατος λυρικός ποιητής καί πεζογράφος, διακρίνεται γιά τήν ἀγάπη του στή φύση καί τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους πού περιγράφει μέ αἰσιοδοξία καί τρυφερότητα. Διεύ-

θυνε τά περιοδικά: «Ἐθνικὴ ἀγωγὴ», «Μελέτη», «Ἑστία» καὶ «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος». Ὑπῆρξε ἐπίσης διευθυντὴς στὸ «Σύλλογο πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», ὅπου ἀνάπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ξεχωρίζουμε: Ποιητικά: «Σταλακτίτες», «Ἀμάραντα», «Γαλήνη», «Φωτερὰ σκοτάδια», «Κλειστά βλέφαρα», «Πύρινη Ρομφαία», «Φευγάτα χελιδόνια», «Σπίθες στὴ στάχτη» κ.ἄ. Πεζά: «Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί», «Ἀμαρυλλίς», «Παραμύθια», «Ἔρση», «Σκόρπια φύλλα τῆς ζωῆς μου» κ.ἄ.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Β. ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1919. Ἀσχολεῖται μέ τὴ δημοσιογραφία καὶ τὴ λογοτεχνία (πεζογραφία, θέατρο, ποίηση). Ἔχει ἐπίσης μεταφράσει ἄρκετὰ ξένα ἔργα τοῦ Μάρκ Τουαίν, Ἰουλίου Βέρν, Τζάκ Λόντον κ.ἄ. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ξεχωρίζουμε: «Ἕλληνες καὶ ξένοι κατάσκοποι στὴν Ἑλλάδα», «Ἀλέξης Δαφνομήλης», «Σταυρὸς καὶ πανοπλία», «Φλογισμένα ράσα» κ.ἄ., ὅλα κατάλληλα γιὰ παιδιὰ. Ποιητικά: «Ἱερὸς Ἄνεμος», «Σκοτεινὴ Πύλη», «Πλατυτέρα Νεφέλης», «Ὀλονύκτιος συνεδρία», «Ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς » κ.ἄ.

ΚΑΜΒΥΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Γεννήθηκε τὸ 1919 στὰ Βουνάρια τῆς Κορώνης (Μεσσηνία). Σπούδασε παιδαγωγικά καὶ ὑπηρετεῖ ὡς δάσκαλος στὴ Δημοτικὴ Ἑκπαίδευση. Παράλληλα ἀσχολεῖται μέ τὴν παιδική καὶ κυρίως τὴ θρησκευτικὴ ποίηση, ὅπου δείχνει ιδιαίτερη εὐαισθησία, καὶ συνεργάζεται μέ διάφορα περιοδικά. Ἔργα του: «Τὸ τραγούδι τοῦ παιδιοῦ», «Φθινοπωρινὸ ἐλεγεῖο», «Ἀκραῖο φυλάκιο».

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἱστοριοδίφης, πεζογράφος καὶ ποιητής. Γεννήθηκε τὸ 1852 ἀπὸ παλιὰ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῆς Πόλης καὶ πέθανε τὸ 1942 στὴν Ἀθήνα. Σπούδασε νομικά, ἄσκησε γιὰ λίγο τὴ δικηγορικὴ, ὑπηρέτησε κατόπιν ὡς ὑπάλληλος σὲ δικαστήριον, στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία καὶ στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Μέ τὴ λογοτεχνία ἀσχολήθηκε ἀπὸ ἑνωρίς καὶ τὸ 1927 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Καλλιέργησε ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τοῦ λόγου καὶ συγκέντρωσε ὅλο περίπου τὸ λαογραφικὸ ὕλικό τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀθήνας. Ἐγγραψε καὶ στὴν καθαρεύουσα καὶ στὴ δημοτικὴ. Τιμήθηκε μέ τὸ Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ἔργα του: «Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας»- τόμοι 8, «Ἀναδρομάρης», «Ἀρματολοί καὶ κλέφτες», «Τὸ Δαφνί», «Ἀθηναϊκά διηγήματα», «Τὸ παιδομάζωμα», «Νεράιδα τοῦ Κάστρου».

ΚΑΡΑΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στο Σαραβάλι της Ἀχαΐας τό 1921. Ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία (πεζογραφία, κριτική) κι ἐργάζεται ὡς σχολιαστής στό ραδιοφωνικό σταθμό τῆς Πάτρας. Ἔχει ἐκδώσει τά βιβλία: «Μικρά ταξίδια», ὠραιότατο ἀνάγνωσμα καί γιά παιδιά, καί «Τό ὄνειρο τῆς μεγάλης στιγμῆς».

ΚΑΡΘΑΙΟΣ Κ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Κλέανδρου Λάκωνος. Γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1878 καί πέθανε τό 1955. Ὑπηρετήσε ὡς ἀξιωματικός τοῦ στρατοῦ πολλά χρόνια. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τήν ποίηση καί μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Ποιητικά ἔργα: «Τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου» καί «Κηφισιώτικες μελωδίες». Ἀπό τίς μεταφράσεις ξεχωρίζουμε τό «Δόν Κιχώτη» τοῦ Θερβάντες.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Γεννήθηκε στά Λεχαινά Ἡλείας τό 1866 καί πέθανε στό Μαρούσι τό 1922. Ὑπηρετήσε ὡς γιατρός στό στρατό καί στό ἐμπορικό ναυτικό. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία (διήγημα) καί πρόσεξε ὅσο λίγοι τή ζωή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί στήν ξηρά καί στή θάλασσα. Κύριο γνῶρισμα στά διηγήματά του εἶναι τό πλούσιο λαογραφικό ὕλικό, δοσμένο στήν ὁλοζώντανη δημοτική γλώσσα. Ἔργα του: «Διηγήματα», «Λυγερή», «Λόγια τῆς πλώρης», «Παλιές ἀγάπες», «Ὁ ζητιάνος», «Ὁ Ἀρχαιολόγος» κ.ἄ. Κοντά στ' ἄλλα, μαζί μέ τόν Ἑπ. Παπαμιχαήλ (Νῶντα Ἑλατο), ἔγραψε καί τρία ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου: «Στόν καιρό τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου», «Ἡ πατρίδα μας», «Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας».

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Βελοτίτσα Ναυπακτίας τό 1875 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1950. Σπούδασε παιδαγωγικά καί ἐργάστηκε πολλά χρόνια ὡς δάσκαλος κι ἐπιθεωρητής στή Δημοτική Ἐκπαίδευση. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία κι ἔγραψε μόνος ἢ μαζί μέ ἄλλους πολλά ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅπως: «Ὁ ἀεροπόρος», «Ὁ Μοριάς», «Ὁ Βόσπορος», «Ὁ Πρόσκοπος», «Φύση καί ζωή», «Γιά τήν πατρίδα», «Ταξίδια» κλπ. Ἀπό τά λογοτεχνικά του: «Μικροτάξιν».

ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ ΦΩΤΗΣ. Γεννήθηκε στό Αἰβαλί τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τό 1896 ἢ 1897 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1965. Κύριο ἔργο του ἦταν ἡ ζωγραφική (ἀγιογραφία), ἀσχολήθηκε ὅμως καί μέ τή

λογοτεχνία. Έγραψε μυθιστορήματα, ταξιδιωτικά και άλλες έντυπώσεις. Βιβλία του: «Πέτρος Καζάς» — μυθιστόρημα —, «Ταξίδια», «Ίστορία ενός καραβιού, πού χάθηκε σέ μιά ξέρα», «Κάστρα και μοναστήρια», «Ίστορίες και περιστατικά, κι άλλα γραψίματα λογής λογής, «Τ' Αιβαλί, ή πατρίδα μου» κ.ά. Τό έργο του διακρίνεται γιά μιά προσωπική ιδιοτυπία στή γλώσσα και γιά βαθιά θρησκευτική πίστη.

ΚΡΟΚΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Γεννήθηκε στή Χίο τό 1916. Σπούδασε παιδαγωγικά, φιλολογία και μουσική κι εργάζεται ως δάσκαλος στήν Ίδιωτική Έκπαίδευση. Παράλληλα ασχολείται μέ τή λογοτεχνία (ποίηση, θέατρο, διήγημα), γιά παιδιά και γιά νέους. Έχει τιμηθεί πολλές φορές μέ βραβεία, από τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και από τόν Κύκλο του Έλληνικού Παιδικού Βιβλίου. Έργα του: Ποιητικά: «Παιδικός αὐλός», «Τά τραγούδια τῆς νιότης», «Χαρωπά τραγούδια», «Παιδικοί παλμοί», «Μανούλα», «Πατερούλης», «Παιδικά χαμόγελα», «Χελιδονοφωλιές», «Αιτοφωλιές». Θέατρο: «Παιδικό θέατρο - έφηβικό θέατρο». «Διηγήματα: «Δῶρο χαρᾶς», «Η μεγάλη Ίστορία», «Ο γιός του ήρωα». Έγραψε ακόμα μερικά βοηθήματα γιά τό δημοτικό σχολείο, ὅπως: «Ρυθμική Γυμναστική» - τόμοι 2, «Μαθαίνω ὀρθογραφία» κ.ά. και τό λαογραφικό «Εἵντα γίνεται στή Χίο».

ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΠΑΥΛΟΣ. Γεννήθηκε στήν Ἀμφίκλεια τό 1912 και ζεῖ στήν Ἀθήνα. Εργάζεται ως δημοσιογράφος και μαζί μέ τ' ἄλλα γράφει ταξιδιωτικές κυρίως έντυπώσεις και οικονομικές μελέτες. Κυριότερα έργα του πού ενδιαφέρουν τά παιδιά: «Γαλάζια πορεία» μέ ταξιδιωτικά κείμενα (βραβείο Ὑπ. Παιδείας), «Περισυλλογή» μέ ἱστορικά κι αισθητικά δοκίμια, «Ιωάννης Χρυσάφης, ένας ἀπόστολος τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς στήν Ἑλλάδα», «Γιάννης Σαρρῆς, ένας ἐμπνευσμένος ἐκπαιδευτικός» κ.ά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ν. ΚΩΝ/ΝΟΣ. Γεννήθηκε στήν Ἀλεξάνδρεια τό 1890, καταγόταν ὅμως ἀπό τή Ρόδο. Ἀσχολήθηκε ἀπό μικρός μέ τή λογοτεχνία και τήν ποίηση. Συνεργάστηκε μέ τό περιοδικό «Διάπλασις τῶν Παιδῶν», ἐξέδωκε και δικό του περιοδικό μέ τίτλο «Νέα ζωή». Κυριότερες ποιητικές συλλογές του εἶναι: «Τό τραγούδι τῆς Ἠλιόκαλης», «Βάλσαμα», «Κρήτη». Πέθανε τό 1971.

ΜΑΒΙΑΝΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Γεννήθηκε τό 1860 στήν Ἰθάκη και

σκοτώθηκε στόν πόλεμο τοῦ 1912, στό Δρίσκο τῆς Ἠπείρου, ὅπου μαζί μέ τούς Γαριβαλδινούς πολεμοῦσε τούς Τούρκους. Πρωτότερα εἶχε λάβει μέρος στήν Κρητική ἐπανάσταση τοῦ 1896 καί στόν Ἑλληνοτουρκικό πόλεμο τοῦ 1897. Σπούδασε φιλοσοφία κι ἔμαθε πολλές ξένες γλῶσσες (ἰταλικά, γαλλικά, ἀγγλικά, γερμανικά, ἰσπανικά). Ἀσχολήθηκε ἀπό ἐνωρίς μέ τήν ποίηση, καλλιέργησε μ' ἐπιτυχία τό σονέτο, ἔγραψε στή δημοτική καί τό 1911 τήν ὑποστήριξε μέ τόλμη καί παρρησία σέ μιᾶ θυελλώδη συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, ὅπου ἦταν βουλευτής. Ὅλο τό ἔργο του ἔχει συγκεντρωθεῖ σέ ἓναν τόμο μέ τίτλο «Ἄπαντα».

ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑ. Γεννήθηκε στή Φουρνή Κρήτης τό 1905 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1977. Σπούδασε παιδαγωγικά καί φιλολογία καί ὑπηρέτησε ὡς καθηγήτρια σέ διάφορα γυμνάσια καί στή Χαροκόπειο Ἀνωτάτη Σχολή Οἰκιακῆς Οἰκονομίας. Ἀσχολήθηκε μέ τήν πεζογραφία, τήν ποίηση καί τό θέατρο, κυρίως γιά παιδιά καί νέους, ἔχει μεταφράσει καί ξένους συγγραφεῖς. Κυριότερα βιβλία της: «Ὁρές ἀγάπης», «Τῆς νιότης καί τῆς λευτεριάς», «Λουλούδι τῆς τέφρας», «Τό παραμῦθι τοῦ Ὀλύμπου», «Ἀταλάντη, ἡ νεράιδα τοῦ δάσους», «Ὁ Ἀλέξανδρος καί ἡ Γοργόνα», «Τζαβέλλας, ἡ ψυχή τοῦ Σουλίου», «Τό λάλημα τῆς καμπάνας», «Ἱστορίες ἀπό τό Βυζάντιο» τόμοι 3, «Ἑλληνικό σχολικό θέατρο» κ.ἄ.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Γεννήθηκε στή Ναύπακτο τό 1883 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1966. Ἀπό νέος εἶχε ἐπιδοθεῖ στή δημοσιογραφία, τή λογοτεχνία καί τό θέατρο καί εἶχε διακριθεῖ στό χρονογράφημα καί τή μυθιστορηματική βιογραφία. Ἰδρυσε τό «Θέατρο Τέχνης» καί τήν «Ἐλεύθερη σκηνή» κι ἐξέδωκε τό περιοδικό «Ἑλληνική Δημιουργία». Ἀπό τό 1935 εἶχε γίνει ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: «Πολεμικές σελίδες», «Τό 1821 καί ἡ Κρήτη», «Ὁ Γέρος τοῦ Μοριά», «Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης», «Ματωμένα ράσα», «Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιο», «Σφυρίγματα», «Φλογισμένα πέλαγα» κ.ἄ. Ἐπίσης τά θεατρικά: «Ὁ Παπαφλέσσας», «Ὁ Ἰούδας», «Ὁ Ρήγας», «Ὁ βασιλιάς κι ὁ Σκύλος», «Ὁ μπαμπάς ἐκπαιδεύεται», «Ἄσπρο καί μαῦρο», «Μιά νύχτα μιᾶ ζωῇ», κ.ἄ. Τά ἔργα του εἶναι παρμένα ἀπ' ὅλη τή ζωῇ τοῦ ἔθνους, ἰδιαίτερα τήν ἱστορική καί διακρίνονται γιά τό διεισδυτικό τους πνεῦμα καί τό ἄρτιο ὕφος τους.

ΜΕΝΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΣ. Γεννήθηκε τό 1913 στό Αἶγιο. Σπούδασε θεολογία καί ὑπηρέτησε σέ διάφορα σχολεῖα ὡς κα-

θηγητής, γυμνασιάρχης, λυκειάρχης. Έγραψε πολλές θεολογικές μελέτες και διηγήματα με θρησκευτικό και ιστορικό περιεχόμενο. Είναι τακτικός συνεργάτης του περιοδικού του Ε.Ε.Σ.Ν.

ΜΠΑΡΛΑΣ ΤΑΚΗΣ. Γεννήθηκε τό 1893 στή Λευκάδα και πέθανε τό 1975 στήν Ἀθήνα. Σπούδασε νομικά και υπηρέτησε ως υπάλληλος στο Ὑπουργεῖο Τύπου και λίγον καιρό ως νομάρχης. Ἀσχολήθηκε αρκετά μέ τήν ποίηση και τή δημοσιογραφία κι ἔχει συνεργαστεί μέ πολλά περιοδικά κι ἐφημερίδες. Ἔργα του: «Κραυγή», «Χάλκινη σάλπιγγα», «Παντάνασσα», «Θυσία ἀλαλαγμοῦ».

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Εὐστρατίου Σταματοπούλου. Γεννήθηκε στή Σουκαμνιά τῆς Λέσβου τό 1892 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1969. Σπούδασε νομικά και φιλολογία και γιά ἓνα χρόνο (1910-11) ἐργάστηκε ως δάσκαλος στο Μανταμάδο Μυτιλήνης. Ἀσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία και κυρίως μέ τήν πεζογραφία. Τό 1958 εἶχε γίνει ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: Διηγήματα: «Πράσινο βιβλίο», «Γαλάζιο βιβλίο», «Κόκκινο βιβλίο», «Βυσσινί βιβλίο», «Βασίλης ὁ Ἀρβανίτης», «Παγανά», «Ὁ Πάν» κ.ἄ. Μυθιστορήματα: «Ἡ ζωή ἐν τάφῳ», «Ἡ δασκάλα μέ τά χρυσά μάτια», «Παναγιά ἡ Γοργόνα», «Ἀργοναύτης». Ταξιδιωτικά: «Ἀπ' τήν Ἑλλάδα». Χρονογράφημα: «Πτερόεντα». Ποίηση: «Μικρές φωτιές» κ.ἄ. Τό ἔργο του διακρίνεται γιά τή γλαφυρότητα, τήν παραστατική του δύναμη και τήν πλούσια και ἀρρενωπή γλώσσα του.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδη. Γεννήθηκε στή Μαριανούπολη τῆς Ρωσίας τό 1866 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1937. Ὑπηρέτησε ως ἀρχίατρος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (διήγημα, χρονογράφημα, μυθιστόρημα, θέατρο και ποίηση). Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἑθνικόν Ἀριστεῖον Γραμμάτων και τό 1928 ἐγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του πού ἐνδιαφέρουν τά παιδιά εἶναι: Ποιητικά: «Δάφναι εἰς τήν 25ην Μαρτίου», «Παγὰ Λαλέουσα». Διηγήματα: «Τό συναξάρι τοῦ παπα-Παρθένη», «Τό πέραςμα τοῦ Θεοῦ», «Ξενιτιά», «Μικρές ἱστορίες». Μυθιστορήματα: «Τό ἀγριολούλουδο». Χρονογραφήματα: «Εὐθυμη ζωή», «Λόγοι κι ἀντίλογοι», «Ἀθηναῖκοί περίπατοι», «Τό βιβλίο τοῦ κ. ἀσόφου» κ.ἄ. Μαζί μέ ἄλλους, ὅπως μέ τούς Ἀνδρεάδη, Ζήση, Δαμασκηνό, Παπαντωνίου, Τριανταφυλλίδη, Κοντογιάννη, ἔγραψε

πολλά αναγνωστικά του δημοτικού σχολείου. Τό ἔργο του γενικά διακρίνεται γιά τή λεπτότητα του πνεύματος, τή λιτότητα καί τήν εὐγένεια του ὕφους του.

ΝΟΤΑΡΑ ΚΛΕΙΩ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τῆς ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑΣ (βλ.λ.)

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1867, ἀπό πατέρα Ζακυνθινό, μεγάλωσε στή Ζάκυνθο καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1951. Σπούδασε φιλολογία καί μαθηματικά, τελικά ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία σάν ἐπαγγελματίας. Τό ἔργο του εἶναι κυρίως διηγηματικό, μυθιστορηματικό, θεατρικό, κριτικό. Στά 1927 ἐξέδωκε τό περιοδικό «Νέα Ἑστία» καί τό διεύθυνε ὡς τό 1933. Ἰδρυσε καί τό περίφημο παιδικό περιοδικό «Διάπλασις Παίδων». Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἑθνικόν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Τό 1931 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: Διηγήματα καί μυθιστορήματα: «Διηγήματα» — τόμοι 3, «Ὁ κακός δρόμος», «Πετριές στόν ἥλιο», «Τό Ζακυνθινό μαντήλι», «Ἀνθρωπος τοῦ Κόσμου», «Ὁ κόκκινος βράχος», «Ὁ πόλεμος», «Ἡ τιμή τοῦ ἀδελφοῦ», «Ὁ κατήφορος» κ.ἄ. Θεατρικά: «Φωτεινή Σάντρη», «Στέλλα Βιολάντη», «Πειρασμός», «Φοιτηταί», «Τό φιόρο τοῦ Λεβάντε» κ.ἄ. (Γιά τά παιδιά: «Παιδικό Ἑάτρο» — τόμοι 3. Διηγήματα: «Σᾶς ἀσπάζομαι Φαίδων». Μυθιστορήματα: «Ἡ ἀδελφοῦλα μου» κ.ἄ. Μαζί μέ τοὺς Κουρτίδη καί Κονιδάρη ἔγραψε καί ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Τό ἔργο του γενικά διακρίνεται γιά τήν παρατηρητικότητα, τή λεπτή διαίσθηση, τή χάρη καί τήν ἄνεση τοῦ ὕφους του.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Κ. Νέαρχου. Γεννήθηκε στήν Πόλη ἀπό πατέρα Ἀρκάδα (Λεωνίδιο Κυνουρίας) τό 1890 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1953. Σπούδασε πολιτικές ἐπιστήμες κι ἀσχολήθηκε λίγο μέ τό ἐμπόριο καί πολύ μέ τή δημοσιογραφία, τήν πεζογραφία καί τήν ποίηση. Ἀπό τά ποιητικά του διακρίνονται: «Σάν ὄνειρο», «Νοσταλγίες», «Σπλὴν». Ἀπό τά πεζά του οἱ ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις: «Σινά, τό Θεοβάδιστον ὄρος», «Ταξίδια στήν Ἑλλάδα», «Γλαυκοί δρόμοι», «Μορφές καί τοπία τῆς Ἰσπανίας». Τά ποιήματά του χαρακτηρίζονται γιά ἄφθαστο λυρισμό καί τό ὅλο ἔργο του γιά ἔντονη νοσταλγία.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΠΑΥΛΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1895. Σπούδασε νομικά καί ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία καί

τό θέατρο. Έχει διαπρέψει στο χρονογράφημα. Τό 1960 τιμήθηκε μέ κρατικό βραβείο καί τό 1978 έγινε τιμητική εκδήλωση γιά τό έργο του. Κυριότερα βιβλία του : Συλλογές χρονογραφημάτων: «Πρώτες πεννιές», «Έφημερίδες», «Στό περιθώριο τής ζωής», «Τά έν οικω», «Τό ήμερολόγιο του Κοσμά του Παλιοκαιρινοῦ», «Άπτερη Νίκη», «Καί διηγώντας τα» κ.ά. Ταξιδιωτικά: «Άγάπη μου Κέρκυρα», «Η Ρωσία όπως τήν είδα», «Οί Έλληνες έξω από τήν Έλλάδα». Θεατρικά: «Η τρίτη πράξη», «Ο κόσμος πού έρχεται», «Μή μετράς τά χρόνια σου».

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Γεννήθηκε τό 1859 στήν Πάτρα από γονείς Μεσσολογγίτες καί πέθανε στήν Άθήνα τό 1943. Σπούδασε νομικά, αλλά τά άφησε γιά τήν ποίηση, καθώς καί γιά τήν πεζογραφία. Υπηρέτησε ως γενικός γραμματέας στό πανεπιστήμιο 30 χρόνια. Τό 1915 τιμήθηκε μέ τό Άριστεϊον Γραμμάτων καί τό 1926 έγινε ακαδημαϊκός. Ήταν πολυγραφότατος καί θεωρείται ό μεγαλύτερος από τούς σύγχρονους Έλληνες ποιητές. Πολλά έργα του έχουν μεταφραστεί σέ ξένες γλώσσες. Κυριότερα ποιητικά: «Τραγούδια τής Πατρίδας μου», «Υμνος εις τήν Άθηναν», «Τά μάτια τής ψυχής μου», «Ο Τάφος», «Άσάλευτη ζωή», «Περάσματα καί χαιρετισμοί», «Ίαμβοι καί άνάπαιστοι», «Ο Δωδεκάλογος του γύφτου», «Η φλογέρα του βασιλιά», «Η πολιτεία καί ή μοναξιά», «Βωμοί» καί άλλα πολλά. Κυριότερα πεζά: «Θάνατος παλικάριου», «Διηγήματα», «Πεζοί δρόμοι» — τόμοι 3, «Τά χρόνια μου καί τά χαρτιά μου». Θεατρικά: «Τρισεύγενη».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. Γεννήθηκε στό Αϊτωλικό τό 1907. Σπούδασε φιλολογία κι εργάστηκε στήν Ίδιωτική Έκπαίδευση σέ δικό του σχολείο. Άσχολείται πολύ μέ τή λογοτεχνία (διήγημα, μυθιστόρημα, ταξιδιωτικά, κριτική, ποίηση κλπ.) καί θεωρείται ένας από τούς δοκιμότερους σύγχρονους λογοτέχνες. Πολλά έργα του έχουν μεταφραστεί σέ ξένες γλώσσες. Έχει τιμηθεί πολλές φορές (έπαθλο Παλαμά, Κρατικά βραβεία 1957, 1964, 1967 καί Άκαδημία 1972). Κυριότερα έργα του: Ταξιδιωτικά: «Μορφές ελληνικής γής», «Έλληνικοί Όρίζοντες», «Ευρώπη», «Πολιτείες τής Άνατολής», «Ο κόσμος τής Κίνας καί μία ματιά στή Ρωσία», «Η Κύπρος», «Η Άφρική άφυπνίζεται» κ.ά. Άλλα πεζά: «Χειρόγραφα τής μοναξιάς», «Άστροφεγγιά», «Χαμοζωή», «Τά έφτά κοιμισμένα παιδιά», «Αίχμάλωτοι», «Τό παραμύθι μιās ζωής», «Άνθρώπινη δίψα» κ.ά. Ποιητικά: «Τό βιβλίό τής Μιράντας», «Λυρικά σχέδια», «Άλκυό-

νη», «Ὁ κύκλος τῶν ζωδίων», «Τό παράθυρο τοῦ κόσμου», «Τά ποιήματα».

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Γεννήθηκε στό Καρπενήσι τό 1877 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1940. Ὑπηρετήσε ὡς νομάρχης καί διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐργάστηκε ὡς δημοσιόγραφος κι ἀσχολήθηκε πολὺ μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία καί ποίηση). Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἐθνικόν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καί τό 1938 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: ποιητικά: «Πολεμικά τραγούδια», «Χελιδόνια», «Πεζοὶ ρυθμοί» (πεζοτράγουδα), «Θεῖα δῶρα». Διηγήματα: «Βυζαντινός ὄρθρος», «Ἡ Θυσία», «Τό ἄλογο», «Τό ἀθάνατο πουλί» κ.ἄ. Ἐγραψε τό ἀναγνωστικό Γ' Δημοτικοῦ «Τά ψηλά βουνά» πού ἄφησε ἐποχή στήν ἐκπαίδευση. Ἐπιμελήθηκε νεοελληνικά ἀναγνώσματα γιά τίς μικρότερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου καί μαζί μέ ἄλλους ἔγραψε «Ἀλφαβητάριο». Σέ πολλά διηγήματά του χρησιμοποιοῦσε τό ψευδώνυμο Χάρης Ἡμερινός. Τό ἔργο του γενικά διακρίνεται γιά τήν τεχνική του ἀριότητα.

ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΩΣΤΑΣ. Γεννήθηκε στό Σιτοχώριο Μεσσηνίας τό 1902 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1976. Σπούδασε φιλολογία καί θεολογία καί ὑπηρετήσε ὡς καθηγητής γυμνασιάρχης καί γενικός ἐπιθεωρητής στή Μέση Ἐκπαίδευση. Ἀσχολήθηκε πολὺ μέ τό διήγημα, τήν ποίηση καί τό θέατρο γιά παιδιά. Πολλά διηγήματά του ἔχουν δημοσιευτεῖ στό περιοδικό Ἑλλην. Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Νεότητος. Ποιητικά βιβλία του: «Πόνου χαμόγελα», «Βιβλικά τραγούδια», «θρησκευτικοὶ παλμοί», «Ἄλιεῖς ἀνθρώπων». Θεατρικά: «Δαβίδ», «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος», «Ὁ Ἄσωτος υἱός», «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος». κ.ἄ.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε τό 1862 καί πέθανε τό 1924 στήν Ἀθήνα. Σπούδασε νομικά καί ἱστορία τῆς τέχνης. Ὑπηρετήσε ὡς ὑπάλληλος στό Ὑπουργεῖο Παιδείας καί ὡς γραμματέας τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἀσχολήθηκε πολὺ μέ τή λογοτεχνία (ποίηση, θέατρο) καί μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Τό 1888 τιμήθηκε μέ τό βραβεῖο τοῦ Φιλαδέλφειου διαγωνισμοῦ καί τό 1918 μέ τό Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ποιητικά ἔργα του: «Ποιήματα», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Πρῶτα βήματα» — παιδικά —, «Κειμήλια», «Ἐξωτικά», «Παλιό βιολί», «Σπασμένα μάρμαρα», «Εἰρηνικά», «Ἐσπερινός». Ἀνθολογίες: «Λύρα», «Παιδική Λύρα». Θεατρικά: «Ὁ τραγουδιστής, «Τό ὄνειρο», Τό εἰκόνισμα», «Τό μαγεμένο ποτήρι»,

«Βασιλιάς ἀνήλιαγος» κ.ἄ. σύνολο 17. Ἐπιμελήθηκε καί νεοελληνικά ἀναγνώσματα γιά τίς Α', Β', Γ', Δ' Τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Κύριο γνώρισμά του εἶναι ἡ ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὅφους τους.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Δημητρίου Σίψωμου. Γεννήθηκε στή Χίο τό 1879, ἔζησε καί πέθανε στόν Πειραιά τό 1932. Σπούδασε νομικά, ἀλλά δέν πήρε δίπλωμα. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί κυρίως μέ τήν ποίηση. Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἐθνικόν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ἔργα του: «Σκιές», «Μουσικές φωνές». Διακρίνεται γιά τήν εὐγένεια, τή λιτότητα καί τή μουσικότητα τοῦ στίχου. Ἐκφράζει τήν ἡρεμη, ἐρημική ζωή καί τή χριστιανική ἐγκαρτέρηση.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κεφαλλονιά τό 1895 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1973. Ὑπηρέτησε ὡς οἰκονομικός ἀξιωματικός τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία, θέατρο) καί ὅλα σχεδόν τά θέματα του ἀναφέρονται στή ζωή τῶν θαλασσινῶν καί κυρίως ἀπό τήν εὐθυμη πλευρά της. Ἔργα του: «Θαλασσινές σελίδες», «Ἀκρογιάλια», «Σιλουέτες τοῦ βυθοῦ», «Ἱστορίες ἀνοικτῆς θαλάσσης», «Ἐδῶ βυθός», «Μέ τό γυαλί τοῦ ψαῖ», «Εὐθυμος κόσμος», «Ψαρέματα καί ψάρια», «Στά ρηχά καί στά βαθιά», «Τό βιβλίο τῆς θάλασσας», «Ἀφρόνερα καί βάθη», «Μικροί ψαράδες» κ.ἄ.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΧΑΡΗΣ. Γεννήθηκε στό Θαυμακό Φθιώτιδος τό 1923. Σπούδασε παιδαγωγικά, ὑπηρέτησε ὡς δάσκαλος σέ πολλά σχολεῖα καί σήμερα εἶναι ἐπιθεωρητής στή Δημοτική Ἐκπαίδευση. Ἀσχολεῖται πολύ μέ τή λογοτεχνία κι ἔγραψε πολλά βιβλία γιά παιδιά καί γιά νέους. Ἐξέδωκε καί τό περιοδικό «Νεοελληνικός λόγος». Ἔχει τιμηθεῖ μέ βραβεῖα ἀπό τή Γυναικεῖα Λογοτεχνική Συντροφιά, τό Δῆμο Ἀθηναίων, τήν ἐφημερίδα Καθημερινή καί τόν Καλοκαιρινεῖο διαγωνισμό. Κυριότερα ἔργα του: Ποιητικά: «Βήματα πάνω στή χαμένη γῆ», «Ἡ χώρα τῶν Κιμμερίων», «Διαγραφές», «Χαρούμενες φωνές» κ.ἄ. Πεζά: «Ὁ ἀγρός τοῦ Κεραμέως», «Ὁ λάκκος», «Στή χώρα τῶν θεῶν καί τῶν Γιγάντων», «Μῦθοι καί Ἱστορίες γιά τά ζῶα», «Ἱστορίες καί θρύλοι γιά τ' ἀγρίμια», «Μῦθοι καί περίεργα ἀπό τόν κόσμο τῶν φυτῶν», «Οἱ θεοί στή γῆ», «Ὁδυσσέας», «Θεμιστοκλῆς», «Τρεῖς μικροί κοσμοναῦτες» κ.ἄ. Θεατρικά: «Ὁ Παπαφλέσσας στό Μανιάκι», «Ὁ Λεωνίδας τοῦ Εἰκοσιένα», «Σύγχρονο παιδικό θέατρο», «Χριστουγεννιάτικη σκηνή».

ΣΑΚΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε τό 1908 στήν Καλαμάτα καί πέθανε τό 1978 στήν Ἀθήνα. Σπούδασε παιδαγωγικά καί ὑπηρετήσε ὡς δάσκαλος σέ πολλά σχολεῖα. Ἀσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία κι ἐξέδωκε ὁ ἴδιος ἡ διεύθυνε τά περιοδικά: «Νέα ὠγή», «Ἐπαρχιακά Γράμματα», «Νεοελληνική Παιδεία». Πῆρε πρῶτο βραβεῖο ἀπό τό Ὑπουργεῖο Παιδείας γιά ἀλφαβητάριο. Κυριότερα ἔργα του: «Θεοί τῆς Ἑλλάδος», «Ἡρώες τῆς Ἑλλάδος», «Κόρφοι καί κάβου», «Ἀλβανία», «Ὁ κρυσταλλένιος πύργος» κ.ἄ.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Γεννήθηκε τό 1881 στή Σμύρνη, μεγάλωσε καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1951. Σπούδασε κυρίως αἰσθητική καί ὑπηρετήσε γιά λίγο διάστημα ὡς γενικός γραμματέας τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἀσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία καί ἰδιαίτερα μέ τήν ποίηση κι ἐξέδωκε περίπου 26 βιβλία. Σέ δύο τόμους μέ τίτλο «Κασταλία» ἔχει συγκεντρώσει τά καλύτερα ποιήματά του. Τιμήθηκε μέ τό Ἀριστεῖον Γραμμάτων καί μέ βραβεῖο ἀπό τήν Ἀκαδημία.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Ζάκυνθο τό 1798 καί πέθανε στήν Κέρκυρα τό 1857. Σπούδασε στήν Ἰταλία νομικά καί φιλολογία. Ἀσχολήθηκε μέ τήν ποίηση καί εἶναι ὁ δημιουργός τοῦ Ὕμνου εἰς τήν Ἐλευθερίαν (τίς πρῶτες στροφές του μελοποίησε ὁ μουσικός Μάντζαρος κι ἔγιναν ὁ Ἐθνικός μας Ὕμνος). Θεωρεῖται ὁ θεμελιωτής τοῦ νεοελληνικοῦ ποιητικοῦ μας λόγου καί ἀπό τοὺς πρῶτους πού ἔγραψαν στή δημοτική μας γλῶσσα. Κυριότερα ποιήματά του: «Τρελλή μάνα», «Δυό ἀδελφία», «Ἡ Ξανθούλα», «Ὁ θάνατος τῆς ὀρφανῆς», «Ἡ φαρμακωμένη», «Ὁ Λάμπρος», «Οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» καί φυσικά πάνω ἀπ' ὅλα «Ὁ Ὕμνος εἰς τήν Ἐλευθερίαν». Τό 1849 τιμήθηκε μέ τόν «Χρυσοῦν Σταυρόν τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος».

ΣΠΑΛΑΣ ΠΑΝΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κυπαρισσία τό 1909 καί πέθανε τό 1970 στήν Ἀθήνα. Ἀσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία κι ἔχει ἐκδώσει ἀρκετές μελέτες καί ποιητικές συλλογές. Κυριότερα βιβλία του: «Πειραιώτικες εἰδήσεις», «Βελάσματα», «Τό τραγούδι τῆς Κρυσταλλένιας», «Ἀλφειός», «Φωτεινή πύλη», «Πελαργοί»-βραβευμένο, «Τό δημοτικό ἐργατικό τραγούδι», «Τραγούδι καί παροιμίες μέ βάση τή δουλειά».

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1888 καί πέ-

θανε στην Ἀθήνα τό 1962. Σπούδασε ἰατρική καί ὁδοντιατρική καί δίδαξε ὀρθοδοντική ὡς καθηγητής στό πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί ἰδίως μέ τήν ποίηση. Πολλές ἀπό τίς ποιητικές συλλογές του («Παιδικές ψυχές», «Σάν τά πουλιά», «Τραγουδιστής τῶν παιδιῶν», «Τό βιβλίο πού τραγουδεῖ», «Μικρές φωνές», «Ὁμορφος κόσμος», τό θεατρικό «Ἡ σκηνούλα μας» καί τό πεζό «Ταξιδεύοντας μέ τόν Κοντορεβιθούλη» εἶναι γραμμένα γιά παιδιά. Τό 1957 τιμήθηκε μέ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τά ποιήματα εἶναι ἀπλά, ἔχουν καθαρές εἰκόνες καί ξεχωρίζουν γιά τό φυσιολατρικό τους αἶσθημα.

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Γεννήθηκε τό 1905 στήν Καλαμάτα. Σπούδασε νομικά καί ὑπηρέτησε ὡς πρόεδρος στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ὡς ὑφηγητής στή Νομική σχολή καί ὡς καθηγητής στήν Πάντειο. Ἐγινε ἀκαδημαϊκός, ὑπουργός σέ ὑπηρεσιακή κυβέρνηση, βουλευτής καί πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ἀσχολεῖται μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία καί ποίηση) καί μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Ἐγραψε πολλά βιβλία (μελέτες, δοκίμια, ταξιδιωτικά, μυθιστορήματα) γιά μεγάλους καί τά παιδικά «Ποιήματα» καί «Ἀρμονία» ποιητικά καί «Ἡ συντροφιά μας» μυθιστόρημα. Εὐκόλα διαβάζεται καί τό ταξιδιωτικό «Ἡ χώρα μέ τίς γαλάζιες λίμνες».

ΣΥΛΒΙΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Ἀνδρέα Παπαδόπουλου. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1880 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1949. Ἀσχολήθηκε πολύ μέ τό θέατρο καί τήν παιδική λογοτεχνία καί ἦταν συνεργάτης σέ διάφορα περιοδικά. Μετά τό θάνατό του πολλά παιδικά διηγήματά του συγκεντρώθηκαν στό βιβλίο «Ὁ Γερο-Χρόνος».

ΣΦΑΕΛΛΟΥ-BENIZΕΛΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ. Γεννήθηκε στήν Ἀλεξάνδρεια τό 1912 καί ζεῖ στήν Ἀθήνα. Ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία (διήγημα, μυθιστόρημα, παραμῦθι) ἰδίως γιά παιδιά καί γιά νέους καί ἀπό τό 1959 ὡς τό 1969 συνεργάστηκε μέ τό ραδιόφωνο. Ἐχει τιμηθεῖ μέ βραβεῖο ἀπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τό Δῆμο Ἀθηναίων καί τόν Κύκλο Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ βιβλίου. Ἔργα της: «Τό μυστικό τοῦ σοφοῦ», «Τά τρία τρελόπαιδα», «Παιδιά μέ ψυχή», «Παιδιά στήν κατοχή», «Τό λιονταρόπουλο», «Παιδιά πού δοξάστηκαν», «Ὁ βοσκός καί ὁ Ρήγας», «Ὁ μικρός λοῦστρος», «Οἱ μικροί Ντετέκτιβς», «Ὁ χορός τῆς δόξας», «Τά θαλασσοπούλια τοῦ Αἰγαίου», «Ἡ ἱστορία τοῦ Φιρφι-

ρη», «Τ' απομνημονεύματα ενός γάτου».

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. Γεννήθηκε τό 1891 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1975. Σπούδασε ζωγραφική καί μουσική. Ἀσχολήθηκε καί μέ τή λογοτεχνία (λαογραφία, ταξιδιωτικά, ποίηση). Γιά τό βιβλίο της «Δωδεκάνησος» τιμήθηκε ἀπό τήν Ἀκαδημία. Ἄλλα ἔργα: «Γύρω ἀπό τό παιδί», «Στά βρόχια τῆς ἀγάπης», «Ὁ καπετάν μοναχός», «Σπίθες καί τέφρες», «Μαντώ Μαυρογένους», «Ἄσπρα νησιά», «Κάστρα καί πολιτεῖες τοῦ Μωριᾶ-Καταπολιανή», «Παλιά Ἀθήνα», «Κύπρος» κ.ἄ. Τό ὑλικό της τό πῆρε κυρίως ἀπό τά ἦθη, ἔθιμα καί τίς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας, ἀλλά καί ἀπό τήν ἱστορία καί τή φύση. Τό ἔργο της διακρίνεται γιά τή φυσικότητα καί τήν ἀπλότητα του.

ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ ΑΛΚΗΣ. Γεννήθηκε τό 1909 στή Δαύλεια Βοιωτίας, κατάγεται ὅμως ἀπό τά Τρόπαια τῆς Γορτυνίας. Σπούδασε νομικά, φιλολογία καί οἰκονομικές ἐπιστήμες κι ἐργάστηκε ὡς τραπεζιτικός ὑπάλληλος. Ἀσχολεῖται μέ τήν παιδική ἰδίως λογοτεχνία (μυθιστόρημα, χρονογράφημα, διήγημα, θέατρο, κριτική, ταξιδιωτικά, ποίηση) καί μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Διεύθυνε τά περιοδικά «Ὁ φίλος τοῦ παιδιοῦ» καί «Ὁ Μίκυ» καί συνεργάζεται μέ τό περιοδικό Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Νεότητος κ.ἄ. Κυριότερα ἔργα του: «Δεκατρία διηγήματα», «Τό δέντρο καί τό τράμ», «Παραμῦθι τῆς Κατοχῆς», «Ἐπιτάφιος», «Ἡρώες», «Τό βιβλίο τῆς ἄγνωστης ἀδελφῆς», «Ἐνα ματσάκι μενεξέδες», «Στό πέλαγος μέ τήν Παναγιά», «Τό κρυφό σχολειό», «τό Κάστρο τῆς Κυρᾶς», «Τά χρόνια τά παλιά», «Στό νησί τῶν γλάρων», «Μαζί μέ τόν πατέρα», «Μεγάλοι ἄνθρωποι», «Ὁ ἄνθρωπος μέ τό μαστοῦνι», «Μαζί μέ τήν Εὐαγγελίστρια», «Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος», «Τά χρόνια τῆς δόξας», «Μεγάλοι ἄνθρωποι» κ.ἄ. Μαζί μέ τό Δημ. Γιάκο ἔγραψαν τό τρίτομο «Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος» κι ἐπιμελήθηκαν τήν ἔκδοση τῆς σειρᾶς «Τ' ἀγαπημένα μου διηγήματα».

ΦΕΡΟΥΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Γεννήθηκε τό 1927 στόν Πειραιά καί σπούδασε νομικά. Ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία καί τή θρησκευτική κυρίως λογοτεχνία (πεζογραφία, ποίηση, θέατρο) κι ἔγραψε: «Χριστιανική σκηνή».- σκέτς, «Τό ἱερό φῶς» — θεατρικό, «Κύριλλος καί Μεθόδιος», «Προσδοκίες»-ποιητικό, «Θαλασσινοί ἀντίλαλοι» — διηγήματα κ.ἄ. Συνεργάζεται μέ τό ραδιόφωνο στίς ἐκπομπές: «Ὁ Δρόμος τῆς ζωῆς», «Ἐκκλησία καί Κόσμος».

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σελ.

1. Γιά τοῦ κόσμου τήν εἰρήνην, ποίημα, Τάκη Μπαρλᾶ.	7
2. Ἡ Ἁγία Ἑλένη βρίσκει τὸν Τίμιον Σταυρόν, Κλειῶς Νοταρᾶ	8
3. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπύρου Μελᾶ	13
4. Ὁ ἄρχοντας τῶν θαλασσῶν, Δημ. Φερούση	15
5. Ἡ συναυλία τῶν ἀγγέλων, Σωτ. Μεντζελόπουλου....	18
6. Εἶδα χθές βράδυ, ποίημα, Τέλλου Ἀγρα	21
7. Τὰ χριστουγεννιάτικα δῶρα τῆς Μαρίας, Σπ. Μελᾶ..	22
8. Τό φλουρί τοῦ φτωχοῦ, Παύλου Νιρβάνα	25
9. Τὰ δῶρα τῆς Πρωτοχρονιάς, ποίημα, Κωστή Παλαμᾶ	28
10. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	29
11. Στό ναό, ποίημα, Νίκου Καμβύση.....	31
12. Ἀφῆστε τὰ παιδιά νά ῥθοῦν κοντά μου, Κώστα Παπα- παναγιώτου	32
13. Ὁ Χριστός καί τὰ παιδάκια, ποίημα, Στέλιου Σπεράντσα	36
14. Χαιρετισμοί στά βουνά, Νίκου Ἀγγελῆ	37
15. Πάσχα σέ μιὰ κατακόμβη (Διασκευή Θ. Γιαννόπουλου)	42
16. Ἡ Λαμπρή, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	46
17. Διπλή γιορτή, Δημ. Καμπούρογλου	47
18. Ὁ κρυφός χριστιανός, Ἰω. Δαμβέργη	49
19. Τὰ δισκοπότηρα τῆς Ἁγίας-Σοφίας, Νικ. Βασιλειάδη	52
20. Ἡ Ἁγία-Τράπεζα, ποίημα, Γ. Δροσίνη	56

Β. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

21. Πατρίδα, ποίημα, Γ. Δροσίνη	61
22. Ἡ χώρα τῶν Θεῶν, Γ. Σακκᾶ	62
23. Πῶς χτίστηκε τό Βυζάντιο, παράδοση	67

24. Ἡ φωτιά πού δέ σβήνει, Χάρη Σακελλαρίου	70
25. Ξεκίνημα γιά τό θρόνο, Γ. Βλέσσα.....	77
26. Ἡ Δοξανιώ, Ἴ. Ἀνδρουλιδάκη	82
27. Διγενής καί Μαξιμώ, Σοφ. Μαυροειδῆ-Παπαδάκη ...	84
28. Ὁ Διγενής κι ὁ χάρος, ποίημα, Δημοτικό	89
29. Ὁ τάφος τοῦ Κωνστ. Παλαιολόγου, Ν. Βασιλειάδη .	90
30. Τῆς Ἀγία-Σοφιάς, ποίημα, Δημοτικό	94
31. Ἡ γενναία Κυπριωτοπούλα, Θεόδ. Γιαννόπουλου ...	95
32. Στό βωμό τῆς Λευτεριάς, Σύλβιου	97
33. Εἰκοστή πέμπτη Μαρτίου, ποίημα, Ἀριστ. Βαλαωρίτη	100
34. Ἐμπρός, ποίημα, Κωστῆ Παλαμᾶ	102
35. Γιατί πολεμοῦσε, Θεόδ. Γιαννόπουλου	103
36. Στήν Ἑλλάδα, ποίημα, Σωτ. Σκίπη	107
37. Τά ἑλληνόπουλα στήν ἐθνική ἀντίσταση, Θεόδ. Γιαν- νόπουλου	108
38. Τό χρονικό τοῦ 1942, Ἡλ. Βενέζη	111
39. Στή Σημαία μας, ποίημα, Στ. Σπεράντζα	115
40. Ἀληθινό ὄνειρο, Γιάννη Ἰωαννίδη	116
41. Ἀόρατη πομπή, Σοφ. Μαυροειδῆ-Παπαδάκη.....	120
42. Ὕμνος εἰς τήν ἐλευθερίαν, ποίημα, Διον. Σολωμοῦ..	124

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

43. Τό σπίτι μου, ποίημα, Κωστῆ Παλαμᾶ	129
44. Τό σπίτι τοῦ Ἑλληνα, Παύλου Παλαιολόγου	130
45. Ἐπάνοδος στό πατρικό ἔδαφος, Μιχ. Ροδᾶ	132
46. Πατρίδα, ποίημα, Λορ. Μαβίλη	135
47. Ὁ Ὀλυμπιονίκης, Γιάν. Ἀηδονόπουλου	136
48. Μοιρολόγι, ποίημα, Κώστα Οὐράνη	140
49. Οἱ δύο δρόμοι, Γιάν. Βλαχογιάννη	141
50. Ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς, Γρ. Ξενόπουλου	143
51. Τό δάκρυ τῆς Παναγίας, Γιάν. Ἀηδονόπουλου	145

52. Ἐπαρχιωτάκι, ποίημα, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη	148
53. Τά παιδιά, Στρ. Μυριβήλη.....	149
54. Ὅτι ἔχεις παιδιάτικο, ποίημα, Γεωργίου Δροσίνη ..	152
55. Τό βιβλίο, Γ. Γεληγιάννη-Ἀναστασιάδη	153
56. Ὁ κουμπάρας, Σύλβιου	157
57. Ἡ καλοσύνη σου, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	160
58. Ὁ αἰμοδότης, Στρ. Μυριβήλη	161
59. Καλή καρδιά, ποίημα, Μιχ. Στασινόπουλου	163
60. Γεώργιος Σίνας, Δημ. Γιάκου	164
61. Χῶμα ἑλληνικό, ποίημα, Γ. Δροσίνη	167
62. Ὁ κύριος μέ τά λευκά, Δημ. Γιάκου	169
63. Μιά ἱστορία τριάντα ψαράδων, Πέτρου Γλέζου.....	173

Δ. ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

64. Ἀπόψε, ποίημα, Λ. Πορφύρα	181
65. Φύση καί τέχνη, Σύλβιου	182
66. Ὁ ἥλιος, Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου	185
67. Χαρωπό τραγούδι, ποίημα, Γιώργη Κρόκου	187
68. Τρύγος στό Μοριά, Σπ. Μελά	187
69. Τό ἀμπέλι, ποίημα, Δημοτικό	190
70. Στά βουνά, Γιάννη Βλαχογιάννη	191
71. Ὁ γερο-βοσκός, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	193
72. Ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά, Γρηγ. Ξενόπουλου	194
73. Ὁ γεροπλάτανος, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	197
74. Ἡ κυρα-Ρίγανη, Μακεδ. παράδοση	197
75. Χαμομήλι, ποίημα, Φιλίτσας Τζαβάρρα	201
76. Ὁ κάμπος τῶν Σερρών, Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου ...	202
77. Ἐπίσκεψη σ' ἓνα κλωστοῦφαντουργεῖο, Θεόδ. Γιαν- νόπουλου	205
78. Τό τραγούδι τῆς δουλειᾶς, ποίημα, Στρ. Μυριβήλη .	210

79. Τά μυρμήγκια, Π. Γρίσπου	211
80. Ἡ θάλασσα, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	214
81. Στή θάλασσα, ποίημα, Κ. Καρθαίου	218
82. Στά χωριά τῶν ψαράδων, Θέμου Ποταμιάνου	219
83. Σφουγγάρι καί σφουγγαράδες, Δημ. Φερούση	221
84. Χωρισμός, ποίημα, Κώστα Ἀθανασιάδη	225
85. Τά δελφίνια, Θεόδ. Γιαννόπουλου	226
86. Ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, Θεόδ. Γιαννόπουλου	230
87. Τό ὄξυγόνο, Θεόδ. Γιαννόπουλου	234
88. Ἀγαπήσετε τά δέντρα, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	238

Ε. ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

89. Τί εἶναι ἡ πατρίδα μας, ποίημα, Ἴ. Πολέμη	243
90. Ἑλληνική γῆ, Ἡλ. Βενέζη	244
91. Στήν ἀρχαία Κνωσό, Διασκευή Θ.Γ.	247
92. Μυκῆνες, Γιάννη Καραλή	250
93. Μυκῆνες, ποίημα, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη	254
94. Μυστράς, Ἀθ. Ταρσούλη	254
95. Ταῦγετος, ποίημα, Ντίνου Βελογιάννη	258
96. Δελφοί, Δημ. Κοντογιάννη	258
97. Στήν κορυφή τοῦ Ὀλύμπου, Κ. Στούρνα	262
98. Τοῦ Ὀλύμπου καί τοῦ Κίσαβου, ποίημα, Δημοτικό ..	265
99. Ἀγιασμένη Ἑλλάδα, Φ. Κόντογλου	266
100. Οἱ καταρράχτες τῆς Ἀγρας, Ἴ. Μ. Παναγιωτόπουλου ..	268
101. Τό σπήλαιο τοῦ Περάματος, Γιάννη Καραλή	271
102. Τό γιοφύρι τῆς Ἄρτας, ποίημα, Δημοτικό	276
103. Σ' ἓνα καντούνι τῆς Κέρκυρας, Π. Παλαιολόγου ...	279
104. Στή Ρόδο, Κ. Οὐράνη	282
105. Δωδεκάνησα, ποίημα, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη	285
106. Μοναστήρια καί δάση τῆς Κύπρου, Π. Κυριαζῆ ...	285
107. Κύπρος, ποίημα, Ἀπ. Λεονταρίτη	291

ΣΤ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Σελ.

108. Στούς ἐργάτες τοῦ πνεύματος, ποίημα, Χάρη Σακελλαρίου.....	295
109. Ἀσκληπιός, ὁ πρῶτος γιατρός τῆς ἀνθρωπότητος Ἀλεξ. Δέλτα	296
110. Ἡ ἱστορία τοῦ βιβλίου, Θεόδ. Γιαννόπουλου	300
111. Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα καὶ ἡ Κωπαῖδα, Θεόδ. Γιαννόπουλου	304
112. Τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, Διασκευὴ Δημ. Κοντογιάννη	308
113. Ἡ ἐφεύρεση τοῦ βαρόμετρου, Θεόδ. Γιαννόπουλου. ..	312
114. Ὁ σοφός πού ἔπαιζε μέ τά βότσαλα, Δημ. Γιάκου ..	315
115. Ὁ πατέρας τῆς ἀτμομηχανῆς, Καλ. Σφαέλλου-Βενιζέλου.....	318
116. Τά θαυματοργά χάπια, Θεόδ. Γιαννόπουλου	324
117. Πέτρος καὶ Μαρία Κιουρί, Ἀλκη Τροπαίτη	327
118. Στά βάθη τῆς ἀβύσσου, Διασκευὴ Θ. Γ.	332
119. Ὁ πρῶτος κοσμοναύτης, Διασκευὴ Θ. Γ.	336
120. Ἡ κατάκτηση τῆς Σελήνης, Διασκευὴ Θ. Γ.	338
121. Ἡ ἀξία τοῦ ἐλάχιστου, Πάνου Σπάλα	341

Ζ. ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	345 - 360
-----------------------------------	-----------

Καλλιτεχνική επιμέλεια και εικονογράφηση : ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Τά αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιοσῆμο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατὰ τίς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ Κυβ. 1946, Α' 108).

0020555634
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Δ' 1982 (II) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ. 210.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 3735/22.1.82

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΕ.

